

Friedrich Naumann
STIFTUNG

FÜR DIE FREIHEIT

Orion Kitabevi • Özgürlük Serisi 1
Kitabın Adı: **Barış, Sevgi ve Özgürlük**
Özgün Adı: **Peace, Love and Liberty**
Editör: **Tom G. Palmer**
Çeviri: **Medeni Sungur**

© 2016 **Orion Kitabevi**
T.C. Kültür Bakanlığı Sertifika No: **28961**
ISBN: **978-605-5145-82-8**
Basım Tarihi: **Ağustos 2016**

Yayına Hazırlayan: **Medeni Sungur, Ömer Faruk Şen**
Kapak Tasarımı: **Mustafa Aslan**
Son Okuma: **Adem Kurt**
Dizgi: **Faruk Akhan**

Bu kitap Atlas Network ve Friedrich Naumann Vakfı'nın katkılarıyla yayınlanmıştır.

Baskı-Cilt: **Salmat Basım Yayın Ambalaj Sanayi Ltd. Şti. (Sertifika No: 26062)**
Zübeyda Hanım Mah.Sebze Bahçeleri Cad.Arpacıoğlu İşhanı, No:95/1
İskitler-Altındağ/ANKARA Tel:0312 34110 20

ORION
KİTABEVİ

Selanik Cad. No:72 06640 Kızılay / ANKARA
Tel: 0 312 417 78 35 Faks: 0 312 425 06 82
www.orionkitabevi.com.tr- orion@orionkitabevi.com.tr

BARİŞ SEVGİ VE ÖZGÜRLÜK

Editör:
Tom G. Palmer

ORION
KİTABEVİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz	6
1. Barış Bir Tercihtir <i>Tom G. Palmer</i>	10
2. Savaşların Azalması ve İnsan Doğası Üzerine Düşünceler <i>Steven Pinker</i>	27
3. Barış Ekonomisi: Zengin Komşular Nasıl İyiye İşaret Eder? <i>Emmanuel Martin</i>	42
4. Barış Gönüllüsü Bir İş Adamı Olan Chris Rufer İle Söyleşi <i>Tom G. Palmer</i>	55
5. Serbest Ticaret Barışı <i>Erik Gartzke</i>	68
6. İmparatorluk ve Savaşın Siyasi Ekonomisi <i>Tom G. Palmer</i>	82

7. Amerikan Aydınlanması'nın Savaşa Karşı Temkinliliği	107
<i>Robert M. S. McDonald</i>	
8. Modern Çağda Savaşın Öneminin Bir Politika Aracı Olarak Azalışı	118
<i>Justin Logan</i>	
9. Polis Faaliyetlerinin Askerileşmesi	127
<i>Radley Balko</i>	
10. Barışın Felsefesi veya Çatışmanın Felsefesi	132
<i>Tom G. Palmer</i>	
11. Savaş Sanatı	159
<i>Sarah Skwire</i>	
12. Savaş Duası	167
<i>Mark Twain</i>	
13. Tatlı ve Şerefli dir	172
<i>Wilfred Owen</i>	
14. Yaşlı Adam ve Gencin Hikâyesi	174
<i>Wilfred Owen</i>	
15. Barış Sizinle Başlar	175
<i>Cathy Reisenwitz</i>	

ÖNSÖZ

“İnsanlar nefret etmeyi öğrenmek zorundadırlar ve eğer nefret etmeyi öğrenebiliyorlarsa, sevmeyi de öğrenebilirler; zira insan kalbi için sevgi, zıddından daha doğaldır.”¹

-Nelson Mandela

Savaş, insanlara nefret etmeyi öğretir. Düşmanlarımızdan nefret etmeyi, komşularımızdan nefret etmeyi öğretir. Barış ise insanlara, sevmenin yolunu açar. Düşmanları arkadaşla, çatışmayı iş birliğine dönüştürmenin; nefreti, sevgi ve arkadaşlık ile değiştirmenin yolunu açar.

Barışı besleyen nedir? Bu bariz bir biçimde ortadadır: Özgürlük. Özgürlüğü baltalayan nedir? Bu da bellidir: Savaş.

Bu kitaptaki makaleler, barışın tesis edilmesine yönelik delil ve argümanlar sunmaktadır. Yazarlar, barışı sadece ahlâkî bir mefkûre ya da arzu edilir bir maksat olarak değil, açık şekilde pratik bir gaye olarak ortaya koymaktadırlar. Barış aktivistleri genellikle barışı teşvik eden ve savaşı önleyen müesseselerin neler olduğunu dikkate almadan veya barışın ekonomik, sosyal, siyasi ve psikolojik durumlarını araştırmadan barış çağrısı yapmanın ve savaşı kınamanın yeterli olduğuna inanmayı tercih ederler. Onlar, savaşı neyin sebep olduğunu düşünmeden veya bu sebepleri ele almadan şu veya bu savaşa karşı çıkabilirler. Oysa ne barış, uygulanamaz bir fantezidir; ne de refah, kalkınma ve özgürlük uğrunda fedâ edilmek zorunda olunan bir şeydir. Doğrusu barış, özgürlük, refah ve gelişme el ele gitmektedir.

Bu kitaptaki makaleler akla hitap etmektedir. Makaleler güvenilir tarih, iktisadî gerçeklik, deneysel psikoloji, siyaset bilimi ve realist mantık ile birlikte sanata ve estetik muhayyileye de dayanmaktadır. Eğer bir kalp barışla iştigal edecekse, bu meşgûliyet aklın yardımıyla olmalıdır.

Barış, Sevgi ve Özgürlük'teki yazarlar; psikoloji, iktisat, siyaset bilimi, tarih, hukuk, sosyoloji ve ahlak felsefesinden olduğu kadar, şiir, edebiyat ve estetikten de ilham almış ve faydalanmışlardır. Zira bu alanların hepsi savaşı ve barışı daha iyi anlamak için önemli bir rol oynamaktadırlar. Kitaptaki her bir makale, kendi başına faydalı bir şekilde okunabileceği gibi herhangi bir sırayla da okunabilir. Makalelerin bazıları bilimseldir, bazıları ise, eşit derecede önemli olmasına rağmen, dipnotlara istinat etmezler. Maksat mantık ve bulguları kullanarak, özgürlük ve barış arasındaki derin bağlantıyı gösterirken, konuyla ilgilenen geniş bir okuyucu kitlesine önemli meseleleri erişilebilir kılmaktır. Basit bir nedenden dolayı, barış ve özgürlük konusu sevgiden daha fazla işlenir; sevgi, her bir insan kalbinin kendi başına elde edeceği bir şey iken, barış ve özgürlük, bir kimsenin organize bir şekilde uğrunda mücadele edebileceği şeylerdir. Bu nedenle, buradaki makaleler, barışın tercih edileceği, nefretten kaçınılacağı ve sevginin mümkün kılınacağı ümidiyle, savaş ve barışın ideolojisi ve kurumları üzerine odaklanmaktadır.

“Barış, Sevgi ve Özgürlük” kitabı Atlas Network ve Students for Liberty tarafından ortaklaşa yayınlanmıştır. Her iki kurum da kapsam olarak küreseldir. Her kıtada iş birliği yaptığı ortakları ve yürüttükleri projeler bulunmaktadır. Herhangi bir hükümete bağlı değildirler. Evrensel değerleri savunurlar. Barış, eşit özgürlük ve kanun karşısında eşit adaletten başka herhangi bir gündemi teşvik etmezler. Barış, özgürlük ve adaleti mümkün kılan müesseseler kurmak ve bunları desteklemekle beraber, devletler

üzerindeki anayasal sınırları, ifade ve din özgürlüğünü, adil bir şekilde elde edilmiş mülkiyetin korumasını, barışçıl davranış, serbest ticaret ve serbest piyasa için hukukî bir altyapıyı teşvik ederler. Bu kitaptaki makaleler, bu fikirlerin -klasik liberal (veya bazı ülkelerde “liberteryen” fikirlerin)- birbiriyle nasıl bağlantılı olduğunu ve birbirini nasıl takviye ettiğini göstermektedir. Barış, Sevgi ve Özgürlük’ü oluşturan makaleler, liberteryen (veya klasik liberal) düşüncenin bakış açısından barış çalışmalarına bir katkı sunar, ki bu, gönüllü beşerî iş birliğin korunması ile ilgili bir gelenektir.²

Bu geleneğin kökleri, insan tarihinin derinliklerine kadar gider. Belâgati ve aklı; zor kullanma ve gaddarlığın üzerinde tutan büyük hukukçu, filozof ve siyasetçi Marcus Tullius Cicero’nun, büyük dinî liderlerin, Çinli bilge Lao Tse’nin yazılarında bu kökler belirgindir. Cicero’nun meşhur kitabı On Duties (Görevler Üzerine)’de yazdığı gibi:

“Her insanın tek bir amacı olmalıdır; her bir bireyin faydası ile herkesin faydası aynı olmalıdır. Eğer herhangi bir kimse haksız yere bu faydayı kendisine atfederse, tüm insan ilişkileri çözülür. Üstelik doğa, bir kişinin, her kim olursa olsun diğer bir kimse- nin çıkarını göz önüne alması gerektiğini buyuruyorsa, tam da o kimsenin bir insan olmasından ötürü, aynı tabiat, herkesin faydasına olan şeyin ortak bir şey olmasını gerektirir. Eğer bu böyleyse, o zaman biz hepimiz tek ve aynı doğa kanunu ile sınırlandırılmışızdır ve eğer bu da doğruysa, o zaman biz, başka birine karşı şiddet içeren bir davranışta bulunmaktan doğa kanunu tarafından kesinlikle menedilmişizdir.”³

Bu kitap, şiddeti önlemeyi konu alır. Kitap, şiddete barışçıl bir alternatif bulma ve gönüllü iş birliğini geliştirmek ile ilgilidir. Dünyanın her tarafındaki barış ve özgürlük aktivistlerine ithaf

edilmiştir. Umuyorum ki bugünün gençliği barış ve özgürlük içinde yaşlanırlar ve dünyadan daha barışçıl, daha adaletli ve onu bulduklarından çok daha fazla özgürlükle ayrılırlar. Bu amacı paylaşanlar için bu kitaptaki bilgiler faydalı olacaktır.

Tom G. Palmer

Nairobi, Kenya

Not: Bu kitap için bir dizin şurada mevcuttur:

<http://studentsforliberty.org/peace-love-liberty-index>

1. BARIŞ BİR TERCİHTİR

Tom G. Palmer

Savaşın doğası nedir? Bu, insan hayatının vazgeçilmez bir özelliği midir? Savaş meşru mudur, eğer öyleyse, hangi şartlar altında meşrudur? Savaşın ahlak ve özgürlük üzerindeki etkisi nedir?

“Evrensel ve daimî bir barış, ne yazık ki, hiçbir zaman var olmayacak olan olaylar dizisinde, hayalperest filozofların hayal dünyasında veya hevesli insanların sinelerindedir. Ama yine de savaşın, kötülük kadar, belki çok daha fazla aptallık da içerdigi; aklın ilerlemesinden ümit edilecek çok şeyin olduğu ve eğer bir şey ümit edilebilirse, her şeyin denenmesi gerektiği doğrudur.”

-James Madison⁴

Savaşlar birden patlak vermez; bu bakımdan hortumlar veya meteorlar gibi değildir ve bu fark sadece, savaşların çok daha fazla yıkıcı olmalarından kaynaklanmaz. Daha önemli bir fark şudur ki; hortum ve meteorlar insanın düşünüp taşınmasından veya yaptığı tercihlerden kaynaklanmaz iken, savaşlar tercih sonucunda ortaya çıkar. Savaşları teşvik eden ideolojiler vardır; savaşları daha muhtemel yapan politikalar vardır. Bu ideoloji ve politikalar akıl yoluyla incelenebilir, mukayese edilebilir ve tartışılabilir. İnsanlar, “herkesin barışı desteklediğini” düşünebilir, ancak bu bir yanılgıdır. Zira birçok ideoloji özünde çatışma ve şiddet barındırır ve bu ideolojilerin savunucuları açık bir şekilde savaşa karşı çıktıklarını ve barışı tercih ettiklerini söyleseler bile, onların savunduğu politikalar, çatışmaların birden savaşa dönüşmesini muhtemel kılar. Amerikan Aydınlanması’nın en büyük isimlerinden ve Birleşik Devletler Anayasası’nın başlıca yazarlarından

birisi olan James Madison'ın belirttiği gibi, savaş, “kötülüğün yanında çok fazla aptallık da içerir” ve bunu azaltmak için yapabileceğimiz her şeyi denemeliyiz.

Herhangi birisi savaş hakkında daha önce söylenmemiş olan bir şey telaffuz edebilir mi? Sadece Google arama motoruna “savaş” terimini girdiğimde 0.49 saniyede şu neticeyi elde ettim: “Yaklaşık 536.000.000 sonuç” ve bu sadece İngilizce olanlar. 0.23 saniyede Fransızca (guerre) “yaklaşık 36.700.000 sonuç”, Almanca (Krieg) “yaklaşık 14.700.000 sonuç”, Çince basit karakterlerle (战争) “yaklaşık 55.900.000 sonuç” ve geleneksel karakterlerle (戰爭) “yaklaşık 6.360.000 sonuç”. “Savaş” a dair başka ne söylenebilir ki?

Bütün bu söylenenlere çok önemli bir şey daha eklenebilir. Tartışmaya daha fazla akıl (reason) ilave edilmelidir. Madison'ın dediği gibi, “akılın ilerlemesinden umulacak çok şey vardır.”

Savaş Organize Olmuş İnsan Şiddetidir

Savaş kelimesinin sözlük tanımı, “iki farklı ulus veya devlet arasında ya da bir ulus veya devletteki farklı gruplar arasındaki silahlı çatışma”dır. Bu kelimenin kullanımına örnekler: “Avusturya, İtalya'ya savaş açtı.” veya “Avusturya ve İtalya arasında savaş var.” şeklinde olacaktır. Savaş kelimesi, aynı zamanda, teşbih amacıyla veya mecazî olarak da kullanılabilir; örneğin “komşularıyla savaşıyor” ve “hükümet uyuşturucuya savaş açtı” denilebilir. Ancak, savaş kavramının başlıca kullanımı ve bu kitaptaki kullandığımız anlamı, devletler arasındaki silahlı çatışmaya işaret etmektedir. Ayrıca, “uyuşturucuya karşı savaş” da büyük oranda silahlı çatışma içermekte; fakat normalde bu savaş, devletlerin kendi aralarında olmaktan ziyade, devletler tarafından uyuşturucu sağ-

layıcılarına ve tüketicilerine karşı veya uyuşturucu dağıtıcıları arasında yapılmaktadır.

“Silahlı çatışma” açık bir şekilde öldürücü şiddetin kullanıldığı bir durumdur. Savaşlarda insanlar ölür. Aslında bu insanlar yalnızca ölmezler, aynı zamanda diğer insanlar tarafından öldürülürler. Savaş ve askerî güç kullanımının her ikisi de insan ölümleri içerir ve askerler bu gerçeği bilirler. Siyasetçiler ise çoğu zaman bu gerçekten kaçınmaktadırlar. Bir zamanın ABD Birleşmiş Milletler Büyükelçisi olan ve daha sonra ABD Dış İlişkiler Bakanı olan Madeleine Albright görev yaptığı dönemde ABD Genelkurmay Başkanı General Colin L. Powell’a o meşhur soruyu sormuştu: “Eğer kullanamayacaksak, durmadan hakkında konuştuğunuz bu süper orduya sahip olmanın ne anlamı var?”

Powell anılarında, “Bir anevrizma geçireceğimi zannettim” der ve evet, aslında geçirmesi pek muhtemeldi. Albright, askeri gücü, “kendi gündemini gerçekleştirmek için kullanılacak herhangi bir devlet aracı” olarak kabul eden o yaygın anlayışa sahiptir. Bunun üzerine Powell, “Amerikan askerleri, bir çeşit küresel oyun tahtası üzerinde hareket ettirilecek oyuncak askerler değildir” ve “açık bir siyasi gayeye sahip olmadıkça askerî güce başvurmamalıyız” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir asker olarak General Powell, askerî güç kullanıldığında oyuncak askerlerin veya satranç parçalarının değil, gerçek insanların öldürüleceğini anlamıştır.⁵

Yıllar önce Tuğamiral Gene LaRoque (Birleşik Devletler Donanması, emekli) ile oturup askerî güç kullanımı hakkında konuştuğumu hatırlıyorum. Çok açık bir dille şu açıklamayı yapmıştı (hafızamdan aynen aktarıyorum): “Silahlı kuvvetlerin amacı, düşmanı öldürmek ve onun bize zarar verme gücünü yok etmektir. Amacınız, üzerinden tanklar yürütmek olmadıkça, biz iyi

köprüler inşa edemeyiz. 8 yaşındaki çocuklara okuyup yazmasını öğretmeyi bilmeyiz. İnsanların hukuk ve demokrasi üzerinde nasıl eğitileceğini bilmeyiz. Biz, düşmanı öldürürüz ve onun bize zarar verme gücünü yok ederiz. Ne zaman gerçekten insanları öldürmek ve bir şeyleri yok etmek zorunda kalırsanız, o zaman bizi çağırın, yoksa çağırmayın.” Savaşa gitmek, diğer insanları öldürmek anlamına gelir. Bunun hakkında gelişigüzel konuşmak istemeyenler, bunu yakinen görmek -veya yapmak-zorunda kalmış olanlardır.

Savaşları bizzat görmüş olanlar; bir Birleşik Devletler yetkilisi olarak alenen ve oldukça istekli bir biçimde, birçok masum insanın katledildiği Irak saldırısını savunmuş olan Madeleine Albright gibi siyaset bilimi profesörlerinden çok daha farklı bir biçimde düşünme eğilimde olurlar. Birleşik Devletler’de, Irak’la savaş üzerine yapılan halka açık bir oturumda, bir vatandaş ona karşı çıkmıştır. Bu vatandaş “Saddam Hüseyin’e Iraklı insanların kanlarıyla mesaj göndermeyeceğiz.” demişti. “Saddam’ı cezalandırmak istiyorsan, Saddam’ı cezalandır, Irak halkını değil.” Albright’ın bu kişiye cevabı mânidardı:

“Biz ne yapıyorsak, hepinizin gece rahat uyuyabilmesi için yapıyoruz. Yaptıklarımızdan gayet gurur duyuyorum. Biz, dünyadaki en muhteşem ulusuz [alkışlar nedeniyle duraksama] ve biz ne yapıyorsak, vazgeçilmez bir ulus olarak, çocuklarımız, torunlarımız ve kurallara uyan uluslar için dünyayı güvenli hâle getirmek için yapıyoruz.”⁶

Albright ve onun meslektaşları, “vazgeçilmez ulus” rolünü yerine getirmek, “dünyayı çocuklarımız ve torunlarımız için güvenli kılmak” gibi gerekçelerle, Iraklıların bombalanmasını ve devasa yaşam kayıplarına sebebiyet veren ambargo uygulamasını savunular. Albright ve meslektaşları, Irak’ı işgal fırsatını bulamadı-

lar; işgal, onların ardından gelen George W. Bush ve yönetimi tarafından yapıldı. Ama Bush yönetimi tarafından icra edilen bu yıkıcı ve pahalı aptallığa hemen destek verdiler. Peki, bu kararlar hakkıyla gerekçelendirilmiş miydi? Aslında, hayır. Davalarını haklı kılacak gerekçelere sahip değillerdi. Irak devletinin, verilen bir emirle “kırk beş dakika içinde” harekete geçirilebilir olduğuna veya “toplu imha silahları” geliştirdiğine dair elle tutulur hiçbir delil yoktu. Aynı zamanda, Amerikan hükümet yetkililerinin, Irak’taki rejimin 11 Eylül saldırılarına karıştığına ima eden iddialarına rağmen, rejimin saldırılara karıştığına dair hiçbir delil yoktu.

Peki, bu neye mâl oldu? Irak durumunda kesin rakamlar bulmak zordur ve çok tartışmalı bir meseledir, ancak işgalde öldürülen on binlerce Iraklı savaşıya ilaveten, Amerikan, Britanyalı ve müttefiklerin binlerce askerî öldürülmüş ve on binlercesi de yaralanmıştır. En azından, ihtiyatlı bir tahminle, 2003’ten 2011’e kadar 118.789 sivil şiddetle öldürülmüştür ki bunların çoğunluğu, istilâ ve işgal ile başlayan, ülke içindeki korkutucu derecede vahşi iç savaş ve güç mücadelesinin kurbanlarıdır.⁷

Ardından, servet kayıplarının durumu? Birleşik Devletler hükümeti tek başına, Irak ve Afganistan’daki savaşı finanse etmek için 2 trilyon dolar borç aldı. Tarihlerinin çakışmasından ötürü ikisini birbirinden ayırt etmek kolay olmamakla birlikte, bu iki maceranın toplam maliyeti, mevcut değer koşullarına göre hesaplandığında, oldukça ihtiyatlı bir hesapla 4 trilyon dolardır. Ancak bu rakam çok büyük ihtimalle çok daha fazladır.⁸ Britanya ve diğer ülkeler, devasa servetler harcamışlar ve Irak’ın altyapısı çatışmalarda ciddi oranda hasara uğramıştır. Bu kadar ölüm ve hasar üretmek için bunca hayat ve servetin harcanmasının haklı bir gerekçesi var mıdır?

Savaş, Eğer İlla Olacaksa, Ne Zaman Meşru Olur?

Çok az insan, Albright'ın dediği gibi “vazgeçilmez bir ulus” olmanın, savaşa girip insanları öldürmek için haklı bir gerekçe olduğuna inanır. Yine de bazıları bu tutumu savunmaya devam edeceklerdir. Ama daha zor bir durumu ele alalım. Eğer dünyayı çocuklarımız ve torunlarımıza daha güvenli kılmak için bir savaş göze alınırsa, o zaman savaş haklı olur muydu? Olgular bu soruya cevap vermekte elbette önemli olacaktır: “Bugün insanları öldürmenin, gelecekte diğerlerini daha emniyetli yapacağının ihtimali nedir?” Belki de böyle bir öldürme, gerçekten gelecekte bizi daha güvende kılacaktı, ama yine de, savaşa girmeyi savunanların üzerinde devasa bir ispat yükü olacaktır. Birleşik Devletler hükümeti ve Irak hükümeti arasındaki savaşın savunucuları bu ispat yükü ile karşılaşmaya başlamamışlardır.

Savaşların doğruluğunu, başlatılmasını ve idaresini sorgulayan kadim bir hukuki gelenek vardır. Savaşa girmenin gerekçesi Latince’de *jus ad bellum** olarak bilinir ve bu kavram *jus in bello*** olarak adlandırılan ‘savaş idaresinin adaleti’nden ayrılır. Bu ikisi genellikle ayrı meseleler olarak görülür. Savaş ve savaşı devam ettirmek için girişilen davranış meşru mudur? Birçok büyük hukukçu ve filozof savaşa girmeyi neyin meşrulaştıracığını ve bir kez savaş başladı mı, güç kullanımına dair ahlakî ve hukukî sınırların var olup olmadığını, eğer varsa, bunların neler olduğu üzerine tartışmış ve müzakere etmişlerdir.

Bir hükümdarın veya ulusun onurunu korumak, “vazgeçilmez

* Jus ad bellum: Savaşa girmenin, savaşı başlatmanın haklılığını tanımlayan uluslararası hukuk prensibi. Bu yönüyle jus ad bellum savaş esasından ziyade “savaş sebebi” olarak varsayılan şeyin hukukiliği, savaşı başlatmanın haklılığı ile ilgilidir.

** Jus in bello: Hali hazırda yürütülen bir savaşın adil bir şekilde ve temel hukuk normlarına uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini belirleyen uluslararası hukuk prensibi. Bu prensip savaşın sebebinde, yürütülme esnasının hukukiliği ile ilgilidir.

bir ulus” olmak, değerli toprakları ve kaynakları ele geçirmek veya birisinin menfaatlerini ya da bir ülke halkının hayatını savunmak için bir kimse savaş başlatabilir mi? Ve bir kez savaşa girildiğinde, bir kimse arazideki silahlı savaşçıları öldürebilir mi? Ele geçirilmiş mahkûmları infaz edebilir mi? (Gelecekte asker olabilecek) çocukları dâhil düşman askerlerin ailelerini öldürebilir mi? Zaman içerisinde savaşın gerekleri üzerine gittikçe daha fazla sınır konulmuştur ve savaşın idaresini denetim altına almak için muhtelif ilkeler, toplantılar ve anlaşmalar düzenlenmiştir.

Topluca değerlendirildiğinde, bu konular “savaş hukuku” ve “adil savaş teorisi”* olarak bilinir.⁹

Genellikle, *jus in bello* -savaşın yürütülmesinin meşruluğu- daha genel geçer bir prensip olarak kabul edilmesine rağmen; standart yaklaşım, eğer bir savaş meşru ise, yani haklı bir sebeple başlatılmış ise, o zaman, onun başarılı bir şekilde yürütülmesi için gerekli olan araçların da -arzu edilmez veya üzücü olsalar bile- meşru olduğu şeklindedir.

Ancak adaleti ve haklı olarak davranmayı önemseyenler için bu geleneksel yaklaşım, savaşa girmenin (*jus ad bellum*) yeterli derecede meşru olup olmadığına cevap veremez. Robert Holmes’un Savaş ve Ahlak Üzerine adlı kitabında ısrarla savunduğu gibi, “Araçları meşrulaştıran sonuç değildir, ancak, *jus ad bellum*’un diğer gerekliliklerinin karşılanmasıyla birlikte, savaşın tabiatının parçaları olan öldürme ve yok etme dâhil, araçların kullanımı meşrulaştırılabilir.”¹⁰ Savaşlarda sadece “kötülük yapanlar” öldürülmez. Tamamen masum insanlar da “sivil zayıat” olurlar. Eğer insanları öldürmek ve hayatlarını sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları şeyleri yok etmek meşru değil ise, o zaman süreç -savaş-de meşrulaştırılmamıştır. Böylece, savaşa girmeyi meşru kılmak, en başından araçların seçimini meşrulaştırmayı icap eder.

Burada, savaşa girmek ve seçilen araçların kullanılması şeklinde iki ayrı eylem yoktur. Bir kimse, savaşı yürütmeye niyet ettiği araçları gerekçelendirmeden asla savaşa başvurmayı meşrulaştıramaz.¹¹

Savaş söz konusu olduğunda, savaşın tam anlamıyla neyi gerektireceğini dikkate almadan; tarihi bir toprağın geri alınması, onun savunulması, inanırlılığa gerekçe bulmak veya bir saldırıya karşılık vermek gibi savaşın sadece göstermelik sebeplerine bakmak, ahlâken sorumsuzcadır. Holmes'un ileri sürdüğü gibi: "Savaş, tabiatı itibariyle, organize şiddet; niyetli ve sistematik adam öldürme ve yıkıma sebebiyet verir. Kullanılan araç ister nükleer bomba, isterse ok ve yay olsun, sonuç değişmez."¹²

Yaklaşık on yıl önce, savaşın mahvettiği Irak'ta çalışırken, Kanada'ya bir konferans için uçtuğumda, tam da bu konunun yaygın olarak göz ardı edilmesi ile yüz yüze geldim. Konferansın katılımcılarından bir kadın bana, Irak'ı işgal edip zorba ve katil Saddam Hüseyin hükümetini ve başında olduğu Baas Partisi'ni deviren "Gönüllüler Koalisyonu"na Kanada'nın katılmadığı için ne kadar üzgün olduğunu belirtti. Ben de ona, kendi hükümetinin, düşünüp taşınarak istila ve işgalin bir parçası olmamayı tercih ettiği için mutlu olması gerektiğini söyledim.

Daha sonra bu tartışmada; yeni Irak polislerinin, Bağdat'ta el yapımı patlayıcı cihazlar yerleştirirlerken yakalananları vurma talimatı aldığına ve üst düzey bir hükümet yetkilisinin bir mahkûmu bizzat kendisi vurarak hükümetin bu konudaki kararlılığını gösterdiğine dair "sokak sohbetleri"nden bahsettim. El yapımı patlayıcı cihazlar o dönemde savaşı ve sivillerden epeyce insanın ölümüne yol açıyordu. Haberin doğru olup olmadığını bilmiyordum ve hâlâ bilmiyorum. Ben sadece, kendileriyle konuştuğum bir dizi Iraklı'nın bana söylediklerinden bahsettim.

Kanada'nın savaşa katılmasını hevesle destekleyen aynı kişi, çok şaşırılmış, afallamış, korkmuş ve "bir şeyler yapılmasını" istemişti. Ona, savaşa girmeyi desteklemeden önce bu gibi neticelerin ihtimalini göz önünde bulundurması gerektiğini söyledim. Bunlar, savaş esnasında "vuku bulan" şeylerdendir. Savaşı desteklemek ve ardından, savaş şiddetli, kanlı ve hatta hukuksuz hareketlere yol açtığına büyük şaşkınlık göstermek, anlayış eksikliğini izhar etmektedir.

Savaş sadece, bir şekilde savaşa girip girmeme kararı sonucunda ortaya çıkan niyetlenilmeyen kayıplara yol açmaz, aynı zamanda insan karakterini değiştirir. Sadece savaşçılar değil savaşçı olmayanlar da ahlakî pusulalarını kaybederler. Joe Klein, Başkan Obama'nın destekçisi olan Time dergisinin hatırı sayılır bir gazetecisidir. Televizyonda bir tartışma programında Obama yönetiminin insansız hava aracı saldırılarına destek vermiş ve ateşli bir şekilde şunları söylemiştir:

"Eğer kötüye kullanılırsa ve hükümeti yürütenleriniz yanlış kişilerse, gerçekten büyük bir suistimal olasılığı vardır. Ancak, nihayetinde 4 yaşında ölenler kimin çocukları? Bizim yaptığımız şey, bizim 4 yaşındaki çocuklarımızın rastgele terör saldırılarında öldürülme olanağını sınırlamaktır."¹³

"Hükümeti yürütenleriniz yanlış kişilerse, gerçekten büyük bir suistimal ihtimali mevcuttur." ifadesindeki rahatsız edici derecede aşıkâr ve kendini beğenmiş partizanlığı bir kenara bırakırsak, 4 yaşındaki çocukların öldürülmesinin bu kadar soğukkanlı bir şekilde savunulmasını hayal etmek zordur. Fakat Bay Klein bu durumdan hiç de mahcup görünmüyordu. İnsanlar, "doğru kişiler" tarafından başlatılmış savaşları savunurken ahlakî pusulalarını kaybederler.

Bunlardan ve eklenebilecek başka sebeplerden dolayı, -her zaman

ve her yerde-savaşa aleyhinde bir ön kabul mevcut olmalıdır. İspat yükü, savaşı başlatacak veya müdahil olacak olanın üzerindedir. Bu yükümlülüğü karşılamak için son derece kuvvetli sebepler gerekir. Bazıları asla yeterli sebeplerin mevcut olamayacağını savunabilirler. İnsanlar, savunmacı bir savaşın ve hatta gerçek bir tehlikeye karşı önleyici bir savaşın kanıtlarla meşrulaştırılabileceği kanısında olabilirler. Her hâlükârda, bir husumet başlatmak, mühim gerekçeler gerektirir, dahası, savaş yalnızca savunma amaçlı kullanılabilir; asla “onur” ve “inanırlık kazanma” veya sadece bu değerleri savunma amacıyla kullanılamaz. Eğer birisi amacından emin değil ise; bu durumda ispat yükünün mantığı, bu kişinin savaşa girmeye karşı olmasını gerektirir. Herhangi bir orta yol, tarafsızlık ve “belki” yoktur. Eğer deliller savaştan yana değilse, savaşa karşı olunmalıdır. Kısacası iki tercih vardır: [savaşın] lehinde veya aleyhinde.

“Savaş Devletin Sağlığıdır”

“Savaş, devletin sağlığıdır. Birlik olmanın karşı konulmaz cazibesini bütün toplum düzeyinde otomatik olarak harekete geçirir; ki bu olay, hükümetin de desteğiyle, sürü duygusuna sahip olmayan birey ve azınlıkların devlete itaat etmeye zorlanmasını beraberinde getirir.”

-Randolph Bourne¹⁴

Savaş her seferinde meşruiyete meydan okur. Hesap verilebilirliği azaltır. İktidarı, hükümetin yürütücü kanadında temerküz ettirir. Gücün her türlü suistimali için kullanıma hazır gerekçeler temin eder. Yakın zamanda ortaya çıkan büyük casusluk bulgularının ve gözetleme düzeneğinin şüpheli yasallığı bu meseleyle ilgilidir. Bu gibi gözetleme uygulamaları, sadece birkaç

yıl önce, paranoyak bir sersemin fantezileri olarak görülebilirdi; fakat şimdi “teröre karşı savaş” adına hepsi meşrulaştırılmıştır.

Savaş, hükümetin kuvvetini ve zorlayıcı güçlerini uygulama kabiliyetini artırır. Her yeni savaşla birlikte, yeni yetkiler kazanılır ve bu yetkileri geri almak, eğer alınabilirlerse, epey zaman ve çabaya mal olur. Diğer krizler gibi, devlet gücünü eskisinin üzerine çıkaran bir “kastanyola etkisi”ni harekete geçirir; bu güçler savaş bittikten sonra geri çekilebilmesine rağmen, savaştan önceki seviyeye nadiren düşer. İktisat tarihçisi Robert Higgs’in belirttiği gibi, hükümetler krizlere, özellikle de savaş ve buhranlara, cevap olarak büyürler: “Bir krizin başlamasıyla hükümet, iktisadî karar alımı alanındaki etkin otoritesinin kapsamını genişletir” ve “krizi müteakip küçülme genellikle yetersiz olur, ki bu, devleti, kalıcı olarak, kriz hiç yaşanmasa olacağından daha büyük bırakır.”¹⁵ Savaş (mecburi askerlik biçimindeki) angaryaya, vergilendirmeye, müsadereye, mallara el konulmasına, karne ile dağıtım ve sosyalizme giden yolun taşlarını döşer. Yeni araçlar, yeni güçler, yeni vergiler, hepsi “savaşı kazanmak”, “düşmanı yenmek” ve “ulusu güvence altına almak” için oluşan ihtiyaçlarla gerekçelendirilebilir. Kısacası savaş, kolektivizm ve devletçiliği doğurur.

Savaşla birlikte vergi ve borç gelir. Thomas Paine’in umursamaz bir alaycılıkla açıkladığı gibi:

“Savaş, bütün ülkelerde, kamu parasının bölüşümü ve harcanmasına iştirak edenlerin umumî hasadıdır. Savaş, ülke içinde fetih yapma sanatıdır ve amacı da hükümet gelirlerinde bir artıştır. Gelirler, vergiler olmadan artırılmayacağı için, yeni harcamalara bir kılıf uydurulmalıdır. İngiltere hükümetinin geçmişini, savaşlarını ve vergilerini inceleyen bir gözlemci, eğer önyargıları tarafından körleştirilmemiş veya menfaati tarafından saptırılmamış ise, vergilerin savaşları yürütmek için artırılmadığını, aksine

savaşların vergileri artırmak için çıkarıldığını itiraf edecektir.”¹⁶

Bir halkın üstündeki artan vergilendirme yükünü gerekçelendirmek için savaş kadar işe yarayan başka bir gerekçe yoktur. Hükümetlerin tarihi, Margaret Levi’nin belirttiği gibi, “vergilendirme için en makbul gerekçenin savaş olduğunu” göstermiştir.¹⁷

Savaş zamanında eleştiri; hainlik, bozgunculuk ve hamiyetsizlik olarak nitelendirilir. Sivil özgürlükler terkedilir, sansür uygulanır, gazeteler kapatılır ve vatandaşlara karşı casusluk yapılır. Bazı vatandaşlar, düşman bellenir, şeytanlaştırılır, taciz edilir, tutuklanır, gözaltına alınır, ülkeden ihraç edilir veya öldürülür.

Nihayetinde, savaş, hükümeti hesap verebilir olmaktan uzaklaştırır. Savaş, ülkenin gündemini takip etme perdesi altında, yöneticilerin kendi gündemlerini takip etmelerine izin verir. Ayrıca savaş, siyasi elitlerin güçlerini tahkim ettikleri araçları temin eder, dikkati ülke içi başarısızlıklardan başka tarafa çeker, kamuoyunu mevcut yöneticiler lehine birleştirir. William Shakespeare, oyunu “IV. Henry, II. bölümde” savaşın politik etkisini dramatik bir biçimde belirtmiştir. Yaşlı kral oğlunu çağırır ve kendi gücünü pekiştirmek için dış seferlerin faydasını açıklar:

Ve, senin arkadaş olman gereken benim tüm arkadaşlarım,

İğnelerini ve dişlerini yeni çıkarmış olanlar,

Ki onların çalışmasıyla, ilkin gelişmiştim ben.

Ve onların güçleri sebebiyle epey korkuluyum,

Tekrar yerimden olabilirim diye, ki kaçınıyorum bundan.

Kökünü kazıdım onların; ve şimdi bir gayem var:

Çoklarını Mukaddes Topraklara göndermek.

Tâ; dinlenmesinler. Öylece durmaları, sebep olabilir ki,

Devletime göz dikerler. İşte bu yüzden, Harry'm,
Hoppa zihinleri meşgul etmek senin görevin olsun,
Dış savaşlarla. Ki, ondan doğacak olan hareket,
Eski günlerin hatıralarını harcayabilsin.¹⁸

“Hoppa zihinleri dış savaşlarla meşgul etmek”, devlet idaresinin olağan bir niteliğidir. Bu, Batıyla veya Doğuyla, Kuzeyle veya Güneyle, demokrasilerle veya diktatörlüklerle sınırlı değildir. Bu, iktidarın bir aracıdır ve çoğu zaman işe yaramaktadır.

Sorumlu Kimdir?

Organize insan şiddetinin; yaşam, özgürlük ve toplam refah üzerinde devasa sonuçları vardır. Rasyonel gerekçelendirme yükümlülüğü nadiren karşılanır ve de bir savaştan sonra nadiren herhangi bir adalet sağlanır. Kaybedenler cezalandırılmış olabilir, ama kazananlar neredeyse hiçbir zaman kendi kurbanlarına çektiydiklerinden dolayı adalet karşısına çıkmazlar. Bu, çok uzun zamandır böyledir. Anayasal yönetimin en büyük müdâfîlerinden birisi, Romalı filozof ve senatör Genç Cato, tüm zamanların en meşhur katillerinden birini, Julius Sezar'ı, tarihçi Plutarch'ın tasvir ettiği şekliyle Roma Senatosu'ndaki unutulmaz bir sahne-
de Sezar'ı savaş suçlarından ötürü alenen azarlamıştır:

“Sezar bu dönemde birçok savaşsever ulusla birlikte savaşa girmekte ve onları büyük tehlikelerle boyunduruk altına almaktaydı. Geri kalanlar arasında, inanılıyordu ki, bir ateşkes zamanında Germenlere saldırmış ve böylece onların üç yüz binini katletmişti. Bunun üzerine, onun bazı arkadaşları, halka açık bir şükran günü için senatoyu harekete geçirdiler; ama Cato, Sezar'ı, zalimce muamele ettiği insanların ellerine teslim etmeleri gerektiğini,

böylece suçunun cezasını çekeceğini ve şehir üzerine bir lanet getirilmeyeceğini deklare etmişti. “Evet,” demişti Cato, “devleti bağışladıkları ve generalin (Sezar’ın) aptallığından ve çılgınlığından dolayı ordudan intikam almadıkları için tanrılara şükretmeliyiz.”¹⁹

Tabii ki söylemeye gerek yok, Sezar ne tutuklandı, ne de katliamından kurtulan birkaç kişiye teslim edildi. Geriye kalanlar, ailelerinin katledilmesinden dolayı Sezar’ı cezalandırmak için hiçbir fırsat bulamadılar. Aslında, kitabı Galya Savaşları’nda, kahramanlıklarıyla övmeye devam etti. (Kendisini tanımlamak için üçüncül kişi zamirini kullanarak) Germen karargâhı üzerine düzenlediği sürpriz saldırıyı yazmıştır. Sezar, barışı konuşmak için yanına gelen Germen kabilesi liderlerini gözaltına aldıktan sonra, halk üzerine sürpriz bir hücum başlatmış ve birlikler hazırlıksız insanları katlederken;

“(…) çocuklar ve kadınlardan oluşan insanların geri kalanı (ülkelerini terk ettikleri ve tüm aileleriyle birlikte Ren Nehri’ni geçtikleri için), dört bir yana doğru kaçışmaya başlamış; Sezar ise bu masum insanların arkasından süvarileri yollamıştır. Arkalarından bir gürültü duymaları üzerine Germenler [bakmışlar ve] ailelerinin öldürülmekte olduklarını görmüşler, silahlarını atıp sancaklarını terk ederek ordugâhtan kaçmışlar; Meuse ve Ren’in birleşme noktasına geldiklerinde, kaçmaktan ümidini kesenler kendilerini nehre atmışlar; korku, bitkinlik ve akıntının şiddeti tarafından alt edilerek orada can vermişlerdir. Bizim askerlerimiz ise, düşman sayısının 430.000’e varmasından ötürü yaşadıkları büyük savaş telaşından sonra; her biri güvende ve çok azı yaralanmış olarak ordugâhlarına geri dönmüşlerdir.”²⁰

Bugün kaç kişi Julius Sezar’ın tek bir günde yüzbinlerce insanın soğukkanlı bir şekilde katledilmesine önyak olduğunu hatırla-

maktadır? Sadece Stoacı filozof ve senatör Cato, onu suçundan dolayı azarlamıştır; daha sonra ise bunu yaşamıyla ödemiştir. II. Dünya Savaşı'nda kaybeden tarafların suçları aleyhinde davalar açılmıştı; fakat şaşırtıcı olmayan bir şekilde, muzaffer güçlerin, bilhassa Sovyetler Birliği'nin, ama aynı zamanda Çin hükümetleri'nin (Kuomintang ve Komünist), Birleşik Devletlerin ve Birleşik Krallık'ın asker ve politikacılarının suçlu davranışlarına oldukça az dikkat çekilmişti. Bunlardan sonuncusu birkaç askeri mahkeme kurmuş ancak bu mahkemelerde mahkûmların öldürülmesi hakkında nadiren dava açılmıştır.²¹

Savaş, organize olmuş insan şiddetidir. Savaş, yapıcı değil yıkıcıdır; hayat değil ölüm getiricidir; hesap vermeyen iktidarın dostudur ve özgürlüğün düşmanıdır.

Binlerce yıl önce, adı bilinmeyen bir şair, Batı Medeniyeti'nin iki kurucu şairi Homeros ve Hesiodos arasında geçen bir yarışma üzerine yazmıştır. Homeros, "Gazaplan Ey Tanrıça, Peleus'un oğlu Achilles'in öfkesinin şarkısını söyle." şeklinde başlayan özlü savaş destanı İlyada'nın yazarıydı. Hesiodos ise nasıl üretken ve erdemli bir hayat sürülebileceğini anlatan İşler ve Günler'i yazmıştı. Şairler hakkında bir şiir, bir dehanın eseridir. Böylece her bir şair, kendi meşhur eserlerinden birini seçerek okuması için çağırıldı. Birisi şiirinden bir satırla başladı; diğeri kendi şiirinden bir satırla bitirdi. Homeros'un şiiri oldukça ihtişamlı iken, Hesiodos'un şiiri sade ve gündelikti. Homeros'ın savaşı öven dörtlüğünün ihtişamından sonra, tüm Helenler, tacın Homeros'a giydirilmesi için çağrıda bulundu. Ama Kral Paneides, her birini, kendi şiirlerinden en hoş parçayı tekrar okumaları için davet etti. Hesiodos, bunun üzerine, aşağıdaki gibi başladı [hasat etme ve çiftçilik üzerine bir şiirinden bir parça ile]:

"Pleiad'lar, Atlas'ın kızları, yükselince, hasat mevsimi başlar ve

başlar sabanlar sürülmeye...”

Sonra Homeros,

[savaşın ve ayakta kalan insanların rütbelerinin ihtişamı üzerine bir pasajla] “kalkan kalkana, miğfer miğfere, her bir adam kendi arkadaşıyla, onlar başlarını eğdikçe at kılı başlıklarının tepesi birbirine değdi...”

İki parçanın mukayesesinden sonra,

Helenler, mısralar o ana kadar alışıldık düzeyi aştıklarından, Homeros’u hayranlıkla alkışladılar ve onun kazanan olarak ilan edilmesini istediler. Ama kral, savaş ve kıyım üzerinde durandan ziyade, insanları barış ve çiftçiliğe çağırana ödül verilmesinin doğru olduğunu ilan ederek tacı Hesiodos’a verdi.²²

Zaman; barışın, iş birliğinin, sanayinin, zanaat ve ticaretin, bilim ve bilginin, sevgi ve güzelliğin, özgürlük ve adaletin erdemlerini methetme; savaşın, çatışma ve yıkımın, yağma ve müsadere, sansür ve zapt etmenin, nefret ve korkunun, cebir ve hukuksuzluğun kötülüklerini geride bırakma zamanıdır. Modern dünyada, barışın ve artan refahın dünyasında ödül; insanları, savaş ve kıyımdan ziyade, barışı izlemeye çağıranlara gitmelidir.

Özgürlük ve Barış

Özgürlük ve barış. Bunlar, liberteryenlerin sundukları değerlerdir. Özgürlük ve barış bir tercih meselesidir. Bu ikisi, milyarlarca insanı fakirlik ve sefaletten çıkarmış ve çıkarmaya devam etmektedir. Özgürlük ve barışı tercih etmek erişkin erkek ve kadınlar için doğru bir seçimdir. Barışı yaratan ve getirenler için cesaret vardır; coşku vardır; cüret vardır; büyüklük vardır ve hatta ihtişam vardır; ve bu cesaret, bu coşku, bu cüret, bu büyüklük

ve bu ihtişam, bu duyguların savaş tarafından yansıtılan ayna görüntülerinden çok daha değerlidir. Girişimcilik, refah, sivil toplum, dostluk, başarı, üretkenlik, sanat, bilgi, güzellik, sevgi, aile, tatmin, memnuniyet, mutluluk -bunlar barışla elde edilebilir, savaşla yok edilebilir.

Barışın “sıkıcılığı”ndan şikâyet edenlere, düşmanlık, çatışma ve şiddet hasreti çekenlere, büyük klasik liberal yazar Benjamin Constant yıllar önce cevap vermişti:

“Biz, sadece, sizin şöhrete giden yolunuzu ölen bedenlerimizle döşemek için mi buradayız? Savaşa yatkın bir dehanız var. Peki, bunun bize faydası nedir? Barışın durgunluğundan sıkıldınız. Peki, sizin can sıkıntınız bizi neden ilgilendirsin?”²³

İnsanlık tarihindeki bu kadar savaş ve katliamdan sonra, niha-yet, ödülün; savaşın ve öldürmenin değil, barışın ve yaşatmanın arkasından gidenlere verilmesinin zamanıdır.

2. SAVAŞLARIN AZALMASI VE İNSAN DOĞASI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Steven Pinker

İnanmak zor olabilir ama savaşlar azalıyor. Bunun kanıtı nedir ve bu çarpıcı gerçeğin sebepleri neler? Steven Pinker, Harvard Üniversitesi Psikoloji Bölümünde Johnstone Aile Profesörüdür. Kendisi dil ve bilişsellik konusunda araştırmalar yapmakta ve New York Times, Time, The New Republic gibi dergilerde yazılar yazmakta ve ayrıca içlerinde, son kitabı “Hayatımızın Daha İyi Melekleri: Şiddet Niçin Azaldı?”nın da bulunduğu “Dil İçgüdüğü”, “Zihin Nasıl Çalışır?”, “Sözcükler ve Kurallar”, “Boş Sayfa”, “Düşüncenin İçindekiler” adlı sekiz kitabın yazarı.

Savaşların azalmakta olduğu görünüyor. II. Dünya Savaşının sona ermesinden bu yana geçen yüzyılın üçte ikisinde süper güçler ve genel olarak gelişmiş ülkeler, tarihte benzeri görülmemiş şekilde savaş alanında birbirleri ile nadiren karşı karşıya geldiler. (İnceleme için: Holsti 1986; Jervis 1988; Luard 1988; Gaddis 1989; Mueller 1989, 2004, 2009; Ray 1989; Howard 1991; Keegan 1993; Payne 2004; Gat 2006; Gleditsch 2008; bkz. Pinker 2011, 5. Bölüm.) Uzmanların beklentilerinin aksine, 3. Dünya Savaşını Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği başlatmadı; ayrıca, süper güçlerin hiçbiri 1953'te sona eren Kore Savaşı'ndan sonra birbirleriyle savaşmadı. Batı Avrupa ülkeleri, yılda iki savaş çıkardıkları 600 yıla uzanan bir süreden sonra, 1945'ten bu yana bir savaş başlatmadılar. Ayrıca, dünya genelinde sayıları 40 civarında olan en zengin ülkeler birbirleri ile silahlı mücadeleye girmediler. Bir başka memnuniyet verici gelişme de, 1989'da Soğuk Savaş'ın

sona ermesinden bu yana, dünya genelinde her türlü savaşın azalması. (İnceleme için: İnsan Güvenliği Merkezi 2005; Lacina, Gleditsch ve Russett 2006; İnsan Güvenliği Raporu 2007; Gleditsch 2008; Goldstein, 2011; İnsan Güvenliği Raporu 2011; bkz. Pinker, 2011, 6. Bölüm) Devletler arasındaki savaşlar son derece nadir ortaya çıkıyor, ayrıca, 1960'lar ve 1990'larda sayısal olarak artan iç savaşlar da azaldı. Hem devletler arası savaşlardan hem iç savaşlardan birlikte kaynaklanan dünya genelindeki ölüm oranları, II. Dünya Savaşı sırasında dünyada hemen hemen her 100.000 kişide 300'den, Kore Savaşı sırasında, yaklaşık 30'a; Vietnam Savaşı sırasında, onlu rakamlara; 1970'lerde ve 1980'lerde, tek rakamlara; yirmi birinci yüzyılda, 1'den daha aşağıya doğru sarsıntılı bir iniş gerçekleştirdi.

Savaşlardaki azalmaya dair kanıtı ne kadar ciddiye almalıyız? Bu bir istatistiksel rastlantı mı, bir kumarbazın sonu gelmesi kesin olan anlık şansı mı? Savaşların ve bunların insan maliyetlerinin hesaplandığı suni bir insan ürünü mü? Bu, yaklaşmakta olan önlenemez döngünün geçici dinginliği mi - bir fırtına öncesi sakinlik mi, büyük deprem öncesi San Andreas Fay hattındaki kırılma mı, ya da dikkatsizce atılmış ilk sigara izmaritini bekleyen büyük bir orman mı? Hiç kimse bu soruları kesin olarak cevaplayamaz. Bu makalede, insan doğasının mahiyetinden hareketle bu sorulara cevap vereceğim.

Pek çok gözlemci savaşların azalıyor olabileceği olasılığı konusunda şüpheci; çünkü insan doğasının değişmediğini ve bu yüzden tarihte süregelen savaşlara sebep olan şiddete karşı doğal eğilimleri barındırmayı devam ettirdiğimizi söylüyorlar. İçten gelen saldırgan eğilimlerin yeteri sayıda bol kanıtı var: Bunu maymunlar arasındaki saldırganlıkların yaygınlığında ve toplumlarındaki cinayet, tecavüz, aile içi şiddet, ayaklan-

ma, saldırı ve kan davası gibi evrensel şiddet örneklerinde görülebiliyoruz. Ayrıca, insan türünün evrimleşmesi sürecinde belirli genler, hormonlar, beyin devreleri ve bir takım etkilerin şiddeti güçlendirdiğine inanmak için de iyi bir sebep var. (İnceleme için bkz. Pinker 2011; 2.,8., ve 9. bölümler.) 1945'ten bu yana yetişkin olan iki kuşakta, bu etkilerin, hızlı bir şekilde, tersine dönmemiş ve insan evriminin birkaç milyon yıllık sonuçlarının bozulmamış olması gerekir. Bu argümana göre, savaşmak için biyolojik dürtülerimiz yok olmadığı için barış süreleri geçici olmakla maluldür. Savaşların azalmasının yapay bir durum ya da şans eserinden başka bir şey olmadığına inananlar, genellikle romantik, idealist ve ütopiyacı olmakla suçlanır. Nitekim birkaç Rousseaucu bu argümanı çoğunlukla kabul etmiş ve insan doğasının şiddete doğru dürtüleri olduğunu peşinen inkar etmiştir. -Onlar “Biz, oksitosin dolu ve bizi doğal olarak barışa doğru yönlendiren empati nöronları ile donanmış, hippie şempanzeler diye de adlandırılan, çıplak bonobolarız.” diyorlar.

Ben bizlerin hippie şempanzeler olduğumuza inanmıyorum ancak savaşlardaki azalmanın gerçek olduğuna inanıyorum. Hobbesçu realist diye kayıtlara geçmiş biri olarak, savaşlardaki azalmanın insan doğasının romantik olmayan yönü ile uyumlu olduğunu tartışmaya özellikle uygun biriyim. Boş Sayfa adlı eserimde (Pinker, 2002), beynimizin doğal seleksiyon tarafından, diğer özellikler yanı sıra, bizi, tek başına ve birlikte şiddete teşvik eden; hırs, korku, intikam, hiddet, maçoçluk, kabilecilik ve kendi kendini aldatmayı kapsamak için şekillendirildiğini iddia ettim. Bununla birlikte, bu yazımda insan doğasının bu sevimsiz yönünün, savaşların azalmasının insanlık tarihinde gerçek ve olası kalıcı bir gelişme olarak yorumlanması ile mükemmel bir şekilde uyumlu olduğunu tartışacağım.

Savaşın Azalmasının İnsan Doğasının Gerçekçi Yönü ile Uyumlu Olduğunu Gösteren Dört Sebep

Çok Daha Tuhaf Şeyler Oldu

Şiddetin belirli bir kategorisindeki görülen düşüş -ve bazı durumlarda ortaya çıkış- insanlık tarihinde hiç olağandışı bir durum değildir. Doğamızdaki İyi Melekler adlı kitabım (Pinker, 2011) ve James Payne'in Gücün Tarihi adlı kitabı (Payne, 2004) bunun için düzinelerle belge gösteriyor. Bazı örnekler:

Anarşist kabile toplulukların savaştaki ölüm oranları, ilk yerleşik devletlerden belki de beş kat fazlaydı.

Eski medeniyetlerde insanları kurban etme, günlük hayatın sıradan bir uygulamasıydı ve şimdi artık yok oldu.

Orta Çağ ile yirminci yüzyıl arasında Avrupa'daki cinayetler en azından 35 misli azaldı.

On sekizinci yüzyılın ikinci yarısında yer alan İnsanlık Devrimi'nde her büyük Batı ülkesi suça karşı bir ceza yöntemi olarak işkence kullanmayı terk etti.

Avrupa ülkelerindeki kanunlarda lahana çalmak ve kraliyet bahçesini eleştirmek gibi önemsiz suçlar dâhil olmak üzere, cezası ölüm olan yüzlerce suç vardı. On sekizinci yüzyıldan başlayarak ölüm cezası vatana ihanet ve en ağır şiddet suçları için verilir hale geldi ve yirminci yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri dışındaki bütün Batı demokrasileri tarafından kaldırıldı. Hatta Amerika Birleşik Devletleri'nde bile 50 eyaletten 17'si ölüm cezasını kaldırdı ve geriye kalanlarda, kişi başına düşen infaz oranı sömürgecilik yıllarındakine göre çok daha azdır.

Bir zamanlar kölelik dünyanın her yerinde yasaldı. Fakat 18. yüzyılda dünyayı etkisi altına alan ve 1980'lerde Moritanya'da

kölelik kaldırıldığında doruk noktasına ulaşan bir yürürlükten kaldırma dalgası ortaya çıktı.

İnsanlık Devrimi'yle birlikte cadı avı, dini işkence, düello yapma, hayvan yarışları, borcundan dolayı insanları hapse atma uygulamaları da kaldırıldı.

Afrika kökenli Amerikalı siyahların linç edilme oranı yılda 150'leri buluyordu. Yirminci yüzyılın ilk yarısında bu oran sıfıra indi.

Çocukların bedensel cezalandırılması, okullarda hem kırbaçlama hem de kurumsallaşmış olan kürek ile dövme cezası ve aile içi dayak oranları çoğu Batı Avrupa ülkesinde çok net bir şekilde azalıyor ve bunlar bazı Avrupa ülkelerinde yasa dışı hale getirildi.

Cinayet, tecavüz, aile içi şiddet, çocuk istismarı ve nefret suçları oranları 1970'lerden bu yana önemli ölçüde (bazı durumlarda yüzde seksene kadar) azaldı.

Şiddetteki bu belgelendirilmiş azalışa bakıldığında, insan doğasının şiddet rakamlarındaki değişmeyi etkileyip etkilemediğini tartışmanın anlamı yok. Açıkça görülüyor ki etkiliyor; tek soru bunun nasıl olduğudur.

Çok Bileşenli İnsan Doğası

İnsanlar, insan doğasını tek bir öze indirgemeye ve sonra o özün hangi bileşenlerden oluştuğunu tartışmaya eğilimlidir. Bizler işe yaramaz adamlar mıyız, yoksa asiller miyiz; Hobbesçu muyuz, yoksa Rousseauçu muyuz; maymun muyuz yoksa melek miyiz? Buradan hareketle, eğer biz düzenli olarak şiddete maruz kalıyorsak o zaman şiddet üreten; eğer barışı gerçek-

leştirebiliyorsak, barışçıl varlıklarız.

Fakat beyin, anatomik ve kimyasal olarak pek çok ve farklı devreleri ile akıllara durgunluk veren karmaşıklıkta bir organdır. Pek çok psikolog insan doğasının sadece bir tek şey olmadığına, aslında çoklu zekalar, modüller, yetiler, araçlar, güdüler ya da farklı alt sistemlerden oluştuğuna inanırlar. Bu alt sistemlerden bazıları bizi şiddete yönlendirebilirken bazıları da şiddet kullanmamızı engeller.

İnsan kaynaklı şiddet her biri farklı nörobiyolojik sistemi içeren en azından 4 farklı güdüden kaynaklanır:

Kötüye kullanma: Şiddetin bir araç olarak kullanılması, öznenin istediği bir şeyi gerçekleştirirken ona engel olan insana zarar vermesidir. Bu konudaki örneklerle, yağma, tecavüz, ele geçirme, yerli halkın sürgün edilmesi ya da soykırımı veya ekonomik ya da siyasi rekabet sebebi ile öldürülmesi veya hapsedilmesi dâhil dir.

Nüfuz: Bireylerin, hiyerarşide yükselmek ve çete lideri olma; grupların ise kabilesel, etnik, ırksal, milli veya dini üstünlük sağlama tutkusudur.

İntikam: Ahlaki bir kuralı ihlal eden kişinin cezalandırılması.

İdeoloji: Endoktrinasyon yoluyla ya da zorlama ile virüs gibi yayılan ve bir ütopya olasılığını elinde tutan ortak inanç sistemleri. Bu durumun örnekleri; milliyetçilik, faşizm, Nazizm, komünizm ve savaş yanlısı dinleri kapsar. Ütopya sonsuza kadar iyiyi vadeden bir sözcük olduğundan “Birkaç yumurtayı kırmadan omlet yapamazsınız.” sözünden hareketle bir kimseye, yoluna çıkan kişilere karşı sınırsız bir güç kullanma için izin verilir. Bu kaba dürtülere karşı direnen bazı nazik ve hoş özelliklerimiz ise şunlardır:

Öz denetim: Beynin ön lobundaki eylemlerin uzun dönemli sonuçlarını öngörebilen ve onları uygun bir şekilde engelleyebilen devreler.

Empati: Başkasının acısını hissetme yeteneği.

Ahlak duygusu: Bireylerin; bir topluluğa bağlılık, meşru otoriteye itaat ile masumiyet ve kutsallığın koruması ve ayrıca onlara karşı adaletli davranma sezgilerinin merkezinde yer alan kurallar ve tabular sistemi. Ahlak duygusu, adalet standartlarının uygulanmasını motive edebilir ve bazı zararlı eylemlerin akla gelemesini imkânsız hale getirebilir. (Maalesef, kabilecilik, püritanlık ve otoriteryenliğe dayalı militan ideolojileri rasyonalize edebileceği için şiddete de sebep olabilir.)

Mantık: Nesnel analizlerle meşgul olmamızı sağlayan bilişsel süreçler.

İnsanların gerçekten şiddet eylemi gerçekleştirip gerçekleştirilmeyeceği bunların arasındaki etkileşime bağlıdır; insan doğasının salt varlığı türümüzü şiddet oranlarının sürekli yükselmesine mahkûm etmez.

Savaşma kararı, özellikle, şiddeti kışkırtan güdülerin herhangi bir bileşeni tarafından tetiklenebilir. Eğer karar, şiddeti önleyen herhangi bir güdü tarafından geri döndürülmezse, karar verici, barış güdülerini etkisizleştirirken, eştürlerindeki saldırganlık güdülerini kamçılayarak saldırgan bir ittifakı harekete geçirmelidir. Bu nedenle, bir savaşın fiilen ortaya çıkması, bireyleri bir araya getiren sosyal ağlarda dağıtılan, pek çok psikolojik sürecin bir-biriyle örtüşmesine ve bazı psikolojik süreçlerin sınırlayıcı etkisinden uzaklaşmasına bağlıdır. Bu birbirleri ile yarışan etkilerin göreceli güçlerinin insanlık tarihi boyunca değişmeden kalmasını beklemek için geçerli bir sebep yoktur.

İnsan Doğasının Bilinçli Bileşenleri

İnsan doğasının pek çok bileşeni ortama bağlıdır (çevreye karşı duyarlıdır) fakat hidroluk değildir (istikrarlıdır). Savaşa ara verilmesinin gerçek olmadığı sezgisi, şiddete eğilimin hidroluk bir güç olarak algılandığı bir zihinsel modelde sıklıkla yer alır. En iyi ihtimalde, bu sezginin yönü değiştirilebilir veya bir başka yöne kanalize edilebilir; fakat tamamen kapalı tutulamaz. İnsan dürtülerinin hidroluk modeli, şiddet hakkında düşünme şeklimizin derinliklerinde yer alır. Bu; psikanaliz, etoloji ve davranışçılık bilimleri (dürtülerin azalması biçiminde) tarafından bilimsel olarak kabul edilir ve geri bildirimler döngüsünün herhangi bir dengesizliği ortadan kaldırarak sabit bir durumda devam ettirdiği homeostazinin sibernetik nosyonuna uygundur. Aynı zamanda bizim öznel deneyimlerimizle de uyumludur: Kimse yiyeceği, suyu olmadan veya uyumadan hayatına süresiz devam edemez. Aynı şekilde seks yapmadan yaşamak ya da esnemek için yoğunlaşan bir dürtüyü bastırmak, hapsirmamak, kaşınmamak veya vücuttan bir takım maddeleri çıkarmamak zordur.

Fakat, bütün insanların tepkilerinin homeostatik olduğunu düşünmek büyük bir hatadır. Tepkilerin pek çoğu fırsatçı, reaktif veya bilinçlidir: Bunlar, çevresel etkenler ile bilişsel ve duygusal durumların kombinasyonları tarafından ortaya çıkarılır. Yükseklik fobisi, yılan korkusu, klostrofobi, suda boğulma veya örümcek korkusu gibi evrimsel olarak hazırlanmış korkuları düşünün. Hatta bir kişi yılan fobisi ile doğmuş olsa bile, herhangi bir yılanla karşılaşmadığı sürece, tüm hayatını bu korkuyu hiç tecrübe etmeden yaşayabilir. Bu konudaki bazı örneklerle titremeye eğilim, sırlıklam âşık olmak, ya da eşinin ya da sevgilisinin başkası ile seks yapma ihtimali durumunda duyulan kıskançlık dâhildir.

Şiddete yol açan sebeplerin homeostatik olmaması gerekir. Sü-

rekli birini incitme dürtüsünün geliştiğine ve bunun periyodik olarak deşarj edilmesi gerektiğine inanmak için bir sebep yoktur. Şiddet, hedefteki kişi kendini savunduğu zaman, kendisi veya akrabaları intikam almak istediğinde ya da hedefteki kişi ilk saldırıyı gerçekleştirmeye giriştiğinde önemli bir oranda ölüm veya yaranlama riskini beraberinde getirir. Doğal seleksiyon teorisi adaptasyonların, beklenen maliyetlerinin, beklenen faydalarını geçtiği zaman evrilmesini öngörür. Şiddete karşı hidrolik bir dürtünün evrilmesini beklemek yerine dürtünün belirli durumlara duyarlı olmasını beklemeliyiz. Bunlara örnek olarak, belki düşük bir risk altında kendini gösteren, kurbandan istifade etmek için bir fırsat olduğu zaman yırtıcılık ve istismarı; önemli bir kitle karşısında kişinin erkekliğine söz söylendiği zaman baskınlığı; aşağılama ve yaralamaları cezalandırmak (ve sonuçta caydırmak) için intikamı, uzun süren tehdide karşı aniden zayıflık kendini gösterdiği anda saldırı verilebilir. Eğer gerekli durumlar gerçekleşmezse- diyelim ki bir kişi, aşağılanmazsa ve ölüm tehdidi hissetmediği düzenli bir burjuva hayatı yaşıyorsa- şiddet ile tepki gösteren her eğilim zehirli yılan korkusu kadar uyuşuk kalır. Eğer durumlar birbirini izlerse, çevre yükümlülükleri konusundaki aynı duyarlılık, siyasi liderleri kendi ülkelerini savaşla yönlendiren herhangi bir dürtüyü uygulamaya geçirmelerini önleyebilir.

İnsan Bilinci Açık Uçlu Üretken Bir Sistemdir

Bizi şiddetten alıkoyan farklı psikolojik yetiler arasında bir tanesi özeldir: İnsanların akıl yürütmelerine imkân veren bilişsel araçlar. Akıl, inanılmaz sayıda farklı düşünceler üreten bileşimli bir sistemdir. Söz dağarcığımızdaki on binlerce kelime sentaks kuralları tarafından trilyonlarca cümle haline getirilebileceği gibi,

zihinsel belleğimizdeki daha büyük sayıdaki kavramlar bilişsel süreçler tarafından akıl sır ermeyecek devasa sayıdaki tutarlı düşünceler halinde birleştirilebilir. (Pinker, 1994, 1997, 1999) Uzun uzadıya düşüncelerimiz sonunda ortaya çıkan ve dil vasıtası ile bizim sosyal ağımıza yayılan yenileştirilmek ve birleştirilmek için orada olan inançlar, mitler, hikâyeler, dinler, ideolojiler, batıl inançlar, içgüdüsel ve biçimsel teoriler insani olarak mümkün olabilen fikirler alanında yer alır. Elimizdeki doğru sosyal altyapıya bakıldığında -okuryazarlık, açık tartışma, insanların ve fikirlerin hareketliliği, mantıklı tutarlılık ve deneysel test edilebilirliğe karşı ortak bir bağlılık- iyi bilim, derin matematiksel gerçeklikler ve yararlı icatlar ara sıra önemsiz konuşmalardan ortaya çıkar.

Bizim türümüz kendi bilişsel güçlerini açlığa ve veba belasını etkisiz hale getirmek için kullandığı gibi, bunu savaşı önlemek için de kullanabilir. Sonuçta, savaş ganimetleri her zaman çekici olmasına rağmen, şimdi ya da sonra, insanların savaşın galipleri ve mağluplarının uzun vadede yer değiştirmeye eğilimli olduğunu fark edeceği kesindir ve bu yüzden, eğer bir şekilde herkes silahlarını bırakmayı kabul ederse, sonuçta, herkes kazanabilir diye bir çıkarım yaparlar. Ancak, siz silahlarınızı bıraktığınız anda karşıdaki kişiye silahını aynı anda nasıl bıraktıracağınız konusu zordur; çünkü tek taraflı eylemsizlik, bir toplumu savaş taraftarı komşuları tarafından işgal karşısında savunmasız bırakabilir.

Açlık ve hastalıklar ortadan kaldırıldığı gibi, insan becerilerinin ve tecrübelerinin bu problemle yavaş yavaş başa çıkmayı beraberinde getirdiğini farz etmek için hayal gücünü zorlamaya gerek yok. Liderleri ve halkı savaşa girmekten vazgeçiren birkaç insan bilişselliği ürünü şu şekildedir:

Yasal ceza, beklenen kazancı ortadan kaldırdığı için, bir saldırı

isteğini harekete geçirme eğilimini zayıflatan hükümet. Bu, karşılık olarak, potansiyel hedefin potansiyel saldırgana karşı tedbir atışları yapma, onları yenecek düşmanca bir duruşu devam ettirme ya da olay sonrasında intikam alma arzusunu azaltır.

Hükümetlerin vatandaşlarına engelleyebileceklerinden daha fazla şiddet uygulamaması için demokrasinin araçları da dâhil olmak üzere hükümet üzerindeki sınırlamalar.

Başka insanların ölü olmasındansa hayatta olmasını daha değerli ve satın almayı mal yağmalamaktan daha ucuz yapan ticari bir altyapı.

Geniş ölçekli örneklerinin, bireylere kendi toplumlarında ve iş ortamlarında birbirleri ile iyi geçinmelerini sağladığı, saldırgan olmayan ortaklıkların kurallarını üreten bir uluslararası topluluk.

Ticareti teşvik edecek, uyumsuzlukları çözecek, saldırganları birbirinden uzak tutacak, suçları kontrol altında tutacak, saldırganlığı cezalandıracak hükümetler arası kuruluşlar.

Ekonomik yaptırımlara, tecrit kararlarına, sembolik deklarasyonlara, pasif direniş taktiklerine ve oransız güç kullanımına tüm gücü ile karşı çıkma yerine saldırganlığa karşı ölçülü tepkiler.

Her yapılanın intikamını alma dürtüsüne karşı koyarak eski düşmanlar arasındaki uzlaşmazlıkları sonuca götüren törenler, heykeller, hakikat komisyonları ve resmi özür dilemeler gibi uzlaşma tedbirleri.

Entelektüel alanda militarizm, milliyetçilik, intikamcılık ve ütopyacılık ideolojileriyle yarışabilecek insan hakları, evrensel kardeşlik, empatiyi yaygınlaştırma ve savaşı kötüleme gibi

hümanist karşı ideolojiler.

Bunlar ve diğer bilişsel araçlar, insanlar arasındaki etkileşimden kaynaklanan süregelen sürtüşmelerin gerçek bir savaş başlatma ihtimalini azaltmış gibi görünüyor (Russett and Oneal 2001; Long and Brecke 2003; Mueller 2004, 2010; Gleditsch 2008; Goldstein 2011; İnsan Güvenliği Raporu 2011). İnsan yaratıcılığının sonucu olan bu ürünlerin pek çoğu Liberal veya Kantçı barış teorilerinde dile getirilmiştir ve bu konuda Aydınlanmacı düşünüre atıf yapmak uygun olur. Locke, Hume ve Spinoza gibi Akıl Çağı ve Aydınlanmanın diğer teorisyenleri ile birlikte Kant hem şiddetsizlik taraftarı olan şartları hem de insan bilişselliklerinin kombinatoryal mekanizmalarını teorize etti. Ben de siyasi ve psikolojik çıkarların kombinasyonunun rastlantı olmadığını ileri sürüyorum.

Sonuç

Savaşların azalmasının istatistiksel bir tesadüf ya da geçici bir dönem olmaktan ziyade, insanlar göz önüne alındığında, uzun soluklu bir değişim sonucu olduğunu sadece zaman gösterecektir. Yine de, savaşlardaki azalmanın gerçek olabileceğine dair şüpheciliğin kaynaklarından birinin daha elenmiş olmasını umuyorum: İnsan doğasının saldırgan tarafı sezgiyi imkânsızlaştırır. Hiç kuşkusuz insanlık tarihinde şiddetin başka azalmaları kesin olarak yer almadı değil; fakat bu azalmalar, “İnsanlar tarihte keresteden başka hiçbir şeyi düzgün yapmadılar.” gerçekçi değerlendirmesi ile tamamen uyumludur. Bilişsel bilimlerden ve evrimsel psikolojiden kaynaklanan, insan doğasının modern al-

* Yazarın metnin aslında kullandığı “the crooked timber of humanity” Kant tarafından ve sonrasında Isaiah Berlin tarafından kullanılan ve bugün pek çok blog yazarını etrafında toplayan bir terimdir. Çeviriyi tercüman birebir değil, Kant’ın anlamlandığı şekli ile yapmıştır.

gısına göre; bizim türümüzün, eksik de olsa, kendi kötü huyunu durdurma imkânı vardır. İnsan doğası, tek bir nitelik veya sezgi değildir; şiddete sebep olan ve şiddeti engelleyen bazı mekanizmaları içeren pek çok parçayı bütünleştiren karmaşık bir sistemdir. Şiddete sebep olan bu mekanizmalar hidrolik güçlere karşı koyamaz değildir; aksine zamanla değişebilen bir takım durumlara karşı geliştirilen bilinçli reaksiyonlardır. Şiddeti engelleyen mekanizmalardan biri, sınırsız sayıda fikirler üretme yeteneği olan açık uçlu katışımlı bir sistemdir. Ve bu fikirlerin arasında savaş ihtimalini azaltabilecek kurumlar yer alır.

KAYNAKLAR

Gaddis, John Lewis. (1989) *The Long Peace*. New York: Oxford University Press.

Gat, Azar. (2006) *War in Human Civilization*. Oxford: Oxford University Press.

Gleditsch, Nils Petter. (2008) "The Liberal Moment Fifteen Years On," *International Studies Quarterly* 52(4): 691-712.

Goldstein, Joshua S. (2011) *Winning the War on War*. New York: Dutton.

Holsti, Kalevi J. (1986) "The Horsemen of the Apocalypse," *International Studies Quarterly* 30(4): 355-372.

Howard, Michael. (1991) *The Lessons of History*. New Haven, CT: Yale University Press.

Human Security Centre. (2005) *Human Security Report 2005*. New York: Oxford University Press.

Human Security Report Project. (2007) *Human Security Brief*

2007. Vancouver, BC: HSRP.

Human Security Report Project. (2011) Human Security Report 2009/2010. New York: Human Security Report Project.

Jervis, Robert. (1988) "The Political Effects of Nuclear Weapons—A Comment," *International Security* 13(2): 80-90.

Keegan, John. (1993) *A History of Warfare*. New York: Vintage.
Lacina, Bethany, Nils Petter Gleditsch, and Bruce Russett. (2006)

"The Declining Risk of Death in Battle," *International Studies Quarterly* 50(3): 673-680.

Long, William J., and Peter Brecke. (2003) *War and Reconciliation*. Cambridge, MA: MIT Press.

Luard, Evan. (1988) *The Blunted Sword*. New York: New Amsterdam Books.

Mueller, John. (1989) *Retreat from Doomsday*. New York: Basic Books.
Mueller, John. (2004) *The Remnants of War*. Ithaca, NY: Cornell

University Press.
Mueller, John. (2009) "War Has Almost Ceased to Exist," *Political*

Science Quarterly 124(2): 297-321.

Mueller, John. (2010) "Capitalism, Peace, and the Historical

Movement of Ideas," *International Interactions* 36(2): 169-184
Payne, James L. (2004) *A History of Force*. Sandpoint, ID: Lytton 52(4): 691-712.

Pinker, Steven. (2002) *The Blank Slate*. New York: Viking.

Pinker, Steven. (1994) *The Language Instinct*. New York: HarperCollins.

Pinker, Steven. (1997) *How the Mind Works*. New York: Norton.

Pinker, Steven. (1999) Words and Rules. New York: HarperCollins.

Pinker, Steven. (2011) The Better Angels of Our Nature. New York: Viking.

Ray, James L. (1989) "The Abolition of Slavery and the End of International War," *International Organization* 43(3): 405-439.

Russett, Bruce, and John Oneal. (2001) *Triangulating Peace*. New York: Norton.

3. BARIŞ EKONOMİSİ: ZENGİN KOMŞULAR NASIL İYİYE İŞARET EDER?

Emmanuel Martin

Birileri kazanırken başkaları kaybetmek zorunda mıdır? Bir ulusun galibiyeti başka bir ulusun mağlubiyeti mi demek? İnsan toplulukları ebedi bir çatışmaya mı mahkûmdur? Ekonomist Emmanuel Martin aynı zamanda Avrupa Ekonomi Çalışmaları Enstitüsü Yönetim Kurulu üyesidir. Avrupa ve Afrika'da program organizasyonlarının yanı sıra, UnMondeLibre.org ve LibreAfrique'nin kurucu editörlüğünü yapmıştır. Çalışması Fransa'da Le Cercle des Échos ve Les Échos, İtalya'da Il Foglio, Belçika'da L'Écho, Fa'sta Libération ve The Wall Street Journal-Europe gibi yayınlarda okurlarının karşısına çıkmıştır.

“Savaş, bir millete gerçek değerinden çok daha fazlasına mal olur, gerçekleşmemiş olması durumunda edinilecek kazanımların yanında gerçekleşmesi durumunda edinilecek kazanımlara da mal olur.”²⁴

-Jean Baptiste Say

Kazananlar ve Kaybedenler

Birçok insan, birileri kazanırken başkalarının kaybetmek zorunda olduğuna inanmaktadır. Bu insanlar, kişiler arasındaki fayda ve zararların toplamının sıfır olduğunu düşünmektedir, yani birileri için kazanım aynı ölçüde diğerleri için kayıp anlamına gelmektedir. Buna göre, buna inanan ve kazananı gören insanlar kimin kaybetmiş olabileceğini bulmaya yönelirler. Eğer bu re-

fahın olası tek modeli olsaydı, toplumsal çatışmanın yaşanması pamuk ipliğine bağlı olurdu ve savaş kaçınılmaz olurdu.

Neyse ki, birilerinin aynı ölçüde kaybetmesini gerektirmeyecek başka refah biçimleri mevcut. Modern dünya bunun en güçlü kanıtı, zira hemen hemen dünyanın her yerinde gelir seviyesi artmış durumda. Geçmişe nazaran daha çok insan daha uzun, daha sağlıklı ve daha zengin bir hayat sürüyor. Hatta dünya nüfusunun çok büyük bir bölümünün bu gelişimden nasibini aldığı söylemek yanlış olmaz.

Kuşkusuz bazı durumlarda birilerinin kazanımı diğerinin kaybetmesi şeklinde oluyor. Örneğin bir hırsız bir şey çaldığında, hırsızın kazanımı, soyguna uğrayanın kaybıyla sonuçlanıyor. Ama kazanımlar aynı zamanda hırsızlığın dışındaki çalışma, buluş, keşif, yatırım ve alışveriş gibi faaliyetlerden de kaynaklanabiliyor.

Tüm zamanların en önemli ekonomistlerinden biri, açık ve net bir şekilde senin kazanımın nasıl benim de kazanımım olabileceğini açıklamıştır. Bunu yaparken de yalnızca maddi refahın ekonomik temeline değil aynı zamanda barışa da bir açıklama getirmiştir. Jean Baptiste Say, Adam Smith'in Fransız muadili olarak kabul edilir, ama aslında o Smith'in görüşlerinin salt bağımlısı olmanın ötesindedir. Say, Smith'in düşüncesini hatırı sayılır ölçüde geliştirmiştir.

Smith gibi o da savaşa, sömürgeciliğe, köleliğe, merkantilizme karşıydı ve barışın, bağımsızlığın, özgürlüğün ve serbest ticaretin savunucusuydu. Say, Smith'i sadece hizmetlerin değeri (gerçekte, bize sunulan hizmetlerden edindiğimiz maddi malların değeri) olduğunu açıklamada değil aynı zamanda mal ve hizmetlerin oluşumunun diğer mal ve hizmetlerin talebinin kaynağı olduğunu açıklamada da geride bırakmıştır. Bu, bazen "Say'ın Mahreç-

ler Yasası” olarak adlandırılmıştır. Bu anlayış sadece “makroekonomi” için değil, genel anlamda toplumsal ilişkilerde ve özellikle uluslararası ilişkiler açısından da büyük önem arz etmektedir. Şayet insanlar serbestçe ticaret yaparlarsa, bir tarafın artan refahı ticaret yaptıkları ortaklarının zararına değil yararına olacaktır. Çünkü ticari ortağın refahının artması diğer tarafın mal ve hizmetlerine daha fazla fiili talep olduğu anlamına gelir.

Özellikle ekonomik milliyetçiler ve merkantilistler gibi serbest pazar karşıtları, bir ülkenin refah seviyesinin artmasını, diğerlerinin kaybetmesiyle ilişkilendirmektedir. Bunlar “sıfır-toplam” olarak adlandırılan dünya görüşüne sahiptirler, bunun anlamı; kazanımların toplamı sıfırdır, birisi kazanıyorsa (“artı”), bir başkası kaybetmek zorundadır (“eksi”). Say, bu görüşün yanlış olduğunu gözler önüne sermiştir ve burada mevzu bahis barıştır, çünkü ülkeler beraber gelişirler, ihtiyari ticaretten elde edilen kazanımlar tüm tarafların yararınadır. Ticaret “pozitif toplamı” oyundur, yani kazanılanların toplamı pozitifdir. Buna karşılık, çatışma ve savaş bir tarafın kazanıp aynı şekilde diğer tarafın kaybettiği sıfır toplamdan daha vahim bir durumdur. Savaşlar, hemen hemen her zaman kayıpların toplamının tüm kazanımlardan daha fazla olduğu negatif toplamı oyundur ve genellikle savaşlarda kazanan yoktur, her iki taraf da kaybeder.

Üreticiler ve Tüketiciler Dünyası

*“Uluslara, birbirleriyle savaşmalarında aslında herhangi bir yarar olmadığı; galibiyetin avantajları tamamen aldatıcıyken, birçok felaketin ceremesini çekeceklerinin kaçınılmaz olduğu öğretilen-
tir.”²⁵*

–Jean Baptiste Say

Say, insanların mübadele ekonomisinde hem üretici hem de tüketici olarak görülmeleri gerektiğini açıklamıştır. Üretim “nesnelere yararlılık kazandırarak değer kazandırma”²⁶ anlamına gelmektedir. Sanayinin gelişimi, yeni ürünleri üretme ve hali hazırda var olan ürünlerin fiyatlarını düşürme kabiliyetiyle değerlendirilmektedir. Daha fazla mal üretimi, fiyatların düşmesi anlamına gelmekte ve bu da tüketicilerin farklı ürünleri alabilmeleri için fazladan alım gücü demektir.

Say, bu “yararlılık” sürecinde girişimcinin önem arz ettiğini belirtmiştir. Say’ın kendisi de bir girişimciydi ve yeni riskler alan ve az zararla nasıl mal ve hizmet üreteceğini arayan girişimcinin rolünü özümsemişti (üretimde maliyeti azaltma). Say, girişimcilerin piyasadaki önemini de dile getirmiştir. Girişimciler sık sık piyasalar, teknikler, ürünler, zevkler, insanlar vb. hakkında olağanüstü yeteneklere ve geniş bir bilgi ağına sahip olan hayalci dâhiler olarak resmedilmişlerdir. Ancak Say, herkesin, hatta sıradan birinin bile girişimci tavırlar sergilediğini ileri sürmüştür.

Girişimciliği anlamının yollarından biri, başka ihtiyaçları gidermek amacıyla tahsis edilen sınırlı kaynakları “mevcut hale getirmek” olan en az maliyetle üretim yollarını bulmaktır. Daha az zamanda aynı miktarda üretimin nasıl yapıldığını öğrenen fabrika işçisi; toprağı sürme ve çapalama zamanını azaltmak için ekinleri düzenleyen çiftçi; tam zamanında yemeğin hazır olması için çalışanların iş çıkış saatine dikkat eden lokantacı; bunların hepsi en az maliyetle üretimi nasıl arttıracaklarına bakarlar. Alışverişlerin düzenlenmesi de yine bir üretim şeklidir; normalde bulunması zor olan sınırlı sayıdaki ürünleri mevcut hale getirir ve alım-satımda her iki tarafın değerini arttırır ki bu da aralarındaki alışverişin nedenidir.²⁷

“Say Yasası” ve Karşılıklı Kazanımlar

“Say’ın Mahreçler Yasası”, ekonomik kalkınmayı anlamaya yardımcı olan güçlü bir kuramsal yapı olarak tanımlanır. 1803 tarihli ünlü “Politik İktisat İncelemesi”nin “Débouchés” (“Piyasalar” olarak çevrilen mallar için piyasa anlamına gelir.) bölümünde Say, “ürünlere talep yaratanın üretimin kendisinin olduğunu”²⁸ açıklamıştır, çünkü düşüncenin de sonradan özetlendiği gibi, “ürünler ürünlerle takas edilir.” Genellikle Say’e atfedilen “her arz kendi talebini yaratır” sloganı, onun görüşünün bir karikatürü niteliğindedir. Say’ın burada tam olarak anlatmak istediği; dünya günden güne daha da zenginleşirken, Say’ın zamanından bu yana dünyanın ortalama zenginliği kat be kat artarken, fakirlik azalırken, yoksullar için sağlık, okur-yazarlık, yaşam süresi ve mallara erişim iyileştirilirken aslında bizim ne gördüğümüzdür. Kendisi gelişen küresel refahın ardındaki neden-sonuç ilişkisini, ticari ortaklar arasındaki artan zenginliğin “kartopu etkisini” ilk anlayan kişilerden biridir. Modern ekonominin yalın dilinde bu “sektörler arası iktisadi büyüme teorisi” olarak adlandırılır burada bir üreticinin/sektörün/ulusun büyümesi diğer üreticiler/sektörler/uluslar için piyasanın ya da talebin büyümesini temsil etmektedir. Bunun üzerinde şöyle bir düşünüldüğünde aslında mantıklı görünmektedir.

Tüccarlar kendi özelleşmiş ürünlerinden daha çok ürettiklerinde, diğerleri için daha fazla yararlılık oluştururlar; bu diğerleri, ürünlerini özelleştirerek aynı zamanda alışverişe olanak sağlayan daha fazla yararlılık yaratırlar; birileri birilerinden satın alırken daha fazla “alım gücüne” sahip olur. Bir başka önemli Fransız iktisatçılarından Jacques Rueff’in dilinden bir sözcük kullanmak gerekirse, her birey diğerleri için yarattığı yararlılıklar sayesinde daha fazla “hak” elde eder ve daha fazla hak her bireyin diğerinden daha fazla hak elde etmelerini sağlar.

Ürünlerin alışveriş bağlamındaki karşılıklı kazanımları kümülatiftir. Komşuma daha fazla fayda sağlayarak zenginleşirim ve aynı şekilde komşum bana daha fazla fayda sağlayarak zenginleşir ve zengin olduğumdan, dolayısıyla zengin olacak komşumdan, daha fazla mal satın alabilirim. Açıkça görülüyor ki, küçük ya da kapalı ekonomilerdeki iş ve üretim bölümünün imkânları sınırlıdır fakat daha büyük piyasalarda birçok kişi, meslek ve sanayi kuruluşları için daha geniş imkânlar mevcuttur. Adam Smith'in de Say'den önce söylediği gibi, "İş bölümü piyasanın boyutuyla sınırlıdır."²⁹ Say buna ek olarak "Ne kadar çok üretici olursa ve ürünleri ne kadar çeşitliyse, bu ürünlerin piyasaları o kadar hızlı, çok ve geniş çaplı olur."³⁰ demiştir.

Say, ürünlerin alışverişinin pozitif toplamı oyunu tanımlamıştır. İhtiyari alışverişlerde, müşterilerimin zenginleşmesi benim için iyi haberdır. Olur da bunun aksi yaşanırsa, yani fakirleşirlerse, bu hiç de iyiye işaret etmez. Say'ın deyimiyle "Bir ticari alanın başarısı daha fazla satın alma yolları sağlar ve sonuç olarak diğer alanlarda üretilen ürünler için de bir piyasa yaratır; diğer yandan imalatın ya da ticaretin kanallarından birinin bile durgun olması, diğer alanların hepsinde etkisini hissettirir."³¹

Say, iktisadi kalkınmanın gerçekte (modern ve yalın bir tabirle) "içsel büyümeye" dayalı, kendi kendini idare eden bir düzenek olduğunu ileri sürmüştür: Özelleşme ve iş bölümü seviyesi için oldukça önemli olan "piyasanın boyutu" üretimin kendisine bağlı olması açısından içselleştirilmiştir. Daha fazla üretim daha fazla alım gücü yaratır, piyasanın boyutu giderek artar ve bu da daha fazla üretime olanak sağlar.

Kalkınma mekanizması açıkça görüldüğü üzere sürekli artan ve değişken bir yapıya sahiptir. İşte bu yüzden Say'ın zamanında Fransız halkı "Fransa'da VI. Charles'ın kötü yönetimine nazaran

5-6 kat daha fazla alım-satım gücüne sahipti.”³² İş bölümü ve uzmanlaşma sanayilerin sayısını artırır ve yeni sanayi kolları yaratır (ve hatta bu kollar kendi içlerinde de kollara ayrılır). Dolayısıyla piyasa ekonomisi sürekli hareket halinde olan bir süreçtir.

Say, kendi dönemindeki iktisatçılara göre iyimser kalıyordu. Kıt-lık fikrine takılmanın ötesinde insanın ürün ve bir refah ortamı yaratma yeteneğinin altını çizmiştir ve bu tür üretimin diğer in-sanların da yapması için bir önkoşul olduğunu belirtmiştir; üre-tim ve alışveriş pozitif toplamı bir oyundur. Say’a göre kıtlığın üstesinden girişimci ruh ve hizmetlerle, alışveriş ve yeniliklerle gelinebilirdi. Dolayısıyla Say için, tartıştığı Thomas Malthus’un aksine, kıtlık bir takıntı değildi. Say gelişimin ekonomisini çalış-mak ve anlamak için arayışlara girmiş ve Malthus’un insanlığın geleceğine dair çizdiği kötümser tabloya karşı çıkmıştır. Sonuç olarak Malthus’un fikirleri çürütülmüş ve bu konuda Say’ın hak-lı olduğu anlaşılmıştır.

Say Yasası’nın Uluslararası Düzeyde Uygulanışı

İster sınır ötesi olsun, ister sınırlar içerisinde olsun, birinin komşusuna zarar vermesi aslında kendi kendine zarar vermesi anlamına gelir: “Her birey herkesin yararına olan genel refah-la ilgilidir ve (...) endüstrinin bir alandaki başarısı diğer tüm alanların başarılı olmasını teşvik eder.”³³ Aslına bakarsanız, bir millette, başka bir şehir ya da başka bir endüstrinin gelişmişliği-yle ilgili rahatsız olan pek az insan buluruz; birçok insan Fransız çiftçilerin gelişiminin Fransız şehir çalışanları için ve aynı şekilde Fransız şehir işçilerinin gelişiminin çiftçiler için yararlı oldu-ğunu bilmektedir.

Bu, kentlilerin köylülerle yaptıkları alışverişlerle edinilen kaza-

nımların gerçek kaynağını oluşturur; her iki taraf da daha fazla ve daha iyi ürünler almak için gerekli kaynağa sahiptirler, ne kadar çok üretirlerse:

Zengin bir çevrenin merkezinde yer alan bir şehir, çok sayıda ve zengin müşterilere ihtiyaç duymaz ve diğer yandan çevredeki varlıklı bir şehir ülkenin üretimine artı bir değer katar. Ulusların tarım, sanayi ve ticaret olarak bölümlere ayrılması oldukça gereksiz. Çünkü bir milletin tarımda kaydedeceği başarı, sanayi ve ticaret alanındaki gelişimleri teşvik eder; sanayi ve ticaretinin gelişen koşulları tarım üzerinde iyi bir etki yaratır.³⁴

Say, ülkeler arasındaki ilişkilerle, bölgeler ya da şehirler ve kırsal kesim arasındaki ilişkiler arasında bir farkın olmadığını açıklayarak tartışmasına devam ediyor:

Bir ülkenin komşuları bakımından konumu, kendi bölgeleri ya da şehir ve köy arasındaki ilişkilerine benzerdir; zenginliklerinden kar elde etme doğrultusunda, bir ülke bu yerlerin refahına ilgi duymaktadır.³⁵

Burada yine zengin komşular daha fazla ithalat fırsatı ve dolayısıyla zenginleşmemiz anlamına gelmektedir.

Say, Malthus'la yaptığı yazışmada maksadını daha anlaşılır hale getirmiş ve bir tüccarın diğer ülke ve bölgelerin zenginliğiyle ne denli ilgili olduğunu göstermiştir:

Üretimin üretimi teşvik ettiğini, endüstri varlıklarının, her ne olursa olsun, serbest bırakıldığında her zaman ülkelerin en çok ihtiyacı olan nesnelere hitap ettiğini ve bu gerekli nesnelerin yeni kitleler yaratıp bu kitlelere yeni eğlenceler sunmasını ileri sürdüğümde, bunların hiçbirisi benimle çelişmez. Şimdi sadece 200 yıl öncesine gidelim ve farz edelim ki bir tüccar şu anda New York ve Philadelphia'nın bulunduğu yere değerli bir yük

taşınsın; bunu orada satabilir miydi? Hatta şöyle farz edelim ki orada tarımsal ya da endüstriyel bir kurum oluşturmayı başardı; orada ürettiklerinin tek bir parçasını satabilir miydi? Şüphesiz, hayır. Ürettiklerinin hepsini büyük olasılıkla kendisi tüketti. Şimdi neden bunun aksini görmüyoruz? Tüccar, New York ya da Philadelphia'ya taşıdığı ya da orada ürettiklerini neden sata-mamıştır? Çünkü açıkça görülüyor ki New York, Philadelphia ve çevre eyaletlerde bulunan çiftçiler, tüccarlar ve hatta sanayiciler diğer bölgelerden satın alıp getirttikleri mallar aracılığıyla bazı ürünleri üretilip buralara naklediyorlar.³⁶

Negatif Toplamlı Oyunlar Olarak Ticari Sınırlamalar ("Korumacılık")

Birçoğu, bazılarının bugün yaptığı gibi, yabancılarla ticaret yapmanın gerekli olmadığını, her şeyin "ülke sınırları içerisinde" yapılması gerektiğini savunmuştur. Say, bu düşünce üzerine çok mantıklı bir eleştiri getirmiştir:

"Belki de 'yeni bir durum için doğru olan şey eskisi için olmayabilir: Amerika'da yeni üretici ve tüketicilere bir yer vardı; ama üreticisi gereğinden fazla olan bir ülkede fazladan tüketiciler sadece talepte bulunurlar' söylemi gelebilir. Buna şöyle bir cevap vereyim, tek gerçek tüketiciler aynı zamanda üretenlerdir, çünkü başkalarının ürettiklerini satın alabilirler; ve üretken olmayan tüketiciler üretenler tarafından yaratılan değer olmadan hiçbir şey satın alamazlar."³⁷

Say "korumacılık"ın nasıl kendi kendini yok edici olduğuna bir açıklama getirmiştir: Bu sanki "her evin girişinde ceket ve ayakkabılara ithalat vergisi konulmasının, evde oturanların bunu kendi menfaatleri için zorunlu bir şekilde yaptıklarının farkında

olması”³⁸ gibidir. En modern tarzda, Say uluslararası değer zincirinin ne denli önemli bir role sahip olduğunu farkındaydı.

Bazıları bazı ülkelerin “ticaret açığı”, bazı ülkelerin “ticaret fazlası” politikalarından yakınmaktadır ve hatta “açık” ile ilgili olan her şeyin kötü şeyler olduğunu belirtmektedir. Say, birçok savaşın sebebi olan merkantilist düşüncenin yıkıcı mirası niteliğindeki “ticaret dengesi”nin yanlıgısını açıklamıştır. “Ticari savaşlar” ya da “misillemeler” sadece toplumun kişisel çıkarları ve ulusal çıkarları konusunda kafasını karıştıracak kadar kurnaz olanların çıkarlarını korumak için yapılır.

Say, günümüzde “Serbest Ticaret Anlaşmaları” olarak adlandırdığımız konu hakkında ihtiyatlı davranmıştır. Say tek taraflı serbest ticareti tercih etmektedir: Yabancı milletlere komşular ve arkadaşlar olarak yaklaşılmalıdır. Özel ticari anlaşmalar ortakların adil olmayan davranışlarda bulunulmasına yol açar: Bir ülkenin ihracatçılara verilen “imtiyazlar” diğerlerine “imtiyaz vermem” anlamına gelir ve bu da çatışmanın kaynağıdır. Say, daha çok ticaret yapmak yerine, bu tür anlaşmaların yalnızca “ticareti saptırma” oluşumuna neden olduğunu, değişen ticaretin hükümetlerinin anlaşmaya taraf olmadığı ülkelerden kayıp gittiğini vurgulamıştır.

Say, ihraç sübvansiyonlarının verilmesinin tehlikeleri konusunda uyarıda bulunmuştur. Bu tür politikalar kanunları kendi çıkarları doğrultusunda manipüle eden “dostlar” ya da “rant peşinde koşanlar” olarak adlandırdığımız kişilerin dikkatini çekmektedir. Say, “ahbap-çavuş kapitalizmini”, *avant la lettre* ya da henüz geniş kitleler tarafından anlaşılmadan önce, eleştirmiştir. Kronizm (ahbap-çavuşçuluk), Fransız iktisatçılarından Frédéric Bastiat tarafından “ortaklaşa yağma” (mutual plunder) adı altında kullanılmıştır.

Say'ın serbest ticaret ve barış konusundaki en güçlü rakibi kuşkusuz Napoleon Bonaparte'tan başkası değildir. *Décade Philosophique* dergisinin editörüyken Say, önceleri Fransız devrimini bitirip konsül anayasasını kuran 1799'daki Bonaparte'ın askeri darbesini desteklemekteydi. Hatta Say konsülün dört komisyonundan biri olan mahkemenin üyesiydi. Fakat Say 1803'te *Traité*'yi yayımladıktan sonra 1802'de ömür boyu konsüllüğü elde eden Bonaparte, Say'ın serbest ticaret hakkındaki bölümleri tekrar yazmasında, korumacılık ve devlet müdahalesi hususlarını destekleyecek doğrultuda değişiklikler yapması gerektiğinde ısrar etmiştir. Say, Bonaparte'ın isteğini kesin bir dille reddetmiştir. Say'ın entelektüel bütünlüğü onu mahkemedeki konumundan etmiş, *Traité*'nin ikinci baskısının sansürlenmesine ve gazeteci olarak çalışmasının yasaklanmasına sebep olmuştur.

Bonaparte aynı zamanda Say'ın pratik düzeyde de rakibi olmuştur. Say kamusal alandan uzaklaştıktan sonra, iplik şirketi kurmaya karar vermiştir. Say oldukça girişimci bir kişiliğe sahipti, işyerinde son model hidrolik motorları kullanmış, işgücünü 400 kişiye çıkarmış ve rakip İngiliz üreticilere meydan okumuştur. Bu, Bonaparte'ın korumacı politikasının şirketi yıktığı 1812'ye kadar bu şekilde devam etmiştir. Say, fabrika çalışanları ve çalışanların aileleri, kötü fikirlerin pratikteki sonuçlarını dolaysız yoldan tecrübe etmişlerdi.

Refah İçin Barış

Say, gelecek vadeden çok değerli kardeşi Horace'ı 1799'da Bonaparte'ın yürüttüğü Mısır seferinde kaybetmiştir. Kardeşini sömürü amaçlı bir seferde kaybetmesi, muhtemelen Say'ın savaşın nelere mal olduğunu anlamasına yardımcı olmuştur. *Traité*'nin daha sonraki baskılarında Say, "Napolyon yönetimi dönemi

Fransası'nda yaşanan savaşlar gibi yıkıcı savaşları"³⁹ oldukça eleştirmişdir.

Barış, iktisadi kalkınmanın ilk şartıdır. İnsanlar barış döneminde yaptıklarının aksine, öldürdüklerinde ya da ölümle tehdit edildiklerinde geleceğe herhangi bir yatırım ve gelecekle ilgili herhangi bir plan yapmazlar. Say devlet tarafından yapılan yağma sınırlandırmasının önemini vurgulamıştır. Hükümetler mülkiyet hakkına yalnızca endüstrilere ve topraklara el koyarak değil aynı zamanda birinin mülkiyetinin belli kullanımlarına yasaklama ve düzenleme getirerek de zarar verebilir. Say, hükümetlerin sınırlandırılması ve (kanuna uygun yapılan) kurallarla yönetilmesi gerektiğine ve "düzenli bir hükümete tabi olmayan hiçbir milletin refahın herhangi bir seviyesine ulaşmadığını"⁴⁰ düşünmektedir.

Açıkça görülüyor ki barış, milletler arasındaki karşılıklı iktisadi kalkınmanın ilk koşuludur. Savaş yok eder, felce uğratar, insanların hayatını mahveder, refahı baltalar, açlığa sebep olur ve sınırlı kaynakları boşa harcar. Savaşlar negatif toplamı oyunlardır. Siyasal ekonominin görevlerinden biri barışın maliyetini ve değerini gözler önüne sermektir. Bugün Zürih'te bir İsviçreliye ya da Stockholm'de bir İsveçliye şehirlerinin ya da ülkelerinin nasıl bu şekilde olağanüstü bir zenginliğe sahip olduğunu sorun; muhtemelen şu şekilde cevap vereceklerdir: "Biz kendimizi iki dünya savaşı ile mahvetmedik." Say'ın de dediği gibi:

"Uluslara, birbirleriyle savaşmalarında aslında herhangi bir yarar olmadığı, galibiyetin avantajları tamamen aldatıcıyken, birçok felaketin ceremesini çekeceklerinin kaçınılmaz olduğu aşılacaktır... Genel olarak tüm avantajlarının yöneticilerin elinde olduğu ve yönetilenlerin neredeyse hiç fayda elde etmedikleri anlaşıldığında, kara ve deniz egemenliği aynı seviyede çekicili-

ğini yitirecektir. Özel şahıslara göre, en iyi olası fayda barış zamanı dışında neredeyse hiç yaşanmayan tam ilişki kurma özgürlüğüdür. Doğa, ulusları karşılıklı iyi ilişkiler kurmaya sevk eder; ve şayet hükümetler bu ilişkileri bölmeyi üzerlerine vazife edinirlerse ve onları birbirlerine düşman ederlerse, aynı derecede kendi vatandaşlarına ve karşı olduklarına da zarar verirler. Şayet bu hükümetlerin vatandaşları bu yıkıcı tutumu ve yöneticilerinin hırslarını bu yönde desteklerse, bu dehşet verici akılsızlığı ve tuhaflığı, sırf vahşi sahiplerinin eğlencesi uğruna kavga edip, birbirlerini parçalamak için eğitilmiş canavarlardan nasıl ayırt edeceğimi bilemiyorum.”⁴¹

Barış ve serbest ticaret yalnızca iktisadi kalkınmayı sağlama amaçlı birbirini güçlendirmekle yetinmemekte aynı zamanda gerçek refahı ve insan gelişimini de gerçekleştirmektedir.

4. BARIŞ GÖNÜLLÜSÜ BİR İŞ ADAMI OLAN CHRIS RUFER İLE SÖYLEŞİ

Tom G. Palmer

Ticaret ve barış arasında nasıl bir bağlantı vardır? İş adamlarının barışı desteklemesine ve yabancı müdahaleye karşı durmalarının sebebi nedir? Özgürlük, gönüllü faaliyet ve barış arasındaki ilişki nedir? Chris Rufer dünyanın önde gelen domates bileşen işleyicilerinden birini kurdu ve kendisi tarıma dayalı işleme, dağıtım ve servis işlerini yönetmektedir. Aynı zamanda Özyönetim Enstitüsü ve Uyum ve Refah Kurulu'su'nun kurucusudur.

Palmer: Vakit ayırdığınız için teşekkürler. Bildiğinizi sanmıyorum ama bugün ben sizinle ve şirketinizle bir ticaret yaptım. Patateslerim için biraz ketçap satın aldım, aynı zamanda salatamda da biraz domates vardı. Anladığım kadarıyla bu domateslerin sizin fabrikanız tarafından işlenmiş olması büyük bir olasılık. Bir şekilde piyasa aramızda barışçıl bir bağlantı kurmuş oldu. Bu da beni ilk soruma götürüyor: Neden bir iş adamı barış konusuna bu kadar ilgi duyar?

Rufer: Sanırım bu sorunuza birkaç şekilde cevap verilebilir. Barış bize hep birlikte ticari iş yapma fırsatı sunarak yüksek miktarlarda kâr etmemizi sağlıyor. Öyle ya da böyle bir şeyi yapmaya zorlanmak yerine birbirimizin değerlerine, kendi gerçek değerlerimize cevap verebiliyoruz. Barış, gönüllü ticaretin, ki benim yaptığım da tamamen budur, ön koşuludur. Zorlamadan, gönüllülük esasına dayalı olarak bir iletişim kurduğumuz vakit müşterilerimizin ve tedarikçilerimizin değerlerini öğrenme fırsatı yakalıyoruz. Bir iş adamı olarak ekonominin bana fiyatlarla verdiği sinyallere

dayanarak neyin değerli olduğunu anlayabiliyorum. Bu bilgiler bana milliyetleri, ırkları, dinleri ve dilleri olmayan sayılar ve fiyatlar olarak geliyor. Bunları insanların değerlerinin birer işareti olarak algılıyorum.

Bu, piyasa ve iş hayatının içinde olmanın güzelliklerinden biridir. Fiyatların ardında ne ön yargı, ne milliyet ne de din vardır. Bunlar; diğer insanların değerlerinin bir toplamıdır ve diğer rakamlarla karşılaştırılabilecek bir rakam olarak ifade edilen bir fiyat formunda karşıma çıkarlar. Ben bu rakamları kısıtlı bütçemi harcayacağım yerlere karar vermek için kullanırım. Onlar bana kaynakların maliyeti hakkında diğerlerinin onları kullanmak için ne kadar harcayabileceklerini göstererek fikir verir. Fiyatlar, benim diğerlerinin değerlerini daha iyi bir şekilde öğrenmem konusunda bana yardımcı olur.

Palmer: Uluslararası ticaret yapıyor musunuz?

Rufer: Yapıyoruz. Aslında ürünlerimizin %30'u yurt dışında satılıyor.

Palmer: Yani yabancılara satıyorsunuz.

Rufer: Onlar benim için yabancı değil, her biri benim müşterim. Devletin araya girmesi durumu hariç bu tür konularda endişelenmem. Mallarımızın %10 ile %20'si Kanadalılara ve Meksikalılara satılıyor ve geri kalanı da diğer ülkelere gidiyor. Her ay Japonya, Suudi Arabistan, Hollanda, İngiltere ve Arjantin'in de aralarında bulunduğu 40 ila 50 arasında ülke ile ticaret yapıyoruz. Ticaretin hemen hepsi domates ezmesi ve diğer domates ürünlerinden oluşuyor.

Palmer: Ve bütün bu satışlardan kâr ediyorsunuz?

Rufer: Elbette, öbür türlü bu ürünleri üretmezdik. Bu bana dün-

yanın değerlerinin üzerine bizim de kendi adımıza değer kattığımızı ve aynı zamanda müşterilerimizin istek ve değerlerine cevap verebildiğimizi anlatıyor. Bunun insanların değerlerine verilen cevapla ilintili bir başka etkisi daha var. Siz ister yurt içi isterse yurt dışı olsun bir başka insana sattığınız ürünü barış, yardımlaşma ve karşılıklı saygı için birer elçi olarak düşünebilirsiniz. İnsanları müşterileriniz olarak gördüğünüz vakit onları vurmak veya incitmek istemezsiniz. Ticaret, şiddete ve zorlamaya karşı çok güzel bir alternatiftir.

Palmer: Bazı insanlar uluslararası ticaretin çevreye kalıcı hasar verdiğini ve eğer...

Rufer: Serbest piyasada çalışan yani diğerlerinin mülkiyet hakkına saygı duyan bir iş adamı aynı zamanda en büyük çevrecilerden biridir. Gerçek bir çevreci, yağ olsun ağaç olsun kauçuk olsun cam olsun ne olursa olsun malların fiyatlarını görür. Hesaplamalar; fiyatlar, kâr ve zarar sayesinde mümkün olduğundan maliyetle ilgili bilgi sadece ham bilgi değil; etkili bilgidir ve takınılacak tutumu değiştirir. Fiyatlar bizlere maliyet hakkında bilgiler verir onları nasıl azaltacağımıza dair yol haritası sunar. Biz herhangi bir şeyi israf etmek istemiyoruz ve bunun gerçekleşmemesi için çeşitli girişimlerde bulunuyoruz. Buradaki kilit nokta, diğerlerinin haklarına saygıda yatıyor ki bu da mülkiyet demektir. Mülkiyet hakkına saygı duymadığınız müddetçe çevre kirliliği, atıklar ve yıkımla karşı karşıya kalırsınız. Mülkiyet hakları doğru bir şekilde tanımlandığında ve savunulduğunda seçimlerimizin diğerleri üzerindeki etkisini hesaba katmak durumunda kalırız. Bildiğiniz gibi hükûmetler faaliyetlerinin diğerlerini ne derecede etkileyeceğini hesaba katmak durumunda değiller çünkü onlar cebir kullanabilirler fakat biz bu noktada bireylerin değerlerini ve onların haklarını her saniye düşünmek durumundayız. Biz insanları bizim ürünlerimizi üretmeleri veya

tüketmeleri konusunda zorlayamayız ve zorlamıyoruz. Sürecin her noktası gönüllülük esasına dayalıdır.

Palmer: Gönüllü faaliyete epey değindiniz. Kendinizi nasıl tanımlarsınız? Gönüllük yanlısı mı liberteryen mi yoksa başka bir şey mi?

Rufer: Bana göre bu iki kavram birbirine çok yakın. Eskiden “liberal” derdik fakat bu terim Amerika’da karışıklığa sebep oluyor çünkü burada “liberal” “muhafazakâr”ların karşıtı anlamında kullanılıyor. Kavramların doğru anlaşılması şartıyla “klasik liberal” olduğum söylenebilir ama aynı zamanda liberal, klasik liberal, gönüllü veya liberteryenliğe de bir şekilde uyabilirim. Benim için önemli olan bireylerin zorlanmaması ve ilişkilerimizin gönüllülük ve barış esasına dayanmasıdır.

Palmer: Ne zamandır bu şekilde düşünüyorsunuz? Fikirlerinizin olgunlaşma süreci nasıl gelişti?

Rufer: Ebeveynlerim siyasetle ilgili değillerdi ve ben de çocukken çok utangaçtım. Hâlâ da öyleyim herhalde. Bundan dolayı tartışmalarla ve onun gibi şeylerle ilgilenmedim. Kendimi hiçbir zaman bir entelektüel olarak görmedim. Daha sonra UCLA’ya lisans öğrencisi olarak kaydoldum ve orada yurttta kaldım. Bu sayede benden çok zeki birçok yaşıtımla tanışma fırsatı buldum. Siyasetle ilgili olarak ilk kez orada konuşmaya başladım ve insanlara zarar vermenin doğru olmadığını düşündüğümünden konuşmalarım bu yolda ilerliyordu. Zamanla konuşmalarımı geliştirmeye başladım. Bu, o zamanlar bana genel kanı gibi geliyordu. Birilerinden etkilenmiş olabilirim ama böyle olmuş olsa bile bu etkinin nereden geldiğini bilmiyorum. Bu şekilde düşünmeme sebep olan belirli bir kitap, isim ya da ifade hatırlamıyorum. Ben genelde bir şeye bakıp onun nasıl çalıştığını ve nasıl daha iyi çalışabileceğini düşünürdüm. UCLA’da ekonomi okurken Profesörümüz Tom Sowell idi, aynı zamanda Armen Alchian ve

William Allen de gerçekten çok iyi hocalardı. İlk aldığım ders sanırım Bill Allen'in "Econ 1" dersi idi. Yanılmıyorsam en önce ekonomiyle tanıştım. Ekonomi'nin insanların nasıl çalıştığını anlama konusundaki önemini idrak ettim.

Ekonomi bir sosyal bilimdir. O, bugün birçok insanın yapmaya uğraştığı gibi matematiğin bir alt başlığı değildir. Ekonomi, insanların birbirleriyle nasıl etkileşim kurduğunu anlatan bir sosyal bilimdir. Ben, hiçbir zaman hocalarımdan herhangi birinin belirli bir siyasal düşünceye bizi yönlendirmeye çalıştıkları fikrine kapılmadım. O zamanlar "liberteryen" kelimesini duymamıştım fakat ne zaman ki insanların nasıl etkileşim kurduğunu ve sonuçta nasıl amaçlarına ulaştıklarını düşünmeye başladım, o zaman onu buldum. "Liberteryenizm"i ilk duyduğum zaman "İşte bu benim. Bunlar benim düşündüklerim" dedim. Herhangi bir yerden bir ilham ışığı gelmedi. Ben sadece insanların barış içerisinde bir hayat yaşamaları gerektiğini ve bunun için de amaçlarına nasıl ulaşacaklarını öğrenmeleri gerekir diye düşündüm. Benim düşüncelerimin bir adı olduğunu çok daha sonra öğrendim.

Palmer: Yani üniversitede ekonomi okurken gönüllülük esaslı çalışmanın önemini kavramıştınız. Üniversitede okuduktan sonra iş dünyasına atılma süreciniz nasıl oldu?

Rufer: Ben işçi bir ailenin içinde büyüdüm. Büyükbabam küçük bir iş adamı sayabileceğimiz bir girişimciydi. Yağ elde etmek için parasını yatırdığı bir tarlaya gittiğimizi hatırlıyorum. Bir ya da iki patenti ve bir atölyesi vardı. Yani biraz da yaratıcı bir girişimciydi diyebiliriz. Onunla olan hatıralarım küçüklüğüme dayanır. Ben 12 yaşındayken vefat etmişti fakat bende her zaman yaşlandığımda onun gibi olacaktım gibi bir hayal bırakmıştır. Aynen çiftlik örneğinde olduğu gibi. Çok küçükken babanızın

traktör kullandığını ve daha işlemsel şeyler yaptığını görürsünüz fakat dedeniz bankaya gidip daha etkileşim gerektiren işler yapar. Ben de onlar gibi olacağımı düşünmüştüm çünkü o zamanlar herkesin bunları yaptığını zannediyordum. Bu olaylar hayatıma bir şeyler kattı. Ekonomi alanında lisans, tarım alanında yüksek lisans ve bir de daha sonra MBA derecesi aldım. UCLA’da İşletme Okulu’nu bitirdim ve hiçbir iş için mülakat yapmadım. Sadece Kaliforniya Davis’e geldim ve kamyon sürerkenki fikirlerimi biraz daha geliştirdim. Yani bu benim mayamda vardı, bunu bekliyordum.

Aslında çalışmaya daha üniversitedeyken başladım. Babam beni bir buçuk yıl kadar desteklemişti. Daha sonra kendi başımaydım. O daha fazla beni destekleyemedi. Bunun üzerine büyük bir tartışma çıkmadı. Durumu anladım ve yoluma devam edip çalışmaya başladım. Babam hayatının büyük kısmında bir kamyon sürerdi. Ben de her nasılsa kamyon sürebildiğimi fark ettim. Babamın bazı arkadaşları üzerinden domatesleri bir yerden başka bir yere taşımak suretiyle bir şeyler kazanabileceğim bilgisini aldım. Üçüncü veya dördüncü sınıftayken bir kamyon ve römork kiraladım. Daha sonra babamın lisansıyla domatesleri bir yerden öbürüne götürmeye yaz da dâhil devam ettim. Bu beş yıl beş yaz devam etti.

Palmer: Okuldayken aynı zamanda çalışıyordunuz yani?

Rufer: Evet, okuldayken çalışmaya başladım ve bu da işe başlangıç mahiyetinde oldu. Domates işiydi tabii. Şoför olarak tarlalara, işleme merkezlerine gidiyor, tohum ekimini ve mahsulü yerinde görüyordum. Böylece belirli şeyler düşünmeye başladım: “Domateslerin hasat şekli değişse sistem daha iyi çalışır, işleyenler domateslerin indirilme işlemini farklı yapsa, işleme fabrikasını buradan şuraya taşırsalar daha iyi olur. Bu şekilde

hem zamandan hem maliyetten tasarruf ederler.” Böylece kendime sorular sormaya başladım. “Daha iyi nasıl olabilir?” Diğer insanların işlerine bakıp gelişme nasıl sağlanır diye düşünüyordum. Böylece farklı sistemler tasarladım ve birkaç kişiye sundum. Bu işe kafayı taktım ve işleme sanayisi üzerine daha fazla çalışmaya başladıktan sonra farklı bir domates işleme tesisi geliştirdim. Bu fikrime sıkı sıkıya sarıldım ve 5 sene boyunca para biriktirip yeterince paraya toplayana kadar düşüncem üzerinde çalıştım. Sonunda yeterli parayı toparlayabildim ki bu aynı zamanda fabrikayı kurma zamanım oldu. Üç büyük ortağım oldu, en küçükleri bendim ve böylece bir domates-salça işleme fabrikası kurduk. Fabrika’da ve işte yaptığımız birkaç icat mükemmel iş yapmamızı sağladı. Ben en küçük ortak olarak hiç maaş almadım, onun yerine ortaklıktaki payımı arttırmaya çalıştım. 7 yıl içinde hem ben hem ortaklarım büyük paralar kazandık. Gerçekten bu iş çok iyi gitti. 2. tesis için ortaklarıma öneride bulunduğumda onlar bunu reddettiler, böylece yollarımız ayrılmış oldu. Ben bir tesis daha inşa ettirdim ve bunu da tek başıma finanse edebildim. Oradan buraya gelmiş oldum.

Palmer: Siz, kendi iş tecrübenizden yola çıkarak “özyönetim” diyebileceğimiz bir düşünce geliştirdiniz. Gönüllü çalışmayı ve kendi başına idareyi desteklemek amacıyla Özyönetim Enstitüsü’nü kurdunuz. Tanıtım videonuza da koyduğunuz gibi hem alıcının hem de satıcının memnun olduğu bir çeşit kazan- kazan ilişkisini nasıl sağladınız?

Rufer: Bana göre özyönetim çok basittir. Özel hayatlarında insanlar kendilerini yönetirler. Kimsenin bir hayat patronu yoktur. Herkes kendi hayatını idame eder ve aynı zamanda belirli bir hedef çerçevesinde hayatlarına yön verirler. Ben herkesin hayattaki öncelikli hedefinin mutlu olmak olduğunu düşünüyorum. Her organizma gelişmek için çaba gösterir. İnsanların kendilerini ne-

yin mutlu edeceği konusunda farklı fikirleri vardır. İnsanların gönüllülük esasına dayanarak birlikte çalışmalarının anahtarı her birinin işletmeleri için bir hedef geliştirmeleridir.

İnsanlar amaçlarına ulaşabilmek için öznel kararlar alırlar ve ne zaman bir ticaret yapacak olsalar pazarlık yaparlar. Öznel değerlendirmelerini ve diğerlerinde olmayan bilgi ve tecrübelerini bu yolda kullanırlar. Böylece insanlar bir şeyler karşılığında ticaret yaparlar. Karşılıklı değişimin bu oranları para kullanılmaya başladığında fiyatlar halini alarak değişir. Para, herkesin kabul edeceği bir emtiadır zira herkes bunun kabul edileceğini bilir. Bütün bu sürecin sonucu olarak insanların öznel hükümleri fiyatlara dönüşür ki bu da ancak rakamlarla ve piyasa ekonomisi ile açıklanabilir. Karşılaştırılabilirlikleri için aynı birimlerden oluşurlar. Ne kadar harika değil mi? Sizin merkezde bulunan bir yöneticiye koordinasyonu sağlaması ve emirler yağdırması için ihtiyacınız yok. Serbest piyasa ile ilgili en güzel şey budur ve biz de serbest piyasa ekonomisine özgürlük ve özyönetim getirebilmek için çabalıyoruz. İnsanlar diğerlerinin bilmediği veya yararlı bulmadığı şeyleri biliyorlar. Piyasa bize, öznel önceliklerimizi fark ederek iletişim kurma olanağını sağlıyor. Biz bu prensipleri şirkete getirmeye çalışıyoruz. Aynı zamanda hiyerarşiler yerine kendi kendini yönetme ilkesini benimsemeye çaba gösteriyoruz. Bu da bize mükemmel sonuçlar veriyor.

Palmer: Peki ya anlaşmazlıklar? Onlar kaçınılmaz mı? Anlaşmazlıklar her zaman olan bir şey mi yoksa onları aşmanın yolları var mı? Sizin tecrübeniz nedir?

Rufer: Anlaşmazlıklar şüphesiz kaçınılmazdır. Ancak öbür taraftan anlaşmazlıklar olmaksızın ekonomi de olmaz. Ortada sınırlı kaynaklar var ve ekonominin görevi de bu kaynakların kullanımını düzenlemektir. Bundan ötürü anlaşmazlıklar kesinlikle olacak-

tır. Anlaşmazlık insanların faaliyetleri üzerine veya kaynakların kullanımı üzerine olabilir. Anlaşmazlıkları çözmenin iki yolu vardır. Anlaşmazlıkları tartışabilirsiniz ve gönüllü olarak birisi üzerinde mutabık kalabilirsiniz ya da bir taraf anlaşmazlığın önünü alabilmek için güç kullanarak olayı çözebilir. Eğer anlaşmazlıkları çözmeye odaklı insanlarla çalışırsanız hem siz hem de diğerleri kazanır. Ben problemlerin çözümünde kazan-kazan odaklı yaklaşımı benimserim. Kazan-kazan yaklaşımı her iki taraf için kazanç vaat eder. Bu yöntem barışı, bolluğu ve mutluluğu tesis eder.

Palmer: Daha siyasal bir soru sorayım o zaman. Bazı insanlar ticaret yanlısı olduklarını söylüyorlar. Yine bazıları serbest piyasa yanlısı olduklarını dile getiriyorlar. Bu ikisinin arasında bir fark var mı?

Rufer: Serbest piyasa dediğimiz şey gönüllü eyleme dayanır. İnsanlar ticaret yanlılığından bahsederken belki de uzak bir bakış açısını kazanmayı, yani başkasının haklarını ihlal etmek pahasına kazanmayı kast ediyor olabilirler. Gönüllülüğe dayalı ticaret, özgürlüğe ve serbest piyasa ekonomisine dayalı ve bir başkasına ya da bir firmaya öncelik tanımadan iş yapmayı gerektirir. Bir ticaret devletin eline geçerse ve devlet de onu gönüllülük esasına dayanarak elde edemeyeceği belirli şeyleri elde etmek için kullanırsa bu hem etik hem de üretici olmaz. Ticaret gönüllülük esasına dayanmalı ve etik prensiplerinin gölgesinde yapılmalıdır. Hükümetten alınan destek ve para yardımına bağlı olmamalıdır.

Maalesef ben bu yaklaşıma karşı savaşmak durumunda kalıyorum. “Bağımlı piyasa” yani zorlamaya dayanan bir piyasa yapılanması var. Bu şuna benziyor: Ben sizin silahınızı birine doğrultuyorum, karşılığında elde edeceğimiz ganimeti paylaşıyoruz. Bu, başkalarının haklarını çiğnemek pahasına devletin istediği zaman gücünü kullanarak istediğini elde etmesi olarak tanımladığımız “kronizm” (ahbap-çavuşçuluk) hastalığıdır. Hastalığın

tedavisi; özgürce rekabet etmeyi, herkesin haklarına saygı duymayı ve yasalar karşısında eşitliği önceleyen “serbest piyasa”dır. Kayırma politikası, basitçe devlet organına gidip ondan güç kullanmasını istemektir. Bu aynı mafyaların şantaj yapması gibidir. Aralarında hiçbir fark yoktur.

Palmer: Barış konusuna geri dönelim. Barışla ticaretin ilişkisi nedir? Siz Asya, Amerika ve Orta Doğu’da ticaret yapıyorsunuz. İş adamları barış destekçisi olmalı mıdır?

Rufer: Elbette. İş hayatındaki insanlar barışı birkaç yoldan destekleyebilirler. İlk olarak barışı kendi değerleriyle birleştirmekle başlayabilirler. Şirketler, devletin rekabeti yasaklamasına ve kronizm politikasını uygulamasına engel olmalı, barışçıl çözümler üretmelidirler. Devletten mali yardım alınmamalı, devlet programlarından yararlanılmamalıdır. Zorlamayı teşvik eden devlet memurlarından olabildiğince uzak durulmalıdır.

İkinci olarak devletlere şiddet ve baskı araçlarını satmamak gibi etik bir karar alınmalıdır. Bu çok önemlidir.

Üçüncü olarak ülkeler arasında hoşgörü esasına dayanan gönüllü ticaret yaygınlaştırılmalıdır. Ticaret savaş riskini azaltır. Ne kadar insan ticaret yoluyla birbirini tanırsa ülkelerinin de birbirleriyle savaşma şansı aynı ölçüde azalır çünkü her iki tarafta da barışı destekleyecek daha çok kişi olacaktır. Ticaret oranı ne kadar artarsa A’nın B’ye ve B’nin A’ya olan bağlılığı o kadar artar. Barış ve ticaret konusunda birçok siyaset bilimci ve ekonomistin çalıştığını biliyorum. Ben bunu hem hayat hem de iş tecrübeme dayanarak söylüyorum: müşteriler kapınıza geldiği zaman onları vurmak istemezsiniz. Onları size, ailenize ve iş arkadaşlarınıza yararı dokunacağını düşündüğünüz için içeri buyur etmek istersiniz. Ya ticaret yaparsınız ya da kavga çıkar. Ben daha çok ticaret yapmayı tercih ediyorum. Bu, herkes için hem iyi olan hem de

medeni olan yöntemdir, tabi bir de insanlara kasti olarak zarar vermek isteyenler var. Ben tabii ki bu insanlardan değilim.

Palmer: İş hayatında alınacak etik kararlardan söz ediyorsunuz fakat eğer televizyon programlarını izleyecek olursanız iş adamları alçak, soğuk ve kötü olarak lanse ediliyorlar. Etik değiller. Tek amaçları insanları kazıklamak. Birçok televizyon programında buna benzer ifadelerle karşılaşırız. Etik, iş hayatının içinde kendine nasıl bir yer buluyor?

Rufer: İş birliğinin temellerinden birisi dostluktur. Hiç dostunuz yoksa nasıl yapıcı bir iş birliği sağlayabilirsiniz ki? Tek başınıza kalırsınız. Tabii dostluk pek çok değişik şekil alabilir. Hayat arkadaşlarınız vardır, en iyi arkadaşlarınız vardır, bowling arkadaşlarınız vardır. Aynı zamanda size iyi davrandıkları, size yardımcı oldukları için etraflarında bulunmak istediğiniz iş arkadaşlarınız da vardır. İnsanlar genellikle nahoş hareketleri olanlardan, diğerlerine zarar verenlerden ve hırsızlık yapanlardan uzak durmaya çalışırlar. Yani bu değerlere saygı göstermeden medeni bir ilişki kurmanız pek mümkün değildir. Bunun da ötesinde insanlar cana yakın olan insanların yanında olmaktan zevk alırlar.

Eğer düzgün işleyen bir işe sahip olmayı, üretici olmayı istiyorsanız karşınızdakinin güvenini kazanmak için güçlü bir iş birliği yapma isteğinizin olması gerekir. Ancak bu şekilde işinizi büyütebilirsiniz. İnsanlara istediğinizi yaptırtabilmeniz için iki yolunu biliyorum. İlk yöntem onları baskı altında tutmak ve silah zoruyla istediğinizi almaktır. Ben bu yolu seven kimseyi tanımıyorum çünkü insanlar kendilerini tehdit etmenizden veya kafalarına silah dayamanızdan hoşlanmazlar. İkinci yöntem onlara ve haklarına saygı göstermenizi gerekli kılar. Serbest piyasada kiminle iş yapacağınızla ilgili kararı yalnızca siz verebilirsiniz. İyi bir ticaret yapabilmek için sizin hem saygın hem de itibarlı

birisi olmanız gerekir. Eğer tam tersiyseniz kimse sizinle ilişki kurmaya yanaşmayacaktır. Daha fazla konuşabilirim fakat gerçekten ben iş hayatında etğin önemini kavrayamayan insanları anlamakta zorlanıyorum. Hiç düşünmüyor gibiler.

Palmer: Hükümetin başka ülkelerdeki askeri müdahaleleri ile ilgili görüşleriniz nedir? Bunu nasıl tanımlarsınız?

Rufer: Burada bir pazarlama bölümü gibi düşünmenin yararlı olduğuna kanısındayım. İnsanlar neyi severler? Siz Çin, Rusya ya da Kanada ordusunun Amerika'ya doğru harekete geçtiği bir durumu tahayyül edebiliyor musunuz? Los Angeles'ta ya da Denver'da askeri üniformalarıyla yürüyorlar ya da şehrin içinde askeri üsleri var ve askeri araçları oraya götürüyorlar. Evet, Amerikan hükümetinin dünya çapında yaptığı aslında budur. Bu artık hakları ihlâl etmeye başladı. Bu durum bizim saygınlığımızı da zedelemeye başladı. Eğer ülkeyi koruyacaklarsa bunu iyi niyetle sarıp sarmalayıp yapmalarında fayda var. Böyle bir durum olmadığında askeri varlığımızın sadece kin ve düşmanlıkla karşılaşması çok doğal.

Palmer: Siz liberteryen değerlerin aktif bir savunucususunuz. Daha özgürlükçü ve daha barışçıl bir dünya için ne yapıyorsunuz?

Rufer: Gittiğim her yerde kişisel olarak barış ve özgürlük değerlerini savunuyorum. İş dolayısıyla hangi ülkeyi ziyaret edersem edeyim benim şiddetsiz ve baskısız bir toplumun kurulabileceğini ve bizim de bunda katkımız olabileceğini savunmadığım bir yemek veya toplantı yoktur. Açık sözlü biriymiyim.

Palmer: İş dünyasının önde gelen isimlerinin barışın yanında durması artık bir gelenek hâlini aldı. Hafızam beni yanıltmıyorsa İngiltere'de Richard Cobden ve John Bright hem büyük iş adamlarıydılar hem de barışın en büyük destekçilerindendiler. Amerika'daki

Anti-Emperyalist İttifakı'nın İspanyol-Amerikan Savaşı'na ve Filipinler ile diğer İspanyol kolonilerinin işgaline karşı çıkan birçok üyesi vardı. Sız barışın yanında yer alan iş adamlarından olduğunuzu söyleyebilir misiniz?

Rufer: Kesinlikle. Ben iş adamlarının birer barış elçisi olduğuna inanıyorum. Gönüllü ticaret her yerde kazan-kazan anlaşmasıdır. Birçok insanın bunu anlamaması büyük şanssızlık. Eski bir söz vardır: "Mallar sınırları geçemezse ordular geçer." Ben kurşunlar ya da füzelerdense malların alınıp satılmasından yanayım. 60'lar-da şöyle denirdi: "Savaşmayın, sevişin". Kötü bir cümle değil ama ekleme yapmamız gerek: "Savaşmayın, sevişin ve ticaret yapın."

Palmer: Dünyayı daha iyi bir yere çevirmek isteyen lise ya da üniversite mezunu gençlere ne önerirsiniz? Ticaret yapmayı önerir misiniz mesela? Ya da bürokrasiye girmeyi?

Rufer: Bürokrasiye girmek zaman kaybıdır. Ben kesinlikle ticaret yapmalarını ve iletişim eğitimi almalarını öneririm. Gazetecilik veya her ne olursa.

Palmer: Domates endüstrisinde sizin rakibiniz olmalarına nasıl bakarsınız?

Rufer: [Gülüşmeler] İyi olurdu. Ticarete girmek ve uluslararası ticaret yapmak barışı seven birisi için iyi bir seçim olur. Bu dünyayı da iyileştirir ve eğer birileri iş hayatına adım atmayı ve benimle rekabet etmeyi isterse bunu memnuniyetle karşılarım. Keşke her zaman arkamı kollamamı sağlayacak rakiplerim olsaydı.

Palmer: Yoğun programınız içinde bize zaman ayırdığınız için çok teşekkürler.

Rufer: Rica ederim.

5. SERBEST TİCARET BARIŞI

Erik Gartzke

Ticaret ve sınır ötesi yatırım savaş olasılığını nasıl düşürür? Özgürlük davranışları nasıl etkiler? Barış, demokratik olarak sorumlu bir hükümet ve ticaretin arasındaki ilişki nedir? Erik Gartzke San Diego'daki Kaliforniya Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde doçent ve Essex Üniversitesi'nde Yönetim Bilimleri profesörüdür. Bilginin savaş ve barışla ilgili kurumlara etkisini araştırmaktadır. Siber savaş, ticaret, diplomasi ve bunlarla ilgili konularda çalışmaları bulunmaktadır.

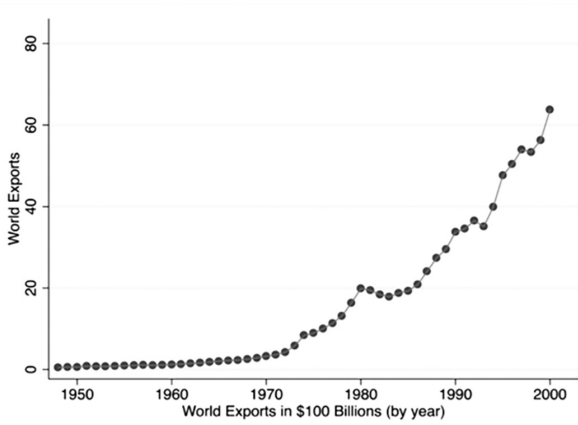
Onlarca yıl süren vahşi ve yıkıcı Avrupa Savaşları, devletlerin sınırları içerisinde egemen, dışında otonom olmalarını öngören Vestfalya Antlaşması'yla 1648'de sona erdi. Bu miras, ekonomik bağlantıları belirlenen sınırların dışına taşan günümüz dünyasında sınanıyor. Ekonomik bağımsızlık iki ülkenin ticaret yoluyla bağlanmasının bir sonucudur. Standart ekonomik görüş, ticaretin değerler oluşturduğu yönündedir.

Siyaset Bilimi öğrencilerinin uzun zamandır bildiği gibi, bu ticari değer iki ulus arasında bir anlaşmazlık çıktığı zaman “rehin” alınır. Eğer rehine yeterince değerliyse ve savaş tehlikesi altındaysa bu durumda egemen devletler artık tam olarak bağımsız değildirler. Ticaretin getirdiği ayrıcalıklar savaş tehlikesinde yok olacağından karşılıklı zarar ihtimali ticari ortakların elini kolunu bağlayacak bir konumdadır. Daha basitçe anlatmak gerekirse, eğer sınırın bir tarafındaki insanların öbür tarafta varlıkları veya değerli müşterileri varsa bu varlıkları ya da ticari ilişkileri yıkmaktan yana olmazlar, aksine barış için seslerini yükseltirler. Ticaretin barışa ve savaşın önlenmesine olan desteğinin önemli

bir diğ er sonucu ise diğ er t r l  savaş yoluyla elde edilebilecek malların maliyetinin düşürülmesidir. Bir işgal kuvveti çok daha fazla maliyet ister. Eğ er ticaret malların maliyetini düşürüp iş gücünün üreticiliğini arttırıyorsa o zaman işçiler, firmalar ve ege- men devletler daha üretken işletmelere yönelmeye ve savaştan kaçınmaya çalışacaklardır. Bazı bilgileri paylaştıktan sonra bu adımları aşağıda daha detaylı bir şekilde anlatmaya çalışacağım.

Dönüşüm

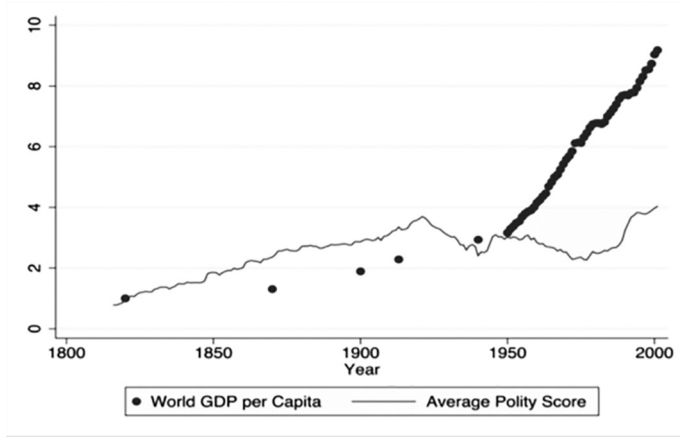
Bugün yaşadığımız dünyanın birkaç kuşak öncekinden önem- li noktalarda farklılaştığını görmek için doktora yapmaya lüzum yok. Piyasa, daha önce devletler içinde yaptığını bu kez dünya ilişkilerinde tekrarlamıştır. Başlarda yavaş yavaş ancak özellikle son birkaç yüzyılda daha da hızlı bir şekilde dünya liderleri ülkelerinin ve halklarının çok karmaşık ve geniş bir ekonomik ağı tarafından birbirlerine bağlandığını keşfetmeye başladılar. şekil 1, 2000 dolar- la ifade edilen bu küresel ticarete dayalı evrimin basit bir tasviridir.

Tablo 1 : Yıllara Göre Dünya Toplam İhracat Hacmi

Dünya da genel olarak daha fazla zenginleşmektedir. Şekil 2 kişi başına düşen GSYH'yi göstermektedir. Dönemler arası karşılaştırma daha rahat yapılabilsin diye, 1821 yılının ortalama gelirini bire eşitledim. Bu, aynı zamanda artan zenginlik ile gittikçe daha sınırlı olan bir hükümet ve kişisel özgürlük bağlantısını da karşılaştırmanızı sağlıyor. Küresel demokratikleşme çok düzensiz olsa bile -genel olarak bunun sebebi 1950'den sonra büyük ülkelerin sömürgelerini kaybetmeleridir- yine de bu eğilim yükselmekte ve siyasal reformun “dalgaları” olarak ifade edilmektedir.⁴² Yönetim istatistiğinde ulusal demokrasi seviyesi 10 en yüksek, 0 ise en düşük olacak şekilde hesaplanmıştır.⁴³ Burada hem yönetim hem de kişi başına düşen GSYH yıllık olarak dünya ortalamasına göredir.⁴⁴

Klasik liberal ekonomi modeli, gösterilen üç değişikliği de tahmin edip bunların sonuçları üzerinde spekülasyon yapmıştır. Demokrasi, ticaret ve ekonomik gelişme insanların hayat şartlarını birçok açıdan iyileştirmiştir. Buradaki odak noktası hangi değişimin nasıl ve ne şekilde Vestfalya devletlerini siyasal şiddet ve savaştan uzak tuttuğudur. Ticaret, dünya barışının teşviki için çok cazip bir araçtır fakat aynı zamanda onun etkileri de hem işleyişi hem de siyasal rekabeti ve çatışmayı başka bir yöne çevirdiği için çok karmaşıktır. Ticari bağlarla birbirlerine bağlanmış olan ülkeler aslında barışçıl ilişkiler kurmaya “zorlanmış” oluyorlar. Benim buradaki hedefim ekonomik özgürlüğün etkisini anlatmaktır.

Tablo 2: Yıllara Göre Kişi Başına Düşen Milli Gelirdeki Artış

Şüpheli Thomas

Dayanışmanın işleyişiyle ilgili en ilgi çekici tanımlamalardan birisini Nobel ödüllü ekonomistlerden Thomas Schelling⁴⁵ yapar. Schelling dağa tırmanmak için birbirlerine bağlı olan iki dağcının hikâyesini anlatır. Birbirlerine bağlandıkları andan itibaren dağcıların kaderleri bir olmuş ve hareketlerini de yine birbirlerine göre ayarlamak durumunda kalmışlardır. Dağcıların önlerinde beraber tırmanmak veya hep birlikte düşmek gibi iki seçenek olduğundan her biri tedbirli olmaya ve daha ihtiyatlı davranmaya başlar. Bunun sonucunda da barış üretirler.

Liberal teorisyenler dayanışma mantığını barışçıl bir ticaret potansiyelini göstermek için öne çıkarırlar. 17. yüzyıldan başlamak üzere uluslararası ticaret düzensiz fakat istikrarlı bir biçimde geliştiği için Montesquieu, Smith, Paine, Kant, Cobden, Angell gibi araştırmacılar ve modern zamanda onların çizgisini takip eden Roscrance, Russett ve Doyle kâr getiren sınır dışı ticaretin

önemini vurgulamışlardır.⁴⁶ Uluslar kâr getiren ticari ilişkilerle birbirlerine bağlanırlarsa savaşa girme ihtimalleri azalacaktır çünkü savaşın çıkması durumunda çok ciddi bir ekonomik kayıp olacaktır.

Bu noktada Schelling'in dayanışma vurgusunun kaynağını ticaretten değil çok daha farklı bir şeyden aldığını eklemek önemlidir. Schelling'in hikâyesinde iki dağcıyı bağlayan ticaret değil, nükleer savaş tehlikesidir. Soğuk Savaş, Çift Taraflı Yıkım olarak tanımlanan çıkmaz üzerinden şekillenmişti. Nükleer silahların varlığı, "silahlı savaş"ta iki tarafın da imha olacağı endişesi hem Amerika'yı hem de Sovyetler Birliği'ni hiç silahları yokmuşçasına davranmaya zorlayıp savaştan caydırdı. Aynen iki dağcının aslında barışı tesis etmek gibi bir amaçları olmamasına rağmen egoist bir şekilde yıkımlarını önlemeye çalıştıkları sırada dayanışmaları ve tedbirli davranmaları gibi.

Schelling'in bu örneği vermesindeki amacı sadece istikrarı vurgulamak değil, aynı zamanda süper güçlerin direkt ve açıktan çatışmalarının düşünülemez ya da en azından mantıksız olduğu bir dünyada rekabete devam etmenin yollarını ortaya çıkarmaktı. Hikâyenin de gösterdiği gibi karşılıklı ilişki -nükleer veya ekonomik- saldırganlığı bastırır. Nükleer dayanışma savaşın mümkün olmadığı bir dünya yaratmışsa da yine aynı dayanışma büyük riskler alma, zorlayıcı diplomasi, propaganda ve bir başkasının yerine çatışma gibi çok farklı tarafları olan ihtilaflar üretti. Kaynağı ne olursa olsun anlaşmaya ulaşılabilmesinin doğuracağı sonuçlar ile ilgili korku tarafsız etmenlerin taviz vermelerine neden olabilir fakat yine bu yasaklamalardan doğan dayanışma, etmenleri "ödleklik" oyununu oynamaya teşvik eder.

Ticaretin nükleer silahlarla çok az ortak yönü vardır. Birisini geliştirmemiz gerekir, diğerini ise insanlığın yararı için ortadan

kaldırmalıyız. Fakat bu iki işlemin devletleri birbirlerine bağlı hale getirme yöntemleri temel olarak aynıdır. Her ikisi de sonuçları itibarıyla toplum tarafından erdemli kabul edilebilecek “bencilce” davranışları içerirler ki bu davranışlar Smith’in önerdiği piyasa mekanizmasının içinde gizlenmiş erdemli davranışlardan başka bir şey değildir.

Liberal teorisyenlerin uzun zamandır saptadıkları gibi ticaretin niceliği ne kadar artarsa daha ciddi “rehineler” yaratır ve böylece barışa dönük inisiyatifleri artırır. Bugünkü gibi yüksek düzeydeki ticari dayanışma savaşları devletler için katlanılabilir olmaktan çıkarabilir fakat yine de ticaretle kurulan bağların nükleer savaş ihtimalinden daha ağır basmadığını aklımızda bulundurmalıyız. Uluslar birbirlerine bilinen yollardan ve nükleer silahlar yoluyla ciddi zararlar verme tarafındalarsa ticaret savaşı engellemek için ne gibi bir rol üstlenebilir? Bu durumda ticari dayanışma barışı teşvik için ne yapabilir?

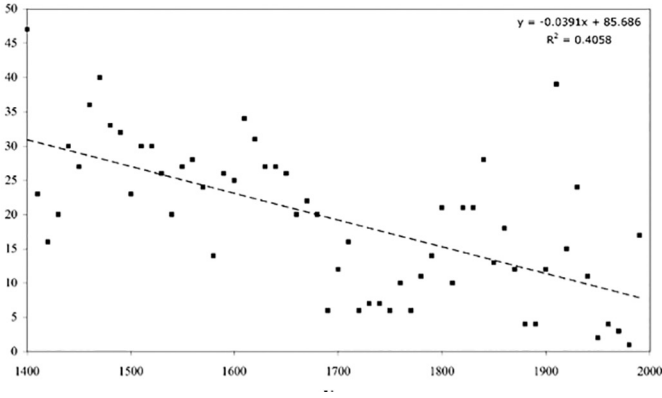
Barışın Sebepleri

İçinde bulunduğumuz günlerde dünya tarihindeki en önemli olaylardan biri gerçekleşmektedir. Aslında bu olay uzun bir süredir devam ediyordu. Zengin ve refah içinde yaşayan ülkelerde çatışma konusunda uzun süren “radikal” bir düşüş oldu. Dünyanın belirli bölgelerinde barış sağlanmış oldu. Bu trend çok önemliydi fakat bazıları bunu gözden kaçırdı, diğerleri ise dünyanın başka yerlerindeki çatışmaları örnek göstererek bu argümana karşı çıktılar. Savaşla ilgili olan düşüş trendi Steven Pinker, Joshua Goldstein ve diğerleri⁴⁷ tarafından geniş ölçüde belgelendi.

Savaşla ilgili bu radikal azalma, bu akımın uzun zaman önce yer-

leştiği Avrupa'da en iyi şekilde gözlemlenebilir. "Avrupa'daki Çatışma Trendi" başlıklı Şekil 3 Peter Brecke'nin⁴⁸ topladığı verilere dayanmaktadır. Her küçük yuvarlak, o yüzyıl içinde yaşanan çatışmaların sayısını yansıtmaktadır (bir çatışma; çatışmadan kaynaklı en az 32 problemi yansıtır.) Avrupa'daki çatışmaların sayısı zamanla azalmaktadır. 1400'lerde yüzyılda yaklaşık 30 çatışma yaşanırken son yüzyılda 10 çatışma yaşanmıştır. Rakamlar yorumlanırken Şekil'de yansıtılan ilişkilerle gerçekte yaşanmış olaylar arasında olayların karmaşık ve farklı nedenleri olmasından ötürü bulunabilecek farklar hesaba katılmalıdır. Örneğin George Claudio Cioffi-Revilla, son yıllarda çatışmalardaki insan kaybı seviyesinin tam tersine arttığını ortaya koymuştur. Yine de bu yeni akımın çok açık olduğu gözlemlenebilir.⁴⁹ Avrupalı yöneticiler uzun zamandan beri çatışmadan kaçarak şiddete başvurmadan sorunları çözmeye çalışmaktadırlar.

Buna benzer ancak daha belirsiz bir trendi dünya sathında da görmemiz mümkündür. Şekil 4, yıllık olarak Uluslararası Askeri Uyuşmazlık olaylarını güç kullanılan küçük bir olaydan savaş durumuna kadar göstermektedir. Veriler yine dünyayı toplu olarak alır ve Uluslararası Askeri Uyuşmazlıklar verilen yıla ve dâhil edilen ülkelerin sayısına göre ölçülür. 2. Dünya Savaşı sonrasına kadar net bir çizgi oluşmasa da iki dünya savaşından sonra askeri uyuşmazlıkların azaldığı gözlemlenebilir. Tekrarlamak gerekirse, dünya daha barışçıl bir yer olmaktadır.

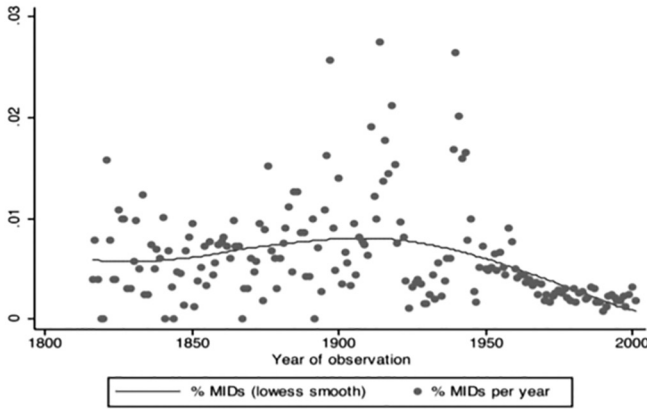

Tablo 3: Avrupa'da Çatışma Trendi

Kaynak: Peter Brecke "Violent Conflicts 1400 AD to the Present in Different Regions of the World."

Peki süregelen bu akımı ne açıklayabilir? Aslında birçok olasılık vardır. Bazı akademisyenler demokrasinin gelişimini uluslararası arenadaki barışın bir sebebi olarak görürler. Bu savı destekleyecek kanıtlar olsa da barışı ülke içi barışçıl politikalara bağlamak ta bazı sorunlar vardır.⁵⁰ Öncelikle Avrupa'da demokrasinin yükselişi savaş konusundaki trendin düşüşe geçmesinden çok sonradır. Demokrasi, demokrasiler olmadan kendi başına barışa sebep olamaz. Demokrasi için en önemli şart toplum içindeki grupların siyasi anlamda kaybetme olasılığını şiddete varan ihtilaflar yerine tercih etmeleridir. Siyasi kurumların seçimiyle birlikte ihtilaflar da yok olmaya yüz tutabilir. Bununla birlikte daha basit ve akla yatkın bir diğer görüş de siyasal kurumların doğasında çekişme olduğudur. Eğer üzerinde çekişme bulunan şey tarafların taviz veremeyeceği bir yerdeyse demokrasi de bu durumda başarısız olabilir. Demokrasi'nin ilk şartı karşılıklı anlaşma ya da hangi seçimlerin yürürlüğe gireceği konusundaki ılımlı tavidir. Eğer si-

yasal bir olayın zorlama yoluyla bastırılması gerekli değilse elitler ve vatandaşlar için çoğunluğun yönetimi ve kurumlar üzerindeki sınırlı yönetim mümkün, hatta daha cazip gelir. Bunu siyaset ya da “toplumun seçimleri” üzerinde düşünülebilir kılmak için bir yol, kaynakların ve malların dağıtımında daha az etkin olmaktır. Siyasal bir yarışı kaybetmek eğer evinizi, işinizi, özgürlüğünüzü hatta hayatınızı kaybetmek anlamında geliyorsa muhtemelen siz siyasal mücadeleye devam edecek ve hâkim olarak kalmak için güç kullanacaksınız. Ancak öbür taraftan bu dağıtım piyasa ve diğer özel mekanizmalar yoluyla yapılıyorsa ve siyasi seçimlerin bu konu üzerinde bir etkisi yoksa siz de siyasal alanda hâkim olmak için güç kullanmaya daha az meyilli olacaksınız.

Tablo 4: Devletlerarası Askeri Çatışmalar

Modern öncesi dönemde üretim araçları çoğunlukla somuttu. İnsanlar hükümler tarafından belirlenen miktarda toprak ve iş gücüne sahiplerdi ve bunları kendileri için kullanıyorlardı. Zengin olmak -hatta hayatta olmak bile- Kral'ın kanatları altında olduğunuzun bir işareti sayılmaktaydı. Toplumlar gelişmeye başladığında zenginlik bilginin ve yaratıcı düşünmenin

bir fonksiyonu haline geldi. Kral hâlâ kazananları seçebiliyordu ancak toplumun üretim seviyesi akıllıların ve ticari olarak etkili olanların seçilmesine bağlıydı ki bu da piyasanın krala bağlı olmadan gerçekleştirebileceği en iyi şeydi. İşte bu siyasetten bağımsız yeni ticari, Kralların ülke ekonomilerinin gelişmesi ve toplumlarının (ve ülkelerinin) refaha kavuşması için piyasa üzerindeki siyasi müdahalelerini kısıtlamalarıyla sonuçlandı. Sivil toplumun gelişmesi ve bağımsız girişimlerin artması, zenginliği Krala sadakatin veya devlete yakınlığın bir alâmeti olmaktan çıkardı. Güvenlik de ancak krallara yalakalık yapmaktan ziyade onların yağmalamayacağı ve müdahale edemeyeceği kadar üreterek mümkün kılınabilir.⁵¹ Kral ve kraliçeler bile altın yumurtlayan kaz misalinden kendi paylarına düşen dersi almışlardır.

Modern temsili demokrasi az önce değindiğim gibi; gelişme sağlanması için hükümeti sınırlamak, devletin -açık kurallar koyarak ve etkili yürütme (şeffaflık) sağlayarak- piyasaları düzenlemesine ve kamu mallarını temin etmesine hiç olmadığı kadar ihtiyaç duyulsa dahi rant arayışı için devleti zapt etmeye daha az değer verilmesi anlamına gelmiştir. Bireyler siyasete ve siyasal güç elde etmeye yatırım yapmaktansa piyasa yoluyla malların çeşitlenmesine ve yan servislere yatırım yapabilirler. Dahası, eğer devleti içten ele geçirmek için savaşmak anlamsızsa, uluslararası alanda da belirli bir malı ele geçirmek için savaş çıkarmak anlamsızdır. Küresel bir fenomen olarak demokrasinin yükselişi, Avrupa'daki ve başka yerlerdeki yayılcı siyasetin öneminin azalmasını Şekil 1'de de görülebileceği üzere örüntüyü açıklamaktan ziyade iyi bir şekilde yansıtmaktadır.

Ticaret ihtilafın önüne çeşitli şekillerde geçebilir. Ticaretin dünya siyasetini daha barışçıl bir çizgiye kaydıracağı fikri akademisyenler arasında yaygın olan ve yerleşmiş bir fikirdir.⁵² Fakat bunun mekanizması ve nereden beslenip yayılacağı konusu hâlâ tartış-

malıdır. Önerdiğim gibi, belirli bir mülke sahip olmak çatışmayı kendi başına engellemez, hatta birinin bir diğersinin malına el koyma amacı güttüğü vakit çatışmayı fitilleyebilir. Kaybedilecek hiçbir şeyin olmaması da çatışma ihtimalini güçlendiren durumlardan birisidir. Siyasetin kendisi mücadele demek olduğu için şimdi ticaretin ve daha genel olarak tacirliğin siyaseti barışla nasıl bağladığına bakalım.

Barışın “Görünmez Eli”

Sosyal Bilimlerin en önemli öngörülerinden birisi Adam Smith’in yapmış olduğu eylemlerin beklenmeyen sonuçlara yol açabileceği ve bu sonuçların toplumsal değerlerinin eylem gerçekleştirenlerin isteklerinin bir sonucu olmak zorunda olmadığıdır. Katılımcıların tek derdinin kendi zenginliklerini arttırmak olduğunu varsaysak bile, piyasanın toplumlar ve uluslar üzerinde erdemlilik konusunda etkileri bulunur. Buna benzer bir ilişki piyasalarla barış arasında da kurulabilir. Sadece zengin olmaya çalışmalarıyla bile fabrikalar, tüketiciler, girişimciler ve devletler bile askeri gücün yaptığı hizmeti ve bazı durumlarda bu kurumla ilgili geçerli kabulleri değiştirdi. Bu durumda görünmeyen elden ziyade görünmeyen eller vardır. Piyasa iş gücünü pahalılaştırır, böylece iş gücünü kullanarak piyasaya yön verilmesi daha az cazip gelir. Piyasalar aynı zamanda malların ve hizmetlerin barışçıl bir şekilde transferine olanak tanır. Son olarak piyasalar kendi içinde çatışmalara karşı tavır alarak şiddetin bastırılması için bir yol açmış olur.

Ticaretin en önemli etkisi devlet çıkarlarını değiştirebilecek olmasında yatar. Büyüyen pazar ve piyasanın bu büyümeye uyum sağlaması iş gücünün ve “insan sermayesi”nin (beceri gibi) değerini yüzyıllarca arttırdı.⁵³ Pahalı iş gücü ve üretime dönük maddi

girdilerin değerlerinin azalması birçok ulusu diğerlerinin refahını onların mallarını ele geçirerek “çalma”ya itmiştir. Bu noktada yöneticilerin ve onların yordakçılarının küçük menfaatlerinin toplumun menfaatlerinin önüne geçebileceği ihtimaline karşın dikkatli olunması gerekmektedir.

Eski İmparatorluklar kendilerine bağlı vilayetlerden vergi toplayarak zenginleşebilmişlerdir. Viking baskıncıları gemilerini yağmaladıkları eşyalarla doldururlardı. 16.yy'da İspanyol kalyonları gemilerini, köleleştirip madenlerde çalıştırdıkları bölgenin yerel insanlarını kullanarak gümüş külçelerle doldurmuşlardır. Daha sonraki dönemde Avrupa'nın emperyal devletleri kendi halklarını sadece aristokrasinin belirli bir kesimi için kârlı olan maceraları desteklemek için soymuşlardır. Tarihçi Lance E. Davis ve Robert A. Huttenback “İngilizler İmparatorluktan kesinlikle fayda görmediler ancak bireysel yatırımcılar gördüler.”⁵⁴ sonucuna varmışlardır. Sömürgecilik bile refah ve askeri kapasitesi en güçlü olan imparatorlukları üretim konusunda yatırım yapmaya ve askeri yolları kullanmamaya sevk etti. Modern uluslar artık Vikingler, konkistadorlar ya da Elizabeth'in gemicileri gibi komşularını yağmalamayı kazançlı bulmuyorlar. Yabancı topluluklara kaynakları ve iş gücünü ele geçirmek için askeri harekât yapmak, bu askerleri beslemenin de getireceği masrafları düşününce daha az akla yatkın geliyor. Ele geçirilmek istenen malın parayla satın alınması işgal seçeneğiyle karşılaştırınca çok daha kolaydır.

İronik olarak ulusların artık yağma ile kazanacak bir şeyi olmadığı anlaşılmasına rağmen -uluslararası piyasaların likidite artışından yola çıkılarak- ticaret, şiddeti azaltarak, ortak varlıkları kontrol altına almanın faydalarını artırmıştır. Modern uluslar siyasete ve diğer ulusların politikalarına, karşılıklı dayanışmanın diğerlerinin yaptıklarının kendi refahları üzerinde daha fazla etkisi olması sebebiyle daha fazla ilgi duyarlar. Uluslararası ordular

fetih veya yağma yapmaktan ziyade, Birleşmiş Milletler veya bölgesel gruplar adına amacı şiddeti durdurmak veya azaltmak olan “barışı koruma” ekipleri olarak giderek yayılmaktadırlar. Barış, özellikle hassas durumların ortaya çıkması sonucunda dışarıdan ticaretin devamı için dikte edilebilir. Başka bir şekilde söyleyecek olursak; zenginler arasındaki ticaret güçlü ülkelerin diğer ülkeleri çatışmaktan vazgeçirmek için inisiyatif alırlar çünkü çatışma ekolojik olarak zararlıdır ve bu yalnızca ticaret yapan iki ülkeyi değil, aynı zamanda bu ticaretten şu veya bu şekilde pay alacak üçüncü şahısları da etkileyecektir.

Karşılıklı dayanışmanın olduğu bağımsız bir dünyayı bekleyen en önemli sorunlardan birisi yine bu dayanışmanın beraberinde getirdiği karmaşıklılıktır. Basit ilişkiler hem kavrayış konusunda hem de sağlıklı planlarla çözülebilmeleri yoluyla avantajlıdır. Aynı zamanda karmaşıklık da beraberinde seçenekleri attırması, daha iyi bir şekilde cevap verebilmesi ve askeri güç için farklı çözümler sunabilmesi açısından değerlendirildiğinde bir erdemlilik olarak görülebilir. Ticaret ulusları çatışmadan uzak tutabilirse barış sağlanabilir ancak bunun olması için, ulusları bu durumdan (nükleer silah gibi) vazgeçirebilecek kadar büyük ticari ilişkilerin kurulması gerekir. Aynı zamanda ticaret 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Avrupa'da görüldüğü gibi daha küçük uyumsuzluklara da ihtiyaç duyabilir. Ticaretin çok değerli olduğu ve ülkelerin de çok çatışmadığı yerlerde barış tesis edilir. Ticaret, çatışma halinde olanlara birbirlerini tanıma fırsatı verir ve uluslara kolluk kuvvetlerini kullanmadan, diplomatik yolları deneyerek sorunlarını çözme fırsatı sunar. Son olarak ticaret kazanç ile ilgili menfaatleri dönüştürür ve eski avcılık esasına dayanan yöntemin çağ dışı olduğuna ikna eder. Banka soyguncuları bile sebze-meyvelerini manavı soymak yerine oradan alırlar. Bugün birçok şeyi çalmak harcamayacağınız enerjiye bile değmeyecek du-

rumda. Değecek olanların çoğuyrsa zaten çalınamaz. Artan ticaret, uzmanlığı gerekli kılarken avcı tekniğinin de yararlı olmadığını gözler önüne seriyor. Bu sebepten ötürü vasıflı işçilerin iyi kazanmaları ve iyi şartlarda çalışmaları gerekir ki savaş ve fetih gibi olaylar tersi istikamette gelişsin. Yaşadığımız yüzyılda modernlik gittikçe çalmaktan ziyade satın almak olarak görülüyor.

Ulusları birbirine bağlayarak ve dünyayı daha fazla dayanışılan bir yer yaparak piyasa güçleri, savaş ı ulusal emellerin gerçekleştirilmesi için daha az etkili bir araç yaparak, liderlerin ve nüfusların bir devlete sahip olmanın hayatta kalmaları için daha az kritik olduğunu anlamalarını sağlamıştır. Aynı zamanda devletin piyasa koşullarını iyileştirmek konusundaki önemi de her zamankinden daha önemli bir yerdedir. Devletler sadece kendi içlerinde değil, çeşitli bölgelerde, uluslararası arenada ticareti kolaylaştırmak için çabalarlar. Bu da dayanışmaya neden olur ve çatışmanın önüne daha fazla sınır koyar.

Bu süreçte sadece insanlar daha iyi şeyler yapmak için çabalamadı aynı zamanda ticaret de iyi şeyler yapmanın neyi ifade ettiğini değiştirdi. Eğer şanslıysak ve daha geniş ve özgür ticaret yolunu takip edersek ticaret askeri gücü daha boş ve yararsız bir hale getirecektir.

6. İMPARATORLUK VE SAVAŞIN SİYASİ EKONOMİSİ

Tom G. Palmer

Medeniyetler çarpışmak zorunda mıdır? Emperyalizm ya da sömürgecilik kazanan -ya da kaybeden-bir önerme midir? Barışın en büyük şampiyonları ve sömürgeciliğin düşmanları kimlerdi? “Petrol savaşları” olmalı mıdır? Savaş ve barış konuları hakkında karar veren kimlerdir ve bundan kim kazançlı çıkar?

“İçeride özgürlük, dışarıda barış. Bütün plan bu.”⁵⁵

-Frédéric Bastiat (1849)

Bazı insanlar savaşı, savaşta daha iyi olmak için inceler. Bizler de savaştan kaçınmak, savaşı azaltmak, savaşı durdurmak, savaşı ortadan kaldırmak için -farklı bir açıdan-savaşı inceleyebiliriz. Savaş, hava durumunu, astronomiyi ya da hastalıkları anladığımız gibi değil, diğer insan davranışlarını anladığımız gibi anlamaya çalışabiliriz. Böyle bir anlayışa sahip olduğumuzda, kendimizi, komşularımızı, dostlarımızı, ailelerimizi ve diğer vatandaşları savaşlara dair aldatıcı gerekçelerin altında yatan yanılgılar konusunda aydınlatabiliriz. Dahası, savaş ihtimalini azaltan o kurumları kurup güçlendirmek için çalışabiliriz. Eğer bu konunun içindeki sorunları daha iyi anlarsak, savaşların ve insanların tecrübe ettiği şiddetin sayısını azaltabiliriz. Yanlış bilgilendirme ve yanlış anlaşılma -kelimenin tam anlamıyla-ölümcül olabilir. Bilgi ve anlayış hayatları kurtarabilir.

Özgürlükçü düşünürler son birkaç yüzyıldır enerjilerinin büyük bir kısmını savaşların sebeplerini anlamaya ve barış ihtimalini artıran düşünce yapıları ve kurumları desteklemeye ayırmışlardır.

Barış artık sadece ütöpik bir hayalden ibaret değil. Aslında, tarihteki kayıtlar dünyanın daha barışçıl bir yere dönüşmüş olduğunu göstermektedir. Ve ekonomi, sosyoloji ve psikoloji bunun sebeplerini açıklamaktadır. Bu bilgiyle kuşanırsak (sözün gelişi), dünyayı çok daha barışçıl bir yer haline getirebiliriz. İnsanların karşılaştığı şiddeti azaltabiliriz. Dünya aynı anda hem daha barışçıl, daha adil, daha refah içinde hem de daha özgür olabilir.

İyi Haberler: Şiddet Azalıyor

“İnanın ya da inanmayın -ve ben insanların çoğunlukla inanmadıklarını biliyorum- şiddet uzun süreler içinde azalmış bulunmaktadır ve günümüzde, türümüzün var olduğu süre içindeki en barışçıl dönemde yaşıyor olabiliriz”⁶

-Steven Pinker

Eğer birileri şiddetin azaldığını söylerse, insanların çoğu bunu hemen inkâr eder. Ne de olsa, haberler çoğuna kanlı görüntülerin eşlik ettiği şiddet olaylarıyla doludur. Tecavüzler, cinayetler ve saldırılar akşam haberlerinin başlıca konularındandır. “Medya şiddete bayılır.” Şu ya da bu ülke silahlı çatışmaya gömülmüştür. Fakat bir adım geri atıp daha büyük tabloya bakmamız gerekmektedir. Çatışma, özellikle de şiddetli ve ölümcül çatışma, barışçıl iş birliğinden çok daha dikkat çekicidir. Barışçıl ve gönüllü etkileşimler gerçekleştiğinde, bizler “hiçbir şey olmadı” demeye alışkınız, ancak aslında birçok şey gerçekleşmiştir: insanlar işe gitmiş, çiftçiler ekin ekmiş, yatırımcılar yeni şirketler finanse etmiş ve fabrika işçileri kullanışlı ürünler üretmiştir; insanlar alışverişe gitmiş, âşık olmuştur; sevgililer evlenmiştir; bebekler doğmuştur; doğum günü partileri yapılmıştır; hayat sürmüştür. Fakat bu arka plandır. Bu normaldir. Hiçbir manşette, “Milyarlarca

İnsan Barış İçinde İşlerini Halletti,” yazmaz. Manşet olmayı hak eden şey, normal olmayan ve genellikle çatışmalardır, özellikle de şiddet. Aslında, şiddet ne kadar sıra dışıysa, haberlerde o kadar yer alır ve bu bir paradoks gibi görünebilir. Bizler dünya daha az şiddet içeren bir yere dönüşmekteyken, kendimizi dünyanın daha şiddetli bir yer haline geldiğine ikna ederiz.

Siyaset bilimcisi James Payne ve psikolog Steven Pinker muhteşem bir şey belgelemiştir.⁵⁷ Rastgele seçilmiş birinin şiddete maruz kalma olasılığı binlerce yıl içinde genel olarak azalmıştır. Birinci ve ikinci dünya savaşlarının, Nazi Almanyası’nın esir kamplarının, SSCB’nin ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin, “etnik temizliğin” ve son yüzyılın diğer korkunç olaylarını saysak bile, insanların günlük yaşamlarında karşılaştıkları şiddet oranı düşmektedir. Mümkün gibi görünmese de, durum budur. Bu yüzden, hâlâ şiddete maruz kalanların kaderleri kalbimizi incitse de cesaret almak için bol bol sebep bulunmaktadır. İyi haber, şiddetin git gide azalmakta olduğu ve uzun bir süredir az karşılaşılan bir şey olduğudur.

Şiddet, savaş da dâhil, insan doğasının değişmez bir özelliği değildir. Bu olay zamanla düşüşe geçmiştir. Dünyada sabit bir miktar şiddete maruz kalmaya mahkûm değiliz. Şiddet artıp eksilir; uzun bir süredir eksilmektedir. Sosyal ve siyasi bilimlerin bunun sebebini anlamamıza yardımcı olur. Bilim insanları, geçmişteki klasik liberallerin barışı sağlamanın anahtarının özgürlük, özellikle de hükümetleri sorgulayıp eleştirme özgürlüğü ve ticaret yapma, seyahat etme ve yurt dışına yatırım yapma özgürlüğü olduğunu söylemekte haklı olduklarını gösteren çok sayıda kanıt toplamış ve test etmiştir.

Medeniyetler ya da Ülkeler “Çarpışmak” Zorunda mıdır?

Dünyanın bir “medeniyetler çatışmasıyla” karşı karşıya olduğu-

nu söyleyen ünlü bir tez vardır. Siyaset bilimci Samuel Huntington’a göre, “Batı” gerilemektedir, çünkü “Batılı ülkeler” askeri anlamda dünya yüzeyinin daha küçük bir alanını kontrol etmektedir. Huntington’ın görüşüne göre, “medeniyetlerin” çıkarları kavga halindedir, biri yükselirse, diğeri düşer.

Huntington kitabında birçok ilginç içgörüyü yer vermiştir ancak kendisi insan etkileşiminin politik ekonomisine dair çok başarılı bir anlayışa sahip değildi. Ekonomi bilgisi zayıftı ve medeniyetlerin ortak ve birbirlerini zenginleştirmelerini sağlayan özelliklerinden biri olan gönüllü ticaretin önemini kavramayı başaramamıştı.

Onun yerine sosyal ilişkilere dair sıfır toplamı (zero-sum) bir görüş edindi.⁵⁸

Örnek olarak, aşağıda bir medeniyetin “düşüşünü” ölçme yollarının en önemli olanlardan biri görülmektedir:

1490’da Batılı toplumlar Balkanların dışındaki Avrupa yarımadasının büyük kısmını ya da Antarktika haricinde 52.5 milyon milkarelik küresel bir toprak alanının 1.5 milyon milkaresini kontrol etmekteydi. Batı, 1920’de karasal genişlemesinin zirvesindeyken, yaklaşık 25.5 milyon milkare ya da dünya toprağının yarısına yakınına hükmetmekteydi. 1993’te bu bölgesel kontrol yarıya, yaklaşık 12.7 milyon milkareye inmişti. Batı orijinal Avrupa çekirdeğine geri dönmüştü, buna ek olarak Kuzey Amerika, Avusturalya ve Yeni Zelanda’da göçmenlerin yerleştiği geniş topraklara sahipti. Buna karşılık bağımsız İslam devletlerinin toprakları, 1920’de 1.9 milyon milkareden, 1993’te 11 milyon milkarenin üstüne çıkmıştır. Nüfus kontrolünde de benzer değişimler meydana gelmiştir. 1900’de Batılılar dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 30’unu oluşturunuyordu ve Batı hükümetleri o zaman dünya nüfusunun yüzde 45’ini, 1920’de de yüzde 48’ini

yönetiyordu. Batılı hükümetler 1993'te Hong Kong gibi bir iki küçük imparatorluk kalıntısı haricinde, Batılılardan başka hiç kimseyi yönetmiyordu.⁵⁹

Bu bir gerileme midir? Bu Batı ülkelerinden sadece birinin ve imparatorluğunun durumuna bakalım. Hollanda Krallığı, şimdiki Endonezya'yı 1800'den, bölgenin Japon İmparatorluğu tarafından istila edildiği 1942'ye kadar yönetmişti. Hollanda hükümeti savaştan sonra geri döndü ve Hollanda sömürge kontrolünü yeniden sağlamak için neredeyse beş sene boyunca uğraştı. Başarısız oldukları zaman Endonezya 1950'de bağımsız bir ülke oldu.

Doğal olarak, bu kayıptan sonra, Huntington'ın tezini takip edecek olursak, Hollanda halkının servetinin azalması beklenirdi. Azaldı mı? Standart gelir olarak ABD dolarının 1990'daki satın alma gücünü kullanırsak, 1950'de Hollanda'daki kişi başına düşen GSYH (Hollanda'daki her bir kişinin gelir miktarı) 5,996 ABD dolarıydı.⁶⁰ Peki ya 2010'da bu rakam kaçtı?

2010'da Hollanda'daki kişi başına düşen GSYH, 1990 ABD dolarıyla hesaplandığında 24,303 dolar olup, yüzde 305'lik bir artış temsil etmektedir.⁶¹ Hollanda hükümetinin bir sömürge olan Hollanda Doğu Hint Adaları'nı "kaybetmesi" Hollanda halkı için herhangi bir felaket olmamıştı. Bunun tam tersi. Artık genç erkeklerini savaşıma göndermiyorlardı ve idare etmeleri gereken bir bürokrat sürüsü yoktu. Şimdi, Hollanda halkı Endonezya'dan bir şey istedikleri zaman, onu satın alabiliyorlar, bunun için kanlarını ve hazinelerini başka bir ülkenin toprağına saçmaları gerekmiyor. Emperyalizmden ziyade ticaretin Hollandalılar için büyük oranda daha avantajlı olduğu; bu durumun, (yine sabit 1990 ABD dolarıyla hesaplanan) kişi başına GSYH'si 1950'de 817 dolardan 2010'da 4.722 dolara çıkararak yüzde

478'lik bir artış gösteren Endonezyalılar için çok daha fazla oranda avantajlı olduğu ortaya çıkmıştır.⁶²

Aslında, bir ülkenin refaha erişmesinin, başka bir ülkenin fakirleşmesi anlamına gelmesi için hiçbir gerekçe yoktur. Sizin ticaret partnerinizin zenginleşmesi, sizin için iyidir. Ekonomist Jean-Baptiste Say'ın 1803'te açıkladığı (ve çok az kişinin dinlediği) gibi, iyi bir hasat sadece ziraatçı için değil, aynı zamanda da genel olarak bütün ürünlerin satıcıları için aynı şekilde faydalıdır:

Mahsul ne kadar büyük olursa, yetiştiricilerin satın alımları da o kadar büyük olur.

Bunun aksine, kötü bir hasat, ürünlerin genel olarak satışına zarar verir. Ve bu da sanayi ve ticaretin ürünleri için de geçerlidir. Bir ticaret dalının başarısı, daha fazla satın alma yolu sağlar ve sonrasında diğer bütün dalların ürünleri için bir pazar açar; diğer yandan, bir üretim ya da ticaret kanalının tıkanması, diğer bütün kanallarda hissedilir.⁶³

Zengin ülkelerdeki ekonomik milliyetçiler, Çinli, Hintli, Brezilyalı ya da Ganalıların zenginleştiğini okuyunca yumruklarını sallar. Çünkü, eğer yoksullar zenginleşiyorsa, o zaman bu zenginlerin yoksullaşacağı anlamına gelmelidir. Fakat bu sadece çirkin ve kötü huylu bir davranış değildir; aynı zamanda da kötü muhakemeye dayandırılmıştır. Kanadalılar (ya da Almanlar ya da Danimarkalılar ya da Amerikalılar ya da Japonlar ya da hiç kimse) Çinliler veya Hintliler zenginleşirse öfkelenmemelilerdir; eğer onlarla ticaret yapıyorlarsa, müşterilerinin ürünleri için daha fazla ödeme yapabilecek olması onların yararınadır.

Aynı şey Koreliler, Kenyalılar, Virjinyalı ve Vermontlular, çiftçi ve fabrika işçileri için de geçerlidir.

Eğer bütün ekonomik etkileşimler sıfır toplamlı etkileşimler ol-

saydı, ulusların çıkarlarının uzlaştırılmaz bir şekilde birbirine zıt olmaları anlamında gelirdi. Ve eğer durum böyle olsaydı, o zaman çatışma kaçınılmaz olurdu. Huntington haklı olurdu. Fakat yanılıyordu.⁶⁴

Merkantilist Emperyalizm Kazanan Bir Önerme midir?

Çağlar boyunca savaş ve imparatorluğa karşı bir iki nadir ses yükselmiş olsa da, diğer ülkeleri istila etmek, yerel halkı köleleştirmek ve mallarına el koymak ne yazık ki büyük ölçüde kınanmamaktaydı. İstila ve fethetmenin ilkeler doğrultusunda eleştirisi için temeli kuran şey, bireylerin haklarına saygı temel alınarak ticaretin yararları hakkında artan farkındalık ve bireye şiddetin adaletsizliği yüzünden gerçekleşen zarardı. 1759'da "Ahlaki Düşünce Teorisi"ni yayımlayan ahlak filozofunun daha sonra 1776'da Avrupa sömürgeciliğinin "budalalığı ve adaletsizliğini" kınıyor olması şaşırtıcı olmamalı:

"Budalalık ve adaletsizlik bu kolonileri kurma adına gerçekleştirilen ilk projenin üzerine yerleşen ve onu yöneten ilkelermiş gibi görünüyor; altın ve gümüş madenlerinin ardında koşmanın budalalığı ve Avrupalıları yaralamak şöyle dursun, onların ilk gezginlerine her türlü nezaket ve misafirperverliği göstermiş olan zararsız yerlilerinin ülkelerine göz dikmenin adaletsizliği."⁶⁵

Adam Smith emperyalizmin, en azından halkın çoğunluğu için, "yarar sağlamadığını" ve imparatorlukların tam bedelinin, getirebilecekleri faydadan çok çok daha büyük olduğunu fark etmişti. İskoç ahlak filozofu ve ekonomist, gerçekleşen adaletsizliklerin yanında, bu tür askeri maceraların ve imparatorlukların vergi ödeyenlere bedelinin bütün olumlu faydaların toplamından çok daha fazla olduğunu belirtmiştir:

Tek amacı onlara temin edebilecekleri bütün malları bizim farklı üreticilerimizin dükkanlarından satın almak zorunda olması gereken müşterilerden oluşan bir ulus yaratmak olan büyük bir imparatorluk kurulmuştur.

Bu tekelin üreticilerimize maddi olarak gücü yetebileceği o küçük fiyat iyileştirmesi adına, ev tüketicilerinin üzerine bu imparatorluğu muhafaza etme ve koruma yükü yığılmıştır. Bu amaç için ve sadece bu amaç için, son iki savaşta iki yüz milyondan fazla para harcanmış ve yüz yetmiş milyonluk yeni bir borç için sözleşme imzalanmıştır ve en önemlisi de bu para daha önceki savaşlarda da aynı şey için harcanmıştır. Bu borcun tek başına faizi bile sadece bütün olağanüstü kârdan daha fazla olmakla kalmayıp, ki bu koloni ticaretinin tekeli tarafından yapılmış gibi davranılabilir, ortalama yıllık olarak kolonilere ihraç edilen bu ticaretin değerinin tamamından ya da malların değerinin tamamından da daha fazladır.⁶⁶

Sömürgecilik, emperyalizm, fetih savaşları ve sebep oldukları boyun eğdirme, aslında, sömürgeci ülkelerin, yani vergileri ödeyen, orduyu besleyen ve imparatorluğun yükünü omuzlayan insanların yararına değildi. Bundan kâr edenler vardı, elbette: Savaşa destek veren şirketler ve tedarikçiler, bürokratik idareciler ve genel valiler, ticaret tekellerinin ve çalınan toprakların alıcıları, yağmalanan malların ve angarya kaçakçıları. Ancak onların kazançları, sömürge devletinin vergi ödeyen vatandaşlarının ve sömürgelerin mazbut vatandaşlarının çektiklerinin ve yaşadıkları kayıpların yanında bir hiçti. Adam Smith'in de belirttiği gibi, sadece askeri güçleri finanse etmek için gerekli borcun faizi bile bu ticaretin değerinden fazlaydı. Bunların hepsi göz önünde bulundurulduğunda, bunun kaybeden bir önerme olduğu açık.⁶⁷

Bu durum klasik liberal özgür tüccarlar tarafından iyi anlaşıl-

miştı. 1860'ta, İngiliz parlamentosunun bir üyesi ve Avrupa tarihindeki en önde gelen ve açık sözlü serbest ticaret yanlılarından olan Richard Cobden, iğneleyici bir şekilde eğer biri güçlü özel çıkarlara destek sağlamak isterse, bunu yapmanın çok daha ucuz ve daha az zarar veren yolları olduğunu belirtmiştir. Kendisi Fransa'yla bir serbest ticaret anlaşması gerçekleştirmesiyle ünlüdür, bu anlaşma iki geleneksel rakip arasında sağlam bir barış kurulmasına yardımcı olmuştur. İngiliz İmparatorluğu'nun budalalığı hakkındaki bir yorumunda, şakayla karışık işin içinde bulunan yağmacı tarafları memnun etmek için oldukça farklı ve daha az zarar verici bir yaklaşım önermiştir.

Savaşın kâr edenlere, savaşın bedelinin küçük bir kısmını, onların savaşın ve imparatorluktan kazanacaklarına eşit bir miktarı verip, toplumun geri kalanını savaşıp ölme yükünden kurtarmak çok daha iyi olurdu:

“Ne yazık ki, bu uzak savaşlardan ya da bu Fransız İstilasına kaynaklı bir yurtiçi paniğinden para kazanan bir sınıfımız var -ve bu en çok etkiye sahip olan sınıf. Sizin aristokrasiniz savaş ve silahlara yapılan bu harcama olmadan nasıl ayakta durabilir? Onları desteklemek için daha az değerli ve insanlık dışı olmayan bir yöntem bulunamaz mı? Ben M. Rouher'le vergilerin azaltılması hakkında konuşurken, birkaç kişiyi işe alacak bir ufak miktarda sermayeye sahip yüksek koruma için hak iddia eden bir işletmeye rastladığımızda, ona alışkanlık olarak bu küçük, korunan çıkarların beslenmesi ve gyidirilmesi amacıyla ülkenin ticaretine karışmak-tansa, tarafları kâr getirmeyen işlerinden çekmesini, onlar için Louvre Hotel'den birkaç daire almasını ve onlara ülkenin parasıyla hayatlarının sonuna kadar geyik eti ve şampanyayla ziyafet vermesini öneririm. Aristokrasimizin daha genç delikanlılarına, onları savaş ya da savaş hazırlığı gibi en pahalı olan süreçle desteklemek yerine bu şekilde benzer bir taviz verilemez mi?”⁶⁸

İngiltere’de serbest ticaret hareketinin bir başka kurucusu olan ve Cobden gibi Parlamento’nun anti-emperyalist üyelerinden olan John Bright, 1858’de İngiliz İmparatorluğu’nu ve savaşlarını, zenginler için bir sosyal güvenlik (“dışarıdan yardım”) ödemesi sistemine benzetmiştir:

İngiltere’nin bölgesel ailelerinin zenginlik, güç ve egemenliğinin ne kadarının insanların emeğinin meyvelerine yapılan fena bir katılımın sonucu olduğunu hesaplayabilecek bir sigorta hesap uzmanı bulunmamaktadır. Bu meyveler ellerinden her türlü vergi aracı kullanılarak zorla alınmış ve bir hükümetin işleyebileceği bütün suçlarla israf edilmiştir.

Bu konuyu ne kadar çok incerseniz benim vardığım sonuca da o kadar yaklaşırsınız; bu dış politika, “Avrupa’nın özgürlüklerine” dair bu saygı, bir keresinde “Protestan çıkarlarına” gösterilmiş olan bu ilgi, bu “güç dengesine” duyulan aşırı sevgi Büyük Britanya’nın aristokrasisi için kurulmuş devasa bir dış yardım sisteminden ibarettir.⁶⁹

Bazı İngilizler, örneğin, orduya hizmet sağlayanlar ve hatta sömürge valisi ya da askeri görevli olmak için yelken açan “aristokrasinin genç delikanlıları”, hem sömürge altındakilerin hem de Büyük Britanya halkının geri kalanının sırtından kazanç elde etmişlerdir. Fakat İngiliz halkı bir bütün olarak kesinlikle yarar görmemiştir. Tam tersine. İngiliz İmparatorluğu’nun harcamalarını, yatırımlarını, vergilerini ve diğer mali durumlarını ciddi bir şekilde inceleyen Lance E. Davis ve Robert A. Huttenback, *Mammon and the Pursuit of Empire: The Economics of British Imperialism* adlı çalışmalarında şu sonuca varmışlardır:

İngilizler bir bütün olarak kesinlikle İmparatorluktan ekonomik bir yarar görmemiştir. Diğer yandan, bireysel yatırımcılar görmüştür. İmparatorluğun kendisinde, kâr seviyeleri kime sorul-

duğu ve nasıl hesaplandığına göre değişmektedir. Beyazların yerleşmiş olduğu koloniler için cevap belirsizdir: Onlar az ödeyip çok kazanmışlardır. Bağımlı İmparatorlukta beyaz göçmenler de her nasılsa neredeyse kesin bir şekilde kazandılar. Yerel nüfus ele alındığında, gerçekten toptan fiyatlara hükümet ürünlerinden oluşan bir pazar sepeti almış olsalar da, onların eğer seçim şansları olsa, indirim fiyatı olmasına rağmen, verilmiş olan ürünleri satın alacaklarına dair bir kanıt bulunmamaktadır.⁷⁰

Emperyalizm, sömürgeci gücün nüfusunun bir bütün olarak ekonomik avantajı anlamına gelmemektedir, tabii onların bir alt grubuna avantaj sağlıyor olmalıydı, yoksa bu uygulama sürdürülmezdi. Bundan kâr edenler nüfusun çok küçük bir azınlığını oluşturmaktadır ve onların kazançları diğerlerinin kayıplarıyla karşılaştırıldığında çok küçük kalmaktadır. Hem sağda hem de solda birçok kişinin saf varsayımı şöyledir: “eğer biri kazanıyorsa, başka biri kaybetmiş olmalıdır” “eğer biri kaybettiyse, başkası kazanmış olmalıdır” ve “kazançlar ve kayıplar her zaman birbirini dengeler.” Bu varsayımlar yanlıştır.

Sosyal bilimcilerin artı toplamı oyun, birçok kişinin de kazan-kazan durumları dediği, işlemin iki tarafının da kazanç sağladığı olaylarla çevriliyiz. Bir müşteri bir satıcıdan bir şey satın aldığı zaman, müşteri “teşekkür ederim” der. Dünyanın sıfır toplamı olduğuna inanan bir kişinin hem satıcının hem de müşterinin “teşekkür ederim” dediğini duyunca şaşırması gerekir. Biri bir başkasına iyilik yaptığı için kayıp yaşamamaktadır. Birinin kazancı, diğerinin kaybıyla dengelenmemektedir. Onun yerine, ikisi de kazanmaktadır. Kazançların toplamı sıfır değil, artıdır. Bu tür işlemler dört bir yanımızda gerçekleşir, ancak çok az insan artı toplamı gönüllü takaslardaki “çift teşekkür ederim”i fark eder.

Eksi toplamly oyun olarak bilinen bir etkileşim türü daha bulunmaktadır. Çatışma durumlarında sadece bir partinin kaybetmesi değil, zararların kazançlar çok büyük oranda ağır basması ve hatta iki partinin de zarara uğraması mümkündür. Evet, bu ikinci durum oldukça sık görülür. (Açıklayıcı olması açısından, bir eksi toplamly oyunda net kazananların olabileceği belirtilmelidir. Birini, parasını almak için bıçaklayan bir hırsız 10 dolar kazanabilir, ancak kurban sadece 10 dolar değil, hayatını da kaybetmiş olur. Biri, kaybeden tarafın tam anlamıyla bir kayıp yaşamasına sebep olarak çok az kazanç elde eder. İkisinin kaybetmesi durumu da söz konusu olabilir, örneğin ikisi dövüşüp ölebilir, ya da ciddi şekilde yaralanabilir, bütün bunlar hırsızın çalmak istediği 10 dolar için ortaya çıkan bir çatışma yüzünden gerçekleşir.)

Viking akınları bir zamanlar yağmacılar için gemiler dolusu çalıntı mal kazanmak demektir. İspanyol Gümüş Donanması -köle emeğiyle topraktan kazılan-değerli metalleri kraliyet sömürgelelerinden İspanya'ya getirirdi; bu en azından sarayı zenginleştirdi (ancak ülkenin tamamı için bir felaket demektir.) Korsanlar bir zamanlar denize açılma riskini göze alan insanlar için devasa bir riskti. Ancak dünya değişti. Son iki yüzyılda gerçekleşen dış askeri serüvenlerde, sömürge altındaki insanlara verilen zarar, bu imparatorluk serüvenlerini gerçekleştiren ülkelerin halklarının -bir bütün olarak ele alındığında-kazancıyla sonuçlanmadı. Kesinlikle net kazanç elde edenler vardı (örneğin orduya ihtiyaçlarını tedarik eden özel çıkar grupları), fakat kazançlar kayıplardan çok daha azdı, sadece sömürülenler ya da istila edilenler için değil, sömürgeci gücün halkı için de.

1. ve 2. Dünya Savaşı gibi genel savaşlarda da, bütün tarafların yaşamış olduğu kayıplar sarsıcıydı. 2. Dünya savaşının sonunda, Avrupa ve Asya'nın büyük bir kısmı harabeye dönmüştü, iki kıtanın halkları yiyecekleri karneyle alıyor, hatta açlıkla mücadele

ediyordu. Savaş sonrası ekonomik iyileşmeyi sağlayan şey savaş değil, barış ve ticaret olmuştur.⁷¹

Fransa, İngiltere ya da Almanya'da olsun, emperyalizm ve askeri serüvenlerin en kararlı muhalifleri, kendini serbest ticarete en çok adayanlar olmuştur. Nobel Barış ödülünün ilk kazananı, Frédéric Passy, önde gelen serbest pazar ekonomistlerinden biri, French Society for International Arbitration'ın kurucusu, Richard Cobden ve John Bright'in dostu ve çalışma arkadaşıdır. Ünlü barış eylemcisi şu açıklamada bulunmuştur:

“Birçok üzücü istisnaya rağmen, baskın çıkan eğilim, insan ırkının yüce birlik ve kardeşliği fikriyle iyi bir şekilde ifade edilmiş olan uyumun ve evrensel anlaşmanın üstünlüğüdür. Bu hareketin motoru mübadeledir. Mübadele olmadan, insanlar ve bir bütün olarak halklar kayıp kardeşlere ve düşmanlara dönüşür. Mübadele sayesinde birbirlerini anlamayı ve sevmeyi öğrenirler. Onların çıkarları onları uzlaştırır ve bu uzlaşma onları aydınlatır. Mübadele olmazsa herkes kendi köşesinde durur, kendini bütün evrenden dışlamış, yaratımın büyük kısmından bir şekilde kopmuştur... Yasaklama ve kısıtlama doktrini sadece izolasyon ve kimsesizliği vaat etmekle kalmaz, aynı zamanda da insanoğlunu düşmanlık ve nefrete mahkûm eder.”⁷²

Passy çalışmalarını ticaret özgürlüğünün desteklenmesine ve barışı destekleyen ve savaştan kaçınan araçlar olan uluslararası hakemlik kurumlarına adanmıştır.

Avrupa'daki savaş ve imparatorluğu eleştirenlerle aynı durum Amerikalı imparatorlukla ilgili hedef ve projeleri eleştirenler için de geçerliydi. 1898'deki Anti Emperyalist Lig, ABD'nin askeri serüvenciliğine karşı durmak için iş alanından liderler, yazarlar ve akademisyenler tarafından kurulmuştur. Üyelerinden biri olan Yale profesörü William Graham Sumner 1898'de yazdığı

ünlü makalesi “The Conquest of the United States by Spain”de Birleşik Devletler’in İspanya’yı askeri anlamda yenip Guam, Puerto Rico ve Filipinleri onlardan almış olmasına rağmen, gerçekte Birleşik Devletler’i fetheden şeyin İspanya İmparatorluğu’nun ilkeleri olduğunu savunmaktadır.

Sumner’ın emperyalizm ve savaşa dair heyecanlı kınamasını sonlandırırken söylediği gibi, “İspanya’yı askeri bir çatışmada yendik, ancak fikirler ve politikalar alanında onun tarafından fethedilmeye boyun eğiyoruz. Yayılmacılık ve emperyalizm İspanya’yı şu an bulunduğu konuma getirmiş olan eski ulusal refah felsefelerinden başka bir şey değildir. Bu felsefeler ulusal kibir ve ulusal açgözlülüğe hitap etmektedir. Onlar baştan çıkarıcıdır, özellikle de ilk bakışta ve çok yüzeysel bir yargı karşısında ve bu nedenle onların çok güçlü popüler etkileri olduğu inkar edilemez. Onlar kandırmacıdır ve eğer onlara karşı koyabilecek kadar akli başında davranmazsak, bizleri yıkıma götüreceklerdir.”⁷³

Peki Ya “Petrol (ve Başka Kaynaklar) İçin Savaş”?

Gerçek anlamda sömürgeci istilalar günümüzde çok daha nadir görülmektedir (hâlâ örnekleri olmasına rağmen), ancak birçok ülkedeki insanlardan kaynakları ele geçirmek için yabancı hükümetleri devirmenin, askeri güç, savaş tehdidi ya da savaş başlatmayı kullanmanın ve ulusal sınırların ötesinde hükümet gücünün diğer uygulamalarının gerektiğini duymak az rastlanan bir şey değildir. Bu, aksinin ekonomistlerce birçok kez ispatlandığı klasik merkantilist mantığa geri dönüştür. Politika yapıcılar bazen savaşın ekonomik sebeplerden dolayı sürdürülmesi gerektiğini savunur. Günümüzde kan ve hazinelerin petrole erişim için dökülmesi gerektiğini savunmaktadırlar. 1990’da ABD Dış İşleri Bakanı James Baker Birleşik Devletler Kongresi önünde Basra

Körfezi Savaşı'nı Saddam Hüseyin'in rejimine karşı yürüttüğü konusunda şahitlik etmiştir. "Ekonomimiz üzerindeki etkileri"ne dikkat çekmiştir:

"Bu yerel benzin istasyonlarındaki bir varil benzinin fiyatındaki artışlarla ilgili değildir. Bu Kuveyt ve Irak tan gelen petrol akışıyla ilgili sınırlı bir sorudan ibaret değildir. Bu daha çok tek başına ve rakipsizce hareket eden, küresel ekonomik düzeni boğabilecek, bir emirle hepimizi bir gerilemeye, hatta bir bunalımın karanlığına sokabilecek bir diktatör hakkındadır."⁷⁴

Onun seleflerinden biri olan Henry Kissinger daha öncesinde Los Angeles Times'da, Irak'ın diktatörü Saddam Hüseyin'in "dünya çapında bir ekonomik krize sebep olma gücüne," sahip olduğu uyarısında bulunmuştu.⁷⁵ Bu petrol erişimi konusu ABD'nin yönetimindeki ikinci Irak işgalinde yeniden gündeme geldi. Diğer başarısızlıkların arasında, petrol için savaşa girmeyi destekleyenler temel ekonomiyi anlamakta başarısız olmuşlardır.

Cato Institute başkanı ve Başkan Reagan'ın Ekonomik Danışmanlar Konseyi'nin eski üyelerinden ve saygıdeğer bir akademik ekonomist olan William Niskanen, eski CIA direktörü James Woolsey'le yapmış olduğu bir kamuoyu tartışmasında şunları bildirmiştir:

"1991'de de, 2001'de de petrol için savaşa girmeye değmezdi. Petrol onu kontrol edenlerin çıkarlarına sadece onu bize dünyadaki diğer insanlara satarlarsa hizmet eder. Ve Amerika'nın ulusal çıkarları bu petrole kimin sahip olduğu sorusundan bağımsızdır, o ülkenin zenginliği sorusu haricinde. Konu petrol yerine soya fasulyesi olsaydı ve bizlerin çok miktarda petrol ithal ediyor olmamızdan veya petrol ihracatçıları olmamızdan bağımsız olsaydı, bu durum geçerli olurdu. Japonya'daki petrol fiyatları, Japonya'nın bütün petrolünü ithal ettiği İngiltere'dekiyle aynı

ve İngiltere petrolde büyük ölçüde kendi kendine yetmekte.

“Petrol için bir dünya piyasasına sahibiz... Bu yüzden petrol bir savaşa değmez. (...) 1991’de de değmezdi, şimdi de değmez.”⁷⁶

Niskanen haklıydı. Petrol bir maldır ve küresel bir fiyatı vardır. Kafayı yemiş diktatörler bile eğer petrol satmazlarsa, değerinin az olduğunu ya da hiç değer taşımadığının farkındadır. Tabii, ABD’nin açıkça belli olan düşmanları, mesela Venezuelalı diktatör Hugo Chavez, bunu anlamış ve devlete ait petrol şirketinin ürünlerinin çoğunu Amerikalı alıcılara satmıştır.

Ama diyelim ki petrol ya da başka bir kaynağın akışı azaltıldı. O zaman ne olacak? Eh, ekonomi bizleri iki önemli nokta hakkında bilgilendirmektedir.

1. Askeri güç de pahalıdır. Evet, neredeyse değişmez bir şekilde yabancı hükümetlerden gelen tedarik kısıtlamalarındaki herhangi bir azalmadan çok daha pahalıdır. Askeri müdahale yanlıları bu askeri güçlerin hiçbir bedeli olmadığını varsaymaktadır. Bu yanlıştır.⁷⁷

2. Piyasalarla etkileşimde olan insanlar tedarik azalmasıyla başa çıkacak mekanizmaları keşfetmişlerdir, özellikle de fiyat mekanizması; fiyatlar, ürünlerin rekabet içindeki kullanımları arasından en yüksek değere sahip kullanımlarına dağıtımı için teşvikler sağlar (fiyatlar yükselince bizler az bulunan kaynakların kullanımında “tasarruflu davranırız”); yükselen fiyatlar sadece o kaynağı muhafaza etmek için değil, aynı zamanda da tedarikin artırımı ve o ürünün yerine konabilecek ürünlere geçiş için de teşvikler sunar (ham petrol yerine doğal gaz, su gücü, güneş enerjisi ve diğer enerji türleri). Piyasalara bağlı olmak, askeri güce başvurmaktan çok daha az masraflıdır.⁷⁸

Tabii ki, merkantilist düşünce ve askeri müdahalenin bedelini

göz önünde bulundurmada başarısız olmak sadece ABD hükümetine özgü bir durum değildir. Benzer politikalar Sovyetler Birliği'nin batmasına sebep olmuştur (imparatorluğa eklenen her bir uydu ülke, imparatorluğun gücünün sendelemesine sebep olan yükler bindirmiştir) ve Çin Halk Cumhuriyeti birkaç yıldır petrol ve bazı diğer ürünlere erişim için önemli primler ödemektedir. Bu politikanın bedeli, devlet pazar fiyatından daha fazla ödediği ve sonra da bu tür kaynakların zarar eden devlet girişimleri tarafından kullanımına sübvansiyon sağladığı için (diğer ülkelerdeki politik karar mercilerine ödenen ek rüşvetleri saymıyoruz) Çinli vergi mükellefleri için oldukça ağır olmuştur.⁷⁹

Fransız hükümeti Batı Afrika'daki Fransız işletmelerine özel ayrıcalıklar kazandırmak için yıllarca çalışmıştır; bu ayrıcalıkların bedeli Afrikalı tüketicilerinin ve Fransız vergi mükelleflerinin cebinden çıkmıştır. Fransız hükümeti CFA Franc'ın muhafaza edilmesi (CFA 1945'ten 1958'e kadar ilk başta Colonies Françaises d'Afrique, sonra Communauté Française d'Afrique, Fransız sömürgelerinin bağımsızlığından sonra da Communauté Financière Africaine olarak kullanılmıştır), dış yardım (bu Fransız vergi mükellefleri için bir yükü, tıpkı ABD dış yardımının ABD vergi mükellefleri, Çin dış yardımının da Çinli vergi mükellefleri için yük oluşu gibi) ve Fransız askeri güçlerinin konuşlandırılması ve periyodik askeri müdahaleler yoluyla Fransız şirketlerine fayda sağlamak istedi. Bundan net kâr sağlayanlar "Fransızlar" değil, Fransız halkının geri kalanının sırtından kâr eden kayırlar çıkarlardır. O zamanın Fransız cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin Togo'nun (Fransa'nın desteği ile seçilen) başkanı Faure Gnassingbé ile konuşurken dediği (ve gazetecilerin yakaladığı) gibi, "Fransa'nın dostu olunca, Fransız şirketlerini düşünmek zorundasın."

Bu mesaj açıktı ve modern kayırma dünyasına bir pencere sunmuştu.⁸⁰

Benzer şekilde Rus hükümeti de agresif bir dış politika, buna komşu ülkelerin istila edilip topraklarına katılması da dâhil, ve bir “Avrasya Gümrük Birliği” oluşturulması yoluyla hem devlete ait hem de özel Rus işletmeler için ayrıcalıklar sağlamaya çalıştı. Sonuç Rus tüketiciler ve vergi mükellefleri için zarar vericiydi fakat Kremlin’e yakın olan şirket sahiplerine ve yöneticilere, özellikle ülkenin git gide otoriterleşen rejimine güç ve destek sağlayan “siloviki” için faydalı olmuştu.⁸¹

Serbest mübadele kaynak elde etmek için devlet gücünün herhangi bir şekilde uygulanmasından çok daha iyi bir yöntemdir. Merkantilizm, emperyalizm ve militarizm dar boyutlu özel çıkarlara fayda sağlar ancak kamu yararına ters düşer. Onlar kaybeden önermelerdir.

Ekonomik Yanılgılar ve Uluslararası İlişkiler

Özgürlüğün ve barışın en büyük savunucularından ve liberter-yenizmin değerlerinin en iyi taraftarlarından olan Frédéric Bastiat, liberteryen politik ekonomi için bir kilit misyon ilan etti: Ticaretin karşılıklı fayda sağladığını, savaşın karşılıklı yok edici olduğunu açıklamak.

Bizim misyonumuz bir halkın refahının başka bir halkın refahıyla uyumlu olmadığını söyleyen, böylelikle de ticareti fetihle, üretken çalışmayı ise istismarcı hükmetmeyle bir tutan bu yanlış politik ekonomi sistemine karşı savaşımdır. Böyle fikirler kabul edilmeye devam ettikçe, dünya asla yirmi dört saat süren bir barış göremeyecektir. Daha da kötüsü, barış tutarsız ve absürt bir fikre dönüşecektir.⁸²

“Ticaret dengesi” -bir ulusun ticaretinin ihracı ithalatını geçtiği ölçüde avantajlı olduğu-⁸³ fikri gibi tam anlamıyla çürütölmüş teorilerin ısrarı dünyaya inanılmaz zarar vermiştir. Sahte doktorinleri reddetmek, bir bireyin dünya hakkında sahip olduğu diğer fikirler ne olursa olsun, siyasi ideolojiyle değil, güvenilir bir ekonomiyle ilgilidir. Ticaret ekonomisti Paul Krugman’ın dediğı gibi:

“Çok sayıda politika aydınının galip geleceğini hayal ettiğı uluslar arasındaki çatışma bir yanılsamadır, ancak ticaretten karşılıklı kazanç gerçekliğini yok edebilecek bir yanılsamadır.”⁸⁴

Ekonomik milliyetçiler ve sahip oldukları merkantilist tekliflerin, gelişmekte olan yoksul ölkelerin gelişmiş ölkelere, ya da gelişmiş ölkelerin gelişmekte olan ölkelere, biri ya da öbürü aynı anda hem net dış yatırım çekip hem de dış ticaret fazlasına sahip olacağı için, tehdit oluşturduğu konusunda ısrar eden insanların basit cehaleti nefes kesicidir. Böyle bir cehaletin güvenilir ekonomik analizler karşısında geri çekileceğini ve Jean-Baptiste Say’ın öngördüğü şu gün için daha fazla beklemeyeceğimiz umabiliriz:

Er ya da geç bir gün, insanlar çok çocukça ve absürt olduğu halde bir süngünün ucunda zorla kabul ettirilen bir sistemin budalalığını ortaya çıkarmak için bütün bu zahmete girme gerekliliğine şaşırarak.⁸⁶

Mallar Sınırları Geçemediğinde, Ordular Gececektir

Ticaret ve yatırım özgürlüğü uluslar arasında barışı sağlar. Devletler arasında savaşı imkânsızlaştırmaz ama ihtimalini azaltır ve bu da değerli bir kazanımdır. Klasik liberaller çoktandır barış ve ticareti birbirine bağlamışlardır. Alman klasik liberal John Prince-Smith’in 1860’ta dediğı gibi:

Ticaret serbestisinin sonucunda gerçekleşen çıkarların uluslararası düzeyde birbirine bağlanması savaşların engellenmesi adına en etkili yoldur. Her yabancıda iyi bir müşteri görebilecek kadar ilerlemiş olsaydık, ona ateş etmek için daha az eğilim gösterirdik.⁸⁷

Bizler şimdi sadece barış ve ticaretin serbestliği arasında değil, barış ve ticaret hacmi arasında da bulunan bu pozitif bağlantıyı daha iyi anlıyoruz.

Sınırlardan ne kadar ticaret akışı olursa ve sınır ötesi yatırımlar ne kadar artarsa, savaş olma ihtimali de o kadar düşük olur.

1748’de Fransız filozof ve siyasi düşünür Montesquieu’nün etkileyici kitabı “Kanunların Ruhu”nda belirttiği gibi:

Ticaretin doğal etkisi barışa götürmesidir. Birbiriyle ticaret yapan iki ulus karşılıklı olarak birbirine bağımlı olmuştur; eğer birinin satın alma isteği varsa, diğerrinin satma isteği vardır ve bütün birlikler karşılıklı ihtiyaçlar üzerine kurulmuştur.⁸⁸

Solomon W. Polachek ve Carlos Seiglie’nin çatışmaları inceledikten sonra vardıkları sonuç şöyledir, “Ticaret yapan uluslar daha çok iş birliği yapar ve daha az savaşır. Ticaretin ikiye katlanması savaş durumunun yüzde 20 azalmasını sağlar.”⁸⁹ Sınır ötesi ticaret -özellikle de sınır ötesi yatırım-barışın korunmasında insanlar için önem taşır. Sürmekte olan daha fazla oranda ticari ilişkilere ya da yatırımlara sahip olanların müşterilerine ve iş ortaklarına karşı yapılacak bir savaş destekleme ihtimali daha azdır. Geçimi ticaretin sürdürülmesine bağılı olan insanların sayısı ne çoksa, barışa destek de o kadar büyük olacaktır çünkü bu değerli ilişkileri bozmaya karşı daha fazla ses yükselecektir. Ve sınır ötesi yatırımların hacmi arttıkça, barışa destek de o kadar artacaktır, insanların kendi mallarının bombalanıp havaya uçurulduğunu görmekten hoşlanmaması bunun için anlaşılır bir sebeptir.⁹⁰

Genel olarak anlaşıldığı gibi, 1930'ların ahmakça ve zarar verici "ticaret korumacılığı" politikası (yani yerli üreticiyi "korumak" için ticarete engeller koymak) hem Bunalım'a hem de ardından gelen dünya savaşına katkıda bulunmuştur.⁹¹ Gerçekten de, bu durum yirmi binin üzerinde ithal ürün üzerine, Amerika Kongresi tarafından 1930'da yürürlüğe koyularak getirilen yüksek ticaret kısıtlamalarına karşı bir dilekçe imzalamış olan 1028 Amerikalı ekonomist tarafından öngörülmüştü. Amerikalı tüketicilere (ve Amerikalı ihracatçılara) inen bu darbe dünya çapında bir korumacılık dalgası başlattı, Avrupa ve Birleşik Devletler'deki Bunalım'ı derinleştirip uzattı, dünya ticaretinde bir çökmeye sebep oldu ve savaşa giden yolu açtı. O dilekçenin son sözleri şöyleydi: "Bir gümrük vergisi savaşı dünya barışının büyümesi için iyi bir zemin hazırlamayacaktır."⁹² Ve durum böyle gelişti.

2. Dünya Savaşı'nın korkunç olaylarından sonra, ABD Başkanı Harry Truman 1947'de belirttiği gibi:

Bu özel zamanda, bütün dünya düşünce ve enerjisinin çoğunu dünya barışı ve özgürlük hedeflerini elde etmek üzerine odaklamaktadır. Bu hedefler üçüncü bir hedefle tamamen bağlanmış durumdadır -dünya ticaretinin yeniden kurulmasıyla. Aslında bu üçü -barış, özgürlük ve dünya ticareti-birbirinden ayrılmaz. Geçmişin acı tecrübeleri bunu kanıtlamıştır.

Başkan Truman o konuşmasında şöyle der, "otuzlu yılların bütün ekonomik savaşları gerçekleştikçe, kaçınılmaz trajik sonuç git gide daha da belli olmuştur."⁹³

Kadim Bir Anlayış

Barışçıl davranış ve ticaretin birbirine bağlantılı olduğu anlayışı çok eski zamanlara dayanmaktadır. Odyssea'nın 9. Kitabı'nda,

Yunan şair Homeros, adalarına gelenleri yiyen kıklopları vahşi olarak tanımlar. Onların medeniyet, özellikle düşünme, kanunlar ve ticaret kurumları bulunmamaktadır:

Onların konsey için toplantı alanları yoktur, kanunları da, hayır, onlar dağların tepelerindeki mağaralarda yaşarlar -her birinin kendi kanunları vardır, kendi karılarını ve çocuklarını yönetirler, hiçbir komşularını umursamazlar.

Çünkü, insanların çoğu başka insanlarla ticaret yapmak için denizlere açılma riskini göze alırken, Kıklopların kırmızı başlı gemileri, onları yabancı limanlara götürecek güzel dengeli gemileri yapacak tersane işçileri yoktur.”⁹⁴

Müzakere, tartışma, eleştiri, ticaret, seyahat, yatırım ve özgür toplumların diğer unsurları savaşları ortadan tamamen kaldırmaz fakat onların gerçekleşme ihtimalini çok daha düşürür. Vahşi şiddeti kısıtlayıp azaltır. Ve bunun için söylenecek çok şey vardır.

Kim Karar Verir?

Liberteriyenler yöneten elit kesim tarafından başlatılan savaşların bir şekilde savaşan devletlerin yönettiği halkların avantajına olduğu varsaymanın safça ve yüzeysel olduğunu her zaman için bilmişlerdir. Tarihçi Parker T. Moon bu konuyu “Imperialism and World Politics” başlıklı kitabında oldukça açık şekilde anlatmıştır:

Dil gerçeği sıklıkla gizler. Gözlerimiz normalde fark edilenden daha fazla oranda dil oyunları yüzünden uluslararası ilişkilerin gerçeklerine kör edilmiştir. Biri basit “Fransa” kelimesini kullandığında, insanlar Fransa’yı bir birim, bir oluşum olarak düşünür.

Garip bir şekilde tekrar etmekten kaçınmak için bir ülkeden bahsederken kişi zamiri kullanırız -örneğin “Fransa Tunus’u fethetmek için birliklerini gönderdi” derken-ülkeye sadece birlik değil, aynı zamanda da kişilik de atfetmiş oluruz. İşte tam da bu kelimeler gerçekleri gizleyip, uluslararası ilişkileri kişileştirilmiş ulusların aktörler olduğu göz kamaştırıcı bir tiyatro oyununa dönüştürür ve bizler gerçek aktörlerin et ve kemikten oluşan erkek ve kadınlar olduğunu hemen unutupuz. Eğer “Fransa” diye bir kelimemiz olmasaydı ve onun yerine -218,000 milkmarelik bir alanda yaşayan çok çeşitli ilgi alanlarına ve inançlara sahip otuz sekiz milyon erkek, kadın ve çocuk-desek ne kadar farklı olurdu? O zaman bu Tunus seferini şu şekilde daha doğru bir şekilde tanımlamalıyız: “Bu otuz sekiz milyon kişiden bir iki tanesi, otuz bin kişiyi Tunus’u fethetmesi için gönderdi.” Gerçeği bu şekilde açıklamak akla hemen bir soruyu, ya da bir dizi soruyu getiriyor. O “bir iki” kişi kim? Onlar otuz bin kişiyi Tunus’a neden gönderdi? Ve bu kişiler neden onların emirlerine uydu?

İmparatorluk kurmak “uluslar” tarafından değil, insanlar tarafından gerçekleştirilir. Önümüzdeki sorun o kişileri, her ulustaki emperyalizmle doğrudan ilgilenen, aktif, ilgili azınlıkları bulmak ve sonra da çoğunluğun neden emperyalist yayılmacılığın zorunlu kıldığı bedelleri ödeyip savaşımlara katıldığının sebeplerini analiz etmektir.⁹⁵

“X ülkesi, Y ülkesine savaş açtı ya da o ülkeyi istila etmek için asker gönderdi” demek, bir savaşın perde arkasında gerçekleşen kompleks eylemler için en iyi ihtimalle bir kısaltma olabilir; gerçekte X ülkesindeki bir grup kişi diğerleri için ciddi sonuçları olan kararlar almıştır ve ciddi bir sosyal bilim insanının görevi bu kararların nasıl ve neden alındığını ve diğerlerinin neden onlara uyduğunu anlamaktır.

Savaş bir seçimdir, en azından saldıran taraf açısından. Bir ülkede bulunan bütün insanları, bütün çıkarları ve bütün fikirleri tek bir organik karar verme aracı olarak bir araya getirmek sadece mistik bir saçmalık örneği olmakla kalmaz, daha da kötüsü, bizden siyaset biliminin bütün önemli sorularını gizler. Yine de bu yaklaşım savaş ve çatışma konusuyla ilgilenen birçok yorumcu, analist ve ideolog tarafından kullanılmaktadır. Onlar işin içindeki sorunları anlamada başarısız olurlar çünkü onlar sadece ahlakta değil, sosyal bilim metotlarında da kolektivisttir. Onlar, muazzam sayıda farklı insandan ve onların karmaşık ilişkilerinden (aileleri, ağları, siyasi partileri, girişimleri, dini inanışları ve bunun gibi birçok şey) oluşan bir ülkenin, onları oluşturan bireyler gibi bir birey olduğunu düşünmektedirler.⁹⁶ Bu, ciddi sonuçları olan dikkatsizce bir düşünce şeklidir.

Kararlar alınır; onlar kendiliğinden gerçekleşmez. Bizler teşviklere tepki veririz, fakat aynı zamanda da fikirler tarafından da güdüleniriz. Ahmakça fikirler sapıkça -hatta felaket derecesinde tehlikeli-teşvikler yaratan ahmakça politikalara destek verir.

Eğer barış istiyorsanız, onu savunmanız gerekir. Eğer savaş gerekli görülüyorsa, buna karşı çıkılmalıdır. Savaş hakkında “kararsız” kalmak diye bir şey yoktur. Bu iki şıklı bir seçimdir. Eğer onu desteklemiyorsanız, ona karşı olmanız gerekir; savaş konusunda nötr olmak yoktur. Savaşın getirdiği yıkım, masum hayatların yok olması ve onun getirdiği ziyan, savaşa karşı çıkmak için çok ama çok yüksek bir varsayım ortaya koyar. Dahası, eğer başkalarının da barışı istemesini istiyorsanız, sadece barış için düşüncelerinizi açıkça ifade etmeniz yetmez, aynı zamanda da medeniyetlerin çarpışması, ekonomik çatışma, korumacılık ve sıfır toplam dünya görüşü hakkındaki yanlışlarla savaşmalı ve başta ticaret, seyahat ve yatırım serbestliği, ifade özgürlüğü ve hükümet politikalarını eleştirme gibi demokratik haklar olmak

üzere, barış teşvikleri yaratan kurumları aktif bir şekilde desteklemelisiniz.

Tarihçi Parker T. Moon'un "çoğunluğun savaşın giderlerini karşılayıp savaşlara katılmalarının sebeplerini analiz etme" mücadelesi, bizim de mücadelemizdir.

Ve biz sorunları anladığımız zaman doğru olanı savunmalıyız -felsefe, politik ekonomi, kurumlar, politikalar ve gönüllü iş birliğinin sağlandığı barışçıl bir dünyanın gerçekleşmesi için.

7. AMERİKAN AYDINLAMASININ SAVAŞA KARŞI TEMKİNLİLİĞİ

Robert M. S. McDonald

İnsanlar savaşı ne zaman bir zafer vesilesi ve ilk çare olarak görmeyi bırakıp son çare olarak düşünmeye başladı? Ordunun sivilleri kontrol altında tutma ilkesinin kökenleri nedir? Amerikan Aydınlanması'nın bu süreçte oynadığı rol nedir ve bu süreçteki anahtar kişiler kimlerdir? Robert M. S. McDonald ABD Askeri Akademisi'nde tarih bölümünde doçent doktordur ve CATO Enstitüsü'nde misafir öğretim üyesi olarak görev almaktadır. Amerika'nın kuruluş dönemiyle ilgili yayınları akademik dergilerde ve kitaplarda yayınlanmıştır; ayrıca kendisi Thomas Jefferson'ın hayatı ve fikirleri alanında uzmandır.

Bir zamanlar savaş sorgusuz sualsiz kabul edilirdi. Hayatın normal ve hatta olumlu bir kısmı olarak düşünülürdü. Aslında savaş sadece uzak geçmişte değil, yakın geçmişte de övülüyordu. İkinci Dünya Savaşı sırasında Nasyonal Sosyalistlerin tiranlığına karşı dimdik ayakta durması ile tanınan ünlü Britanya devlet adamı Winston Churchill, o dönemden önce “barbar halklara karşı açılan küçük savaşlara katılmaktan büyük keyif aldığına” dair açıklamaları ile böbürleniyordu. Churchill'in bu konudaki notları kısaca şöyledir: “Köy köy sistematik olarak ilerledik, cezalandırıcı tahribat olarak evleri kullanılmaz hale getirdik, kuyuları doldurduk, kuleleri yıktık, gölge veren ağaçları kestik, ekinleri yaktık ve depoları parçaladık.”⁹⁷

Birinci Dünya Savaşı başladığında neşeli güruhlar Avrupa'nın başkentlerinde tezahüratlar attılar. Savaş, ulusal zafer getirmesi

bakımından göklere çıkarılıyordu. Savaş ayrıca getirdiği iddia edilen ekonomik faydalar bakımından da övülüyordu: Üretken kaynakların silah ve diğer imha araçları yapımına yönlendirilmesi ile bu sözde “canlandırıcı etki” ortaya çıkıyordu. (Kırık camların ve parçalanmış hayatların ekonomiyi güçlendireceği gibi bir yanlış fikrin geçmişte kaldığına inananlar Paul Krugman’ın New York Times gazetesinde dünyayı uzaylıların işgal etmesini ve ABD ekonomisini “canlandırmasını” anlamsızca dilediği yazısını dikkate almalılar.)⁹⁸

Bugün çoğu kişi saldırıya karşı ülkesini ve haklarını savunmak amacı ile düşmanlara karşı savaşa girmenin gerekli olabileceğinin farkındayken, silahlı çatışma tek başına kesinlikle arzu edilen bir şey değildir. Artık savaş ilk çare olarak değil, son çare olarak görülmektedir ve yaşama, özgürlüklere ve refaha karşı bir tehdit olduğu anlaşılmıştır. Savaşa karşı daha modern bu tavrın kökeni Aydınlanma’ya uzanmaktadır. Bu dönemde, insanlar arası ilişkiler daha derin bir bağlamda tekrar düşünülmüş, bunun içerisinde savaş tekrar değerlendirilmiş ve insanlığı yüceltmeye, medenileştirmeye çok nadir hizmet eden olumsuz bir etkileşim olarak görülmeye başlanmış ve ne savaşan taraf ne de adına savaşılan taraf için fayda getirmediği anlaşılmıştır. Thomas Jefferson 1797’de şu ifadeyi kullanmıştır: “Savaştan tiksiniyorum, onu insanlığın başındaki en büyük bela olarak görüyorum.”⁹⁹

Jefferson’ın ifadesinden de anlaşılacağı gibi, Aydınlanma’nın savaşı yeniden değerlendirmesi özellikle Kuzey Amerika’daki Britanya kolonilerinin bağımsızlığı için savaşan ve Amerikan Cumhuriyeti’ni kuran, Amerikan Devrimi’ni destekleyen düşünürler arasında yaygındı. Benjamin Franklin’in “Hiçbir zaman iyi bir savaş veya kötü bir barış olmamıştır ve asla olmayacaktır” özlü sözü provokasyonlar hafif ve geçici iken doğru olmuştur.¹⁰⁰ Hatta savaşın da gerekli olduğu düşünüldüğünde bile, Amerika’nın

kurucuları savaşın, özgürlüğü sadece ilerletme değil aynı zamanda onu tehlikeye atma potansiyeli olduğunun farkındaydı. Silahlı çatışma, özgürlüğü ve bağımsızlığı güvence altına almak için gerekli olabilir ancak etkileri ölümcül olabilirdi. James Madison: “Halkın özgürlüğünün bütün düşmanları arasında, savaş belki de en korkuncudur çünkü diğer bütün düşmanların mikrobunu taşır ve geliştirir.” Madison savaşın özel çıkarlar için bir araç olarak kullanılabileceği uyarısını yapmıştır. “Orduların ebeveyni” ve “borç ve vergi” yaratan maliyetli kurumlar olduğunu eklemiş ve bunların “çoğunluğu birkaç kişinin hâkimiyeti altında almak için bilinen bir araç” oluşturmak için birleştiğini belirtmiştir. Ayrıca “çatışma zamanlarında, yürütmenin takdir gücü genişletilir; makamları, unvanları ve ücretleri dağıtmada etkisi artar ve bütün akıl çelme yöntemleri insanları boyunduruk altına almak için kullanılır.”¹⁰¹ Savaş hükümetin gücünü arttırabilecek çok fazla şey yapabileceği gibi, bireylerin özgürlüğünü azaltmada da çok fazla şey yapabilir.

Ancak Bağımsızlık Bildirgesi’nde de belirtildiği üzere hükümetin amacı bireylerin özgürlüğünü korumaktır. Şu ünlü sözler sıklıkla dile getirilir: “Aşıkâr”, “hakikatler”, “tüm insanlar eşit doğar... bazı haklar devredilemez”; bunun içinde “Yaşama, Özgürlük ve Mutluluğu Arama Hakları” vardır. Ancak önemli olduğu halde daha az alıntı yapılan şu sözler de vardır:

“Bu hakları güvence altına almak amacıyla, insanlar kendi aralarında yönetimler kurarlar; bu yönetimler gerçek güçlerini, yönetilenlerin onamasından alırlar; herhangi bir yönetim biçimi, bu hedeflere ulaşmada köstekleyici olmaya başladığında, bu yönetimi değiştirmek ya da yıkmak, yeni bir yönetim kurmak ve bu yeni yönetimin yetkilerini ve dayandığı temelleri, güvenlik ve mutluluklarını sağlayacağına en çok inandıkları biçimde düzenlemek ve kurmak, halkın hakkıdır.”

Diğer bir deyişle, insanlar hükümetlerinin yaşama, özgürlük ve mutluluğu arama hakkına zarar verdiğine kanaat getirirse, bu hükümeti devirip “Güvenlik ve Mutluluklarını” güvence altına almak için yeni bir hükümet kurabilirler.¹⁰² (Thomas Jefferson ve “ilk ABD Ulusal Meclisi” (Continental Congress) zafer veya ekonomik canlanmadan bile bahsetmemiştir.) Bağımsızlık Savaşı’nın temel ikilemi zamanın dünyadaki en büyük gücü olan Büyük Britanya’nın kara ve deniz ordularını bozguna uğratacak (veya en azından bu ordudan daha uzun süre ayakta kalacak) ancak Devrim’in savaştığı özgürlüklere tehdit teşkil etmeyecek kadar güçlü bir ordunun nasıl kurulacağıydı. Bu, yaratıcı bir gerilimi ortaya çıkaran ve ordu üzerinde kontrollerin yapılması ve nihai muharebe gücü ve sivil kontrole hesap verebilirlik arasında bir denge ile sonuçlanan bir muammaydı.

Julius Caesar ve Oliver Cromwell gibilerinin gücünü kötüye kullanmalarının ve antik dönem yazarlarından olan Tacitus’tan modern dönem yazarları John Trenchard ve Thomas Gordon’a kadar yazarların insanlığın içindeki güç arzusuyla ilgili uyarılarının farkında olan ilk ABD Ulusal Meclisi’nin üyeleri Kıta Ordusu’nun (Continental Army) başına Virginia’dan bir delege olan George Washington’ı getirmişlerdir. Birçok faktör onu bu görev için cazip gösterse de, dikkatten kaçmaması gereken bir husus vardır. Fransa-Hindistan savaşında tecrübe kazandıktan sonra George Washington, yetişkin hayatının büyük bir kısmını askeri üniformayla değil, sömürge Virginia’nın Temsilciler Meclisi’nde sivil bir yasa koyucu olarak geçirmiştir. Washington’un seçilmesi Amerika’da sivil politik liderlerin ordudan saygı görmesi geleneğinin oluşmasını sağlamıştır. Kendisi de politik liderlerle açık bir iletişim içerisinde olmuş ancak onların otoritesini asla sorgulamamıştır.¹⁰³

İlk ABD Ulusal Meclisi’nin üyelerinin Washington’ın savaşı yü-

rütme biçimini sorguladığı dikkate alındığında, Washington'ın sivil kontrole olan ilişkisi özellikle takdire şayandır. Neredeyse en başından beri Washington'ın zamanın yeni ulustan yana olduğunu anladığı görülüyor. Çatışma sürdükçe aslında İngilizlerin sivillere gösterdiği sert ve zaman zaman zalim yaklaşım Amerikan nüfusunu kendilerinden uzaklaştırarak en çok onlara zarar vermiştir. Daha uzun süren bir savaşın Britanya Hükümeti'nin iradesini baltalaması muhtemeldi. Ancak uzun uzadıya kan dökümünü engellemek isteyen John Adams coşkuyla “Ben kısa ve şiddetli bir savaştan yanayım” demiştir ve diğerleri ona katılmıştır. Bu eleştiri başlarında Washington'ın bulunduğu birlik Philadelphia'nın Britanya tarafından işgalini durduramayınca daha da katılmıştır. Bu kayıp, başında Kıta Ordusu'nun iki numaralı adamı Tümgeneral Horatio Gates'in 1777'de Saratoga'da elde ettiği zafer ile daha utanç verici hale gelmiştir. Ancak geçen zaman Washington'ın sağduyusunun ve ihtiyatının takdir edilmesini sağlamıştır. Buna ilk ABD Ulusal Meclisi'ndeki sivil liderlerle istişare içinde olması ve gösterdiği saygı da katkı sağlamıştır.¹⁰⁴

Tüm Kıta Ordusu subayları onun izinden ilerlememiştir. 1782 tarihli bir mektupta Albay Lewis Nicola birçok subayın hükümetin Konfederasyon'un maddeleri gereği orduyu etkin bir şekilde desteklemek için çok zayıf olduğu görüşünde olduğunu Washington'a iletmiştir. Washington bu duyguları paylaşmakla beraber Nicola'nın çözüm önerisi olan kendisinin Amerika'nın kralı olarak tahta geçirilmesi önerisini reddetmiştir. Cevabı “mektubunuzdan ordunun içerisinde böyle fikirlerin dolaştığını öğrenmek üzücü” olmuştur., Halkın kanısının aksine, askeri gücün hükümetin temelini oluşturması gerektiği ve halkın haklarını koruyarak hizmet edilmesi fikri Amerikan Aydınlanması'nda Washington ve diğerlerinin ana fikriydi.¹⁰⁵

Yeni cumhuriyetin sivil yönetimine karşı düşmanlığı bir sonraki yıl Newburg, New York yakınlarında ordugahta anonim bir mektup subaylar arasında dolaşmaya başladığında ortaya çıktı. Mektupta ödemelerin, tedarikin ve emeklilik ücretlerinin azlığından yakınılırken, bu taleplerin karşılanmaması halinde Kongre'ye karşı tehditler sıralanıyordu. Bu durumdan haberdar olan Washington bir toplantı düzenlemiş, buna dramatik bir giriş yaparak birkaç görüş bildirmiş ve tam karşısındaki kitleye okumak üzere mektubunu açarken, o zaman zayıflık ve yaşlanma göstergesi olan gözlüklerini takarak kitleyi şaşırtmıştır. “Beyefendiler, ben ülkeme hizmet ederken yalnız saçlarıma ak düşmemiş ayrıca gözlerim neredeyse görmez olmuştur, bu yüzden gözlük takmama müsaade edeceksiniz” demiştir. Bu ifade, en başından beri Kıta Ordusu ile birlikte olan, ilk ABD Ulusal Meclisi'nden ödeme almayı reddeden ve kabanında mermi delikleri olan Washington'ın erdem idealini yansıtmaması bakımından subayları etkilemiştir. “Newburg Komplosu” Amerikan hükümeti üzerindeki sivil kontrolüne her ne ölçüde tehdit oluşturmuşsa, o anda bütün tehditler yok oldu.¹⁰⁶

Roma'nın düşmanlarını yendikten sonra görevi bırakan ve M.Ö. 5. yüzyılda yaşamış savaşçı-devlet adamı Cincinnatus ile sıklıkla karşılaştırılan Washington savaşın sonunda görevinden ayrıldı. Özel hayatına geri dönmekten memnundu. 1781 Yorktown zaferinden aylar sonra savaşı arkasında bırakma konusunda istekliydi. Yazılarında: “Tek dileğim insanlığı tehdit eden bu belanın yeryüzünden defedilmesi ve bu dünyanın evlatlarının, insan ırkını yok etme uygulamaları hazırlama ve bunu icra etme yerine oyalanacak daha memnuniyet verici ve masum şeyler bulmasıdır” demiştir. Umudu; savaş bir Avrupa geleneği ise, Amerikan geleneği haline gelmemesiydi. “Toprak için münakaşa etmek yerine dünyanın yoksullarını, ihtiyaç içinde olanları, ezilenleri ve

toprak isteyenleri bırakın, ÷lkemizin bereketli batı düzlüklerine, vaat edilen ikinci topraklara gitsinler ve orada barış içinde yaşayarak ilk ve en önemli emri yerine getirsinler.”¹⁰⁷

Emekli ordu subayları özel hayatta bile etkili olmayı sürdürdüler. Onlar 1787’de Konfederasyon’un maddelerini Anayasa ile değiştirmeyi destekleyen seçilmiş yetkililerin ve devlet adamları arasında önde gelenlerdendiler. Washington onların aralarında daha merkezi bir devleti savunanlardandı. Madison’ın Anayasa Toplantıları’na başkanlık etme önerisine rıza gösteren Washington, toplantıların meşruiyet kazanmasını sağladı ve şüpheli olan Amerikalılara anayasanın özgürlüklere karşı olmayacağına dair güvence vermiş oldu. Anayasa özellikle dış ilişkiler alanında merkezi hükümete dikkate değer yeni güçler veriyordu. Merkezi hükümet, eyaletlerden bağımsız olarak vergiler koyabilir, bunları arttırabilir, orduyu idame ettirebilir, savaş ilan edebilir ve anlaşmaları onaylayabilirdi. Bu güçler federal hükümetin farklı kollarına dağıtılmıştı. Örneğin, yeni başkan (herkes Washington olacağı konusunda hemfikir) başkomutanken, savaş açma yetkisi Kongre’ye tevdi edildi. Başkan diğer uluslarla anlaşma müzakereleri yapma yetisine sahipken, bu anlaşma metinlerini kabul veya ret gücü Senato’da ve gerekli olan fonu uygun bulup onaylayarak yürürlüğe sokan Temsilciler Meclisi’ydi.¹⁰⁸

Washington’ın başkanlığı hiçbir savaşa sebep olmadı fakat dış politika alanında birçok ihtilaf yarattı. Britanya ve Fransa bitmek bilmez bir çatışma içindeyken, başkomutan tarafsız bir yol izleyebilmek için elinden geleni yaptı. Federaller tarafından Britanya’ya, Jeffersoncu Cumhuriyetçiler tarafındansa Fransa tarafına çekilmeye çalışılan Washington, başkanlık döneminin sonunda yaptığı veda konuşmasında Amerikalılara dünyaya “barış ve uyum getirme” ve “tüm uluslara iyi niyet ve adalet duygusuyla yaklaşma” çağrısında bulundu. Washington ABD gibi “öz-

gür, aydınlanmış ve büyük” bir ulusun insanlığa, kılavuzu yüce adalet ve iyilik olan asil ruhlu halk olarak yeni bir örnek teşkil edebileceği konusunda ısrarcıydı. Bazı uluslara karşı olan kalıcı, kökleşmiş karşıtlık ve diğerlerine de tutkulu bir bağlılıktan kaçınılması, tüm uluslara adil ve dostane yaklaşımların geliştirilmesi gerektiğini savundu. Şu soruyu dile getirdi: “Neden barış ve refahımızı Avrupa hırsı, rekabeti, çıkarları, keyfi ve heveslerine karıştırma gibi aptalca bir seçim yapalım ki?”¹⁰⁹

Sonraki idareler Washington’ın ideallerini yaşatmaya çalıştılar. Jefferson 1801’de göreve geldiğinde yaptığı ilk konuşmada “dini veya siyasi itikadı ne olursa olsun tüm insanlara eşit ve tam adalet” ve “tüm uluslarla barış ve dürüst dostluk ilişkileri doğrultusunda ticari ilişkilere sahip olma ve hiç kimse ile müttefiklik kurmama” sözü vermiştir.¹¹⁰ Ancak, ulusal hükümet her zaman tarafsızlık ve hatta anayasaya uyma ilkesini gütmüş gibi görünmemektedir. Bunu özellikle uluslararası anlaşmazlık zamanlarında görüyoruz. 1800 seçimlerinde Jefferson’ın destekçilerini harekete geçiren şey; başkan, Kongre veya ABD Kanunları hakkında yanlış, iftira içeren ve kötü niyetli “yazılar yazan, basan, yayımlayan ve sözler söyleyen” herkesin hükümeti güçlendirme adına iki yıla kadar tutuklanmasını öngören 1789 Tahrir Yasası’na Başkan John Adams’ın imza atmasıdır. Fransa ile ilan edilmeyen yarı savaş döneminde kabul edilen bu yasa Amerika’nın yabancı ve ülke içi düşmanlara karşı güçlendirilmesi tedbiri olarak sunulmuştur. Adams bunu daha savaş yanlısı olup topyekûn savaş isteyen Federalleri de yatıştırmak için kullanmıştır. Jefferson ve Tahrir Yasası’nın diğer karşıtları bunu sadece yedi yıl önce onaylamış; “Kongre... ifade özgürlüğünü, basını ya da insanların barışçıl bir şekilde toplanma hakkını kısıtlayan kanunlar yapmayacaktır, ve sorunların düzeltilmesi hükümetten talep edilecektir”¹¹¹ hükmü bulunan ABD Anayasası’nın birinci

ek maddesinin açık bir ihlali olduğunu belirtmişlerdir.

Jefferson göreve başladığında anayasa tarafından hükümete verilen yetkileri genişletme ve aşma konusunda becerikli olduğunu göstermiş oldu, ancak bunu hep savaş olasılığını azaltarak gerçekleştirdi. Tüm uluslararası ticarete 1807-1809'de koyduğu ambargo -Büyük Britanya ve Fransa'ya barışçıl bir baskı olarak ve savaşa alternatif bir şema olarak öngörülmüş- Kongre'nin 1. Madde, 8. Kısımındaki "Yabancı uluslarla ticareti düzenleme" yetkisinin çok geniş bir yorumudur. Jefferson merkezi hükümete ABD'ye yeni toprak ekleme konusunda özel yetki tanımayan 1803 Louisiana Alımı'nın, Anayasa'nın ihlali olduğunu özel olarak itiraf etmiştir. Ancak Amerika'nın büyüklüğünü iki katına çıkaran ve güçlü Avrupa rakibinin Batı cephesinde varlığını öne çıkaran bu tedbir, savaş olasılığını düşürmek için gerekli bir araç olarak dikkatini çekmişti. Jefferson, Fransa'nın topraklara (özellikle New Orleans'a) sahip olması, o bölgeyi "doğal ve daimi düşmanı" haline getireceğinden ve "Britanya filosu ve ulusu ile evlilik yaparak" Amerika'nın tarafsızlığından ödün verilmesine sebep olacağından endişeleniyordu.¹¹²

Jefferson'ın barışı koruma çabalarına rağmen, halefi Başkan Madison koşulların silahlı çatışmaya direnmeyi zorlaştırdığı kanısındaydı. 1812'de Büyük Britanya'ya karşı yapılan savaş, sadece işgale değil aynı zamanda Yeni İngiltere'den (New England) ayrılma çağrılarına varan iç ihtilaflara dayanan ABD için neredeyse felakete varan sonuçlar getirdi. Ancak Madison, savaş zamanı başkanlarından farklı olduğunu bu tehditlere karşı hükümetin yetkilerini kalıcı olarak genişleten veya geçici olarak sivil özgürlüklerden ödün veren hiçbir eylem gerçekleştirmeyerek gösterdi.¹¹³ Madison'a göre hükümetin en temel sorumluluğu, gerekli olduğunda, Amerikalıların özgürlüklerini korumak için güç kullanmaktı. Ancak hükümete böyle bir yetki vermek anayasal ola-

rak koruması gereken özgürlükleri zayıflatmaya sebep olabilirdi. Madison'ın ve Amerikan Aydınlanması'nın diğer bilgilerinin sergilediği bu ikilemin farkındalığı; Devrim neslinin barışı göze çarpan bir şekilde savaşa tercih etmesine, ayrılmış anayasal güçler ve diğer kısıtlamalar konusunda ısrarlarına ve ayrıca irade gücü gösteren liderleri takdir etmelerine anlam kazandırır. Savaşa karşı temkinliliği hiçbir şekilde mükemmel olmayan veya mükemmel bir şekilde istikrarlı olmayan (Örneğin Alexander Hamilton ve Aaron Burr güç kullanımı konusunda oldukça gelenekçi tavır sergilemiştir) Amerikan bağımsızlığı hareketi esnasında öne çıkan tüm insanlar, uluslararası çatışmadan kaçınmaya çalışmaları ve savaşı oturduğu tahtından indirmeleri ve asırlık düzenlemeleri orduyu sivil kontrolün altına alarak ters yüz etmeleri ile öne çıkarlar. Onlar yeni uluslarını toprak genişlemesinin beyaz yerleşimcilerin onayı ile özgür ve eşit eyaletlerin birliğe gönüllü katılmaları ile oluşan "özgürlük imparatorluğu" olarak öngördüler.¹¹⁴ (Mülkiyet hakları ve siyasi liderleri görmezden gelinen yerel halklara nadiren danışılırdı.) Adam Smith, David Hume, Montesquieu ve "fızyokratlar"¹¹⁵ olarak bilinen Fransız düşünürler gibileri fetihten çok serbest takas hayalini kurarlardı, çünkü bunun yalnızca refahı değil aynı zamanda insan bilgisini, medeniyeti ve kardeşliği ilerletme potansiyeline inanırlardı. Common Sense'de yazan Thomas Paine "planımız ticarettir, iyi ilgilenildiğinde bize tüm Avrupa'da barış ve dostluk getirecektir" diyerek düşüncesini dile getirmiştir. Birbiri ardına gerçekleşen olaylar Paine'nin idealizmini güçlendirecektir, ancak bağımsızlığı güvence altına almak için silahlanan ve büyük zorluklar çeken nesil için sadece özgürlüklerin kaybolma ihtimali savaşı isteksizliğini ters çevirebilirdi. Jefferson 1786'da "Hükümetlerimizin sahip olabileceği en güçlü ordu insanların sağduyusudur" demiştir.¹¹⁶

Amerikan Aydınlanması'nda rol alan kişilerin başarıları kayda değerdir. Bu kişiler askeri gücü sivil otoriteye maruz bırakmışlardır. Savaşın önüne entelektüel, ahlaki, hukuki ve siyasi engeller koymuşlardır. Bütün Amerikan tarihi öğrencilerinin bildiği üzere bu alanda, başka alanlarda da olduğu gibi başarıları kısmidir ve bu başarıların noksanları vardır. Ancak "herkes eşit doğar" ilkesinden, ifade ve basın özgürlüğüne ve ordunun sivilleri kontrol ettiği geleneği bitirerek orduyu sivil sorumluluk altına koyma gibi dünyayı değiştiren standartlarla çıtayı yükseltmişlerdir. Bireyler arasında derin eşitsizliklerin, sansürün ve hatta askeri hükümetlerin süregelmesine rağmen Amerikan Aydınlanması bugüne dek gelen ahlaki ve politik standartları oluşturmuştur. Savaş budalalığına karşı duran muhafızlar, Devrim nesli üyelerinin korktukları üzere kurdukları cumhuriyette tükendiler. Birleşmiş Devletler tarihinin çok sonralarında savaşın gücünü, yasama pahasına yürütme erkinde gücün yoğunlaştırılmasında, karar alımlardaki gizliliğin artmasında, sivil özgürlüklerin kısıtlanmasında ve borç ile vergilerin arttırılmasında görürüz. Ancak bu muhafızlar zayıflamış olsalar da hâlâ mevcudiyetlerini korumakta ve özgürlük, kısıtlanmış hükümet ve barışın yenilenebileceği, yeniden kazanılabileceği ve genişletilebileceği konusunda hâlâ umut vermektedirler.

8. MODERN ÇAĞDA SAVAŞIN ÖNEMİNİN BİR POLİTİKA ARACI OLARAK AZALIŞI

Justin Logan

Savaşlar, vaat edilen hedefleri elde etmeyi başarır mı? Modern dünyada savaşın değişen yüzü nedir? Savaşları yönlendirmede maddi çıkarların ve ideolojilerin rolü nedir? Justin Logan CATO Enstitüsü'nde dış politika çalışmaları direktörü olarak çalışmaktadır. Foreign Policy, the Foreign Service Journal, Orbis ve Harvard International Review gibi dış ilişkiler dergilerinde makaleleri yayınlanmaktadır ve kendisi düzenli olarak farklı yayın araçlarında uluslararası ilişkileri tartışmak ve açıklamak üzere yer almaktadır.

“Kore Savaşına bakacak olursanız, tarihte büyük bir çatışmaya askeri olarak katıldığımızda 2. Dünya Savaşı veya 1991'deki ilk Körfez Savaşı gibi kesin zafer olarak adlandırabildiğimiz çok az durum olduğunu görürsünüz.”

-Robert Gates¹¹⁷

Modern dünya savaşlarla şekillenmiştir. Ulus devletler, küresel ekonomi ve uluslararası sistemin yapısı kısmen savaşlardan mirastır.¹¹⁸ Savaş önemli bir faktör olmuş olmakla beraber Steven Pinkler, James Payne, John Mueller ve diğer akademisyenlerin de belirttiği gibi yüzyıllardır sert bir düşüştür.

Çatışma çıkarıcıların modern çağdaki savaşlarda belirttikleri hedeflerine nadiren ulaştıkları daha az takdir edilen bir husustur. Bu çalışma 1945'te son bulan dönemdeki savaşların türlerini ele alır ve bunların azalmasındaki sebepleri ileri sürer. Sonrasında

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemdeki savaşları tanımlar ve bu savaşları çıkaranların hedeflerine neden nadiren ulaştığını açıklar. Politika yapımcılar ve vatandaşlar için dersler ile sonuçlar.

Büyük Güç Savaşlarının Yükselişi ve Düşüşü

Bin yıldır kabileler, şehir devletler, krallıklar, imparatorluklar ve ulus devletler topraklarını genişletmek, değerli kaynaklar edinmek ve güçlerini nispeten arttırmak için birbirleriyle savaşmıştır.¹¹⁹ Charles Tilly'nin ünlü sözü buna uygun düşmektedir: "Savaş devleti yaratmış ve devlet savaş yaratmıştır."¹²⁰

16. yüzyılın dönümünden, yani modern çağın başından beri, devletlerde yeni kurumlar ve yeni teknolojiler ve şiddete karşı kurumlar ve teknolojiler ortaya çıktıkça savaşın sıklığı ve ölümcüllüğü artış ve azalma göstermiştir.¹²¹

Büyük güçler diğer büyük güçlerle aralarında; madenler, otlaklar, köleler, limanlar, altın ve gümüş, vergilendirilebilecek tebaa dâhil olmak üzere kaynakları ele geçirmek ve aynı zamanda ve nüfusları yöneticilerin istediği din veya kimliklere dönüştürülmesi için fetih savaşları yapmışlardır.

Bu gibi savaşlar yirminci yüzyılın ortasından itibaren sert bir düşüş göstermiştir. Kimi düşünürler savaşın azalmasının sebebini insanlığın tür olarak savaşı grotesk ve medeni olmayan bir faaliyet olarak görmeye başlaması ve artık kimsenin savaşın cazip olduğunu düşünmemesi ile açıklamışlardır. John Mueller'in sözleriyle savaş, "mantık dışı ve düşünülemezdir."¹²²

Normlar zaman içerisinde evrim geçirir ancak maddi faktörlerden tamamen bağımsız olamazlar. Maddi gelişmelerdeki değişimler zihniyet değişikliklerini teşvik etmiş veya en azından

desteklemiştir. Geçmişte büyük güçlerin müdahil olduğu savaş türleri artık en risk almaya meyilli liderler için bile o kadar cazip değildir. Nükleer silah gibi askeri teknolojiler zafer isteğini birçok vakada intihara meyil etme haline getirmiştir. Ulusçuluk ve kimlik politikası gibi askeri olmayan gelişmeler fethedilen nüfusların kontrolünü ve asimilasyonunu zorlaştırmıştır. Tedarik zincirlerinin yatay entegrasyonu ve sınır ötesi ticaret gibi ekonomik gelişmeler savaştan elde edilmesi beklenen getirileri çok düşürmüştür.¹²³

Küçük güçler arasında fetih çabaları tabii ki tamamen bitmemiştir. Örneğin Irak'ın 1990'da Kuveyt'i işgalinin amacı Kuveyt'in petrol alanlarını kontrol edebilmek ve Irak devletinin Kuveytlilere olan borcunu hükümsüz kılmaktır. ABD öncülüğündeki koalisyonun Kuveyt'te kolaylıkla Saddam Hüseyin'in güçlerini mağlup etmesiyle sınır ötesi taarruzun riskli bir mesele olduğu ortaya çıkmıştır.

Güncel Savaşlar

Büyük güçler arasındaki savaşlar ciddi ölçüde azalmışken, halen savaşlar çıkmaktadır. Üç tür savaş sürmekte ancak bunlar çoğunlukla amaçlarına ulaşmakta başarısızdır.

Silahlanma Karşıtı/ Önleyici Savaş

Büyük güçler, özellikle ABD, düzenli aralıklarla devletlerin nükleer silahlanma teknolojisi ve kapasitesi edinmelerine karşı duyduğu ciddi kaygıyı dile getirmektedir. Yönetim tarafından Irak'ın hiçbir nükleer silah programının olmadığı araştırılmamış ve bir ölçüde göz ardı edilmiş olmasına rağmen, 2003 Irak

Savaşı'nın gerekçesinin silahlanma karşıtlığı olduğu öne sürüldü.

Büyük güçler nükleer caydırıcılık doktrinini büyük ölçüde kabul etse de, aynı güçler silahlanmaya birkaç sebepten ötürü karşı çıkar. İstenmeyen bir nükleer savaş olasılığından; “silahlanmanın katlanarak artmasından” veya nükleer bir “domino etkisinden”; nükleer terörizm olasılığından korkarlar ve son olarak üçüncü tarafların eylemlerine karşılık özgürlüklerini muhafaza etmeyi tercih ederler. Nitekim Kenneth Waltz notlarında “Amerika'nın nükleer silahlanmaya karşı çıkmasının büyük bir sebebi, zayıf ülkeler nükleer silahlara sahip olurlarsa Amerika'yı engelleyebilecek olmalarıdır” demiştir.¹²⁴

Ancak nükleer silahlanmaya karşı olan savaşlar bazı sorunlarla karşılaşır. Bunlardan ilki Irak'ta açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Başarılı bir silahlanma karşıtı savaş için gerekli olan istihbaratın elde edilmesi hem zordur hem de bu bilgiler çoğunlukla güvenilir değildir. Irak uç bir örnek; 2003'te Bağdat'ta hiçbir nükleer silahlanma programı yoktu. Nükleer programların olduğunun güvenilir bir şekilde bilindiği yerlerde bile, gelişmiş bir nükleer altyapının kilit noktalarına vurmak için gerekli detaylı bilgiyi edinmek çok zordur.¹²⁵ Bunun alternatifi, ülkeyi düzenli olarak birkaç yılda bir nükleer teknolojiden vazgeçene kadar veya saldırıyı gerçekleştireni memnun eden bir “rejim değişikliği” olana kadar bombalamak, programı tekrar inşa etme çabalarını düzenli saldırılarla geriletmektir. Başarılı bir silahlanma karşıtı savaş aklı getirmek zor olduğu gibi, bir ülkeyi silahlanma karşıtı sebeple savaşla tehdit ettiğinizde saldırgan ülkeleri potansiyel saldırılara karşı nükleer silahlanmanın gerekliliğine de ikna etmiş olursunuz.

Domino Karşısı/ Nüfuz ve İtibar Savaşları

Geçtiğimiz birkaç on yıllık süre içerisinde gerçekleşen savaşların bir başka hedefinin de büyük güçlerin zayıf ülkelere “nüfuz etme” çabası olduğunu görüyoruz. Büyük güçlerin belli bir devletin başka bir devletin etkisi altına girmesinden korktuğu için sıklıkla savaş başlattıklarını veya müdahale edenin güvenliğine zarar vermek için savaşı devam ettirdiklerini görüyoruz. “Domino teorisi” belli bir ülkenin iç politikasındaki değişikliklerin veya belli bir devletin bir başka devletin etki alanına girmesinin bir domino etkisi yaratacağını, düşen bir dominonun bir sonrakini indireceğini ve sayısız devletin rakip devletin kucacağına düşeceğini varsayar.

Rus güçleri Ukrayna’yı işgal etti. Rus hükümeti bu askeri birliklerin Rus olmadığını, kendini savunan Ukraynalı güçler olduğunu ve bu güçlerin Ukrayna’daki siyasi istikrarsızlığa karşı mücadele ettiğini iddia ediyor. Bu güçlerin Rus olmadığını iddia etmek gülünç ve zaten bu bilgiye Moskova’nın etki alanı dışındaki hiç kimse itibar etmedi. Bu güçlerin Kırım aracılığıyla donanmanın Karadeniz’e erişiminin sağlanması için değil de siyasi istikrarsızlık için mücadele ettiği iddiası gözlerden kaçmıyor.

Rus istilası, askeri gücün uluslararası politikada hâlâ geçerli olduğunu göstermekle birlikte bu çalışmanın amacı askeri gücün geçersiz olduğunu savunmak değildir. Rus güçleri hukuk dışı yollarla Ukrayna’yı işgal etmiştir, ancak ortada savaş yoktur. Bu kısmen Kiev’in uygun bir siyasi çözüm için direnmeye dair az umudu olduğunun farkında olması ve biraz da Kırım sakinlerinin çoğunun Moskova yanlısı olması nedeniyledir. Liderlerin on yedinci veya yirminci yüzyılda giriştiği kitlesel savaşlar Rusya’nın 2014 Kırım seferinden farklı bir kategoriye aittir. Daha güçlü devletler kolay ve sonucun büyük olacağına kanaat getirdiklerin-

de zayıf devletlerin gözünü korkutuyorlar.

Bu tür savaşların bazen müdahale eden taraf için felakete varan sonuçları olur. On yıllarca yanlış yönetilen ekonomisi ve aşırı genişlemiş ordusu yüzünden zayıflayan Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a müdahalesi, Sovyetlerin yıkımına yardımcı oldu. Sovyetler'in kaynakları zengin olmayan Afganistan'a müdahalesinin arkasında yatan mantığı tanımlamak zor, ancak kanıtlar Sovyet liderlerinin Afganistan'ın Sovyetler'den yüz çevirip batıya dönmelerinden korktuğunu gösteriyor. Böyle bir gelişme SSCB'nin stratejik konumu açısından yeterince açıklanmamış korkunç sonuçlar doğururdu. Savaş kötüden berbat bir hale geçince Sovyet liderleri bu sefer de Afganistan'ın "kaybının kabul edilmez bir gerileme ve Sovyet prestijine bir darbe olacağından korkmaya başladılar."¹²⁶

Müdahale eden tarafın düşüncesinde nüfuz ve itibar ile ilgili böyle mantık zincirleri hakimdir, ancak olaylar nadiren onların korktuğu şekilde gerçekleşir. Daryl Press'in yazılarında belirttiği üzere, itibar liderlerin inandığı şekilde aktarılmaz. Devlet yöneticileri mevcut krizleri, düşmanlarının geçmiş tavırlarına dayanarak değerlendirmezler. Bunun yerine düşmanlarının maddi çıkarlarını ve bazı durumlarda askeri gücünü değerlendirirler.¹²⁷ Benzer şekilde, nüfuz da şartlara bağlı ve geçicidir. Devletler kendi çıkarları dışındaki olaylarda bir üst güce nadiren sadık kalmışlardır.

İnsani Müdahaleler

Son olarak, insani müdahale adı altında, devletler hassas veya tehdit altında olan üçüncü taraflar adına müdahale etmişlerdir. Bazen bu insani müdahale vakalarını açıkça tanımlamak zordur. Çünkü stratejik olarak ilgisiz olan müdahalelere ülke

içi desteği sürdürebilmek için hükümetler müdahalelerinin fedakârlıktan değil; kendi ülkelerinin çıkarlarını korumak amacı ile gerçekleştiğini sıklıkla dile getirmiştir.

Buna karşın açık bir şekilde ulusun güvenliğini sağlama gerekçeleri içinde, ABD'nin öncülüğünü yaptığı 2011 Libya seferi yakın tarihli bir örnektir. ABD hükümet yetkilileri, sivil savaşa müdahalelerinin Bingazi'de Libya rejimi tarafından 100.000 Libya vatandaşının katledilmesini engellediğini ısrarla açıklamalarına rağmen ve karşı olguları ispatlamanın neredeyse imkânsız olmasına rağmen bu iddia inandırıcı değildir. Mısır'daki rejim güçlerinin çatışmaların gerçekleştiği Bingazi'yi hedef almadan önceki tavırları ayırım gözetmeyen bir katletme politikaları olduğunu göstermez. Bunun üzerine, Libya diktatörü Muammer Kaddafi isyancılara karşı tehditkâr bir dil kullanmış, ancak halka açık bir hitabında sivillere şöyle demiştir:

“Silahlarını teslim eden, evinde silahsız duranlar önceden ne yapmış olursa olsunlar affedilecek, korunacaklardır. Biz sokaklardaki herkesi affedeceğiz... Silahını atıp, barışçıl bir şekilde evinde duranlar, geçmişte ne yapmış olursa olsunlar affedilecektir. Korunacaklardır.”¹²⁸

Hedefi sadece halkını cezalandırmak değil, aynı zamanda yönetimde kalabilmektir. Kaddafi'nin acımasız bir diktatör olması Batı'da liberal duyguları harekete geçirdi. Bu nedenle, Kaddafi'nin sivilleri öldürmekle tehdit ettiğinin doğru olmadığını söylemek bir tiranı savunuyor gibi görünme riski taşıyordu. Ayrıca, Batılı hükümetler Arap özgürleşmesinin, Arap Baharı'nın geleceğinin Kaddafi'nin sivil savaşı kazanmasının önlenmesine bağlı olduğu konusunda ısrarcıydılar.¹²⁹ Batılı yetkililer askeri hareket hedeflerini açığa vursa da hedeflerinin rejimi değiştirmek olduğunu inkâr edecek kadar ileri gittiler.¹³⁰ Her halükarda, savaş birçok

insani müdahale gibi bitti: rejim değişimi sonrasında Batı halklarının ve politika yapıcılarının dikkat aralığını aşan, bocalayan bir ekonomi ve çözümlenemeyen siyasi ayrılıklar ortaya çıktı.¹³¹

Sonuç

Savaş, savaşı çıkaranların hedeflerine nadiren ulaşmalarını sağlıyorsa neden hâlâ savaşlar çıkmaya devam ediyor? Bu sorunun tek bir yanıtı yok, savaşın çıkmasına sebep olan birçok faktör var.

Devletler tek amacı savaşa hazırlanmak veya savaş uygulamaları için altyapı üretmek olan kurumlar oluşturmuş ve bu endüstrinin gelişimini desteklemişlerdir. Bu olguda Başkan Dwight D. Eisenhower'ın göreve veda konuşmasında dile getirdiği “askeri-endüstriyel komplekslerle” ilgili ünlü bir uyarısı vardır. Öncesinde kusursuz bir ordu komutanı olan Eisenhower, bilimsel ilerleme ve büyük bir savunma sanayinin askeri güç ve ulusal savunma için elzem olduğunu fakat “kamu düzeninin bilimsel-teknolojik bir gruba mensup seçkin kişilerin tutsağı olabileceği” uyarısını yapmıştır. Diğer bir deyişle, askeri-endüstriyel kompleksi ABD'nin savunma politikasını “esir” alabilir; esir almasa bile en azından silah imalatçılarının ve savunma üstlenicilerine faydalı fakat uluslaştıran açısından ideal olmayan politikalar ile yönlendirmenin gerçekleşmesine sebep olabilir.¹³²

ABD'nin rezerv döviz lüksü, çoğu ciddi tehditten coğrafi olarak izole olması ve çok büyük ve dirençli olan ekonomisi bu tehlikeleri arttırmıştır. ABD'li politika yapıcılar güvenlik veya zenginliklerine bariz bir sakınca olmadan kaynaklarını askeri-endüstriyel komplekslerde çarçur edebilirler. Güvenlik ve refah sınırına daha yakın olan devletler daha talepkâr takaslarla karşılaşmaktadır ve daha az uyarı savaşlar başlatmaktadır. Amerika'nın güvenliği ve zenginliği sayesinde bu akılsızca olan dış politikaların

maliyetlerinin çoğu geniş bir alana yayılmıştır ve bunları destekleyen liderlere daha az olumsuz sonuç getirmektedir.¹³³

Son olarak ideoloji, devletlerin halklarını askerileştirerek savaş açma konusunda önemli bir rol oynamaktadır.¹³⁴ Yirminci yüzyılın kanlı çatışmaları ulusçuluk, komünizm, faşizm ve nasyonal sosyalizm ile ateşlenmiştir. Birçok ideoloji siyasi liderlerine kararlar alma konusunda imtiyazlı bir yer tanımıştır. Fransız ‘medenileştirme misyonundan’ İngilizlerin ‘beyaz adamın yükü’ inancına ve bugünkü ‘Amerikan istisnacılığına’ kadar örneklerle vatandaşlar kendi ülkelerinin üstünlüğünü kabul ederek dünyayı istedikleri gibi şekillendirebilme hakları olduklarını düşünüyorlar. Hatta siyasi liderler, uluslarına misyonları konusunda hitap ederken dini hitabet kullanarak Tanrı’dan aldıkları yetki ile ulusal çıkarları korudukları fikrini aşıyorlar.¹³⁵

Hem maddi çıkarlar hem de ideolojiler bu bağlamda savaşların sürdürülmesine yardımcı oluyorlar. Askeri-endüstriyel komplekslerin ve siyasetteki seçkin kişilerin maddi çıkarlarına ve savaş ve çatışma ideolojilerine karşı çıkılabilirse savaşların sıklığı azal. Bunlar gelecek nesildeki barış eylemcileri için göze almaya değer çabalarıdır.

9. POLİS FAALİYETLERİNİN ASKERİLEŞMESİ

Radley Balko

Sivil polislik hizmetlerinin gitgide askerileştirilmesine ne sebep oluyor? Neden gitgide daha fazla SWAT (Özel Silahlar ve Taktikler Birimi) ekibi oluşturuluyor ve bunlar tanklar da dâhil savaş silahları ile donatılıyorlar? Bu sadece ABD’de mi gerçekleşiyor yoksa tüm dünyada mı? Polisliğin askerileştirilmesinin polis ve halk arasındaki ilişkiye etkisi nedir? Radley Balko ceza adalet sistemi, uyuşturucu savaşları ve sivil özgürlükler konularında Washington Post’ta yazan bir gazetecidir. Balko ayrıca Huffington Post’ta araştırmacı gazeteci olarak çalışmakta ve Reason’da editörlük yapmaktadır. Ayrıca Cato Enstitüsü’nde politika analistidir. Son kitabı “Savaşçı Polisin Yükselişi: Amerika’nın Polis Faaliyetlerinin Askerileşmesi”dir.

Polislik faaliyetlerine bir şeyler oluyor. Geçmişin ‘barış görevlileri’ artık yok. Karakollar gitgide ordulara benziyor ve ordular gibi davranıyorlar. Bu şimdilerde birçok ülkede gözleniyor. Bu durum ülke içi asayişe, hukuka ve düzene karşı bir tehdittir.

ABD’de 1980’lerin başı ile günümüz arasında polis güçleri çok büyük ve temel değişiklikler yaşadı. Bir tarafta daha fazla sivil inceleme kurulları ve daha fazla iç işleri birimleri bulunmaktadır. Birçok kriminolog günümüzde geçmişten daha az yozlaşmış polisin, daha az “çürük elmanın” olduğu konusunda hemfikirdir. Diğer tarafta tutuklama, protestolara veya müdahale etme konularında emniyet güçleri hafif suçlar için daha sık ve daha fazla güç kullanımı içerisinde. Diğer bir deyişle, resmi politikanın izin verdiği alanlar dışında güç kullanan daha az polis var. Ancak artık resmi politikanın izin verdikleri kaygı veriyor.

Askeriyenin etkisinin farklı seviyelerde olduğu SWAT ekiplerinin, görev kuvvetlerinin ve diğer saldırgan polis birimlerinin yükselişi yeni politikalar arasında en belirgin olandır. Örneğin, eskiden sadece büyük şehirlerde ve rehine alma, aktif nişancılar, firariler gibi acil durumlarda görevlendirilen SWAT ekipleri artık bir nesil öncekinden çok daha sık kullanılıyor. Üstüne üstlük esasen uyuşturucu suçlarından şüphelenilen kişilerin karşılıklı anlaşmaya dayalı şiddet içermeyen tutuklamalarında görev alıyorlar.

Sayılar şaşırtıcı. 1980'lerin başlarında ABD'de her yıl üç bin kadar SWAT gerektiren ihbar gerçekleşirdi. 2005'e kadar bu sayının elli bine çıktığı tahmin ediliyor. 1994'te sadece New York'ta 1.447 uyuşturucu baskını yapıldı. Sekiz yıl sonra 2002'de bu sayı %350 artışla 5.117'ye çıktı. 1984'te 25.000-50.000 nüfusu olan kasabaların dörtte birinde SWAT ekipleri vardı. 2005'te bu oran %80'e yükseldi.¹³⁶

Eskiden böyle bir güç sadece hayatın bariz tehdit altında olduğu acil durum senaryolarına mahsustu. Son seçenektir. Bugün ise bu tür bir gücün kullanımı arama emrinin ifasında birçok yetki alanında ilk tercih olarak kullanılıyor. Artık poker masaları ve masaj salonlarını dağıtmada, göç yaptırımlarında hatta düzenli teftişlerde, reşit olmayanlara alkol verdiğinden şüphelenilen barların basılmasında ve ruhsatsız saç kesenlerin tutuklanmasında SWAT ekipleri görev alıyor.

SWAT ekiplerinin bir zamanlar görevi hâlihazırda şiddet içeren bir senaryoyu etkisiz hale getirmekken, bugünün SWAT ekipleri eskiden olmayan şiddet ve geçici bir yüzleşme ortamı yaratmak için kullanılıyor. Bunun yarattığı sivil zayıat arasında düzinelerce masum insanın ve şiddet faili olmayan suçluların ve polis memurlarının hayatını kaybetmesi, ayrıca binlerce kişinin koçbaşı,

saldırı silahları ve sersemletici el bombaları ile donatılmış polisler tarafından dehşete düşürülmesi vardır. Buna ek olarak ABD Federal hükümeti yerel kolluk kuvvetlerini silah açıklığı, taktiksel zırhı, bomba atarı olan, MRAP'lı (Mayına Dayanıklı Pusu Korumalı) ve çok daha fazla teçhizatı olan araçlarla donatıyor.

Bütün bunların arasında kaygı verici olan, sorunun SWAT ekiplerinin ötesinde olması. Günümüzde karakollar askeri bir kültür barındırıyor. Günümüz polis memurlarına sıklıkla suçla, uyuşturucuyla, terörizmle veya cin fikirli politikacılar o an neyi düşman olarak seçmişse onunla savaşan askerler oldukları söyleniyor. Günümüzde polis memurları hizmet ettikleri topluluklardan hem fiziksel olarak (devriye araçlarıyla) hem psikolojik olarak biz ve onlar zihniyetiyle izole olma eğilimindedir. Bu zihniyetle polis memurları halkı, korumak ve ona hizmet etmek için yemin ettiği vatandaşlar olarak değil, bir dizi tehdit potansiyeli olarak görüyor.

Günümüz emniyet güçleri ayrıca ser verip sır vermemekle nam salmışlar. İç soruşturmaları genellikle kamuoyundan saklanıyor ve polis memurları adına müzakere yapan sendikalar personel kayıtlarının gizli kalması için ağır bir savaş verdiler ve birçok yerde başarılı oldular. Ayrıca polis sendikaları birçok eyaleti suç faili olan polis memurlarına vatandaşlara sağlanmayan özel haklar ve koruma içeren “polis hakları bildirgesini” kabul etmeye ikna etti.

ABD bu konuda yalnız değil. Britanya ve Kanada artık uyuşturucu baskınlarını düzenli olarak SWAT benzeri polis kadroları ile gerçekleştiriyor. 2000’lerde Birleşik Devletler hükümet yetkilileri, Meksika hükümetini ordusunun uyuşturucu savaşıyla mücadeleye katılmasına ikna etmek için diplomasi ve teşvikler kullandı. Bunun sonucu on binlerce cinayet, kitlesel yolsuzluk ve halka açık tüyler ürpertici infaz oldu.

Kaba kuvvet eğilimi dünyanın diğer kısımlarında da bariz olarak görülüyor. Brezilya'da nam salmış BOPE (Özel Polis Operasyonları Taburu) gibi paramiliter polis güçleri Rio de Janeiro gibi şehirlerdeki gecekondu mahallelerini kentsel savaş alanlarına çevirdi. Rusya'nın OMON (Özel Amaçlı Mobil Birim) ekipleri mültecilerin katli ve protestoculara karşı acımasız şiddette baskılar yapma dâhil olmak üzere birçok kişinin insan haklarını ihlal etti. Ukrayna'da ülkenin dağılmış paramiliter birimi Berkut (Altın Kartal) bir dizi ihlaller gerçekleştirdi.

Dünya Ticaret Örgütü'nün 1999'daki Seattle toplantısındaki talihsiz isyanların ardından (yapılan soruşturmalar buna protestocular kadar polis memurlarının da sebep olduğunu gösterdi) dünyanın gelişmiş bölgelerinde kitlesel protestolara verilen yanıt hep kaba kuvvet oldu. Polisler protestocuları tipik olarak üst düzey isyana karşı teçhizatları ile karşıladılar. Yüzleşmeyi bekleyerek gitmek çoğu zaman beklentiyi gerçekleştirir. Aslında toplantı ne kadar önemliyse, ona katılanların etkisi o kadar büyük olur ve aldıkları kararlar buna bağlı olarak önemli olur ve protestocular etkinlikten ne kadar uzak tutulursa sesleri o kadar az duyulur. Tabi ki bu, özgür ülkelerin başları üzerinde tuttuklarını iddia ettikleri ifade özgürlüğünün antitezidir.

Elbette mükemmel polis memurları, harika amirler, şerifler ve halkla sağlıklı ilişkileri olan emniyet güçleri var. Sivil özgürlükler ve ifade özgürlüğü arasındaki dengeyi etkili bir şekilde kuran yerel yönetimler, belediyeler ve eyalet yönetimleri var. Buna rağmen, polislik faaliyetlerinin gitgide askerileşmesi sivil toplumun içine muhabere davranışını ve tavrını getiriyor. Dünyada SWAT baskınlarının, kişilerin durdurulup aranmasının, siyasi protestolara askeri güçle müdahale edilmesinin gittikçe artan sıklığı sonucunda polis ile halk arasındaki ilişki gitgide düşmanlaşıyor.

ABD, Kanada veya Britanya'nın bir polis devleti haline geldiğini söylemek büyük bir abartı olur. Buna benzer bir makale bir polis devletinde yayınlanamazdı. Ancak bu faaliyetlere karşı çıkmak için bir polis devletinde yaşamayı beklemek çok ciddi bir hata olurdu.

10. BARIŞIN FELSEFESİ VEYA ÇATIŞMANIN FELSEFESİ

Tom G. Palmer

Siyasal hayatta çatışma ve şiddet nasıl bir rol oynar? Hâlâ çatışmayı yücelten insanlar var mıdır? Bugün çatışmanın “sağdaki” ve “soldaki” belli başlı savunucuları kimlerdir ve bu kişiler ne kadar etkilidir? Çatışmanın sağ ve sol ideolojilerdeki asıl konumu nedir ve liberteryenlerin çatışmayı nasıl gördüklerinden neden ve nasıl farklıdır?

Πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι πάντων δὲ βασιλεὺς, καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδειξε τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν δούλους ἐποίησε τοὺς δὲ ἐλευθέρους.

“Savaş hepsinin babası ve hepsinin kralıdır, bazılarını tanrılar diğerlerini erkekler olarak gösterir; bazılarını köleleştirir, diğerlerini özgürleştirir”

- Efesli Heraklitos¹³⁷

Bir zamanlar savaş bir normdu. Sadece insan toplumları değil, bütün dünya savaştaydı, savaş tarafından şekillendirilip, savaş içinde yüzüyorlardı. Savaş kaçınılmazdı. İyi bir şey olduğu düşünülüyordu. Acıya sebep olsa da acı çekmek insani ilerleme ve erdem için gerekli bir bedeldi.

Aşırı sağcı Fransız yazar Joseph de Maistre açık bir biçimde “savaşın insanlık için bir alışkanlık durumu olduğunu yani yerkürenin orasında veya burasında insan kanının durmaksızın akması gerektiğini ve barışın her ulus için yalnızca bir mola olduğunu” bildirmiştir.¹³⁸ Ona göre öldürme hayatın özüydü.

Bu düşünce günümüz insanının çoğunda tuhaf ve tiksindirici bir izlenim bırakır. Bir şey veya daha doğrusu bazı şeyler değişti. Savaş bugün yaşayan pek çok insanın gözünde iğrençleşti.

Savaş övgüsüne çoğu insanın tepki duymasının bir nedeni vardır. Farklı bir fikir baskın hale gelmiş ve bu fikri yaşatan kurumlar şimdi dünyanın pek çok yerindeki (her yerde olmasa da) çoğu insanın (hepsinin olmasa da) hayatını tanımlamaktadır. Dünya eskisine oranla çok daha barışçıldır. Bu çelişkili bir iddia gibi gelebilir ama Harvard profesörü Steven Pinker'in *The Better Angels of Our Nature: A History of Violence and Humanity*¹³⁹ adlı eserinde ayrıntılı örneklerle incelediği gibi bol miktarda kanıt tarafından da desteklenmektedir. Uzun zamandır sadece devletlerarası çatışma değil, erkeklerin eşlerine karşı, ebeveynlerin çocuklarına, sokak suçlularının kurbanlarına karşı şiddeti düşüşe geçmiştir ki- bunların her biri aylık ya da yıllık bazda gösterilebilir- genel olarak aşağı doğru azalma eğilimi gösteren bu durum uzun süreden bu yana devam etmektedir.¹⁴⁰ Pinker'in şiddet eğilimindeki uzun süreli azalmaya ilişkin olarak sunduğu nedenler arasında şunlar yer almaktadır:

- Şiddeti tekelleştirecek (ve bir ölçüde kontrol altına alacak) hükümetlerin kurulması;
- Diğer insanların hayatta olmalarını ölü olmaktan daha değerli kılan ticaretin artması;
- "İtibar" kültürünün giderek "onur" kültürünün yerine geçmesi (itibar kültüründe intikam alma onuru, kişinin kendi kendini kontrol etmesinden ve itibarını korumasından daha önemli değildir);
- Hem kişinin kendi yaşamının hem de diğerlerinin yaşamının değerini vurgulayan hümanist Aydınlanma devri-

mi ve aklın ve kanıtın hurafenin yerine geçmesi (bir örnek vermek gerekirse “cadılık”la suçlanan insanlar için bu ikisi de sevindirici bir haberd);

- Savaştan ziyade diplomasiyi ve arabuluculuğu destele-yen hem sivil topluma hem de hükümetlere ait uluslara-rası örgütlerin ortaya çıkması ve gelişmesi;
- Serbest-piyasa ticari devrimi tarafından teşvik edilen ve daha fazla sayıda insanın başkalarının hayatını yaşadıkla-rını hayal etmesine yardımcı olan (ve böylece birbirleriyle empati kurmalarına yardımcı olan) romanın bulunuşu ve popülerleşmesi;
- Uluslararası borsa, yatırım ve seyahatin rolünün artma-sının barışın sürdürülmesindeki çıkarları artırması;
- “Klasik liberalizm gündeminin yaygın ölçüde kabul görmesi: bireylerin otoriteriyen ve kabileci güçten özgür-leşmesi; diğerlerinin özerkliğine ve refahına bir saldırı ol-madığı sürece kişisel tercihlerin hoş görülmesi; ¹⁴¹
- İnsanların klasik liberal/liberteryen evrensel haklar dü-şüncesini destekleyen genel ilkeleri benimsemesine yar-dımcı olan, ticaret ve teknolojinin gelişmesiyle de körük-lenen, soyut akıl yürütme biçiminin öneminin artması;

İnsanlık tarihi çetrefilli, çok-sonuçlu ve çeşitli olduğundan hikâ-yesi de karmaşıktır. Fakat bu hikâye giderek daha iyi belgelen-mekte; “insan kanının yerkürenin orasında veya burasında ara-lıksız akmasına” inanan insanların iddialarını da çürütmektedir. Kalıcı barış mümkündür, yalnızca bir “tehir” değildir.

Ahlaki idealler olarak hoşgörü ve bir arada yaşama, sözleşme ve iş birliği, mülkiyet ve mübadele büyük ölçüde (hiçbir şekilde

tamamen değil) zulmün ve imhanın, zorlama ve mücadelenin, hırsızlık ve köleleştirmenin, savaş ve çatışmanın yerini almıştır. Barışın savaşın, hoşgörünün hoşgörüsüzlüğün, mücadelenin yağmanın yerine geçtiği, dünyayı değiştiren bu hareket farklı zamanlarda farklı adlarla tanınmıştır. Fakat bunlardan en yaygını İngilizce konuşulan ülkelerde şimdi “klasik liberalizm” veya “liberteryenizm” olarak isimlendirilen “liberalizm”dir.¹⁴² Liberteryenizm barışı kucaklayan bir felsefedir. Barış liberteryen düşüncenin merkezinde yer alır çünkü o özgürlük düşüncesinin özüdür. İtibarlı filozof John Locke’un beyan ettiği gibi “özgürlük diğerlerinden kaynaklanan şiddet ve sınırlamadan masun olmak demektir.”¹⁴³ Savaş şiddettir -yöneltilen, yönetilen, uygulanan, rasyonalize edilen, övülen, azgın bir şiddet.

Liberteryenler barışçıl ve gönüllü iş birliğini hem bir ideal hem de insan toplumu için gerçekçi bir imkân olduğu için desteklerler. Buna karşılık, sağda veya solda aralarında sosyalizm, milliyetçilik, muhafazakârlık, ilericilik, faşizm, komünizm, teokrasi ve olası diğer melez ve permutasyon oluşumların yer aldığı felsefeler ise insan hayatının ister sınıflar, ırklar veya uygarlıklar isterse uluslar, çıkarlar ve dinler arasında olsun kaçınılmaz bir mücadele, çatışma, kavga hatta savaş alanı olduğunu ileri sürer.

Ancak liberteryen değerler, ilkeler, kurumlar ve pratikler hayatlarımıza daha fazla nüfuz ettikçe dünya daha barışçıl bir hale gelmiştir. Ve bundan daha barışçıl bir dünya bu değerlerin, ilkelerin ve pratiklerin sürdürülmesini, savunulmasını ve genişletilmesini gerektirecektir.

İş birliğinin Felsefesi

Pek çok insan ve olay liberteryen fikirlerin gelişmesine katkıda

bulunmuş olsa da hoşgörü, serbest ticaret, anayasal hükümet, hukuk devleti ve eşit haklar fikirlerini kapsayan ilk sistematik formülasyon tarihte Levellers olarak bilinen on yedinci yüzyıl İngiliz siyasal hareketi tarafından başlatılmıştır.¹⁴⁴ Richard Overton 1646 yılında hapisane hücrelerinden bütün mülkiyetin bir kişinin kendi kişiliğine bağlı olduğunu ve bu hakkın her bir kişi için geçerli olduğunu bildirmiştir:

Benimki ve seninki bunun haricinde tutulamaz. Hiç kimse benim hak ve özgürlüklerim üzerinde nüfuz sahibi olmayacağı gibi ben de diğerlerinin hak ve özgürlükleri üzerinde böyle bir yetkiye sahip olamam.¹⁴⁵

Overton ve meslektaşları barışçıl düşünce ve eylemin hoş görülmesine dayanan radikal bir toplumsal uyum ve eşit haklar vizyonu beyanında bulunmuşlardır. Ahlak felsefesine dayanan eşit bireysel haklar fikrine kendiliğinden düzen- yani yöneticilerin kasten tasarlayıp dayatmadığı, kendiliğinden ortaya çıkan sosyal düzen- ve hukuk devleti -yani genel, yaygın olarak bilinen ve eşit olarak uygulanan basit kurallar- fikri eklenmiş ve bu durum hem bireysel haklardan yararlanmak hem de sosyal düzen ve uyum için uygun bir zemin yaratmıştır. Şiddetin olmadığı bir insanlık düzeni fikri, savaş ve fethe arkasını dönen bir toplum fikri sadece aristokratları ve askerleri değil, liberal düşünce ve pratiklere şiddetli biçimde karşı çıkan Avrupa'nın bazı büyük entelektüelleri de dâhil pek çok kişiyi korkutmuştur. Bu düşünürlerin çoğuna göre ticaret çarpışmaktan çok daha değersizdi, özgürlük sadece bir ruhsat adıydı, hoşgörü Tanrı'nın yasalarının inkârıydı.

Özgürlük, mülkiyet ve ticaret zamanla daha cesurlaşan savunuculara sahip oldu. Fransız düşünür Montesquieu bilindiği gibi ticareti kibar tarz ve davranışların eşlik ettiği “kibar alışkanlıklar” olarak tanımlar:

Ticaret yıkıcı önyargıları tedavi eder, her yerde kibar alışkanlıkların var olması neredeyse genel bir kuraldır, ticaret vardır ve ticaretin olduğu her yerde kibar alışkanlıklar vardır.¹⁴⁶

Kibar alışkanlıkların yaratılmasında ticaretin rolü Yunan dilinde açıkça kabul edilmiştir, bilginler katallassein kelimesinin “mü-badele”, “topluluğa kabul edilme” ve ayrıca “düşmandan dosta dönüşme” anlamlarına geldiğine dikkat çekmiştir.¹⁴⁷

Ticaret dünyası görkemden ziyade karşılıklı kazanç, oyunların pozitif -toplamı anlamına gelirken şeref fethi, fetih de bozguna uğratmayı içerir. Bu tarz bir şeref karşıtlık gerektirir. Pek çok kişiyi liberal fikirlere karşı koymaya motive eden şeref ve erdem kaybı algısıdır. Ölümünden hemen önce liberteryen ekonomist ve barış aktivisti Frédéric Bastiat sosyalizm anlayışı için bir anahtar sunduğu “Fransa’nın Gençlerine” söylevini yayınlamıştır. Bastiat sosyalistlerin insan çıkarlarını özünde çatışmacı olarak gördüklerine inanmaktaydı aksi takdirde sosyalistler zora başvurmayacaklardı.

Bu nedenle, onlar her yerde önemli karşıtlıklar bulmuşlardır:

Mülkiyet sahibi ve işçi arasında.

Sermaye ve emek arasında.

Avam ve burjuvazi arasında.

Tarım ve sanayi arasında.

Çiftçi ve kentli arasında.

Doğduğu yerde yaşayan ve yabancı arasında.

Üretici ve tüketici arasında.

Medeniyet ve sosyal düzen arasında

Ve bunların hepsini tek bir ifadeyle özetlersek:

Kişisel özgürlük ve uyumlu sosyal düzen arasında.

Ve bu da insanlık sevgisini kalplerinde taşımalarına rağmen nasıl olup da nefretin dudaklardan dökülebildiğini açıklamaktadır. Onların her biri sevgisini, hayalini kurdukları topluma saklamaktadır; ama yaşamak için bizim payımıza düşen doğal toplum çabucak onlara uysun, kalıntılarından da Yeni bir Cennet yükselsin diye tahrip edilemez.¹⁴⁸

Bastiat devleti kitlelerin denetimini ele geçirerek, kendi görüşlerini taşıyacak “Yeni İnsan”ı hamur gibi şekillendirmek üzere yola koyulan yirminci yüzyıl kolektivistlerinin bu çabalarını önceden görmüştü. Yeni İnsanı yaratmak, sadece onun neye benzeyeceğine dair ayrıntılarda farklılaşan sağ ve sol anti-liberal ideologların bir saplantısıydı. Buna karşılık Bastiat’ın yazdığı gibi “ekonomistler” “insanı, doğanın yasalarını ve bu yasalardan türeyen sosyal ilişkileri gözlemledi. Sosyalistler ise kendi hayallerinden bir toplum icat etmekte ve insan kalbinin bu topluma uyduğunu tasavvur etmekteydi.”¹⁴⁹

İnsanlar açıkça çatışmaya girerler. Klasik liberal hareket, bütün manifestolarında, çatışma problemiyle başa çıkmanın yollarını aramıştır. Dini hoşgörü, sınırlı hükümet (ihtilafı meseleleri “kamusal tercih” alanından çıkaran), ceza yerine arabuluculuk ve telafi, düşünce özgürlüğü ve mübadele özgürlüğü, klasik liberallerin geliştirmeyi amaçladığı yöntemlerdir. Buradaki amaç çatışmayı övmek yerine azaltmak ve yerine iş birliğini geçirmektir.

Çatışmanın Felsefesi

“Bu dört yılda ‘birlik eğitiminden ve bütün fantastik savaş materyali savurganlığından çok şey öğrendim, bir ideal için yemin edilmediği sürece hayatın derin bir anlamı yoktur ve bir bireyin haya-

tını hiçbir önemi olmayan bir halkla kıyaslayan idealler vardır. Bir birey, bütün ordu içinde bir zerre olarak, uğruna savaştığım amaç erişilmemektir, askeri kuvvetlerin ateş ederek bizi yere sereceğini anladığımızda yine de ilk ve son kez bir dava için ayağa kalkmayı ve düşmemiz gerekiyorsa bunu erkeklere yaraşır şekilde yapmayı öğrenmiştik... Her kuşak bu kadar ayrıcalıklı olamaz.”

-Ernst Junger¹⁵⁰

Buna rağmen klasik liberaller insan çıkarlarının ticaret, akıl, demokratik müzakere ve barışçıl farklılıkların hoş görülmesiyle uzlaştırılabileceğini, adil kurumların şiddet ve çatışmayı azaltabileceğini öğretti. Eski düzen nostaljisi yapan muhalifler ve eleştirmenler ise çatışmanın insan hayatının köklü bir özelliği olduğu, hayata anlam verenin aslında çatışma olduğu düşünce-sine dayanan teorileri formüle etmeye başladılar. Yeni özgürlük felsefesinin en etkili düşmanlarından biri aşırı sağcı Joseph de Maistre idi. Barış fikrine saldırıyor ve insanlığın en iyi kaynağı olduğu gerekçesiyle savaşı yüceltiyordu: “İnsan doğasının gerçek meyveleri - sanat, bilim, büyük girişimler, yüce fikirleri- özellikle savaş durumuna borçluyuz... Tek kelimeyle kan, dehalık adını verdiğimiz bitkinin gübresidir.¹⁵¹ Heraklitos’u hatırlatan Maistre “evrende şiddetten başka bir şey olmadığı”nda ısrar eder.¹⁵² Bu klasik liberalizmin yeni fikirlerine karşı saldırmak üzere atağa kalkan Aydınlanma-karşıtı düşünürlerin temel görüşüdür.

Aydınlanma-karşıtı düşünürler evrenseli reddedip tekili benimsediler; objektif doğruları reddettiler ve yaratıcılığı göklere çıkardılar- sadece özgür bireyin yaratıcılığını değil, aynı zamanda bireyin içinde yer aldığı kolektif yaratıcılığı da benimsediler.¹⁵³ Piyasalara, tüccarlara ve Avrupalı tüccarlar arasında orantısızca temsil edilen Yahudilere hakaretler edildi. Uluslar, sınıflar ve ırklar kendi eşsiz birliklerini ancak diğer uluslarla, sınıflarla

veya ırklarla çatışarak elde edebilirdi. Steven Pinker evrensellik, objektiflik ve rasyonelliğin reddine ek olarak “Aydınlanma karşıtlığının şiddetin çözülmesi gereken bir problem olduğu varsayımını da reddettiğini gözler. Mücadele ve kan doğal düzenin özüdür, hayat tüketilmediği ve insanlığın kaderi alt üst olmadığı sürece bertaraf edilemez.”¹⁵⁴

Friedrich Engels ve Karl Marx gibi sosyalist düşünürlerce ele alınan eski düzenin yerleşik ilişkilerinden hayal edilmiş eski düzen nostaljisi ve acımasız çatışma görüşü insan hayatının merkezinde yer almaktaydı. Onlar liberal barış, ticaret, hoşgörü ve özgürlüğü bir diğer görüşü gizleyen, üstünü kapatan basit dalavereler olarak görmüş ve bunları çatışma, şiddet ve sömürünün daha sinsi ve derin biçimi oldukları gerekçesiyle reddetmişlerdi. Marx ve Engels liberal değerlerin savaşı barışla, hırsızlığı mübadeleyle, yakılarak öldürülmeyi hoşgörüyle, ulusal karşıtlığı kozmopolitan hoşgörü ile yer değiştirmek için eyleme konduğunu kabul ederler fakat onlara göre daha derin şiddet biçimleriyle ilgili görüşlerimizin üstü kapatıldığından bütün bunlara da elveda edilmiştir. Engels’in 1844 yılında basılan kitapçıkta gürlediği gibi:

Halkların kardeşliğini getirdiniz-ama bu kardeşlik hırsızların kardeşliğidir. Savaşların sayısını azalttınız- barışta daha büyük karlar elde edebilmek, bireyler arasındaki husumeti son noktaya çıkarmak, rezil rekabet savaşını yoğunlaştırmak için! Ne zaman “saf insanlık dışında”, genel ve bireysel çıkar arasındaki karşıtlığın anlamsızlığının bilincinde olacak herhangi bir şey yaptınız? İlgilenmeden, zihninizin arka planında ahlaki olmayan, egoistik dürtüleri barındırmadan ne zaman ahlaki oldunuz?

Düşmanlığı evrenselleştirmek, insanlığı yırtıcı canavarlar sürüsüne dönüştürmek (rekabetçiler daha başka ne olabilirdi ki) için milliyetleri çözen liberal ekonomik sistem elinden gelenin en

iyisini yaptı. Kim diğerleriyle aynı çıkarlara sahip olduğu için birbirini bir çırpıda bitirir?¹⁵⁵

Liberalizm ve serbest ticaret “savaşların sayısını azaltmış” olabilir ama sadece “barışta daha fazla kar etmek için.” Bu nokta altının çizilmesini hak ediyor: Engels (kendisine ait olmadıkça) tiksindirici bulduğu daha büyük karı savaşların sayısını azaltmaktan daha fazla kaygı verici bulmuştur.

Etkileyici Viktoryen sanat eleştirmeni ve Aydınlanma-karşıtı Tory sosyalisti John Ruskin savaşın erdemlerini coşkun bir biçimde cilaladı ve yeryüzünde askerler ulusunun arasındaki gibi bir büyük sanatın şimdiye kadar henüz ortaya çıkmadığına ısrar etti:

“Barış halinde olacaklarsa çoban halkının içinden sanat çıkmaz. Barış devam ettirilecekse tarım halkı içinde de sanat olmaz. Ticaret güzel sanatlarla az çok uyumludur ama onu üretemez. İmalatın sanat üretmesi sadece olanaksız değildir, mevcut hangi kaynağı varsa onları da devamlı tahrip eder. Bir ulus için savaştan kaynaklanmayan büyük sanat olanaklı değildir.”¹⁵⁶

Buna karşılık Aydınlanma düşünürleri için -seçkin bir örnek olarak Voltaire’ı ele alırsak- barış ve sosyal uyum aksine kendi başına birer değerdir, Engels ve Marx’ta olduğu gibi toplumsal çatışmanın büyük derinliklerini kapatan hileler değildir. Voltaire mübadele ve hoşgörüyü barış sağladığı için açık biçimde övdüğünde Aydınlanmanın değer ve perspektiflerini temsil etmiştir.¹⁵⁷ Marx, deMaistre ve Ruskin gibi Aydınlanma-karşıtı düşünürler hem mübadeleyi hem de hoşgörüyü insan değerlerinin aşığılanması olarak lanetlediler:

Karl Marx ve finansörü, ortak yazılar yazdığı arkadaşı Friedrich Engels liberalizmi, “burjuva” (terim yazılarında bir hayli tutarsız

ve karmaşık biçimde fark gözetmeksizin kullanılır) olarak adlandırıldıkları yeni ortaya çıkan bir “sınıf” la özdeşleştirirler. Burjuva sınıfını bütün bir dünya düzenini alt üst etmek ve sıcak sosyal kucaklaşmayı soğuk hesaplarla ikame etmekle suçlarlar. Piyasa ilişkileri yayılıp, yoğunlaştıkça takasın (örneğin tereyağına karşılık yumurta) yerini para aracılığıyla mübadele aldı (yumurta için para ve sonra tereyağı için para). İnsanların ortak bir birime: paraya göre kıt kaynakların alternatif kullanımını karşılaştırabilmesi genel olarak rasyonalitenin artışı demekti. Bunun karşılığında, daha fazla ekonomik koordinasyonun mümkün olması anlamına gelen kar ve kayıpların tam olarak hesaplanması da dâhil olmak üzere rasyonel hesaplama kolaylaştı, daha fazla zenginlik yaratılabildi, mülkiyetin nimetleri daha geniş insan çevrelerine uzanabildi ve çok daha uzaktaki insanların arzu ve çıkarları dikkate alınabildi. Marx ve Engels piyasa-aracılığıyla rasyonaliteyi “acımasız” ve “egoistik hesaplamanın buzlu suyu” gerekçesiyle reddettiler. Komünist Manifesto’da liberal değerler, kurumlar ve pratiklerin daha insani gibi görünürken aslında bir başka şiddet biçimini, hatta daha beterini, diğerinin yerine geçirdiğini iddia ettiler:

Burjuvazi, nerede galip gelirse, bütün feodal, patriarkal ve pastoral ilişkilere son verir. Acımasızca insanı “doğal üstlerine” bağlayan karmaşık feodal bağları parçalara ayırır ve çıplak çıkarlar, duyarsız “nakit ödeme” dışında insan ve insan arasında hiçbir irtibat noktası bırakmaz. Dini tutkunun en cennetlik hazlarında, en yiğit coşkusunda, Filistin duygusallığında, egoistik hesaplamanın buzlu suyunda boğulur. Kişisel değeri mübadele değerine çevirmeye azmetmiş, sayısız feshedilemez özgürlükler sözleşmelerinin yerine şu tek, vicdansız özgürlüğü -serbest ticareti- düzenlemiştir. Tek kelimeyle, çıplak, edepsiz, doğrudan, vahşi sömürüyü dini ve siyasi illüzyonla üstü örtülen sömürünün yerine geçirmiştir.¹⁵⁸

Aydınlanma-karşıtlığının ideolojik liderleri liberalizme öfkeli hakaretler yağdırmış ve çeşitli türden kolektivist fanteziyi ulus, sınıf, devlet ve ırkların kardeşliği adacıklarında yerine getirmenin yollarını aramışlardır. Bütün durumlardaki mesaj bu insan gruplarının gerekli ve azaltılamayan karşıt çıkarlarla karşı karşıya geldikleridir. Dayanışmanın yalnızca nefret ve düşmanlığın tamamlayıcısı olarak yaratılabileceğine inanıyorlardı. Kavrayışı güçlü klasik liberal yazar Robert Musil'in işaret ettiği gibi, "insanın en derin sosyal içgüdüsünün en anti-sosyal içgüdü olduğu gerçeğinden kaçış yoktur."¹⁵⁹ Bu görüş makul müzakere, piyasa mübadelesi aracılığıyla rasyonel hesaplama, hoşgörü ve barış gibi değerlere itiraz eden entelektüeller arasında yaygındır. Bazıları kendisini barış savunucusu (askeri çatışmanın nimetlerini açıkça övmek çağdaş pek çok entelektüel çevrede geniş ölçüde yakışsız bulunur) olarak görebilir fakat hepsi de temel ilke olarak gerekli ve azaltılamayan karşıt çıkarlara, mücadeleye, çatışmaya ve uzlaşmaz çelişkiye sarılırlar. O zamanlar pek tanınmayan iki kişi 1848'deki ünlü kitapçıklarında dünyanın önemli bir bölümünü kana bulayacak bir harekete ilham olan bir görüşü ifade etmişlerdir:

Şimdiye kadar var olmuş bütün toplumların hikâyesi sınıf mücadelesi hikâyesiydi... Bir bütün olarak toplum giderek daha fazla birbiriyle yüz yüze gelen iki büyük düşman kampa, doğrudan iki büyük sınıfa bölünmekteydi: burjuva ve proletarya.¹⁶⁰

Marksistler sınıf savaşının peşinden gittiler ve ekonomik olarak tanımlanan insan sınıfları arasındaki çatışmanın uzlaşmazlığına inandılar, bunlardan biri olan burjuvazi "imkânsız kılınmak" zorundaydı.¹⁶¹ Faşistler şiddeti ve savaşı ulusu inşa eden saflaştırıcı bir güç olarak çok sevdiler.¹⁶² Nasyonal Sosyalistler ("Naziler") "saf olmayan" veya "aşağı" ırklara "Ari" ırkın boyun eğdirmesini amaçladı ve bir de gözdağı verdiler: "Yaşamak isteyenlere çarpış-

maları için izin ver, bu sonsuz mücadele dünyasında çarpışmak istemeyenler yaşamayı hak etmezler.”¹⁶³ Nietzsche’nin, Freud’un -ve liberal hoşgörüye darbe vuran elde kim varsa- büyük katkılarıyla Marx’tan etkilenen eleştirel teorisyenler “burjuva liberalizmi ve hoşgörünün çoğunlukla “yönetme iradesi” ni maskeleyen mitler olduğuna inandılar.”¹⁶⁴ Bu anti-Aydınlanmacı şahıslar ifade özgürlüğüne “baskıcı hoşgörü” nün bir formu olduğu gerekçesiyle saldırdılar.¹⁶⁵ Liberal olmayan akademisyenler ordusunun sıraya dizdiği -sınıf, toplumsal cinsiyet, ırk ve diğer kategorileri kapsayan- “sosyal tahakküm güçleri” bizi çevreleyen ve et ve kemikten oluşan basit “bireylere” nazaran daha gerçekçi ve daha aktifti (kadrolu profesörlerin bu sosyal güçleri çarpıtmadan doğru düzgün görebilmek için çok çalışmalarına rağmen).¹⁶⁶

Militaristler sözde ekonomik ve ahlaki faydalar adına savaşı yere göğe koyamaz.¹⁶⁷ Neo-muhafazakârlar askeri değerleri, asil bir ideal ve “kahramanlık duygusunun” ulusal hayata yeniden kazandırılması için bir fırsat olarak gördükleri için desteklerler.¹⁶⁸ (Neo-muhafazakârlar “ulusal azamet”in “mutluluğun peşinden gitmek” gibi bayağı, alçaltıcı Amerikan bir şeyden çok daha büyük, soylu ve değerli bir amaç olduğunu ileri sürdüler.”) “Realistler” devletlerarasında veya hatta daha geniş ölçüde “medeniyetler” arasında sonsuz düşmanlık veya en iyi ihtimalle soğukluk olduğunu varsaydılar.¹⁶⁹

Teokratlar bütün her şeyi Tanrı’ya (veya tanrılara) tabi kılarak açıklamak ister, bunu da şiddet aracılığıyla yaparlar; herkesi belli bir inanca, dine, bir yaşam biçimine sahip olmaya zorlar, bu mümkün değilse en azından diğer dinden olanları tahakküm altına alacak ve aşağılayacak dini bir devlete sahip olunur, hiçbir dine sahip olmayanlar ise genellikle sürülür veya öldürülür.

Klasik liberalizmin “Analitik Marksistler” de dâhil pek çok çağ-

daş eleştirmeni sosyalizmde diğer sistemlerden daha fazla şiddet olmadığını ileri sürer. Çünkü bütün kıt kaynaklar üzerinde karar alma sistemleri sırf güç kullanımını defetmek için güç kullanımını meşrulaştırmıştır.¹⁷⁰ Bu eski liberalizm eleştirisi, en azından, Sir Robert Filmer'in mutlak monarşinin ilahi hakkını savunmak için kaleme aldığı on yedinci yüzyıla kadar gider. Filmer sunu iddia eder:

Özgürlük ve serbestlik dünyasında mevcut olan çok sayıdaki konuşmanın popüler halk kesimlerinde de bulunacağı söyleniyor. Bu özgürlük beyanatının hangi anlamda ve ne kadar doğru olduğu araştırılmaya değer: “gerçek özgürlük her kişinin listesinde olanı yapabilmesi veya hoşnut kalacağı gibi yaşaması ve hiçbir yasaya bağlanmamasıdır.” Fakat mülkiyet konusu başka herhangi bir alana göre daha fazla yasayla düzenlendiğinden böyle bir özgürlüğe herhangi bir halk sahip değildir, sonuçta özgürlük daha azdır. Pek çok kişi hükümetin herkese özgürlük vermek için değil, özgürlüğü ellerinden almak için icat edildiğini söyler. Böyle bir özgürlük olamaz; olsaydı hiç bir suretle hükümet de olmayacaktı.¹⁷¹

Bu yüzden, şu düşünce tarzına göre, tecavüzü yasaklayan bir rejim tecavüz talep eden bir rejimden daha az baskıcı değildir, çünkü tecavüzcüyü defetmek tecavüzden daha az şiddet içermektedir. Yine bu görüşe göre, dünyadaki şiddetin miktarı ne artmakta ne de azalmaktadır.¹⁷² Liberteryenler kesin bir şekilde bunu inkâr eder ve tecavüz etmekle tecavüzü engellemeyi birbirine eşitlemeyi reddederler.

Dost-Düşman Ayrımı

Aydınlanma-karşıtlığının barış ve çatışmanın çözümü hakkın-

daki klasik liberal görüşleri reddetmesine katkıda bulunanların başında, *The Concept of the Political* isimli kitabı hem anti-liberal “sağda” hem de anti-liberal “solda” büyük yankılar yaratmış, geçen yüzyılın en etkili hukuk teorisyeni, Carl Schmitt gelmektedir. O, “yüzyılın en zeki liberalizm düşmanıdır.”¹⁷³ Schmitt “dost ve düşman arasına indirgenebilecek... özel bir siyasal bir ayırım” önermiştir.¹⁷⁴

Schmitt liberallerin sosyal uyum hakkında hatalı olduklarında ısrarcıydı; liberaller mübadeleyi fethetme karşı ahlaki bir alternatif olarak gördükleri için, müzakerenin çatışmanın, hoşgörünün husumetin yerini alacağını düşündükleri için ve düşmansız bir dünyayı mümkün zannettikleri için hatalıydılar. Schmitt’e göre siyaseti belirleyen çatışmaydı, siyaset de insan için gerektiği. Yüz kıyartıcı ve menfur hayatından dolayı geçen yüzyılın siyaset düşüncesi üzerindeki etkisi pek göze çarpmamış ve genellikle kabul edilmemiş olsa da Schmitt’in düşüncesinin özü sağa ve sola nüfuz etmeye başlamış, hem “sol-kanat” hem de “sağ kanat” tarafından hoşgörüye, piyasa ekonomisine, sınırlı hükümete, serbest ticarete ve barışa yöneltilen saldırılara ilham kaynağı olmuştur. Schmitt’in fikirleri ayrıca “Almanya” yerine genişlemeci “Rusya”, “Üçüncü İmparatorluk” yerine “Avrasya” örneklerinde görüleceği gibi Avrupa’da Faşist düşünceyi canlandıran bir güç olmuştur, örneğin Moskova Devlet Üniversitesi hocalarından Aleksandr Dugin’in çalışmaları Nasyonal Sosyalist ideolojinin üzeri yetersizce örtülmüş ifadeleridir.¹⁷⁵

Schmitt’e göre “Düşman sadece bir rakip veya genel bir çatışmanın partneri değildir. Bir kişinin nefret ettiği özel bir muhalif de değildir. Düşman, yalnızca, en azından potansiyel olarak, savaşan insanlar bütünü benzer insanlar bütünü ile karşılaştığı zaman vardır”¹⁷⁶ Aslında “sadece gerçek bir savaş dost ve düşman siyasal gruplarının en aşırı sonuçlarını ortaya çıkarır. Bu en aşırı

olasılıktan da insan hayatı belirli bir siyasal gerilim elde eder.”¹⁷⁷

Marksist filozof Slavoj Žižek sağ ve sol anti-liberal düşüncede Schmitt’in dost-düşman ayrımının izlerinin farkına varmış ve bir “solcu” olarak, Žižek sağın dikkat kesildiği dış düşmanları, “siyasetin özünü doğal çatışmanın koşulsuz önceliğinin oluşturduğu” solunkinden ayrı tutmuştur:

“Radikal Sağın sınıf çatışması yerine sınıf (veya cinsiyet) savaşından bahsetmesi derin bir bulgu niteliğindedir. Bu Schmittçi siyaset inkârının en açık göstergesi dış politikanın (egemen devletler arası ilişkiler) iç politika üzerindeki (iç sosyal çatışmalar) önceliğidir: Kendisinin ısrarla belirttiği gibi, sosyal yapıyı bir uçtan diğerine kat eden iç mücadeleyi reddetmenin yolu bir düşman olan dışarıdaki Ötekiyle olan ilişki değil midir? Schmitt’in aksine sol pozisyon doğal karşıtlığın koşulsuz önceliğinin siyasetin özünü oluşturduğunda ısrar etmeliydi.”¹⁷⁸

İster sağdan isterse soldan olsun, bu gibi düşünürler için çatışma- “doğal karşıtlık”- insan hayatının temelini oluşturur. (Ortanın-solu, ilerici çağdaş düşünür John Rawls bile yurttaşların eylemlerinin adaleti ile bütün sosyal düzenin adaleti arasında ayrım yaparak sosyal adalet teorisini yurttaşlar arasındaki içsel çatışmaya bağlar. Çünkü, “herkes adil davrandığına ve anlaşmaları düzenleyen normlara titizlikle saygı gösterdiğine haklı olarak inansa” da ... temel yapının adaleti, bireyler adil davrandıkları zaman bile muhtemelen zayıflayacaktır; birbirinden ayrı ve bağımsız işlemlerin toplam sonucu, temel yapı adaletini desteklemekten çok ondan uzaklaşır.”¹⁷⁹ Yani sosyal grupların çıkarları arasındaki çatışma adaletin tam da bünyevi bir unsurudur, çünkü herkes kendi haklarına ve adaletin kurallarına uygun davranıyor olsa dahi sonuç özü itibarıyla gayri adildir ve ihtilafıdır. Dolayısıyla, devlet, kişiler arasındaki adil davranış kurallarından

tamamen bağımsız olarak, topluma yeni bir adil düzeni dayatmak için müdahale etmelidir.)

İkinci Dünya Savaşını izleyen yıllarda radikal solda bir “Carl Schmitt yayınları endüstrisi” ortaya çıkmıştır; etkileyici Marxist dergi Telos, anti-liberal bir programla Schmitt’in siyasetinin teorik temellerine kucak açmıştır.¹⁸⁰ İtalyan solcu yazar Antonio Negri (İtalya’da işlenen cinayet de dâhil olmak üzere şiddete bulaştığı için hapis yatan) ve Amerikalı edebiyat teorisyeni Michael Hardt’ın “yeni Komünist Manifesto” olarak tanıtımını yaptığı, liberalizm ve barışa yöneltilen şiddetli ve acımasız saldırılarda Schmitt’in fikirleri merkezi bir rol oynamıştır.¹⁸¹ New York İkiz Kulelerine düzenlenen 11 Eylül saldırılarından kısa bir süre önce Harvard Üniversitesi Yayınları tarafından basılan, esas itibarıyla okunması güç, bitmek bilmeyen bir eleştiri niteliğindeki kitapları, İmparator’da “küresel sermaye”ye saldırı çağrısıyla, İmparator olarak adlandırılan¹⁸² “özel küresel ilişkiler rejimi”ni “düşman” olarak tanımlayarak, post-modernizmin bir başka biçimi olan Radikal İslamist fundamentalizm hakkındaki ürpertici görüşleriyle “kendi üretici gücüyle post modern buyruğun parazit düzenini sabote etme ve yıkıma uğratma potansiyeli olan çokluğa” davette bulunarak bu saldırıları yeniden canlandırmışlardır.¹⁸³ (Şüphesiz yazarların aşırı şiddet ve nefret felsefesinden ötürü kitaptaki cümleler nadiren açık ve anlaşılabilir; George Orwell’in ifade ettiği gibi, “Birinin gerçek ve beyan ettiği amaçları arasında boşluk olduğunda, o kişi içgüdüsel olarak, dışarı mürekkep fışkırtan mürekkep balığı gibi uzun kelimelere ve yorucu deyimlere başvurur.”)¹⁸⁴

Negri ve Hardt, jeo-politik ilişkilerde Üçüncü Reich’in “Großraum” yaklaşımını destekleyen Schmitt’in bu kötü şöretli

* Nasyonal sosyalizmin dış politikasını güvence altına almak için Üçüncü İmparatorluk’un hâkimiyetinde yaratılan anti-liberal siyasal Großraum ile bölgeye yabancı güçlerin müdahale etmesi yasaklanmıştır.(çn)

savunusundan ilham aldılar. Schmitt bir yandan “günümüze kadar geçerli olmuş olan yanlış bir alternatiften, devletler arası düşünme biçimini muhafazakârca sürdürmekten kaçmak için Alman yargısının yetkisini” diğer yandan da Batılı demokrasiler tarafından uygulanan devletçi ve ulusal olmayan evrenselci küresel hukuku geliştirmeyi amaçlamıştır. Somut, büyük mekansal düzen hem yeryüzünün mekansal boyutu kavramına hem de yeni devlet ve ulus kavramlarına karşılık gelmekteydi.¹⁸⁵ “Batılı demokrasiler tarafından tatbik edilen Negri ve Hardt’ın şiddet yoluyla yıkımını teşvik ettikleri evrenselci küresel hukuka devletçi ve ulusal olmayan erişim” “İmparator” olarak adlandırıldı.

Schmitt’in siyaset kavrayışı ve fikirlerine radikal-sağ ve neo-muhafazakâr düşünce de sarıldı. Neo-muhafazakârlar büyük ölçüde Schmitt üzerinde de büyük iz bırakmış olan filozof Leo Strauss’tan,¹⁸⁶ Beyaz Saray eski danışmanı William Kristol’dan “ulusal yücelik muhafazakârlığı” çağrısında bulunan The Weekly Standard’ın editörü, Irak Savaşının mimarı¹⁸⁷ ve New York Times’in köşe yazarı David Brooks’tan ve Strauss’un diğer Amerikalı takipçilerinden etkilenmişlerdir.¹⁸⁸ Bu muhafazakârlığın daha az militan formu, ulusal büyüklük adına devasa devlet anıtları inşa etme çağrısında bulunurken daha askeri formlarında açıkça savaş çağrısında bulunuldu; neo-muhafazakârlar Irak işgalinin arkasındaki temel itici güçlerdi ve neredeyse istisnasız olarak askeri bir karşılaşma için baskı yaptılar. William Kristol ve Robert Kagan’a göre, savaş halinde olmak” kişisel ve ulusal sorumluluğu vurgulayarak, ulusal katılım fırsatından haz alarak, ulusal büyüklük imkânını kucaklayarak ve Amerikan dış politikasında ve yakın zamanlardaki Amerikan muhafazakârlığında eksik olan kahramanlık duygusunu yeniden yükleyerek “kalplerdeki gerçek muhafazakârlığı” yenileyecekti.¹⁸⁹

Schmitt, Leo Strauss’un kendi çalışmaları üzerindeki yorumla-

ından da derin biçimde etkilenmiştir ve Strauss'un tavsiyesiyle fikirlerini daha çok anti-liberal olacak biçimde yeniden formüle etmiştir. Strauss *The Concept of the Political*'ın 1932 yılı baskısına yaptığı yorumda Schmitt'in liberalizmi yeterince reddetmediği ve hâlâ liberalizm tarafından oluşturulan kategorilerin tuzağına düştüğü sonucunu çıkarmıştır. Straus şöyle bitiriyor: "Biz Schmitt'in liberalizm eleştirisini liberal bir dünyada ele aldığını söyledik; dolayısıyla onun liberalizm eleştirisinin liberalizmin ufkunda cereyan ettiğini kastettik; onun anti-liberal eğilimi hâlâ yenilememiş olan "liberal düşünce sistematığı" tarafından sınırlanmıştır. Schmitt tarafından liberalizme karşı ileri sürülen eleştiri bu yüzden, birisi liberalizmin dışında bir ufka sahip olmayı başarırsa tamamlanabilir."¹⁹⁰ Ve Schmitt Hitler'in seçim zaferinden sonra yayınlanan ama savaş sonrasına saklanan 1933 baskısında bu işe girişmiştir (kitabın daha sonra ortaya çıkan baskıları 1932 baskısının yeniden basılmış halidir.) Schmitt'in Nasyonal Sosyalizmi uygun bulması onun anti-semitizmini daha açık hale getirmiş, dost ve düşman arasındaki çatışmayı açıkça ırkçı terimlerle ifade etmiştir.¹⁹¹ (Yahudi entelektüellerinin etkileyici eleştirilerinde bir Alman entelektüelini Üçüncü İmparatorluğun hırslı Nazi'si ve "önde gelen" Nazi hukuk adamı olmaya ikna etmek ve cesaretlendirmeye yönelik çok rahatsız edici bir ironi vardır.)¹⁹²

Marx ve Engels için olduğu gibi Schmitt için de serbest ticaret savaşın barışçıl bir alternatifi değildir, yalnızca daha vahşi bir sömürü için bir örtüdür. "İnsanlık kavramı emperyalist genişlemenin özellikle faydalı ideolojik bir enstrümanıdır ve etik-insani biçimdeki insanlık kavramı özel bir ekonomik emperyalizm aracıdır."¹⁹³ Liberal insan hakları kavrayışı Schmitt'in dost ve düşman arasındaki ayrımıyla uyuşmadığından reddedilmiştir:

"Hiçbir siyasal varlığa ve topluma veya statüye karşılık gelmeyen

insanlık siyasal bir kavram değildir. On sekizinci yüzyılın insancıl kavramı insanlık, mevcut aristokratik-feodal sistemin ve bunlara eşlik eden imtiyazların polemikçi bir inkârıdır. Doğal hukuka ve liberal- bireyci doktrinlere göre insanlık evrenseldir yani her şeyi kapsayan bir sosyal ideal, bireyler arasındaki ilişkiler sistemidir. Bu ancak gerçek savaş olasılığının önüne geçildiğinde ve dost ve düşman gruplaşmasının her biri imkânsız hale geldiğinde gerçekleşir. Bu evrensel toplumda artık bir siyasal varlık formunda uluslar, sınıf çatışması ve hiçbir düşman grubu olmayacaktır.”¹⁹⁴

Evrensel insan hakları veya hoşgörü veya ifade, seyahat ve ticaret hürriyeti gibi liberal fikirlere başvurmak da Schmitt’e göre değildir.

“Bütün liberal acıma duyguları baskının ve özgürlük yoksunluğunun karşısındadır. Bireysel özgürlüğe, özel mülkiyete ve serbest rekabete karşı her tecavüz, her tehdit tabiatı gereği kötü olarak adlandırılır. Bu liberalizmin devletten, hükümetten ve siyasetten bekledikleri özgürlüğün koşullarını güvenceye almak ve özgürlük üzerindeki tecavüzleri gidermekle sınırlandırılmıştır. Böylece biz askeri güçten temizlenmiş, siyasetle ilişkisi kesilmiş bir sistem bütününe ulaşırız.”¹⁹⁵

Schmitt için (ve Strauss, Jünger ve bu gelenekten gelen diğerleri için) “askerden arınmış ve siyasetle ilişkisi kesilmiş” bir dünya ciddiyetsizlik dünyası, yalnızca “eğlence” anlamına gelmiştir. Gerçek insan dünyası siyasallaşmış bir dünyadır ve “siyasal en yoğun ve en aşırı çatışmadır, her bir somut çatışma en aşırı noktaya yani dost-düşman gruplaşmasına daha yakından yaklaştığında daha fazla siyasallaşır.”¹⁹⁶

Düşman ister içeride isterse dışarıda olsun, o hem sağ hem sol için hayatın odak noktasıdır. “Eğlence” iş, ticaret, aile, aşk hayatından veya “siyasal olan” la karşılaştırıldığında ciddi olmayan

bütün her şeyden daha asil, daha yüksek ve daha değerli olan bir mücadelede muazzam ve cesur güçler birbirine karşı olmalıdır. Ciddi siyasal hayatı yaşamak için barışçıl iş birliği, hoşgörü ve “içeriden yaşanan” hayatların çoğulluğu-liberalizmin bütün değerleri- bastırılmalı ve sosyal güçler düşmanı yenmeye odaklanmalıdır.

1914’ün Fikirleri

“Biz, bizim için kutsal olan ölünün hatırasına vekalet ediyoruz ve halkımızın doğru ve ruhani zenginliğini emanet altına aldığımıza inanıyoruz. Olacak olanın ve olmuş olanların arkasında duruyoruz. Karanlık bulutlar yığını içindeki barbarlığa karşı bir kuvvet olmasa da yine de kılıcın ucu gecenin içindeki bir kıvılcıma vurduğu sürece şöyle söylenebilir: Almanya yaşasın ve asla mahvolmasın!”

-Ernst Jünger¹⁹⁷

Schmitt’in böylesine önemli bir unsur olduğu bu entelektüel hareket, Avrupa’nın kitlesel histeriye saptığı ve milyonların öldürüldüğü yılın kutlanıldığı “1914’ün fikirlerinden” hayli etkilenmiş olan diğer pek çok kişiyi de kapsamaktaydı. Savaş tecrübesi, sadece siyasal meselelerde değil, (örneğin ABD’de hükümet iktidarının merkezileşmesi) fakat çatışma, disiplin altına alma ve savaş kültürünün yaratılmasında da dünya genelinde muazzam bir etkiye sahipti. Bu gelenek içinde Ernst Jünger’in harikulade çalışması *The Storm of Steel* özellikle önemliydi. (Jünger, Schmitt’in de yakın yazışma arkadaşıydı; aralarındaki yoğun mektup trafiği elli yıldan daha fazla sürmüştür.)¹⁹⁸

Jünger, arkadaşı Schmitt gibi, liberteryen değerler ve düşüncelere karşı hem sağı hem de solu etkilemiş bir entelektüel figürdü.¹⁹⁹

Fırtına-asker* olarak görev yaptığı Birinci Dünya Savaşı anlatısı “1914 düşüncelerinin”, özellikle militarist kolektivizminin, popüler bir ifadesidir.²⁰⁰ The Storm of Steel adlı kitabında Jünger savaş esnasındaki çatışma ve mücadeleyi göklere çıkardı. Barış zamanında bir şeyler yapmak, satmak ve satın almak, konserlere, oyunlara, sanat galerilerine ve laboratuvarlara gitmek, bilimsel bilgi peşinde koşmak ve arkadaşlarla iyi bir biranın tadını çıkarmakla ima edilen tezat hayatın bir ciddiyetinin olmaması, can sıkıntısı ve tam bir manasızlıktı. Burjuvanın hayatı sıkıcıyken savaştaki hayat mücadelesi, şiddet ve ölüm bir kişinin gerçekten yaşayabilmesi için gerekli tek koşuldu:

Kaba güç zamanına ait olduğumuz için bize itiraz edilirse, cevabımız: Çamurda ve kanda ayaklarımız üzerinde durduk, şimdiye kadar saldırılarımızla göçen sayısız kişi bir hiç uğruna vurulmadı. Her birimiz kendi amacını yerine getirdi.

...

Bir insanın kendi ülkesi için hayatını nasıl verdiğini anlamak artık mümkün olmazsa-ve o zaman da gelecek- şu halde bu inançla ilgili her şey biter ve ayrıca anavatan fikri ölür; ve o zaman, belki, azizleri, onların ruhlarının derinliğini, karşı konulamaz güçlerini kıskandığımız gibi biz de kıskanılacağız²⁰¹

Jünger ve diğer pek çok kişi savaşı bu şekilde görüyordu ama savaş çamur içinde boğulan, ciğerleri hardal gazıyla kavrulan ve ağızlarından kan pıhtıları dökülerek ölen, eşlerini, çocuklarını, sevgililerini, arkadaşlarını bir daha asla göremeyecek diğer milyonlarca asker tarafından muhtemelen böyle görünmüyordu. All Quiet on the Western Front kitabının yazarı Erich Maria

* Fırtına asker Birinci Dünya Savaşının sonlarına doğru ortaya çıkan, sızma taktikleri gibi özel savaş teknikleri ile eğitilen Alman askerlerine verilen bir tabirdir. İkinci Dünya Savaşında da özel Nazi birlikleri içinde yer alan bu askerler uyguladıkları şiddetle bilinmektedir(ç.n)

Remarque savaşı oldukça farklı bir biçimde tarif etmiştir. Jünger göklere çıkarılırken Remarque'ın çalışmaları Nasyonal Sosyalistlerce yakıldı ve kız kardeşinin başı “Volksgerichtshof”ın (Halk Mahkemesi) “Erkek kardeşin bizden kaçtı ama sen kaçamayacaksın” dediği bildirilen Nasyonal Sosyalist “yargıcı”nın emriyle kesildi.²⁰²

Jünger sade bir sanatçı değildi; şiddet, çatışma ve devlet müdahalesi hakkındaki estetik değerlendirmeleri onu totaliteryen diktatörlüğün aktif bir destekçisi yapmıştı. Diktatörlük lehine yazdığı gibi:

“Gerçek devrim belli ki henüz gerçekleşmedi. Devrim merhametsizce ileriye doğru gider. O bir tepki değildir aksine bütün göstergeleri ve nitelikleriyle gerçek bir devrimdir. O henüz keskinliği bilinmeyen bilenmiş bir Halkın fıkrıdır; sancağı gamalı haçtır; dışarıdaki ifadesi iradenin tek bir noktada toplanmasıdır—diktatörlük!

“Diktatörlük eylemi sözün yerine, kanı mürekkebin yerine, fedayı ifadenin yerine, kılıcı kalemin yerine geçirecektir.”²⁰³

Jünger tarafından 1930'daki makalesinde takdim edilen ve (aralarında Martin Heidegger'in de olduğu) Almanya'nın anti-liberal kolektivistlerini heyecanlandıran “Total Mobilizasyon” kavramı teknolojinin yardımıyla etkinleştirilebilen bir kolektivizm vizyonuydu. Jünger “şüphesiz, her zaman tartışmaya açık bir ayrıcalık olmuş olan ‘bireysel özgürlüğün’ gittikçe kesintiye uğramasını” övmüş, Sovyetler Birliği'nde “ilk kez büyük bir imparatorluğun kolektif enerjisini tek bir akıma kanalizetmek çabasıyla dünyaya sunulan Rusların ‘beş-yıllık plan’a hayret etmiş ve “Total Mobilizasyon’u “çağın bizim üzerimize yüklediği o büyük mobilizasyonun sade bir bildirimi” olarak ifade etmiştir.²⁰⁴

Diktatörlüğün liberalizm dışında her türlü seçimi rakip kolektivizm biçimleri arasındaki yakın ilişkiyi göstermektedir. Jünger daha sonraları (Üçüncü İmparatorluk için çalışmaya başlamadan önceki) Sovyet yanlısı tutumuna ilişkin anılarını anlatırken şöyle demiştir:

Bu plana, plan düşüncesinin kendine çok fazla ilgi duydum. Kendi kendime: kabul et, onların bir anayasası yok ama bir planları var diyordum. Bu harika bir şey olabilir.²⁰⁵

Jünger ve çevresinin kolektivizm beğenisi, Sovyet kolektivizminin devlet disipliniyle büyüyen ve onu reddetme noktasına gelen Rus yazar Vasily Grossman'ın çok farklı tepkisiyle karşılaştırılmaya değer; Grossman faşizmin, nasyonal sosyalizmin ve komünizmin altında yatan benzerliği açıkça gördü. Kızıl Ordu'nun gazetesini Red Star'ın yazarı olan Grossman Üçüncü İmparatorluk'un ölüm kamplarından birinin, Treblinka'nın* kurtuluş hikâyesini yazan ilk kişiydi. Hiçbir zaman özgür bir toplumda yaşamamış olan Grossman özgürlüğü anlamaya ve hasretini çekmeye başladı. Romanı *Life and Fate* yaşadığı süre içinde basılmadı; biter bitmez KGB kitaba (yazıldığı daktilo şeridi ile birlikte) el koydu. *Life and Fate* kitabında Üçüncü İmparatorluk ve Sovyetler Birliği arasındaki savaşın ortasında Kızıl Ordunun Albayı Pyotr Pavlovich Novikov, komutası altında toplanmış askerleri denetler ve farkına varır.

“İnsani gruplaşmaların tek temel amacı vardır: herkesin farklı ve özel olmaya, kendine göre düşünmeye, hissetmeye ve yaşamaya hakkı olduğunu ileri sürmek. İnsanlar bu hakkı kazanmak veya savunmak için bir araya gelir. Fakat burası korkunç, vahim bir hatanın da doğduğu yerdir: Bir ırk, bir Tanrı, bir parti veya bir devlet adına oluşan bu gruplaşmaların basit bir şekilde bir

* Roman Treblinka Cehennemi olarak Türkçeye çevrilmiştir. (ç.n.)

amacın aracı değil de, yaşamın gerçek amacı olduğuna inanmak. Hayır! Hayat mücadelesinin tek doğru ve kalıcı anlamı bireyde bulunur, onun mütevazı özelliklerinde ve onlara sahip olma hakkında.”²⁰⁶

Bu “mütevazı özellikler” geride kalanları kendi büyük mücadelelerine ve davalarına kaydetmeye ve disiplin altına almaya kararlı olan sağ ve solun kolektivist ideologlarına hiç ilham vermez.

Jünger’in etkisi devam etmektedir. Onun sesi neo-muhafazakâr yazar David Brooks’un New York Times’taki yazılarında oldukça açık biçimde duyulabilir. 23 Ağustos 2010 tarihli “A Case of Mental Courage,” (Bir Zihinsel Cesaret Vakası) isimli köşe yazısında Brooks, roman yazarı Fanny Burney’in geçirdiği tüyler ürpertici anestezişiz mastektomi ameliyatını aktarır, (Sonra bıçağın göğüs kemiğime dayandığını acıyla hissettim, onu kazıyordu! Bu uygulama sürerken ben sözle anlatılamaz bir işkencenin düpedüz içindeydim.”) ve Brooks bu korkunç tecrübeyi ve Burney’in “kahramanlığını” her ayrıntıyı yeniden naklederek över (“karakter ve cesaret sahibi bir kişi olmayı ümit ettiyse bu çetin fakat gerekli bir çiledir.”) Brooks, Jünger’in Aydınlanmanın gelişimlerini reddettiği ve “belli bir kesinlikle kendi kendini tatmin eden ve kendini eleştiren birey dünyasının bittiğini, onun değerler sisteminin, kuşkusuz hâlâ yaygın olsa da, bütün belirleyici noktalarda devrilmiş veya kendi sonuçları tarafından çürütülmüş olduğunu ifade ettiği 1934 tarihli etkileyici makalesi “On Pain”ı (Acı Üstüne) yansıtmaktadır.²⁰⁷

Brooks’a göre, “Kahramanlık sadece savaş meydanında veya halkın önünde değil, kafanın içinde, hoş olmayan düşüncelerle yüzleşme kabiliyetinde de bulunur.” Üstelik Brooks Schmitt, Jünger ve Strauss’u taklit ederek liberal kapitalizmden de yakınır: “Bu günlerde günah ve zaaftan daha az bahsedilmektedir. Kapitalizm

bu değerler sistemini de yıkmıştır. Medyadaki gırtlak gırtlığa rekabette eğlenceli ve tasvip edilen bir içerik yaratan herkes ödüllendirilmektedir.” “Hayat yalnızca ‘eğlenceli ve onaylanan’ bir içeriğe indirgenmiştir, ‘kahramanca’ temalardan yoksundur” ifadesi, Strauss ve Schmitt’in özgür toplumların ciddiyet yoksunu olduklarına ilişkin şikâyetlerinin bir taklididir. Brooks Irak’ta savaşa girmenin de ateşli bir destekçisidir, yazılarında neo-muhafazakâr arkadaşları Robert Kagan ve William Kristol’a, estetik bir savaş çağrısı ifade-siyle, “kahramanlık duygusunu onarmak”, “dünya canavarlarının çoğunu frenlemek veya yok etmek” için Birleşik Devletlerin askeri gücünü kullanması teklifinde bulunur.²⁰⁸

Kolektivist geleneğin mirasçıları için savaş olmadan, şiddet olmadan, çatışma olmadan, mütevazı özelliklerinden barışçıl bir biçimde istifade edebilmeleri için birey haklarının korunmasıyla, bir ulusun büyük olabileceği kolay kolay düşünülemez. Kahramanca mücadelelerin olmadığı bir hayat, onlara göre, ciddiyetin ve anlamın olmadığı bir hayattır. İşte bu estetik savaş değerlendirmesi milyonların hayatını kül eden yakıt olmuştur.

Savaşlar Kaçınılmaz Değildir

“Yakında savaşa girecek kadar sersem hiçbir yoksul kalmayacak; savaş karlı olmaktan çıktığı için değil, hiçbir zaman asla karlı olmadığı için; barış fikrinin daimi savunucusu olan muhteşem liberteryenlerin öğretileriyle gelişen sosyal bilinçten dolayı otorite savaşa yol açarken özgürlük barışa yol açar. Özgürlük âşıkları, özgürlük taraftarlarının hayatlarıyla otoriteyi savunanların hayatlarını yani kurtarmayı denemiş olanlarla yok etmeyi denemiş olanların hayatlarını karşılaştırmaya isteklidir.”

-Charles T. Sprading²⁰⁹

Avrupa'da olağan üstü yıkıcı ve ölümcül bir savaşın patlak vermesinden kısa bir süre önce, 1913 yılında, Amerikalı bir liberteriyen, Birleşik Devletleri “bütün savaşları sona erdirecek savaş” adını verdiği bir savaşa sokan, Başkan Woodrow Wilson'ın gelecek retoriğini herkesten önce görmüştür. Charles T. Sprading şöyle sormuştur:

“Savaş nasıl durdurulur? Savaşa girerek mi? Kan akıtma kan akıtarak mı durdurulur? Hayır; savaşı durdurmanın yolu savaşa girmeyi durdurmaktır.”²¹⁰

O gün liberteriyenlerin sesi önemsenmedi ve milyonlar bunu hayatlarıyla ödedi. Zaman özgürlük aleyhine döndü, liberteriyen gazeteci E. L. Godkin'in yüzyılın başında uyardığı gibi:

“Çoğunlukla yaşlı adamlar, sadece geride kalanlar, hâlâ Liberal doktrini savunur ve onlar hayatlarını kaybettiklerinde, Liberal doktrinin şampiyonları da olmayacak... Bir kez daha eski kutsal hak yanılışı yıkıcı gücünü öne sürdü ve tekrar reddedilmeden önce olağanüstü ölçüde uluslararası mücadeleler verilmelidir.”²¹¹

Godkin kısa dönem hakkında haklıydı, Sprading ise yanılmıştır. Fakat her ikisi de barış vadeden uzun dönemi görmüştür. Zaman, tekrar özgürlük fikirlerine doğru döndü. Her kıtadan liberteriyenler, dünya barışı için ve düşünce, ifade, ibadet, birlik kurma, seyahat, çalışma ve ticaret özgürlüğü için çalışıyor. Küresel ekonominin büyümesi savaş özentilerini azalttı ve barış şansını arttırdı. Yöneticilerin, devlet adamlarının, diktatörlerin diğerlerinin hayatlarını imha etmek için kullandıkları modern “kutsal hak” teorilerini, bir kalemde, reddetmek bize kalmıştır. Albay Pyotr Pavlovich Novikov'un sözleriyle, zaman “herkesin farklı olma, özel olma, kendi istediği gibi düşünme, hissetme ve yaşama hakkı olduğunu ileri sürmenin” ve herkesin özgürlük ve barıştan yararlanacağı bir dünyayı gerçekleştirmenin zamanıdır.

11. SAVAŞ SANATI

Sarah Skwire

Edebiyat ve şiir bize savaşta görülmeyenleri nasıl gösterir? Savaşı anlamamıza yardımcı olabilmek için şairin; istatistikçiyle, tarihçiyle ve gazeteciyle karşılaştırıldığında nasıl bir avantajı vardır? Sarah Skwire üniversitelerde “yazmak” üzerine ders kitabı olan ve şu an on birinci baskısı yapılan Tez Yazmak’ın yazarıdır. The New Criterion, The Oxford Magazine ve the Vocabule Review dergileri ve diğer birçok yerde yayımlanan şiirleri ödüller kazanmıştır. Liberty Fund derneğinin bir üyesidir.

Shakespeare’in V. Henry’sinin önemli tarihi olayları ve destansı karakterleri arasında neredeyse kaybolan karakterler listesinde sadece “Oğlan çocuğu” olarak bilinen bir isimsiz çocuk vardır. Çocuk, Fransa’ya karşı eski arkadaşları olan Kral’ın başlattığı savaşa hazırlanan Hal’in eski ahbabları ile vakit geçirir. Oğlan çocuğunun küçük rolünü, komik Pistol karakterine Fransızca’dan biraz çeviri yapıp izleyicilere: “Ben uşaklarla, kampın eşyalarının yanında kalmalıyım: Fransızlar bilseler bizi kabak gibi avlarlar, çünkü kampı koruyanlar sadece birkaç oğlan çocuğu” dediği dördüncü sonuna kadar onu neredeyse fark etmeyiz.

Bu, çocuktan haber aldığımız son zaman olur, çünkü Fransızlar gerçekten de kampı biliyorlardır. Eşyayı koruyan oğlan çocukları katledilmiştir ve bu ‘katıksız üçkâğıtçılık’ savaşın şanı ve dehşeti arasındaki dengeyi tartmakla meşgul oyuna bir kanlı sahne daha katar.

Shakespeare neden böyle bir şey yapmaya zaman ayırsın? Tanrı aşkına neden Agincourt Savaşı’nın ortasında durup ölmek üzere

olan isimsiz bir çocuğa fazladan bir konuşma yazsın?

Bence bunun cevabı IV. Henry'nin birinci bölümünde Fals-taff'ın askerlerine olan hissiz tavrına karşı bir aşî olarak bu oğlan çocuğunun öyküsüne ve buna vereceğimiz korku dolu tepkiye ihtiyaç duymamızdır. “Evet, evet ölecek gibiler. Ölüme giden askerler, ölüme giden askerler. Diğerleri gibi kocaman bir mezarı dolduracaklar. Sadece ölümlüler, sadece ölümlü.” Bence cevap, Shakespeare'in edebiyatın yapabileceğı en etkili şeyi keşfetmesidir. Savaşın tümleyici, isimsizleştiren tecrübesi içinde bireylerin sesini duymamızı sağlamasıdır. Bu beceri, savaşı yok edebilmek için savaşı inceleyip anlamak isteyen klasik liberaller için edebiyatı çok değerli kılar.

Savaşın bizi isimsizleştirdiğı yeni bir sav değildir. Orwell bunu iyi bilirdi ve dünyayı “hep savaşta” olarak betimleyen 1984 romanında bu isimsizleştirmeye yardımcı olan yepyeni bir sosyal düzen görürüz. Erkekler ve kadınlar yakın ilişki kurmama konusunda teşvik edilirler. Tüm faaliyetler grup faaliyetleridir. Özel alana veya kişisel mülkiyete izin vermeyen sürekli bir gözetim vardır, bütün bunların amacı birbiriyle değış-tokuş edilebilecek insan birimleri yaratmaktır.

Vaclav Havel şiddetten baskıcı hükümete geçerek onun zalim ve durağan olarak kabul eden post-totaliter devlet ile ilgili yazılarında aslında savaşta olan bir devleti tanımlıyor gibidir: “Post-totaliter sistemin istekleri ve hayatın istekleri arasında derin bir uçurum vardır. Temelinde hayatta çoğulculuk, çeşitlilik ve bağımsız bir kendiliğinden oluş ve bir araya gelme vardır; özetle kendi özgürlüğünü gerçekleştirmeye çalışır. Post-totaliter sistem de riayet, yeknesaklık ve disiplin ister. Bu sistem disiplini altındaki insanlara sadece onların hizmet etmesini sağlayacak kadar hizmet sunar. Bunun dışındaki her şey, yani insanların önceden

tanımlanmış rollerini aşan her olay sistem tarafından kendine bir saldırı olarak algılanır.”

Bu isimsizleştirmeye, savaşın yok edici gücüne ve savaş halinde olan devlete karşı elimizde olan şey yazarın sesidir.

Mark Twain Savaş Duası kitabında bu gücünü ışıklar içindeki tanrının elçisinin toplanan kalabalığa onların duasının diğerlerinin yıkımı olduğunu hatırlatmasıyla kullanır:

“Ey Yüce Tanrımız, bize onların askerlerini bombalarımızla kanlar içinde paramparça etmemize yardım et; gülücüklerle dolu topraklarını vatanseverlerin solmuş bedenleriyle doldurmamızı sağla; silahların gürültüsünü yaralılarının acı çığlıklarıyla bastırmamıza yardım et; evlerini alevler içinde küle çevirmemizi sağla; suçsuz dullarının kalplerinde iyileşmez yaralar açmamıza yardım et; dostsuz kalan küçük çocukları kimseyi tanımaz şekilde boş boş gezene kadar başları üzerinden çatılarını yok etmemizi sağla... senden sığınma ve aman diliyoruz.”

Düşman isimsiz bir kitle olmaktan çıktığında onlara ateş açmak çok daha zor olur.

Biri isimsiz bir kitlenin bir parçası olmaktan çıktığında tetiği çekmesi çok daha zorlaşır. Bu yüzden tasnif çok önemlidir. İkinci Dünya Savaşı esnasında Henry Reed’in yazdığı şiir “Yayları Gevşetmek” bize acemilerin askerlere dönüştürüldüğü silah kullanma dersini anlatır. Eğitim çavuşunun monoton sesi ve öğrettiği tasnifleme, sınıfın dışındaki güzel bahar günü ve doğanın el değmemişliği ile zıtlık oluşturur.

Bu-gün parçalarımızı adlandırıyoruz. Dün,
Günlük temizlik yaptık. Ve yarın sabah,
Atıştan sonra yapılacaklar var. Ama bu-gün,

Bugün parçalarımızı adlandırıyoruz. Japonika çiçeği
Dışarıda tüm komşu bahçelerde mercan gibi parlıyor,
Ve bugün parçalarımızı adlandırıyoruz.

Savaşın isimsizleştirmesinin uğursuzluğu, sadece insanları alıp onları değiştirilebilir, ayırt edilemez parçalara dönüştürmesinden değildir. Savaşa gittiğinde bu parçalara neler olacağı ise korkutucudur.

İşte tam burada gerekli olan şey yazarın sesidir ve savaşta bulunmuş yazarın sesi ise çok daha değerlidir.

Bu harika seslerden biri şiirlerini Birinci Dünya Savaşı'nda cephede yazan ve savaşa karşı çıkmak için savaşın anonimleştirmesine dikkatleri çeken Wilfred Owen'dır. "Kader Mahkûmu Gençler Marşı" adlı şiiri "Sürü halinde ölenler için hangi çanlar çalar?" gibi sert bir mısra ile başlar. Mısraya bireylerin toplu olarak ölüme gönderilmesinden duyduğu kaygı ve trajik duygular hâkimdir. Ünlü "Tatlı ve Şerefli" şiiri nizam içerisinde yürüyen bir grup askeri geniş bir açıdan izlememizi sağlar: "İki büklüm çuval giymiş yaşlı dilenciler gibi/ Küfürlerle geçtik çamurun içinden" mısralarıyla gaz saldırısına maskesiz yakalanan bir askerin bireysel deneyimini gösterir.

Ama hâlâ bağırıp tökezliyordu biri,
Ateşin veya kirecin içinde boşuna bocalayan biri gibi...
Loş, dumanlı camların ve koyu yeşil ışığın içinden,
Yeşil bir denizin dibindeymişim gibi gördüm onu boğu
lurken.

Büyün rüyalarımda çaresiz bakışlarımın önünde,
Bana doğru geliyor, batıyor, tıkanıyor, boğuluyor.

Bu noktada Owen okuyucuya dönerek şöyle diyor: “Benim gördüklerimi görüp duyduklarımı duysaydınız, savaş zaferlerini öylece aklınıza getiremezsiniz”. Böylece onun sanatıyla isimsiz asker bir birey haline geliyor ve ölümü acı verici bir şekilde kişiselleşiyor.

“Paskalya 1916” şiirinde de benzer bir şekilde Paskalya ayaklanmasında hayatını kaybedenleri anıyor.

Bir şiirde yazıyorum...
MacDonagh ve MacBride,
Ve Connolly ve Pearse,
Şimdi ve gelecekte,
Yeşil rengini taşıyan her şey ve herkes,
Değiştirildi, tamamen değişti:
Korkunç bir güzellik doğdu.

Ölenlerin isimlerini basitçe sıralayarak şair kaybedilen hayatların sadece bir sayıdan ibaret olmadığını, insanların hayatlarını kaybettiğini ifade etmiş oluyor. Edebiyat bizim bu hayatlardan ve bu seslerden haberdar olmamız konusunda ısrarcıdır. V. Henry’deki Oğlan Çocuğu’nun adı neydi acaba diye merak ettirir bize.

Yeats bireylerin hayatını kaybetmesinde korkunç da olsa bir güzellik görmüşse de, İsraili şair Yehuda Amichai’nin tek gördüğü çaresizliktir:

Bombanın çapı otuz santimetreydi
ve tesir menzilinın çapı yaklaşık yedi metre,
dört kişi öldü on biri yaralı.
Ve bunun dışında daha geniş bir acı ve zaman çemberinde,

iki hastaneye ve bir mezarlığa savruldu. Ama geldiği şehirden

yüz kilometreden fazla uzağa gömülen genç kadın,

bu çemberi oldukça genişletiyor,

onun ölümünün yasını deniz ötesi bir ülkenin

uzak kıyılarında tutan yalnız adam

tüm dünyayı bu menzile katıyor.

Ve ben öküzlerin Tanrının tahtına ve ötesine erişen göz-yaşlarına değinmiyorum bile,

Çünkü bu menzili sınırsız ve Tanrısız hale getirir.

Owen'ın "Tatlı ve Şerefli" (Dulce et Decorum Est) şiirinin bir gaz saldırısının yarattığı kişisel izlenimlere odaklanıp sonrasında okuyucuya bu olayı sorgulattığı gibi, Amichai bir bombanın tesiri altına aldığı iç içe çemberleri okuyucuya hatırlatarak bu küçük bombanın aslında ne anlama geldiğini ifade ediyor. Bomba sadece dört kişinin hayatına mal olmuş olabilir ancak etkisi "Tanrı'nın tahtına ve ötesine" uzanıyor.

Savaşta büyük sayıların hesabını yapmanın bir önemi vardır. Ne kadar harcanmış, ne kadar asker kaybetmişiz, kaç sivil öldürülmüş. Fakat bunun yanı sıra büyük sayıların bize ne kadar çok şey anlattıysa anlatsın her şeyi anlatmadığını hatırlamalıyız. Amy Lowell'ın "savaş denilen örüntü" olarak atıfta bulunduğu bir bakınca aslında bu örüntüyü oluşturan detayların silikleştiğini ve bu sayede bize bu detayları getiren kişilerin hayatlarını unutmamızı sağladığını görürüz.

Birçok yazar, insanların savaş zamanında sanat değil haber istemesi yüzünden yazar olmaktan dolayı hissettiği çaresizliği dile dökmüştür. Pablo Neruda savaş zamanında neden iyi veya çok

yazmadığını şu ünlü dizeleriyle açıklamıştır:

Soracaksınız: neden şiirinde
Hayallerden, memleketindeki
Büyük volkanların yapraklarından bahsetmiyor?

Gel ve sokaklarda akan kanı gör,
gel ve gör
sokaklarda akan kanı,
gel ve gör kanı
sokaklarda!

Yazar savaş zamanında “gel ve sokaklarda akan kanı gör” demekten başka söylenecek bir şeyin olmadığını ifade etmektedir. Ayrıca, söylenebilecek tek şey bu iken şiir ne işe yarar diye sormaktadır.

Ancak Auden bize sokaklarda akan kanın isim kazanmasında yazarın sesinin kullanılabileceğini ve bunun gerekli olduğunu hatırlatır. Çünkü akan sadece kan değildir; birinin kanıdır. Savaşın içindeki katmanlı yalanların karşısında bireyin değerini savunmak için bireyin sesi kullanılmalıdır.

Tek sahip olduğum bir ses
Bu kat kat yalanları durdurmak için,
Beyindeki romantik yalanlar
Sokaktaki duygusal adam
Ve gökyüzünü taciz eden binalarıyla
Otoritenin yalanı:
Devlet diye bir şey yoktur

Kimse yalnız değildir;
Seçenek sunmaz açlık
Vatandaşa veya polise;
Birbirimizi sevmeliyiz ya da ölmeliyiz.

12. SAVAŞ DUASI

Mark Twain

Kitap yazarken kullandığı Mark Twain- mahlası ile daha iyi tanınan Samuel Langhorne Clemens- Amerikan tarihinin en büyük yazarlarından biriydi. Tom Sawyer'ın Maceraları ve Huckleberry Finn'in Maceraları kitaplarından bazılarıdır.

Büyük ve yüce bir heyecanın yaşandığı bir dönemdi. Ülke silahlanmış, savaş başlamıştı. Her sinede milliyetçiliğin kutsal ateşi yanıyor; davullar, bandolar çalınıyor; çocuklar oyuncak tabancalarının tetiklerini çekiyor; her elde fişek demetleri ısıklar ve cızırtılarla patlatılıyor; güneş altında çatılarda ve balkonlardaki engin bayrak denizi dalgalanıyor; orduya gönüllü katılan gençler yeni üniformaları ile keyifli ve iyi bir şekilde bulvarda düzenli adımlarla ilerliyor; onlar geçerken gururlu baba, anne ve sevgilileri mutluluk yansıyan sesleri ile tezahüratlar atıyor; geceleri toplu halde kitleler soluk soluğa verilen milliyetçi hitabeti dinliyor; bu onların yüreklerinin en derinliklerindeki uyandırıyor; hitabet alkış yağmurları ile kesiliyor; rahipler bayrağa ve vatana bağlılık vaazları verirken gözyaşları akıyor; ve her dinleyeni derinden etkileyen harareti anlatım Savaş Tanrısı olan yüce varlıktan makbul sebebimiz için yardım diliyordu.

Gerçekten de kıvançlı ve merhametli bir dönemdi; yarım düzine düşüncesiz ruh, savaşı kınama ve haklılığı konusunda tereddüt etme cesaretini gösterdiğinde derhal ciddi ve öfkeli bir uyarı alır ve onlar da şahsi güvenliklerini koruyabilmek için çabucak gözden kaybolur ve bu şekilde bir daha asla kimseyi rahatsız etmezlerdi.

Pazar sabahı olmuştu, bir sonraki gün taburlar cepheye gideceklerdi; kilise hınca hınç doluydu; gönüllü askerler oradaydı, yüzleri savaşa dair hayalleri ile aydınlanmış, kafalarında aman vermeden ilerleme, hız kazanma, taarruz ateşi, kılıçların ışıltısı, düşmanın kaçıışı, arbede, kuşatma, acımasız kovalama ve boyun eğdirme!

Sonra savaştan eve dönüş, yanık tenli kahramanlara açılan kucaklar, sevgi dolu bakışlar, zaferin altın denizine dalış! Gönüllü askerlerin, sevdikleri yanında gururlu, mutlu oturuşu; onur kazanılacak topraklara gidecek, bayrağı kurtaracak veya ölümlerin en kutsalını yaşayamaya gidecek oğulları ve erkek kardeşleri olmayanların imrenişi. Ayin devam ediyordu; Eski Ahit'ten bir bölüm okunuyordu; ilk dua bitmiş, ardından binayı sallayan org notaları takip ediyor ve mekanın nabızı hızlanıyor; parlak gözler ve hızla atan yüreklerle heybetli bir yakarış dökülüyordu ağız-lardan:

Acımasız Tanrımız! Sen her şeyi emredensin, çağrın gök gürültüsü, kılıcın şimşektir!

Bunu “uzun” dua takip etti. Hiç kimse onun kadar tutkulu çağrısı ve etkileyici güzel bir dil görmemişti. Yakarış, merhametli ve iyi Tanrı'dan kutsal göreve giden genç askerlerimize göz kulak olması, onlara yardım ve rahatlık vermesi, vatansever görevlerinde onları cesaretlendirmesi, onları kutsaması, savaş günü tehlike anında onlara siper olması, onları kutsal elinde taşıması, güçlü ve güvenli kılması, kanlı savaşta yenilmez yapması, düşmanı ezip geçmelerinde yardımcı olması, onlara bayraklarına ve ülkelerine daimi onur ve zafer getirmesi isteniyordu.

Üzerindeki kana bulanmış uzun urbası ayaklarına kadar uzanan, yaşlı bir yabancı gözlerini rahibe dikerek yavaş ve sessizce kapıdan girdi ve ana koridora çıktı. Açık başından beyaz saçları bir

şelaleden köpüren sular gibi omuzlarına dökülüyor, bu güçlüklerle dayanmış doğal olmayan biçimde solgun hatta ölü gibi renksiz olan yüzünü tamamlıyordu. Bütün meraklı gözler onu takip ederken, o hiç durmadan sessizce rahibin yanına kadar gitti ve orada durarak beklemeye başladı. Rahip vaazını kapalı gözlerle verdiğinden onun varlığından habersiz etkileyici duasına devam etti ve sonunda hararetle çağrısı ile tamamladı: “Lordumuz, Tanrımız, Babamız, ülkemizin ve bayrağımızın koruyucusu erlerimizi koru ve bize zaferi nasip et!”

Yabancı onun koluna dokundu ve eliyle ondan kenara çekilmesini istedi, şaşırان rahip çekildi ve yabancı onun yerine geçti. Önce esrarengiz bir ışığın yandığı vakur bakışlarıyla büyülenmiş insanlar üzerinde göz gezdirdi; sonra derinden gelen bir sesle:

“Ben Tanrı’nın katından geliyorum, Yüce Tanrı’dan mesaj getirdim!” dedi. Bu sözler salonda bir şok etkisi yarattı; yabancı bunu fark ettiyse de, hiç ilgilenmedi. “Tanrı kullarının duasını duydu ve onun elçisi olan benim bu duanızı tam anlamıyla açıklamamı dinledikten sonra hâlâ istiyorsanız Tanrı duanızı yerine getirecek. Çünkü insan aslında dua ederken durup düşünmezse fark ettiğinden daha fazlasını ister.

“Tanrının kulları ve sizler duanızı ettiniz. Durup düşündünüz mü? Tek bir dua mı ettiniz? Hayır, iki dua ettiniz; biri dile getirilen, biri getirilmeyen. Ancak ikisi de tüm yakarışları, söylenen ve söylenmeyenleri duyan Tanrı’nın kulağına gitti. Bunu ölçüp tartın, aklınızda tutun. Kendinize bir nimet isterken dikkatli olun! Olun ve aynı anda komşunuza niyetlenmediğiniz bir lanet çağırmayın. Suya ihtiyaç duyan ekininiz için yapacağınız yağmur duasını ederken, muhtemelen ona ihtiyaç duymayan, yağsa zarar görecektir olan komşunun ekini için bir beddua ediyorsunuz.

“Tanrı’nın hizmetçisi olan rahibin duasını duydunuz, bir kıs-

mına da eşlik ettiniz. Tanrı beni bu ettiğiniz duanın dile getirmediğiniz kısımlarını size anlatmak üzere görevlendirdi. Bu dile getirmediğiniz kısımları hem siz hem de rahip sessizce ama tutkuyla kalbinizden geçirdiniz. Bilmeden ve düşünmeden mi? Tanrı bunu böyle varsayıyor. “Yüce Tanrımız bize zafer ver” sözlerini duydunuz, bu yeterli. Bütün dua aslında bu gebe kelimeler içerisinde. Ayrıntıya girmeye gerek yoktu. Siz zafer duası ederken, aslında zaferin getireceği fakat dile getirilmeyen birçok sonucu istediniz, bu sonuçlar elinizden bir şey gelmeden ortaya çıkacaktır. Tanrı’nın Ruhu dinlerken duanızın söylemediğiniz kısmını da duydu. Bunları sizin için kelimelere dökmemi istedi. Dinleyin!

“Babamız Yüce Tanrı! Genç vatanseverlerimiz, kalplerimizin saneleri savaşa gidiyor, onlarla ol! Ocaklarımızı bırakan ruhlarımız da düşmanı cezalandırmak için onlarla. Ey Yüce Tanrımız! Bize onların askerlerini bombalarımızla kanlar içinde paramparça etmemizde yardım et; gülücüklerle dolu topraklarını vatanseverlerin solmuş bedenleriyle doldurmamızı sağla; silahların gürültüsünü yaralıların acı çığlıklarıyla bastırmamıza yardım et; evlerini alevler içinde küle çevirmemizi sağla; suşuz dullarının kalplerinde iyileşmez yaralar açmamıza yardım et; dostsuz kalan küçük çocukları kimseyi tanımaz, aç ve susuz bir şekilde, üzerindeki yırtık pırtık kıyafetlerle harap olmuş topraklarda boş boş gezene kadar başları üzerinden çatıların yok etmemizi sağla. Onlara yazın yakıcı sıcaklar, kışın dondurucu soğuklar, moral yitikliği, ızdırap yorgunluğu ver. Senden sığınma ve aman diliyoruz.”

“Tanrım sana tapan bizler için onların umutlarını yok et, ömürlerini soldur, acılı göçlerinin süresini uzat, adımlarını ağırlaştır, yollarını kendi gözyaşlarıyla sulamalarını sağla, bembeyaz karı yaralı ayaklarının kanıyla boya!

“Bunu sevginin kaynağı olan senden, sevgi ruhu içerisinde istiyoruz. Sen sana inançla sığınanların, mütevazı ve tövbe-kâr kalplerle yardımını isteyenleri yalnız bırakmazsın. Amen!”

(Biraz duraklamadan sonra) “Bunu siz dua ettiniz; hâlâ aynı şeyi istiyorsanız söyleyin! En Yüce’nin kulu sizi bekliyor.”

Sonrasında bu adamın aklını kaçırmış biri olduğuna inandılar, çünkü söyledikleri hiçbir anlam ifade etmiyordu.

13. TATLI VE ŞEREFLİDİR

Wilfred Owen

Wilfred Owen İngiliz şair ve askerdi. 4 Kasım 1918’de Birinci Dünya Savaşı’nı sonlandıran mütarekenin imzalanmasından bir hafta önce çatışmada hayatını kaybetti.

İki büklüm, çuval giymiş yaşlı dilenciler gibi,
Çarpık bacaklı, acuzeler gibi öksürerek, küfürlerle geçtik
çamurun içinden
Başımıza musallat olan roketlere sırtımızı çevirene kadar
Ve uzaktaki çadırlarımıza doğru yorgun argın yürümeye
başladık.
Adamlar uyukluyordu yürürken. Birçoğu botlarını kay-
betmiş
Ama kanlı ayaklarıyla topallamaya devam ettiler. Hepsi
sakat; hepsi kör;
Yorgunluk sarhoşu; arkalarında patlayan yorgun, kendile-
rinden üstün çıkmış
mermi kovanlarının uğultularına bile sağlar.
Gaz! Gaz! Acele edin, çocuklar! -El yordamıyla o hantal
gaz maskelerini
Tam zamanında takmanın mutluluğu;
Ama hâlâ bağırıp tökezliyordu biri,
Ateşin ya da kirecin içinde boşuna bocalayan bir adam
gibi...

Loş, dumanlı camların ve yeşil ışığın içinden,
Yeşil bir denizin dibinde gibi, onu boğulurken gördüm.
Bütün rüyalarımda çaresiz bakışlarımın önünde,
Bana doğru geliyor, batıyor, tıkanıyor, boğuluyor.
Siz de yürüyebilseydiniz sisli rüyalarda,
Onu içine fırlattığımız vagonun arkasından,
Ve izleyebilseydiniz debelenen beyaz gözlerini yüzünde,
Günahtan usanmış şeytan gibi sarkmış suratını;
Duyabilseydiniz, her sarsılışında, oluk oluk gelen kanı
Köpükle tahrip edilmiş ciğerlerinden,
Kanser gibi karanlık, midesinden gelen su kadar acı
Masum dilindeki dermansız yaraları,
Dostum, öyle keyifle söyleyemezsiniz,
Umutsuz bir zafere heves eden çocuklara
O eski yalanı: “Vatanın İçin Ölmek Tatlı ve Şerefli dir.”

14. YAŞLI ADAMLA ÇOCUĞUN ÖYKÜSÜ

Wilfred Owen

Wilfred Owen bir İngiliz şair ve askeriydi. 4 Kasım 1918'de, Birinci Dünya Savaşı'nı sonlandıran Ateşkeşten bir hafta önce çatışmada öldürülmüştü.

Böylece İbrahim kalktı, tahtayı ikiye ayırdı ve gitti,
Yanına ateşi aldı, bir de bıçak.
Ve ikisi de bir süre birlikte kaldıkları için,
Önce oğlu İshak konuştu ve dedi ki, Babacığım,
Hazırlıklar, ateş ve demir tamam,
Ama bu ateşli adağın kurbanlık kuzusu nerede?
Bunun üzerine İbrahim çocuğu kemerlerle ve kayışlarla
bağladı ve oraya siperler, hendekler kurdu,
Ve oğlunu kurban etmek için bıçağı uzattı.
O anda hayret! Bir melek cennetten ona seslendi,
Dedi ki, çocuğa elini sürme,
Ona hiçbir şey yapma. Bak,
Bir koç, boynuzları çalılıklara takılmış;
Onun yerine Gurur Koçu'nu takdim et.
Fakat yaşlı adam bunu yapmadı, ve oğlunu kesti,
Ve Avrupa'nın evlatlarının yarısını, birer birer.

15. BARIŞ SENİNLE BAŞLAR

Cathy Reisenwitz

Sen, bu kitabı okuyan biri olarak, bu dünyayı daha barışçıl hale getirmek için ne yapabilirsin? Nasıl bir fark yaratabilirsin? Atabileceğin adımlar ve elindeki kaynaklar neler? Cathy Reisenitz Young Voices'ta editördür ve Students For Liberty'yle birlikte çalışmaktadır. Kendisinin politika ve kültür hakkındaki yazıları Forbes, the Chicago Tribune, Reason, VICE Motherboard ve Washington Examiner gibi yayınlarda çıkmıştır.

Savaş etrafımızı çevrelemiştir ancak kendini gizler. Bir zamanlar savaşların başlangıçları ve sonları belliyken, şimdi bitmek bilmeyen bir çatışma halinde yaşamaktayız. Çünkü sürmekte olan savaşlar yabancı devletlere karşı değil, “uyuşturucu” ve “terör” gibi soyutluklar üzerinde gerçekleştiği için, zafere ulaşıp ulaşılmadığını bilmek mümkün değildir. Terör bir taktik, uyuşturucu ise bir maldır; bildiğimiz düşmanlar gibi “yenilemezler”. Bu yüzden onlara karşı süren savaş bitmez.

Savaşlar hayatları parçalar fakat aynı zamanda da hukukun üstünlüğünü ve sivil özgürlükleri, sivil toplumu oluşturan esas kurumları, ihlal eder. Belirlenen hedefleri infaz etmek için, herhangi bir yargılama olmadan, gizli insansız hava aracı programları kullanılmaktadır. Gerçek ya da hayali düşmanlara savaş açmak için muazzam casusluk programları başlatılmakta ve gerekli görülen şekilde meşrulaştırılmaktadır. Silahlı kuvvetler “başarısız devletlere” gönderilir, sıklıkla sadece yerel dengeleri bozarlar. Silahlı müdahaleyi ve topraklarını genişletme hedeflerini meşrulaştırmak amacıyla, politik sistemlerin dengesini bozup kaos yaratmak için silahlı kuvvet kullanılır. Yerli “barış

kuvvetleri”, bölgedeki vatandaşlara gittikçe savaş alanındaki düşmanlar gibi muamele eden askeri saldırı birimlerine dönüş-
türülmektedir.

Bu devlet şiddeti örneklerine Irak ve Afganistan’ın, Çeçenis-
tan’ın, Gürcistan’ın ve Kırım’ın işgal edilmesini, Libya ve Suri-
ye’deki, Somali ve Darfur’daki silahlı çatışmaları ve çok sayıdaki
diğer çatışma ülkelerini ekleyince, y jenerasyonunun hiç barış
görmediklerini fark ediyoruz. Bizler aleni ya da değil, tek ya da
çok taraflı olsun, savaş içindeki bir dünyada büyüdük. Bizler bu
bilinmeyen ideali, barışı, nasıl savunabiliriz?

Yine de yüzyıllar boyunca eğilim savaştan kaçınma yönünde ol-
muştur. Çok daha fazla sayıdaki insanın günlük hayatı geçmiş-
teki nesillerden daha barış içinde sürmektedir. Küresel ticaret
ve iletişim, barışın araçları, dünyanın şimdiye dek en küresel
olarak bilinçli jenerasyonunu doğurmuştur -gerçek dünya va-
tandaşlarını.

Birçok bölgedeki birçok insan için şiddet sebebiyle ölüm ihti-
mali azalmıştır, ancak devletin organize ettiği şiddet kampan-
yaları da birçok ülkenin vatandaşları için neredeyse kalıcı hale
gelmiştir. Bu tür sonu gelmeyen savaşların kurbanları genellikle
halkın gözünden gizlenir: insansız hava uçakları saldırılarında
ölen masumlar; yasaklama (“uyuşturucu savaşı”) ve kanunsuz
“karaborsa”ya eşlik eden çete ve polis çatışmalarının kurbanları;
doğrudan askeri çatışmalarda savaşanlar ve savaşmayanlar ha-
yatlarını kaybeder; ve insanların görmekte en çok zorlandıkları
kurbanlar da özgürlük, sınırlı hükümet ve hukukun özgürlü-
ğüdür.

Peki bizim neslimiz barışı korumak için ne yapabilir? Üç adım
bulunmaktadır: Öğrenin. Güçlendirin. Teşkilatlanın.

Öğrenin

Savaş olması için yaygara koparanlar, bilgisiz, uysal ve güvenen bir nüfusa bel bağlar. Savaşların “ekonomiyi canlandırdığı” oyunu gibi yanılgılar, bilgisizlikle, düpedüz kandırmaca ve soru sormaya cüret edenleri öcü gibi gösteren sahte vatanseverlik çağrılılarıyla birleştğinde, insanları savaş için gaza getirebilir ya da hükümetlerinin yaptığı şeyleri uysal bir şekilde kabul etmelerine sebep olabilir. Silahlı kuvvet kullanımının olası sonuçları hakkında mantıklı açıklamalar yerine sadece amaç bildirimleri yapılmaktadır. İstenmeyen sonuçların ya da risklerin olabileceği fikri bile düşünülmeden reddedilmektedir.

Bilgilenmek, sebepleri, riskleri ve dengeleri anlamak, gerçeklere ulaşmak ve hatta politikacıların amaçlarından şüphe duyup onların karşısına çıkmaya istekli olmak bile barışı sağlamak için önem taşır. Bu kitap iyi bir başlangıçtır fakat barış için çalışmak isteyenlerin yapması gereken çok daha fazla şey vardır.

Kendimizi dış ilişkiler hakkında eğitmeli ve askeri müdahalenin tarihini öğrenmeliyiz, özellikle de kurbanların bakış açısından görüldüğü şekliyle. Savaş ciddi bir konudur ve bizlerden gerçeklere, beklenmeyen sonuçlara, bedellerin tümüne ve yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı üzerindeki muhtemel etkilerine dikkat etmemizi gerektirir.

Bu kitaptaki makaleleri bitirdikten sonra, bu cildin sonundaki “Daha Fazla Bilgi İçin Öneriler” kısmı iyi bir başlangıç noktası olacaktır. Daha ayrıntılı “politika-odaklı” bilgi ve analiz için, www.cato.org/foreign-policy-national-security harika bir kaynaktır. Serbest internet erişimi olan ülkelerde, arama motorları da (ve kaynaklara dair sağlıklı bir şüphecilik ile) paha biçilemez bilgi kaynaklarıdır.

Güçlendirin

Bazen insanların barış için konuşmaya ikna olmaları için, önce başka birinin bunu yaptığını görmeleri yeterlidir. Bu ilk kişi siz olabilirsiniz. Birinin şiddeti destekleyen bir ifade beyan ettiğini gördüğünüz zaman barışı ve gönüllü olmayı savunun. Bu kişisel bir sohbette (burası etrafınızdakilerin sloganların ötesine geçip şiddetin neden olduğu kötülüğü, ziyarı ve acıları görmelerine yardımcı olmak için öfkeden çok sebepler üretmek için en iyi yerdir), veya Facebook ya da başka bir sosyal medya ortamında, ya da bir mitingde, editör mektuplarında, radyo telefonlarında, münazaralarda veya okul gazetenizde olabilir. Genellikle yalnız olmadığınızı ve sesinizin, aksi takdirde sessiz kalmış olacak kişilerin sesiyle güçlendiğini göreceksiniz.

Büyük barış savunucusu Frédéric Bastiat'ın sahip olduğu kilit içgörülerden biri, hükümetin politikalarının sadece “görülen” değil, “görülmeyen etkilerinin de olduğuydu. Siyasetçilerin yapılmasını emrettiği bir şeyden dolayı ne “gerçekleşmedi”? Savaş için cipler ve tanklar üretilir, yani araba ve traktörler üretilmez.

Silah endüstrisi istihdam yaratır, yani bu istihdam barışçı girişimlerde yok edildikleri anlamına gelir. Her seçimin bir bedeli vardır, bir şeyden vazgeçilmiştir, bir şeyler olmaz, bu görülmez. Savaş da bundan farklı değildir. O da bir seçimdir ve seçimlerin bedelleri vardır. İnsanların bedelleri anlamalarını, görülmeyeni görmelerini sağlamak, savaşa doğru budalaca ve dikkatsizce yapılacak hamleleri azaltmak için büyük bir adımdır.

Eğer bir derece olsun yanıt veren bir hükümetin olduğu bir ülkede yaşıyorsanız, seçilen temsilcilerinize görüşlerinizi ifade edebilmemiz gerekir. Güzelce açıklanmış her kişisel iletişim, politikacılara çok daha fazla insanın sizin gibi düşündüğünü gösterir. Onlar genellikle bu tür iletişime dikkat eder, hem de çoğu kişi-

nin düşündüğünden çok daha fazla. (Kızgın söylemler genellikle göz ardı edilir.)

Eğer barış için iyi birer savunma olduğunuzu düşündüğünüz makale ya da çalışmalar görürseniz, onları Twitter, Facebook, VK, blogunuz ya da başka bir medya yoluyla paylaşmalısınız. Başkaları onlara yorum yaptığı zaman, onlara mantıklı bir şekilde cevap vermeli ve hem zihinlerini hem de kalplerini barışa doğru çekmelisiniz. Her etkileşimde, öfkeli olmak yerine ikna edici olmak en iyisidir. İnsanları suçlamak yerine ikna etmek daha iyidir. Amaç öfkeyi dışa vurmak değil, diğerlerini barış yolunda bizlere katılmaya ikna etmektir.

Kısacası, barış, sevgi ve özgürlük için duyduğunuz coşkuyu paylaşabilirsiniz. (Aslında, bu kitaptan daha çok sayıda alıp onları ailenizle, arkadaşlarınızla, sınıf arkadaşlarınızla -hatta eğer biraz cesur hissediyorsanız, öğretmenlerinizle bile-paylaşabilirsiniz.)

Teşkilatların

Eğer üniversitedeyseniz, bir Students For Liberty grubu bulup, aktif olabilirsiniz. Bunu yapmak kolaydır; ödüllendiricidir; ve sizin barışa, sevgiye ve özgürlüğe bağlılığınızı paylaşan arkadaşlar edebilirsiniz. Studentsforliberty.org adresinden bir gruba nasıl katılabileceğinizi ya da bir grup başlatabileceğinizi öğrenebilirsiniz. Veya barışçı toplumlar oluşturan reformları savunan kurumları bulmak için Atlas Network Global Directory'ye bakabilirsiniz. (<http://AtlasNetwork.org/>)

O zaman, barış için teşkilatların. Başkaları bunu yapmaktalar ve siz de yapabilirsiniz. Aşağıda sadece Amerika Birleşik Devletleri'nden (benim yaşadığım yerden) son zamanlarda alınmış birkaç örnek bulunmaktadır:

Ekim 2012’de Michigan Devlet Üniversitesi’nin Üniversiteli Liberteryenleri bir Sivil Özgürlükler Mezarlığı oluşturdu. Her biri savaşın kurbanı olmuş ya da olması muhtemel bir özgürlüğü temsil eden (“mahremiyet”, “serbest konuşma”, “habeas corpus” ve “dini özgürlük”) sahte mezar taşları yaptılar. Bu mezar taşlarını kesinlikle dikkat çekecekleri ana kampüsün kavşaklarından birine yerleştirdiler. Eğitim materyalleri dağıtılar ve gruplarına yeni üyeler kabul ettiler.

Mart 2012’de, Slippery Rock Üniversitesi Young Americans for Liberty grubu, kampüsteki “Savaşın On Yılı” etkinliğinde öğrencilerin ABD’nin Irak ve Afganistan’daki öldürücülüğünün boyutlarını anlamalarına yardım etti. Grup avluyu ABD bayraklarıyla doldurdu, her bir bayrak savaşın sürdüğü son on yılda Amerika’nın öldürdüğü iki kişiyi temsil etmekteydi. Aynı zamanda da öğrencilerin savaş hakkındaki düşüncelerini paylaşımları için bayrakların arasında bir “Serbest Konuşma Duvarı” inşa ettiler. Bir hafta boyunca her gün binlerce öğrenci bu serginin yanından yürüdü. Bu etkinlik, grubun diğer öğrencilerle savaşın olası sonuçları hakkında konuşmalarına ve serginin önünde masalar kurup özgürlük hakkında yazılar dağıtarak onları kulüpleriyle tanışma imkânını verdi.

Nisan 2013’te, Florida Üniversitesi, Üniversite Liberteryenleri grubu bir “İnsansız Hava Aracı Eylem Haftası” düzenledi. Bu etkinlik, hükümetin insansız hava araçları kullanımını ve insansız hava araçlarının askeri kullanımını destekleyen üniversite kararlarını protesto etmek için birçok politik spektrumdan grupları bir araya getirdi. Aynı zamanda da üzerinde füze taşıyan bir İHA’nın resmini bulunduğu bir serbest konuşma duvarı yaptılar ve kampüsteki yoğun alanlara, öğrencilere İHA’ların nerelere gönderildiğini gösteren bir “Savaş Alanındaki İHA’yı İğnele” sergisi bulunan masalar kuruldu.

Mart 2014'te Berlin'deki European Students For Liberty katılımcıları Kremlin'in Ukrayna'yı işgalini ve sürmekte olan Kırım'ın ilhakını protesto etmek için Rusya Büyükelçiliği'ne yürüdü. Grupta, silahlı istilaya karşı birleşmiş hem Rusya'dan hem de Ukrayna'dan öğrenciler bulunmaktaydı.

Konuşmanın hükümetler tarafından daha sıkı bir şekilde kontrol edildiği ya da bastırıldığı ülkelerde, bu tür bir çalışmanın yapılması daha zor olabilir, ancak barışı savunan öğrenciler yine de seslerini duyurmayı başarmaktadır. Rusya'da Students For Liberty eylemcileri Moskova, St. Petersburg'a ve Ukrayna'ya askeri müdahalede bulunan diğer şehirlerde yürüyüş yapmıştır (ve cesaretleri nedeniyle gözaltına alınmışlardır.)

Hindistan ve Pakistan'da Students For Liberty, tarihlerinin gereğinden fazla bir bölümünü karakterize eden savaşların, çatışmanın ve düşmanlığın yerini barış ve dostluğun alması için ticaretin serbestliğini desteklemiştir. Students For Liberty'nin Afrika'da bulunan üyeleri şiddetli çatışmadan zarar görmüş olan birkaç ülkede sivil barışı desteklemek için çalışmalar yürütmüştür. Aynı Latin Amerika için de geçerlidir, Venezuela, Guatemala, El Salvador ve başka yerlerde bulunan Students For Liberty eylemcileri barış için çalışmaktadır.

Gerçek şudur ki siz -bu makaleyi okuyan kişi-bir fark yaratabilirsiniz. Diğerlerine katılıp barışı destekleyebilirsiniz. Eğer şu anda katılabileceğiniz bir grup ya da hareket yoksa, siz bir tane başlatabilirsiniz. Her grup, her hareket biri tarafından başlatılmıştır. O kişi siz olun.

Fark Yaratın: Barışı Seçin

Bu kitabı okuyarak kendinizi eğittiniz. Öğrenebileceğiniz daha

fazla şey var, tabii ki, ama barışa doğru muazzam bir adım atmış bulunmaktasınız. Barış adına kullanabileceğiniz eğitimli bir sese sahipsiniz. Sesinizin duyulmasını sağlarsanız yalnız olmadığınızı göreceksiniz, diğerleri de seslerini sizinkiyle birleştirip barış mesajını güçlendireceklerdir. Diğerleriyle teşkilatlanıp barışa olan desteğinizi gösterin. Yaşlanıp saçlarınız ağardığında, “Ben barışın tarafında yer aldım” diyebilecek misiniz?

İLERİ OKUMA ÖNERİLERİ

Savaş insanlık tarihinde çok merkezi bir rol oynadığı için bu konuda savaşı öven, tanımlayan ve kınayan çok geniş bir edebiyat vardır. Bu ciltteki dipnotlar ek okuma ve çalışma konusunda kılavuz niteliğindedir. Aşağıda belirtilenler, özgürlüğü, gönüllü iş birliği ile gerçekleştirilen faaliyetleri ve ortak refahı; boyun eğme, komuta altında olma ve şiddeti tercih edenlerin bakış açısından savaş ve barış konusunu ele alan bazı önemli eserlerdir.

Frederic Bastiat'ın "Hukuk", "Devlet" ve Diğer Siyasi Yazıları 1843-1850 (Indianapolis: Liberty Fund, 2012): Eser içerisinde savaş, yağma ve devletçiliğin doğasına dair on dokuzuncu yüzyılın en büyük ekonomi yazarlarından biri tarafından kaleme alınmış etkileyici yazılar bulunmaktadır. Bastiat eserinde hükümetin korumacı olmak yerine nasıl yırtıcı, yıpratıcı olabileceğini açıklıyor (Liberty Fund dizisi içerisinde olanlar dâhil Bastiat'ın diğer eserleri de okumaya değerdir).

Liberteryen Okuyucu: Lao Tzu'dan Milton Friedman'a Klasik ve Çağdaş Yazılar, David Boaz tarafından düzenlenmiştir (New York: Free Press, 1997; güncellenmiş baskısı 2015'te çıkacaktır) Eser sadece antik dönemden modern zamanlara kadar liberteryen görüşün genel bir görünümünü sağlamakla kalmaz, ayrıca barış konusunda klasik makalelerin olduğu "Barış ve Uluslararası Uyum'un" iyi düzenlenmiş bir kısmını da içerir.

Buhran, Savaş ve Soğuk Savaş: Siyasi Ekonomi Çalışmaları, Robert Higgs (Oxford: Oxford University Press, 2006): Eser İkinci Dünya Savaşı'nın ekonomiyi buhrandan kurtardığı mitini kapsamlı bilgilerle ve kanıta dayalı bir şekilde çürütür ve savaşın siyasi ve ekonomi alanlarındaki etkileri ve kamu politikaları oluşturulmasında savunma üstlenicilerinin etkiledikleri konuları ve

diğer konular hakkında dikkatle ele alınmış çalışmaları sunar.

Savaş ve Ahlak Hakkında, Robert Holmes (Princeton; Princeton University Press, 1989): Eser, savaş içerisindeki ahlaki konulara yararlı bir iç görüş sağlar ve bizi savaş açmanın tüm sonuçlarını dikkatlice düşünmeye davet eder.

Terör, Güvenlik ve Para: Risklerin, Faydaların ve İç Güvenliğin Maliyetinin Dengelenmesi, John Mueller ve Mark G. Stewart (Oxford: Oxford University Press, 2011): Eser risk ve müdahaleleri ele almada farklı (ve daha mantıklı) bir yaklaşım sunar. Bu kitap bilhassa fayda-maliyet analizi ve mantıklı risk yönetimi konusunda yararlı bir kılavuzdur.

Gücün Tarihi: Zor kullanma, kan dökme ve kargaşa düşkünlüklerine karşı dünya çapında hareketin keşfi, James L. Payne (Sandpoint, Idaho: Lytton Publishing Co. 2004): Eser zamanla şiddet ve gaddarlığın yerini iş birliğinin ve sivil toplumun nasıl aldığını öncü bir şekilde açıklıyor.

Doğamızdaki Daha İyi Melekler: Şiddet ve İnsanlığın Tarihi, Steven Pinker (London: Penguin Books, 2011): Eser “Uzun Barış” konusunda veri ve analiz sunar ve şiddetin gerilemesinin muhtemel sebeplerini karşılaştırır. Pinker şiddet, toplumsal tarih, siyasal kuram ve psikoloji istatistiklerini bir araya getirerek büyük önem arz eden güç gösterisine akademik bir bakış açısı kazandırır.

İspanya’nın ABD’yi Fethi, William Graham Sumner (1898) (Indianapolis: Liberty Fund, 2013): Eser cumhuriyet ve imparatorluk arasındaki zıtlıkların klasik bir ifadesidir.

Klasik liberal/ liberteryen geleneğin klasik eserlerini içeren, geniş ve artmakta olan çevrimiçi kütüphanesini Liberty Fund’ın Çevrimiçi Kütüphanesi’nde bulabilirsiniz: <http://oll.libertyfund.org>.

NOTLAR

1 Nelson Mandela, *Long Walk to Freedom*, (New York: Little, Brown and Company, 1995), s. 622

2 Bu serilerin başka bir kitabında liberteriyen fikirler üzerine daha fazla bilgi bulunabilir, *Why Liberty*, Tom G. Palmer, ed. (Ottawa, III.: Jameson Books, 2013)

3 Cicero, *On Duties*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), Book III, s. 109-10

4 James Madison, *The Writings of James Madison*, comprising his Public Papers and his Private Correspondence, including his numerous letters and documents now for the first time printed, ed. Gaillard Hunt, (New York, G.P. Putnam's Sons, 1900). Vol. 6. Chapter: Universal Peace, Yayın Tarihi *The National Gazette*, 2 Şubat 1792. <http://oll.liberty-fund.org/title/1941/124396> Erişim Tarihi 2014-02-16.

5 Colin Powell, *My American Journey* (1996; revised ed., New York: Ballantine Book, 2003), s. 576

6 “US Policy on Iraq draws fire in Ohio”, CNN Special Report, “The Standoff with Iraq”, Erişim Tarihi: 18 Şubat 1998, <http://edition.cnn.com/WORLD/9802/18/town.meeting.folo/>. Hillary Clinton, Bush’tan önceki başkanın eşi, Birleşik Devletler Senatosu’nun üyesi ve Demokrat Parti’nin 2006 başkan aday adayı olarak askerî gücün yetkilendirmesi için verdiği oyu savunmak zorunda kalmış ve “Aşikâr olarak, o zaman şimdi bildiğimizi biliyor olsaydık, bir oy olmayacaktı ve ben kesinlikle o yönde oy kullanmayacaktım.” demiştir. Toby Harnden, “Clinton shifts over Iraq as Obama threatens,” *The Telegraph*, December 20, 2006, available at <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1537474/Clinton-shifts-over-Iraq-as-Obama-threatens.html> (Oyunu vermeden önce belki her şeyin kötüye dönebileceğini düşünmüş ve hatta o dönemdeki belli belirsiz felaketi uyarı bir çok sesi dinlemiş olmalıydı.)

7 Iraq Body Count Project, <http://www.iraqbodycount.org/database/>.

8 Linda J. Bilmes, “The Financial Legacy of Iraq and Afghanistan: How Wartime Spending Decisions Will Constrain Future National Security

Budgets,” Harvard Kennedy School Faculty Research Working Paper Series, Mart 2013, RWP-13-006

9 Felsefi argümanlar şurada derinlemesine tartışılmıştır: Richard Tuck, *The Rights of War and Peace: Political Thought and International Order from Grotius to Kant* (Oxford: Oxford University Press, 1999). İlgili anlaşmalar ve diğer yasal belgeler şurada toplanmıştır: Adam Roberts & Richard Guelff, ed., *Documents on the Laws of War* (Oxford: Oxford University Press, 2001).

10 Robert Holmes, *On War and Morality* (Princeton: Princeton University Press, 1989), s. 178-79

11 Robert Holmes, *ibid.*, s. 179.

12 Robert Holmes, *ibid.*, s. 180. Holmes şunu ilave eder: Bu nedenle, herhangi birisinin gerçek bir kesinlikle, onun savaşa girmek için bu gibi şeylere kalkıştığını bildiği göz önüne alındığında, savaşa girmeyi tamamen gerekçelendirmek, bu hareketleri gerekçelendirmeyi de icap eder. Savaşta herhangi bir amacın gerekçelendirilebilir bir güdümünün gerekli bir koşulu, hangi amaç olursa olsun (bu yüzden hem jus ad bellum hem de jus in bello ölçütlerinin her ikisinin yerine getirilmesi için gerekli bir koşul), birisinin, ilk olarak, bu gibi bir öldürme ve şiddete girişebileceğinin gerekçelendirilebilir olmasıdır.

13 Bütün bir video linki ile şurada alıntılanmıştır: Glenn Greenwald, “Joe Klein’s sociopathic defense of drone killings of children,” *The Guardian*, 23 Ekim, 2012, şurada mevcut: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/oct/23/klein-drones-morning-joe?newsfeed=true>.

14 Randolph Bourne, “The State,” içinde Randolph Bourne, *The Radical Will: Selected Writings 1911-1918* (Berkeley: University of California Press, 1992), s. 355-95, s. 360

15 Robert Higgs, *Crisis and Leviathan: Critical Episodes in the Growth of American Government* (Oxford: Oxford University Press, 1987), s. 73

16 Thomas Paine, *The Rights of Man*, Part I, içinde Paine, *Political Writings*, ed.: Bruce Kuklick, (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), s. 86

17 Margaret Levi, *Of Rule and Revenue* (Berkeley: University of California Press, 1988), s. 105

18 William Shakespeare, *Henry IV, Part II, Act IV, Scene 5*.

19 Plutarch, *Plutarch's Lives, The Translation called Dryden's*. A.H. Clough tarafından Yunanca'dan düzeltilip gözden geçirilmiş, 5 Cilt, (Boston: Little Brown and Co., 1906). Cilt 4, Chapter, "Cato the Younger." 2014-02-22 tarihinde <http://oll.libertyfund.org/title/1774/93963>'ten alıntılanmıştır.

20 Julius Sezar (2004-01-01). "De Bello Gallico" and Other Commentaries, Book IV, 14-15 (Kindle Locations 1374-80). Public Domain Books. Kindle Edition.

21 O dönemdeki şiddetperestliğin hikâyelerini okumak insanı bitiricidir. Mihver güçler (ve Almanya'nın Sovyet Müttefikleri) savaşı başlatmış ve Mihver ordu ve siyasi liderlerinin bazıları adilce cezalandırılmıştır, ama onlar tek katliam kaynağı değildi. Savaşlarda her zaman olduğu gibi, suçların çoğunluğu tamamen cezasız kaldı.

22 Bilinmeyen yazar, "Of the Origin of Homer and Hesiod, and of Their Contest," içinde Hesiod, the Homeric Hymns, and Homericæ, çev. Hugh E.G. Evelyn-White (Cambridge, Ma.: Harvard University Press, 1914), s. 585-87

23 Benjamin Constant, "The Spirit of Conquest and Usurpation and Their Relation to European Civilization," içinde Constant, *Political Writings*, Biancamaria Fontana, ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), s. 82

24. Jean-Baptiste Say, *Politik İktisat İncelemesi*, (Philadelphia:Lippincott, Grambo & Co.), Cilt III, Bölüm 6, Ş. 51. Online erişim:

<http://www.econlib.org/library/Say/sayT39.html#Bk.III,Ch.VI>.

25. Say, *İnceleme*, Cilt III, bölüm 6, Ş. 54. <http://www.econlib.org/library/Say/sayT39.html#Bk.III,Ch.VI>.

26. Jean-Baptiste Say, *Politik İktisat İlmi* (Paris: Guillauminet Cie, libraries, 6. Basım, 1881), p. 9. Üretim "nesnelere yararlılık kazandırarak değer kazandırmaz." Bu cümle eserin İngilizce baskısında yer

almamaktadır.

27. Say aynı zamanda rakip üretici ve tüketiciler arasındaki barışçıl rekabetin öneminden bahsetmiştir. Pazar rekabeti, girişimci inovasyonlarla yol alan bir süreçtir; fiyatlar, ekonomi oyuncularını kazanımlar elde etmeleri için fırsatlara yönlendiren sinyal görevini üstlenmiştir. Pazar rekabeti aynı zamanda tüketiciye yeni, gelişmiş ürünler ve başka faydalar sağlayan, deneme-yanılma şeklinde ilerleyen bir öğrenme sürecidir. Rekabetin temel koşulu, piyasayı sınırlandıran ve tekelleri yaratan imtiyazlı loncalar, devlet eliyle sağlanmış imtiyazlar, kraliyet onaylı kiralık kurumlar gibi konuların Say'ın eleştirisine maruz kalmasına sebep olan giriş serbestisidir.

28. Say, İnceleme, Cilt I, bölüm 15, §. 3.

<http://www.econlib.org/library/Say/sayT15.html#Bk.I,Ch.XV>.

29. Adam Smith, Doğa ve Ulusların Zenginliği Üzerine İnceleme (Indiana: Liberty Fund, 1979), Cilt I, Bölüm 3, s. 31.

30. Say, İnceleme, Cilt I, Bölüm 15, §. 15.

31. A.g.e., §. 9.

32. A.g.e., §. 4.

33. A.g.e., §. 16.

34. A.g.e., §. 17.

35. A.g.e., §. 18.

36. Jean-Baptiste Say, Birtakım Siyasal Ekonomi Konusu ve Ticaretin Durgunluğunun Nedenleri Üzerine Mr.Malthus'a Mektuplar.

Politik İktisat İlmihali, ya da Toplumda Zenginliğin Üretimi, Dağıtımı ve Tüketimi Konusunda Samimi Sohbetler. Çev. John Richter (London: Sherwood, Neely, and Jones, 1821). 1.Mektup: http://oll.liberty-fund.org/index.php?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=1795&layout=html#chapter_99253.

37. Say, Mr.Malthus'a Mektuplar, 1. Mektup.

38. Say, İnceleme, Cilt I, Bölüm XVII, §. 55.

<http://www.econlib.org/library/Say/sayT17.html#Bk.I,Ch.XVII>

39. Say, İnceleme, Cilt I, Bölüm 11, 7. Not.

<http://www.econlib.org/library/Say/sayT11.html#Bk.I,Ch.XI>.

40. Say, İnceleme, Cilt I, Bölüm. 14, §. 9. Böyle zorba hükümetlerin felaketi “insanların özel mülklerinin bir kısmını gücün doyumsuz gözleri önünden çekmektir: ve böylece değer pasif olmadığı sürece asla görünür olamaz.”

<http://www.econlib.org/library/Say/sayT14.html>.

41. Say, İnceleme, Cilt III, Bölüm 6, §. 54.

<http://www.econlib.org/library/Say/sayT39.html#Bk.III,Ch.VI>.

42 Bakınız, örneğin, Samuel P. Huntington. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century* (Norman, OK: University of Oklahoma Press, 1991).

43 Yönetim istatistiği demokrasi’yi ölçmek için çok yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Bakınız: Keith Jagers and Ted Robert Gurr, “Transitions to Democracy: Tracking Democracy’s ‘Third Wave’ with the Polity III Data,” *Journal of Peace Research* 32(4) 1995:469-82

44 Şekil 1’de Dünya Bankası verileri esas alınmıştır. Şekil 2 ise Erik Gartzke ve Alex Weisiger’in, “Under Construction: Development, Democracy, and Difference as Determinants of the Systemic Liberal Peace,” adlı eserindendir. Yayın yeri: *International Studies Quarterly* 58(1) 2014: 130-45.

45 Thomas C. Schelling, *Arms and Influence* (New Haven: Yale University Press, 1966), p. 99.

46 Baron de Montesquieu *Spirit of the Laws* (Cambridge: Cambridge University Press, 1989[1748]); Adam Smith *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (Chicago: University of Chicago Press, 1976[1776]); Thomas Paine *Common Sense* (New York: Penguin, 1986[1776]); Immanuel Kant *Perpetual Peace: A Philosophical Essay* (New York: Garland, 1972[1795]); Richard Cobden *Political Writings* (London: T. Fisher Unwin, 1903[1867]); Norman Angell *The*

Great Illusion (New York: Putnam, 1933). Richard Rosecrance The Rise of the Trading State: Commerce and Conquest in the Modern World (New York: Basic Books, 1985); Bruce Russett Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World (Princeton: Princeton University Press, 1993); Michael Doyle Ways of War and Peace: Realism, Liberalism and Socialism (New York: Norton, 1997).

47 Steven Pinker The Better Angels of our Nature: Why Violence has Declined (New York: Viking Press, 2011); Joshua S. Goldstein, Winning the War on War: The Decline of Armed Conflict Worldwide (New York: Dutton, 2011); Dünya genelinde savaş konusundaki düşüş çok daha azdır. Modernlik ve barış arasındaki ilişki gelişmiş ülkeler arasında çok güçlüdür.

48 Peter Brecke "Violent Conflicts 1400 AD to the Present in Different Regions of the World." Peace Science Society'nin yıllık toplantısında makale olarak sunulmuştur. Diğer bölgelerle (Afrika, Asya ve Amerika) ilgili bilgiler süre olarak daha kısadır ve daha belirsizdir.

49 Cioffi-Revilla, Claudio. 2004. "The Next Record-Setting War in the Global Setting: A Long-Term Analysis." Journal of the Washington Academy of Sciences 90(2): 61-93. Savaşın sebep olduğu yıkımı nüfusla ölçme konusunda araştırmacılar arasında tartışma vardır. Genel olarak kişi başına savaş sonucu ölen sayısında azalma vardır.

50 Bakınız: Bruce Russett, Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1993) and Michael Doyle, Ways of War and Peace: Realism, Liberalism, and Socialism (New York: Norton, 1997).

51 Douglas North and Robert Thomas The Rise of the Western World (Cambridge: Cambridge University Press, 1973). Mancur Olson "Dictatorship, Democracy, and Development," 1993. American Political Science Review 87(3):567-76.

52 Bakınız, örneğin, Bruce Russett and John R. Oneal, Triangulating Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations (New York: Norton, 2001).

53 Ticaret daha fazla uzmanlaşmaya, bu da daha yüksek üretim ve ka-

zanca neden olur. Hal Varian Microeconomic Analysis, 3rd ed. (New York: W. W. Norton 1992).

54 Lance E. Davis and Robert A. Huttenback, Susan Gray Davis'in yardımıyla, Mammon and the Pursuit of Empire: The Economics of British Imperialism, abridged edition (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), p. 267.

55 Frédéric Bastiat, "Peace and Freedom or the Republican Budget" (1849), in Frédéric Bastiat, Tfte Collected Works of Frédéric Bastiat. Vol. 2: Tfte Law, Tfte State, and Otfter Political Writings, 1843-1850, Jacques de Guenin, Genel Editör, (Indianapolis: Liberty Fund, 2012), pp. 282-327, p. 191. Erişim adresi http://oll.libertyfund.org/index.php?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=2450&Itemid=28.

56 Steven Pinker, Tfte Better Angels of Our Nature: A History of Violence and Humanity (London: Penguin Books, 2011), p. xix.

57 James L. Payne, A History of Force: Exploring tfteworldwide movement against ftabits of coercion, bloodsfted, and mayftem (Sandpoint, Idaho: Lytton Publishing Co., 2004), Steven Pinker, op. cit.

58 Huntington'ın "rekabet" ve "çatışma" kavramlarıyla ilgili rahatsız edici derecede yetersiz bilgiye sahip olduğu ortaya çıkıyor: "İlginç ve şaşırtıcı bir şekilde, Amerikalılar, kendi toplumlarındaki değişik gruplar, partiler, hükümet kurumları, fikir toplulukları ve iş dünyasında rekabeti destekler. Aynı Amerikalıların kendi toplumlarında çatışmayı onaylarken, toplumlararası çatışmayı kötü bir şey olarak görmesi, bilebildiğim kadarıyla, hâlâ üzerinde yeterince çalışılmamış bir sorudur." Samuel Huntington, Tfte Clasft of Civilizations and tft Remaking of World Order (New York: Simon & Schuster, 1997), sf. 221. Bu seviyede bir entelektüel kafa karışıklığını neden kimsenin ciddiye alıp, üzerine kafa yormadığının belli sebepleri olabileceğini anlayamamış görünüyor. Devlet kurumları arasındaki denge ve denetleme mekanizmaları ve firmaların müşterilere ulaşma yolunda birbirleriyle girdikleri rekabet, toplumlar arasındaki çatışmadan oldukça farklı şeylerdir.

59 Samuel Huntington, a.g.e sf. 84.

60 Angus Maddison, *Contours of the World Economy, 1-2030 AD, Essays in Macro-Economic History* (Oxford: Oxford University Press, 2007), Veriler Tablo A7, sf. 382.

61 Jutta Bolt ve Jan Luiten van Zanden, "The First Update of the Maddison Project: Re-Estimating Growth Before 1820," Maddison- Project Working Paper WP-4 (Ocak 2013), Erişim <http://www.ggdc.net/maddison/maddison-project/publications/wp4.pdf>; database at http://www.ggdc.net/maddison/maddison-project/data/mpd_2013-01.xlsx. In 2010 dollars the number was much larger, of course, thanks to the inflationary policies of the US Federal Reserve system. According to the World Bank ([http:// data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD/countries/NL-](http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD/countries/NL-)

-XS?display=graph), 2010 yılı dolar verileriyle Hollanda GSMH'si US\$48,530.

62 Bolt ve van Zanden veritabanı http://www.ggdc.net/maddison/maddison-project/data/mpd_2013-01.xlsx.

63 Jean-Baptiste Say, *A Treatise on Political Economy*, trans. by C. R.

Prinsep and Clement C. Biddle (Philadelphia: Lippincott, Grambo & Co., 1855), Book I, Chapter XV, "Of the Demand or Market for Products," Erişim <http://www.econlib.org/library/Say/sayT15.html>

64 Bu sıfır-toplamlı dünya görüşü, insanlar sadece kendileri kazanacağı zaman alışveriş yapacakları için ticaretin hiç olmayacağını varsayar. Ekonomik milliyetçilik baştan aşağı tutarsızdır.

65 Adam Smith, *An Inquiry Into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, ed. R. H. Campbell and A. S. Skinner, vol. II of the Glasgow Edition of the Works and Correspondence of Adam Smith

(Indianapolis: Liberty Fund: 1981), IV: vii, "Of Colonies," sf. 588.

66 Adam Smith, *An Inquiry Into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, ed. R. H. Campbell and A. S. Skinner, vol. II of the Glasgow Edition of the Works and Correspondence of Adam Smith (Indianapolis: Liberty Fund: 1981). IV: viii, "Conclusion of the Mercantile System," sf. 661.

67 Smith'in modern Jeremy Bentham yorumu, yabancı fetihleri resmederken daha da iğneleyicidir. İfadesinde; "Herhangi bir fetihle elde edilen her türlü kâr, nazarımda soygundur. Olabilecek en büyük ölçekte yürütülen ve adına cinayet işlenen bir soygun. Fetheden ülkenin bir avuç yönetici elitinin iki toplumu(fetheden ve fethedilen) da maruz bıraktığı bir soygun. Silahlanma adına, fetheden ülke halkının öncelikle kurban edildiği bir soygun!" der. Bentham; "Tüm bu hakimiyet; baskıcı güç ve siyasi patronajın, iki ülke halkının refahı ve çıkarları pahasına, fetheden ülkedeki bir avuç yönetici elitin elinde toplanmasına yarayan bir aygıt veya enstrümandan başka bir şey değildir." ifadesini kullanmıştır." Jeremy Bentham, "In International Dealings, Justice and Beneficence," in E. K. Bramsted and K. J. Melhuish, eds., *Western Liberalism: A History in Documents from Locke to Croce* (London: Longman, 1978), belge. 36, sf. 353.

68 John Morley, *Tfte Life of Ricftard Cobden* (London: T. Fisher Unwiin, 1903). Bölüm XXXIII: Muhtelif Mektuplar, 1859-60—Paris—İngiltere'ye dönüş. Erişim [http:// oll.libertyfund.org/tit-le/1742/90559/2050419](http://oll.libertyfund.org/tit-le/1742/90559/2050419) 2014-01-02 tarihinde.

69 *Selected Speeches of the Rt. Hon. John Bright M.P. On Public Questions*, introduction by Joseph Sturge (London: J. M. Dent and Co., 1907), chapter XVI, Foreign Policy, 29 Ekim 1858 Konuşması, Birmingham.

70 Lance E. Davis ve Robert A. Huttenback, Susan Gray Davis'in yardımıyla, *Mammon and the Pursuit of Empire: The Economics of British Imperialism*, abridged edition (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), sf. 267.

71 "ABD'yi Büyük Buhran'dan 2. Dünya Savaşı'nın çıkardığı" şeklindeki görüş, iktisat tarihçisi Robert Higgs tarafından, "Wartime Prosperity? A Reassessment of the U.S. Economy in the 1940s," *Tfte Journal of Economic History*, Cilt 52, Sayı 1 (Mart 1992) ve "From Central Planning to the Market: The American Transition, 945-47," *The Journal of Economic History*, Cilt 59, Sayı 3(September 1999) adlı çalışmalarda tamamen çürütülmüştür. İki çalışma da, yeniden düzenlenmiş halleriyle Robert Higgs'in *Depression, War, and Cold War: Studies in Political Economy* (Oxford: Oxford University Press, 2006), Bölüm 3, sf. 61-80

ve sf. 101-23'de yeniden basılmıştır.

72 “Acı dolu bazı istisnalar hariç, bu ahenk yasası ve evrensel mutabakat, insan ırkının kardeşliği şeklinde tezahür eden muhteşem birlik tasavvurunu yansıtıyor. Bu olayın baharı alışveriştir. Alışveriş yaparak insanlar birbirlerini tanır ve sever. Çıkarları onları birbirine yaklaştırır, birbirlerine yaklaştıkça da uzlaşırlar. Paylaşım olmadan, insanlar kendi köşelerine çekilir ve evrensel mirastan mahrum olur. Başka bir ifadeyle yaratılışın büyük ölçüde dışında kalırlar. Alışveriş yoluyla, her biri kendi yeteneklerini bulur ve mülklerini edinir; böylece tanrının bitmez tükenmez nimetlerini paylaşmaya gelir. [Yasakçı ve kısıtlayıcı anlayış] sadece yoksulluğu ve mahrumiyeti çağrıştırmaz, ayrıca onları (insanları) düşmanlık ve nefret duygusuna sevk eder.” Frédéric Passy, *Leçons d'Économie politique faites à Montpellier, 1860-1861* (Montpellier: Gras, 1861), p. 548.

73 William Graham Sumner, “The Conquest of the United States by Spain” (1898) (Indianapolis: Liberty Fund, 2013). Erişim <http://oll.libertyfund.org/title/2485> on 2014-02-03. Ayrıca bkz. David

T. Beito and Linda Royster Beito, “Gold Democrats and the Decline of Classical Liberalism, 1896-1900,” *The Independent Review*, Cilt IV, Sayı 4 (İlkbahar 2000), sf. 555-75, <http://> adresinde mevcuttur.

74 James Baker, “Confrontation in the Gulf: Excerpts from Baker Testimony on U.S. and Gulf,” *New York Times*, 5 Eylül 1990, Erişim <http://www.nytimes.com/1990/09/05/world/confrontation-in-the-gulf-excerpts-from-baker-testimony-on-us-and-gulf.html>.

75 Henry Kissinger, “U.S. Has Crossed Its Mideast Rubicon—and Cannot Afford to Lose,” *Los Angeles Times*, 19 Ağustos 1990

76 William Niskanen ve James Woolsey, “Should the United States Go to War against Iraq?” *Cato Enstitüsü Açık Oturum*, 13 Aralık 2001, Erişim <http://www.c-span.org/video/?167840-1/WarAgainst>.

77 Birinci Körfez Savaşı olayı için bkz. David R. Henderson, “Do We Need to Go to War for Oil?” *Cato Institute Foreign Policy Briefing*, 24 Ekim 1990 Erişim <http://object.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/fpb004.pdf>. Henderson daha önceden Ekonomik Danışmanlar Konse-

yi'nde kıdemli enerji uzmanlığı yürütüyordu. Deniz Harp Akademisi'nde iktiat doçenti idi. Kendisi, Saddam Hüseyin'in Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan ve BAE petrollerini kontrol ederek petrol arzını daraltması durumunda ABD ekonomisine vereceği zararın, ABD ordusunun bu olayı durdurmak için katlandığı maliyetin sadece küçük bir bölümü olduğunu hesaplayarak ortaya koymuştur. ABD'nin Körfez Savaşı'nı başlatmasının hiç bir ekonomik gerekçesi yoktu.

78 Bkz. Eugene Gholz ve Daryl G. Press, "Protecting 'The Prize': Oil and U.S. National Interest," Security Studies, Cilt 19, Sayı 3 (Fall 2010), sf. 453-85.

79 Birçok örnekten bir tanesi: "Amerikan Girişim Enstitüsü yerleşik uzmanlarından Çin'in yabancı yatırımlarını araştıran Derek Scissors, Çinli firmaların varlıklara haklarından fazla ödeme yapma eğiliminde olduğunu ifade etmiştir. 'Taraf olan firmaların siyaseten bu anlaşmayı satabilmesi için fazlaca ödeme yapıyorlar' Ayrıca, içinden harcama yapmak istedikleri devasa yatırım havuzları var. Bazı sektör analistleri de Çinlilerin yakın geçmişteki anlaşmalarda fazlaca ödeme yaptıklarını kabul ediyor. Bu senenin başlarında, Sinochem firması, Texas'taki Permiyen havzası petrolleri için, Pioneer Doğal Kaynaklar firmasına beklenenden % 40 daha fazla ödeme yaptı. CNOOC Nexen'e % 61, Sinopec de petrol-kum operatörü Daylight Enerji'ye % 44 oranında fazla ödeme yaptı. ("Chinese Energy Deals Focus on North America: State-Owned Firms Seek Secure Supplies, Advanced Technology," by Russell Gold and Chester Dawson, Wall Street Journal, 25 Ekim 2013) Çin Devleti yurt dışında emtia aldığı anda fazla ödeme yapmakla kalmıyor, bir de içeride bu yatırımları yandaş firmalara teşvikli fiyatlarla veriyor. Böylece toplam Çin ekonomisi iki kere zarara uğratılmış oluyor. Pekin'deki Unirule Enstitüsü'nden Nong Zhao ve Hong Sheng'in vurguladığı üzere; "2001 Kamu İktisadi Teşekkülleri toplamda ödemeleri gerekenden 243.7 milyar yen daha az ödedi. Kömür, doğalgaz ve diğer kaynakları da ekleyince bu rakam 497.7 milyara çıkıyor." Hong Sheng and Nong Zhao, China's State-Owned Enterprises: Nature, Performance and Reform (Singapore: World Scientific Publishing Company, 2012) (Kindle Edition Locations 242-43).

80 Le Canard haberine göre, 2007 yılının sonunda Lomé limanını Bol-

loré Grup'a vermekte tereddüt eden Togo Cumhurbaşkanı Faure Gnassingbe'ye (ki kendisi de Fransa'nın desteğiyle seçilmişti) Başkan Sarkozy şöyle söylemişti: Fransa'nın dostları Fransız şirketlerini de düşünmeli! Le Monde, 25 Mart 2009, Erişim http://www.lemonde.fr/afrique/article/2009/03/25/la-politique-africaine-de-nicolas-sarkozy-tarde-a-rompre-avec-une-certaine-opacite_1172354_3212.html.

81 Önde gelen bir dünya ticareti izleme servisi olan Global Trade Alert(-GTA)'nın araştırmasına göre, yılında dünyada atılan korumacı adımların üçte birini, gümrük birliği içinde olduğu partnerleri Kazakistan ve Beyaz Rusya ile, Rusya atmıştır. "Russia Leads the World in Protectionist Trade Measures, Study Says," Moscow Times, 12 Ocak 2014.

82 Misyonumuz; bir toplumun refahının diğerininkiyle zıt olduğunu iddia eden, ticareti fethetme ve çalışmayı köleliğe eşitleyen bu yanlış ve tehlikeli politik ekonomi düşüncesiyle savaşmak olmalıdır. Bu tarz fikirler geçerli oldukça, dünya 24 saati barış içinde geçiremez. Hatta, "barış" güllünç ve tutarsız bir ideal olarak kalır. Frédéric Bastiat -M. de Noailles a la Chambre des Pairs, 24 Ocak 1847, in Oeuvres Complètes de Frédéric Bastiat, Tome Deuxieme, Le Libre-Échange (Paris: Guillaumin et Cie., 1855), Erişim http://files.libertyfund.org/files/2343/Bastiat_Oeuvres_1561.02.pdf

83 Jean-Baptiste Say, A Treatise on Political Economy, çeviren C. R. Prinsep ve Clement C. Biddle (Philadelphia: Lippincott, Grambo & Co., 1855), Kitap I, Bölüm XVII, "Of the Effect of Government Regulations Intended to Influence Production," Erişim adresi <http://oll.libertyfund.org/title/274/38004>Dış ticaret dengesi, ekonomistlerce yüzyıllardır olduğu gibi kabul edilmiş zararlı bir safsattır. Bu günde, üzerinde derinlemesine tefekkür etme zahmetine girmemiş kimseler arasında popülaritesini sürdürmektedir. Büyük Fransız iktisatçı Turgot, hocası Vincent de Gournay'a 1759 yılında yazdığı "Gournay'a Ağıt" isimli eserde; merkantilizmi savunmanın "herhangi bir ticaretin karşılıklı olmaktan başka türlü olamayacağını, herşeyi yabancılara satın hiç bir şey almama arzusunun ise ne kadar saçma olduğunu unutmak" anlamına geleceğini yazmıştır. "Portrait of a Minister of Commerce, Éloge de Gournay," in W. Walker Stephens, ed., Tfte Life & Writings of Turgot (1895; New York: Burt Franklin, 1971), sf. 238.

84 Paul Krugman, "The Illusion of Conflict in International Trade," in Paul Krugman, *Pop Internationalism* (Cambridge, Mass.: The MIT Press, 1998), sf. 84. Aşağıdaki çok kolay ulaşılabilen de dâhil olmak üzere kitaptaki diğer makaleler de okumaya değerdir. "What Do Undergraduates Need to Know About Trade," sf. 116-25.

85 Temel muhasebe denkleminin(Tassaruf -Yatırım = İhracat -İthalat) gösterdiği üzere, bu basitçe mümkün değildir. Eğer ithalatınız ihracatınızdan fazlaysa yatırımlarınız tasarruflarından fazla olacak, yani sermaye ithal ediyor olacaksınız. Aynı şekilde İhracat ithalattan fazlaysa bu sefer de tasarruflarınız yatırımlardan fazla olacak, yani sermaye ihraç ediyor olacaksınız. Uluslararası Ticaretin -barışla ilişkisini de inceleyen- kapsamlı bir analizi için, bkz.Donald J. Boudreaux, *Globalization* (Westport, CT: Greenwood Press, 2008).

86 Jean-Baptiste Say, *A Treatise on Political Economy*, Kitap I, Bölüm XVII, "Of the Effect of Government Regulations Intended to Influence Production," Erişim <http://oll.libertyfund.org/ title/274/38004>.

87 John Prince-Smith, "On the Significance of Freedom of Trade in World Politics," Address to the Third Congress of German Economists, Köln, 1860, in E. K. Bramsted ve K. J. Melhuish, eds., *Western Liberalism: A History in Documents from Locke to Croce*, op. cit., sf. 357-59, sf. 357.

88 Montesquieu, *Tfte Spirit of tft Laws*, çeviren Anne M. Cohler, Basia Carolyn Miller ve Harold Samuel Stone (1748; Cambridge: Cambridge University Press, 1989), Kitap 20, "On the laws in their relation to commerce, considered in its nature and its distinctions," Bölüm 2, "On the spirit of commerce," sf. 338.

89 Carlos W. Polachek ve Carlos Seiglie, "Trade, Peace and Democracy: An Analysis of Dyadic Dispute," Institute for the Study of Labor (IZA) Discussion Paper 2170 (Haziran 2006), erişim http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=915360##.

90 Bkz. Erik Gartzke, Quan Li, ve Charles Boehmer, "Investing in Peace: Economic Interdependence and International Conflict," *International Organization*, Cilt 55, Sayı 2 (İlkbahar 2001), sf. 391-438.

91 See Douglas A. Irwin, *Peddling Protectionism: Smoot-Hawley and the Great Depression* (Princeton: Princeton University Press, 2011).

92 Erişim adresi <http://econjwatch.org/articles/economists-against-smoot-hawley>.

93 Harry S. Truman, "Address on Foreign Economic Policy, Delivered at Baylor University, 6 Mart 1947," *Public Papers of the Presidents, Harry S. Truman 1947-53*, Erişim adresi <http://trumanlibrary.org/publicpapers/index.php?pid=2193&st=&st1=>.

94 Homer, *The Odyssey*, çeviren Robert Fagles (New York: Penguin, 1997), sf. 215.

95 Moon'un, Belçika Kralı Leopold tarafından merhametsizce sömürölülen Kongo'yu tasvir ettiği kitabını okumakta fayda vardır. O zamanlar sözüm ona "Özgür Devlet" olan Kongo'da Leopold'ün sömürüsü yerli halklara hayal edilemeyecek acılar yaşatmış, kralın zenginleşmesine ve Belçika halkının fakirleşmesine sebep olmuştu. 1904 tarihli Casement Raporunda, Sir Roger Casement'ın kahramanca eylemiyle Kongo'daki korkunç vahşetin Belçika halkının dikkatine sunulması sonsuza kadar hatırlanmalıdır. Ne yazık ki, Kongo ve Brezilya'daki suçları ortaya çıkarttıktan kısa bir süre sonra, İrlanda'nın bağımsızlığını desteklediği gerekçesiyle İngiltere hükümeti tarafından infaz edilmiştir.

96 Bkz. Tom G. Palmer, "Myths of Individualism," *Cato Policy Report* (September/October 1996), erişim at<http://www.libertarianism.org/publications/essays/myths-individualism>.

97 Johan Hari'nin "İki Tip Churchill," kitabında Churchill'in İmparatorluğunun eleştirisi bulunur: Onu yapan ve Onun Yaptığı Dünyalar, Richard Toye, *New York Times*, 12 Ağustos 2010.

98 Josh Sanburn, "Paul Krugman: Ekonomiye Düzeltilecek Uzaylı İstilas," *Time*, 16 Ağustos 2011.

99 Thomas Jefferson'dan Elbridge Gerry'ye, 13 Mayıs 1797, Julian P. Boyd, ve ark., ed., *Thomas Jefferson'ın Metinleri*, 36 cilt (Princeton, N.J., 1950-), Cilt 29, sf. 364.

100 Benjamin Franklin'den Jonathan Shipley'e, 10 Haziran 1782, Leonard W. Labaree, ve ark., eds, Benjamin Franklin'in Metinleri, 40 cilt (New Haven, Conn.: Yale Üniversitesi Yayını, 1959-2011), Cilt 37, sf. 457.

101 James Madison, Siyasi Gözlemler, 20 Nisan 1795, William T. Hutchinson, ve ark., eds, James Madison'ın Metinleri: Kongre Dizisi, 17 cilt (Charlottesville, Va.: Üniversitesi Yayını of Virginia, 1962-91), Cilt 15, sf. 518.

102 Kongre'nin Kabul Ettiği Bağımsızlık İlanı, 4 Temmuz 1776, Boyd, ve ark., ed., Thomas Jefferson'ın Metinleri, Cilt 1, sf. 429-30.

103 Bernard Bailyn, Amerikan Devriminin İdeolojik Kökenleri (Cambridge, Mass.: Harvard Üniversitesi Yayını, 1967), sf. 36, 48, 61-65, 84, 112-19; Richard H. Kohn, Kartal ve Kılıç: Federalciler ve Amerika'da Askeri Sistemin Kuruluşu, 1783-1802 (New York: The Free Press), 1-13; Joseph J. Ellis, Sayın: George Washington (New York: Alfred A. Knopf, 2004), sf. 68-72.

104 John Adams'dan Abigail Adams'a, 2 Eylül 1777, L.H. Butterfield, ve ark., ed., Adams Ailesi Yazışmaları, güncel 9 cilt (Cambridge, Mass.: Harvard Üniversitesi Yayını, 1963-), Cilt. 2, sf. 336; Charles Royster, Savaşta Olan Devrimci Halk: Kıta Ordusu ve Amerikan Karakteri, 1775-1783 (Chapel Hill, N.C. University of North Carolina Press, 1979), sf. 116-19, 179-89

105 George Washington'dan Lewis Nicola'ya, 22 Mayıs 1782, John C. Fitzpatrick, ed., The Writings of George Washington, 39 Cilt. (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1931-39), Cilt. 24, sf. 272-73; Ellis, His Excellency, sf. 138-39

106 Kohn, Kartal ve Kılıç., sf. 17-39; Ellis, His Excellency, sf. 141-46.

107 Garry Wills, Cincinnatus: George Washington ve Aydınlanma (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1984); George Washington'dan David Humphreys'e, 25 Temmuz 1785, W.W. Abbot, ve ark., ed., George Washington'ın Metinleri: Konfederasyon Dizisi, 6 cilt. (Charlottesville, Va.: University of Virginia Press, 1992-95), Cilt 3, sf. 148-49.

108 Stuart Leibiger, Dostluk Kurma: George Washington, James Madi-

son ve Amerika Cumhuriyeti'nin Kurulması (Charlottesville, Va.: Üniversitesi Yayını of Virginia, 1999), sf. 58-95. 162

109 Joseph J. Ellis, Kurucu Kardeşler: Devrimci Nesil (New York: Alfred A. Knopf, 2001), sf. 120-22, 134-48; George Washington, Veda Konuşması, 19 Eylül 1796, Founders Online, Ulusal Arşiv (<http://founders.archives.gov/documents/Washington/99-01-02-00963>, ver. 2013-12-27).

110 Thomas Jefferson, Göreve Başlama Konuşması, 4 Mart 1801, Julian P. Boyd, ve ark., ed., Thomas Jefferson'ın Metinleri, Toplam 36 cilt (Princeton, N.J.: Princeton Üniversitesi Yayını, 1950-), Cilt. 33, sf. 150.

111 Ellis, Kurucu Kardeşler, sf. 190-93; ABD Anayasası Değişikliği. I. Ayrıca bakınız: James Morton Smith, Özgürlüğü Köstekleyenler: Yabancı ve Fesatlık Yasaları ve Sivil Amerikan Özgürlükleri (Ithaca, N.Y.: Cornell Üniversitesi Yayını, 1956).

112 David N. Mayer, Thomas Jefferson'ın Anayasal Düşünce Hayatı (Charlottesville, Va.: Üniversitesi Yayını of Virginia, 1994), sf. 215-18, 244-51; Drew R. McCoy, İfadesi Güç Cumhuriyet: Jefferson'ın Amerika'sında Siyasi Ekonomi (Ithaca, N.Y.: Cornell Üniversitesi Yayını, 1980), sf. 195-210; Jefferson'dan Robert R. Livingston'a, 18 Nisan 1802, Merrill D. Peterson, ed., Thomas Jefferson: Yazıları (New York: Library of America, 1984), sf. 1105.

113 Ralph Ketcham, James Madison: Biyografi (New York: Macmillan, 1971), sf. 585-86; Benjamin Wittes ve Ritika Singh, "James Madison, Başkanlık Gücü, ve 1812 Savaşında Sivil Özgürlükler," Pietro S. Nivola ve Peter J. Kastor, ed., Gururla Neyi Takdir Ettik: 1812 Savaşının Anlamı Üzerine Çağdaş Makaleler (Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2012), sf. 97-121.

114 Jefferson'dan Madison'a, 27 Nisan 1809, J. Jefferson Looney, ed., Thomas Jefferson Metinleri: Emeklilik Dizisi, Toplam 7 cilt (Princeton, N.J.: Princeton Üniversitesi Yayını, 2004-), Cilt. 1, sf. 169; Peter S. Onuf, Jefferson'ın İmparatorluğu: Amerikan Ulusunun Dili Charlottesville, Va.: University of Virginia Press, 2000), sf. 53-79.

115 "Fizyokrat" terimi Yunanlılar'dan alınmıştır ve "doğanın üstünlü-

ğü” anlamına gelir. Bu ekolün düşünürleri toplumun bilge prenslerin kılavuz olmasındansa, bilinebilen ilkeler ışığında kendini düzenlediğine inanırdı.

116 McCoy, İfadesi Güç Cumhuriyet, sf 86-100; Thomas Paine, Sağduyu, 1776, Philip S. Foner, ed., Thomas Paine’nin Yazın Külliyyatı, 2 cilt. (New York: Citadel Press, 1945), 1:20; Jefferson’dan William Carmichael’a, 26 Aralık 1786, Boyd, ve ark., ed., Thomas Jefferson’ın Metinleri, 10:634.

117 Robert Gates, Basınla buluşma tartışması, 19 Ocak 2014. Metin şu linkte: http://www.nbcnews.com/id/54117257/ns/meet_the_press-transcripts/t/january-dianne-feinstein-mike-rogersalexis-ohanian-john-wisniewski-rudy-giuliani-robert-gates-newt-gingrich-andrea-mitchell-harold-ford-jr-nia-malika-henderson/#.Uxd-BE1OGfKc.

118 Charles Tilly, Zor Kullanma, Sermaye ve Avrupa Devletleri, MS 990-1992 (Cambridge, MA: Blackwell, 1990).

119 Kapsamlı ve özlü bir tartışma için Jack S. Levy ve William R. Thompson’ın Savaşın Kavisi: Kökleri, Yükselişi ve Dönüşümü (Chicago: University of Chicago Press, 2011).

120 Charles Tilly, “Avrupa Devlet Oluşumlarının Tarihleri Üzerine Düşünceler,” Charles Tilly, ed., Batı Avrupa’da Ulus Devletlerin Oluşumu (Princeton: Princeton Üniversitesi Yayını, 1975), sf. 42. 121 Jack S. Levy, “Büyük Güç Savaşında Tarihi Eğilimler, 1495-1975,” International Studies Quarterly 26, no. 2 (Haziran 1982): 278-300.

122 John Mueller, Kıyamet Gününden Geri Dönüş: Büyük Savaşların Önemini Yitirmesi (New York: Basic Books, 1989), sf. 240-44.

123 Benjamin H. Friedman, Brendan Rittenhouse Green ve Justin Logan’ın “Amerikan Angajmanının Tartışması: ABD Büyük Stratejisinin Geleceği,” Uluslararası Güvenlik 38, no. 2 (Güz 2013): 183-92.

124 Kenneth N. Waltz, “Waltz’ın Sagan’a Yanıtı,” Scott D. Sagan ve Kenneth N. Waltz, Nükleer Silahların Yayılımı: Bir Tartışma (New York: W.W. Norton, 1995), p. 111.

125 İsrail'in Suriye'deki reaktöre vuruşunun karşı argüman olduğu söylenebilir, ancak Suriye programının meyve vermesi için on yıllar geçmesi gerekliydi ve İsrail'in vuruşu bu bağlamda İsrail güvenliğine şüphe dolu fayda getirdi.

126 Artemy Kalinovsky, "Karar Alma ve Afganistan'da Sovyet Savaşı: Müdahaleden Geri Çekilmeye" Soğuk Savaş Çalışmaları 11, no.4 (Güz 2009): 50.

127 Daryl G. Press, Güvenilirliği Hesaplamak: Liderler Askeri Tehditleri Nasıl Değerlendirirler (Ithaca, NY: Cornell Üniversitesi Yayını, 2007).

128 Alan J. Kuperman, "Model bir İnsani Müdahale? NATO'nun Libya Seferini Yeniden Değerlendirme," yazısına bakınız. International Security 38, no. 1 (Yaz 2013): 105-36.

129 Helene Cooper ve Steven Lee Myers, "Obama, Clinton'ın Değişiminden Sonra Libya'da Zorlu Yolu Seçiyor," New York Times, March 18, 2011.

130 Alan J. Kuperman, "Model bir İnsani Müdahale? NATO'nun Libya Seferini Yeniden Değerlendirme," yazısına bakınız.

131 Batı'nın politikayı ve bunun yaratacağı problemleri göz ardı etmesinin isabetli bir şekilde tedavi edilmesi için Richard K. Betts'in, "Taraflı Müdahale Yanılgısı'na," bakınız Foreign Affairs 73, no. 6 (Kas/ Ara 1994): 20-33.

132 Başkan Dwight D. Eisenhower, "Ulusa Veda Konuşması," 17 Ocak, 1961. Daha genel bir bakış için, Peter Trubowitz'in, Ulusal Çıkarı Tanımlama: Amerikan Dış Politikasında Çatışma ve Değişiklikler'ine" bakınız (Chicago: University of Chicago Press, 1998).

133 Benjamin H. Friedman ve Justin Logan, "ABD Ordusunun Bütçesi neden aptalca ve sürdürülebilir," Orbis 56, sayı 2 (Güz 2012): 177-91.

134 Elit politika ve fazla genişleme üzerine, Jack Snyder, İmparatorluk Mitleri: İç Politika ve Uluslararası Azim (Ithaca, NY: Cornell Üniversitesi Yayını, 1991).

135 2003'te Irak savaşı davası için Eyaletler Birliği Konuşmasında ABD

Başkanı George W. Bush bir kilise ilahisinden İsa kelimesini Amerikan halkı ile değiştirerek alıntı yaptı. Alan Cooperman'ın, "Bir noktaya kadar açıkça dindar," Washington Post, 16 Eylül 2004 yazısına bakınız. Daha genel bir bakış için Conor Cruise O'Brien'in Tanrının Toprakları: Din ve Milliyetçilik Üzerine Fikirleri'ne bakınız (Cambridge, MA: Harvard Üniversitesi Yayını, 1999).

136 SWAT ekibi ile ilgili büyük bir veri Profesör Peter Kraska tarafından toplanmıştır. En sistematik veriler 2005'e kadar devam etmektedir. Bu sayının yakın zamanlı bir incelemesi "Paramiliter Polis: Polis memuru mu Asker mi?" başlıklı, 22 Mart 2014 tarihli Economist yazısında bulunabilir. <http://www.economist.com/news/united-states/21599349-america-police-have-become-too-militarised-cops-or-soldiers>.

137 Presocratic Philosophers: A Critical History with a Selection of Texts, by

G. S. Kirk, J. E. Raven, and M. Schofield (second edition: Cambridge:

Cambridge University Press, 1957), sf. 193. Heraklit'in şöyle söylediği rivayet edilir: "Εἰδέναι δὲ χρὴ τὸν πόλεμον ἑόντα ξυνὸν καὶ δίκην ἔριν, καὶ γινόμενα πάντα κατ' ἔριν καὶ χρεῶν." "Şunu bilmek gerekir ki; savaşlar yaygın ve hak olan şey çekişmelidir. Olan biten her şey de zorunluluk ve çekişmeden ileri gelir." (sf. 193)

138 Joseph de Maistre, Considerations on France, çeviren Richard A.

Lebrun (1797; Cambridge: Cambridge University Press, 2000), sf. 23.

139 Steven Pinker, The Better Angels of Our Nature: A History of Violence and Humanity (London: Penguin Books, 2011). Kanıt arayış sunan, açıklayıcı hipotezler öne sürüp bunları test eden, yeterli kanıt olmaması durumunda hata payı bırakan Pinker'ın kitabı, ciddi sosyal bilime harika bir örnek.

140 Pinker, her ne kadar yirminci yüzyıl korkunç ve tiksinti verici seviyelerde devlet merkezli şiddet görmüş olsa da genel olarak bir insanın şiddete uğrama ihtimalinin yirminci yüzyılda azaldığını iddia ediyor. Bkz. The Better Angels of Our Nature: A History of Violence and Humanity, sf. 233-78.

141 A.g.e, p. 769.

142 Bu makalede terimler birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Liberteryenizm, birçok ülkede “Liberalizm” veya “Klasik Liberalizm” olarak bilinir. ABD’de “liberalizm” kelimesi anlam değişikliğine uğradığı için, kafa karışıklılığı yol açmaması amacıyla liberalizm yerine liberteryenizm kelimesi kullanılmaktadır. Joseph Schumpeter, ABD’de “Eğer kasten değilse bile muazzam bir iltifat olarak serbest girişim sisteminin düşmanları bu sistemin ismini kendilerine mâl etmenin akıllıca olduğunu düşündü.” diye yazar. Joseph Schumpeter, *History of Economic Analysis* (New York: Oxford University Press, 1974), sf. 394. Ayrıca bkz. George H. Smith, *The System of Liberty: Themes in the History of Classical Liberalism* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013), özellikle bölüm 1, “Liberalism, Old and New.” Liberalizm kelimesinin tarihi şu eserde anlatılmıştır: Guillaume de Bertier de Sauvigny, “Le libéralism. Aux origines d’un mot,” *Commentaire*, Sayı 7 (Güz), sf. 420-24, sf. 420, Erişim <http://www.commentaire.fr/pdf/articles/1979-3-007/1979-3-007.pdf>

143 John Locke, *Two Treatises of Government*, Peter Laslett, ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), II. Bölüm VI, sf. 57, sf. 507

144 Faydalı bir okuma için bkz. *The English Levellers*, Andrew Sharp, ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 1998).

145 Her bireyin şahsında, doğa tarafından verilen ve başkaları tarafından gasp veya işgal edilemeyecek bir mülkiyet vardır. Her bir kimse, sadece kendisi olmasından ötürü, şahsında bir mülkiyete sahiptir. Böyle olmasa kendisi olamazdı. Bu haklar, ikinci bir kişi tarafından, doğanın temel kuralları veya insanlar arasındaki eşitlik ve adalet ilkeleri çiğnenmeden kendisinden alınmaz. Herhangi bir şekilde benim olan senin olamaz. Hiç kimsenin benim haklarım ve özgürlüklerim üzerinde söz hakkı yoktur, benim de hiç kimsenin.

Sıradan bir birey olarak ben; kendimden, özel mülkümden ve haklarımdan fazlasına sahip olamam. Eğer olursam veya olduğumu iddia edersem, hakkım olmadığı hâlde başkalarının haklarına tecavüz eden ve onları gasp eden birisiyim demektir. “Doğuşları itibarıyla bütün

insanlar eşit şekilde mülkiyete, özgürlüğe ve serbestliğe taliptir. Tanrı bizleri her birimiz doğal ve fitri bir özgürlük ve mülkiyete sahip olarak doğa eliyle dünyaya bıraktı. Bu haklar, sanki insanların kalplerinde bir lehvaya yazılı gibidir ve asla geçersiz kılınamaz. Bizler de, böylece, her birimiz eşit şekilde, doğuştan gelen hak ve imtiyazlarımızın keyfiyle yaşarız. Tanrının doğada bizi özgür kıldığı şekilde..” Richard Overton, “An Arrow against All Tyrants and Tyranny” *The English Levellers*, Andrew Sharp, ed., sf. 55.

146 Montesquieu, *The Spirit of the Laws*, Anne M. Cohler, Basia

Carolyn Miller, and Harold Samuel Stone, trans. (1748; Cambridge: Cambridge University Press, 1989), Kitap 20, Bölüm 1, sf. 338. On property and liberty, bkz. Kitap 25, Bölüm 15, sf. 510-11, diğerleriyle birlikte.

147 “Katalaksi(catallaxy)” ve “piyasa düzeni” ile ilgili bir tartışma için bkz. F. A. Hayek, *Law, Legislation, and Liberty*, Cilt 2, *The Mirage of Social Justice* (Chicago: University of Chicago Press, 1978) sf. 108, citing Liddell and Scott, *A Greek-English Dictionary*.

148 Frédéric Bastiat, “To the Youth of France,” in Frédéric Bastiat, *Economic Harmonies*, W. Hayden Boyers, çeviren (Irvington-on- Hudson: Foundation for Economic Education, 1964), sf. xxiv.

149 Frédéric Bastiat, a.g.e., sf. xxv.

150 Ernst Jünger, *The Storm of Steel*, from the *Diary of a German Storm- Troop Officer on the Western Front* (New York: Howard Fertig, 1996), sf. 316-17.

151 Joseph de Maistre, *Considerations on France*, op. cit, p. 29. 152 a.g.e, p. 31.

153 Bkz. Isaiah Berlin, “The Counter-Enlightenment,” in Isaiah Berlin, *The Proper Study of Mankind: An Anthology of Essays* (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1998), sf. 243-68.

154 Steven Pinker, *The Better Angels of Our Nature*, sf. 226.

155 Friedrich Engels, “Outlines of a Critique of Political Economy,” in Lawrence S. Stepelevich, ed., *The Young Hegelians: An Anthology*

(Amherst, N.Y.: Humanity Books, 1999), sf. 278-302, sf. 283.

156 Barış ve sivil hayattaki erdemlerin birlikte gelişip ilerleyeceğini kabul eden yaygın kanaati savunulamaz buluyorum. Barışla ancak sivil hayatın zaafı bir arada gelişir. Barış ve öğrenme, barış ve bolluk, barış ve medeniyet gibi şeylerden bahsedip duruyoruz. Ancak bunlar tarih perisinin bir arada andığı kavramlar değildir. Onun dudaklarında, bu sözcükler şöyle olur: Barış ve şehvet, barış ve bencillik, barış ve yolaşma, barış ve ölüm! Kısacası, benim kanaatime göre, bütün büyük uluslar sözün hakikatini ve düşüncenin gücünü savaştan öğrenmişlerdir. Savaşla gelişip barışla ziyan olmuş, savaşla öğrenip barışla kandırılmış, savaşta çalışıp barışta ihanete uğramışlardır. Tek cümleyle özetlersem, savaşta doğmuş barışta ise ölmüşlerdir. (sf. 70)

157 Letters Concerning the English Nation adlı eserinde Voltaire, (Fransa'ya kıyasla) daha liberal ve ticari bir İngiltere ile olan tecrübesini aktarmış ve şu gözlemlerini kaleme almıştır:

Her ne kadar Episkopal ve Presbiteryen mezhepleri İngiltere'nin en yaygın iki mezhebi de olsa, diğer mezheplere mensup insanların da gelip ülkeye yerleşmesi ve topluma karışıp birlikte yaşamaları son derece hoş karşılanır. Kendi cemaatlerinin liderleri bir Jansenist'in bir Cizvit'ten nefret ettiği kadar birbirlerinden nefret etseler de bu böyledir. Londra Kraliyet Borsası'na bir bakın! Bütün ulusların temsilcilerinin insanlığın ortak faydası için biraraya geldiği, mahkeme salonlarından çok daha saygıdeğer bir mekan! Orada bir Yahudi, bir Muhammedi ve bir Hristiyan birlikte işlem yaparlar ve iflas edenler hariç hiç kimseye kâfir gözüyle bakmazlar. Orada bir Presbiteryen Anabaptist'e güvenerek iş yapar ve bir kilise taraftarı, bir Quaker'ın sözüne itimat eder. Bu barışçıl ve özgür birleşmenin ardından kimisi sinagoguna çekilir, kimisi de bir kadeh alır eline. Bazısı gider ve geniş bir vaftiz kabında, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz olur. Diğeri de (anlaması güç şekilde) Tevrat'tan pasajlar eşliğinde oğlunu sünnet ettirir. Bazıları da kilisesinde inzivaya çekilerek başında şapkalarıyla cennetten gelecek ilhamı bekler. Bu adamların hepsi de istediğini almıştır.”

Voltaire, Letters Concerning the English Nation (1733; Oxford: Oxford University Press, 1994), Mektup VI, “On the Presbyterians,” sf. 30.

158 Karl Marx ve Friedrich Engels, *The Communist Manifesto* (1848; Londra: Verso, 2012) sf. 37.

159 Robert Musil, *The Man Without Qualities*, Cilt I, çeviren Sophie Wilkins (New York: Vintage Books, 1995), sf. 22.

160 Karl Marx ve Frederick Engels, a.g.e., sf. 34-35.

161 Marx şöyle söylemiştir: “Siz ‘birey’ derken burjuvaziden ve orta sınıf mülk sahiplerinden başkasını kastetmiyorsunuz. Bu kişi şüphesiz ki yoldan temizlenmeli ve yok edilmelidir”. Marksist sınıf çatışması teorisinin bir eleştirisi için, bkz. “Classical Liberalism, Marxism, and the Conflict of Classes: The Classical Liberal Theory of Class Conflict,” in Tom G. Palmer, *Realizing Freedom: Libertarian Theory, History, and Practice* (second edition: Washington, D.C.: Cato Institute, 2014). Sınıfsal düşmanları elimine etmek suretiyle sınıf çatışması vizyonunun gerçekleştirilmesi; mülkiyet haklarının, serbest mübadelenin ve fiyat sisteminin yok edilmesi yolundaki yıkıcı çabalarla birleşince, 20. yüzyılda yüz milyonlarca insanın ölümüne sebebiyet vermiştir. Teoride tabii ki yeni ve evrensel bir sınıf olan proleterya yönetimi devralacak ve çatışma ortadan kalkacaktı. Ancak gerçekte yeni bir sınıf sistemi yaratılmış, burjuva ve burjuvazinin ajanı olarak belirlenmiş yeni düşmanlar tespit etme ihtiyacıyla hem içeride hem de dışarıda çatışmalar sürdürülmüştür.

162 İtalyan Faşist teorisyen Giovanni Gentile belirttiği gibi, Faşizm savaş aracılığıyla milletin birliğini sağlamaya yönelik bir doktrine dayanır: “savaşa girmek [1. Dünya Savaşı] kan dökerek milleti en nihayetinde bir araya getirebilmek için gerekliydi... Savaş milleti birleştirmek için yegane araç olarak görülüyordu, tüm vatandaşlar için tek bir düşünce, tek bir his, tek bir tutku, ve ortak bir umut, herkesçe duyulan bir endişe yaratmak, gün ve gün—bireyin hayatını bir bütünün parçası gibi bağlı hissetmesini umarak, bu hissin açıktan ya da gizli hissedilmesi hiç farketmez, hepimiz için ortak bir hayat — ki tüm özel çıkarlara üstün gelecek. Savaş milleti bir bütün haline getirmek için aranan bir şeydi — ideal bir millet, gerçek, yaşayan, hareket kabiliyetine sahip, kendini değerli kılacak ve sorumluluk alabilecek — tarihe kendi kişiliği, formu, karakteri, özgünlüğü ile adını yazdıracak, başkalarının kültürlerini ödünç almayacak ve tarih yazmış o ünlü isimlerin gölgesinde asla kalmayacak. Bu yüzden ideal bir millet yaratmak için, izlenebilecek tek yol

her kutsal gerçeğin yaratıldığı gibi ancak mücadele ve fedakarlıktan geçmektedir.” Giovanni Gentile, *Origins and Doctrine of Fascism*, Çeviri. by A. James Gregor (New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 2007), sf. 2.

163 Adolf Hitler *Mein Kampf* (“Kavgam”) Çeviren Ralph Mannheim (Boston: Houghton Mifflin, 1943), sf. 289.

164 David Held, *Introduction to Critical Theory: Horkheimer to Habermas* (Berkeley: University of California Press, 1980), sf. 160 [Nietzsche’ye atıfla].

165 Herbert Marcuse, “Repressive Tolerance,” in Robert P. Wolff, Barrington Moore, Jr., ve Herbert Marcuse, *A Critique of Pure Tolerance* (Boston: Beacon Press, 1965).

166 Kültürel hegemonya, metalaştırma, nesneleştirme vs. konuları karşı çeşitli mücadeleleri konu alan akademik alt uzmanlık alanlarında bir yaygınlaşma söz konusu. İçlerinde üzerinde çalışmaya değer bazı konular olabilir. İnsanlık tarihinin önemli bir kısmı çatışmalar ve hakimiyetler tarafından şekillendirilmiştir. Asıl soru ise çatışmalar azaltılabilir mi, iyileştirilebilir mi ya da çözülebilir mi yoksa insanlığın doğasına ilişkinler midir dahası insanı insan yapan belirleyicilerden biri midir? Liberalizmi, eşit hakları, ifade özgürlüğünü reddeden ve sadece ‘gender feminism’ çalışmalarına izin veren Catherine Mackinnon adındaki bir teorisyenin öncülüğündeki bir okul örneğine bakalım. Catherine MacKinnon pornografinin suç sayılmasını ve üretkenlerin, ticaretini yapanların ve satın alınanların hapse atılmasını istemektedir. MacKinnon’a göre, “Cinsellik . . . iktidarın bir formudur. Cinsiyet, sosyal, somutlaştırılmış ve geri döndürülemez bi yapıdır. Kadınlar ve erkekler cinsiyetle birbirlerinden ayrılmışlardır, onları bildiğimiz cinsiyetlere ayırma işi, heteroseksüelliğin bir gereğidir ki aynı zamanda erkeğin cinsel hâkimiyetini ve kadının cinsel itaatini kurumsal hale getirmektedir.” Catherine A. MacKinnon, “Feminism, Marxism, Method, and the State: An Agenda for Theory,” *Signs*, Vol. 7, No. 3, *Feminist Theory* (Spring 1982), sf. 515-44, sf. 533. In *Toward a Feminist Theory of the State* (Cambridge, Ma.:Harvard University Press, 1989), O, bireysel hakları ve cinsiyet ayrımsızlığını, soyut eşitliğin altında eşit olmayan toplumsal düzenle-

meyi tam olarak yansıtmamasından dolayı/ yansıttığı ölçüde, var olan eşitsizlikleri doğal olarak pekiştireceği temelinde reddediyor. Cinsiyetleri, sanki onlar toplumsal cinsiyetler değillermiş gibi, bireyler ile aynı anlama gelecek biçimde ele almak, toplumsal cinsiyetlerin kolektif birer realite olduğunu mükemmel bir biçimde gizler ve maddi karşılığı olan bu toplumsal cinsiyete dayalı statüleri, birey haklarının tanınması maskesi altında örtbas eder/öyleymiş gibi sunar. “Crimes of War, Crimes of Peace,” in Stephen Shute and Susan Hurley, eds., *On Human Rights: Tfte Oxford Amnesty Lectures 1993* (New York: Basic Books, 1993), “Sırbistan’ın agresifliği tartışılmazdır, burada ve diğer her yerde kadına karşı erkek agresifliğinin tartışmaya yer bırakmaması gibi.” (sf. 87)

167 Rear-Admiral S. B. Luce’in 1891’ de yazdığı üzere, “Savaş insanı ilerlemeyi etkileyen en önemli faaliyetlerden biridir. Bu düşünce size acı verebilir, ve üzülmek konusunda ne kadar pratiğiniz olursa olsun, savaşın hükümetlerin doğasına ilişkin olarak ekonomik ilişkilerin bir oyununu olduğu gerçeğinin farkında olmalıyız. Savaş milli büyümeyi tetikler, başka şekilde çözilemeyen politik ekonomiye, iç işlerine dair sorunları çözer ve kendi tarzında bir millete çeki düzen verir.” Rear-Admiral S. B. Luce, *United States Navy*, “The Benefits of War,” *Tfte Nortft American Review*, Cilt 153, Sayı 421, Aralık. 1891.

168 William Kristol ve Robert Kagan, “Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy,” *Foreign Affairs*, Temmuz/Ağustos 1996, Erişim <http://www.foreignaffairs.com/articles/52239/william-kristol-and-robert-kagan/toward-a-neo-reaganite-foreign-policy>.

169 Samuel Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* kitabında bir “medeniyetler çatışması” tezi ortaya koyar (New York: Simon & Schuster, 1997), sf. 207: “Medeniyetler çok gelişmiş kabilelerdir, ve medeniyetler çatışması küresel ölçekte bir kabileler arası çatışmadır diyebiliriz. Oluşan dünyada, iki ayrı medeniyetten devletler ve gruplar sınırlı iktidarlar olabilirler ve bilhassa farklı ortak amaçlar ve üçüncü medeniyetlerden gelebilecek şeylere karşı ilgilerini artırmak için taktiksel bağlantılar ve koalisyonlar kurarlar. Farklı kültürlerden gruplar arasındaki ilişkiler neredeyse hiç bitmeyecek olmalarına rağmen genellikle sakindir ancak sıklıkla düşmancadır.” (sf. 207)

170 Örneğin bkz. G. A. Cohen, “Freedom, Justice and Capitalism,”

New Left Review, I/126 (Mart-Nisan 1981), sf. 3-16.

171 Sir Robert Filmer, "Observations upon Aristotle's Politiques," in Filmer, Patriarcfta and Otfter Writings, ed. Johann P. Sommerville tarafından (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), sf. 275. John Locke, erken dönemde liberteriyen fikirleri dile getiren ilk insanlardan biri, şöyle söyler, " Özgürlük bize söylenen gibi bir şey değil (Filmer tarafından söylenen gibi), Bir insanın istediğı her şeyi yapabilmesidir: (tüm diğer insanlar onun üzerinde hakimiyet kurmak istedikleri zamanda özgür olabilenler için) Özgürlük kişinin kendi kişiliğini, hareketlerini, tutkularını ve tüm mülkiyetini tahakkümü altında bulunduğu kanunlar dâhilinde istediğı gibi düzenleme ve kullanma özgürlüğüdür; bir başkasının keyfi iradesinin nesnesi olmadan, sadece kendi iradesini takip edebilmesidir." John Locke, Two Treatises of Government, ed. Peter Laslett [Cambridge: Cambridge University Press, 1988], II, bölüm VI, §57, sf. 306.

172 Eğer tecavüz mağdurunun perspektifinden düşünürsek, bu iddianın aldaticılığı ortaya çıkar. Sadece fiziksel açıdan değil; aynı zamanda mağdurun sahip olduğu tek bedene dair arzuları, o bedenle ilgili seçimler yapabilmesi ve o bedenin onu arzulayanlara tabi olması yönünden de. Buna ek olarak, tecavüzlerin azalması, özgürlük perspektifinden, tecavüzlerin artmasıyla aynı şey değildir. Bir kısıtın (tecavüzü engellemek), diğerini (tecavüzü sürdürmek) dengelemesi buna gerekçe olarak sunulamaz.

173 Jan-Werner Müller, A Dangerous Mind: Carl Schmitt in Post-War European Thought (New Haven: Yale University Press, 2003), sf. 1. Almanca yazan iki önde gelen klasik liberal Franz Oppenheimer ve Joseph Schumpeter'e The Concept of the Political (sf. 76-79) kitabında özellikle yüklenilmiştir.

174 Carl Schmitt, The Concept of the Political, Georg Schwab, çev. ve düz. (1932; Chicago: University of Chicago Press, 2007), sf. 26.

175 Bkz. Aleksandr Dugin, The Fourth Political Theory (London: Arktos, 2012) Anti-semitizm'i çıkarırsak (bunun yerine eşcinseller ve Amerikalılar girmiştir), Schmitt'in "Üstün Irklar" teorisine dayalı olarak Nasyonel Sosyalist teorisinin temel öğelerini içinde barındıran bir eser.

176 Carl Schmitt, *The Concept of the Political*, sf. 28.

177 Carl Schmitt, *The Concept of the Political*, sf. 35. “Devasa bir güce hükmeden nihai bir siyasi entite olarak devlet: Savaş çıkarabilme ve dolayısıyla insanların hayatlarını göstere göstere harcayabilme ihtimali. Jus belli böyle bir harcanışı ihtiva eder. İki ihtimali belirtir: Kendi üyelerinden ölmeye ve gözünü kırpmadan düşman öldürmeye hazır olmalarını isteme hakkı” (sf. 46)

178 Slavoj Žižek, “Carl Schmitt in the Age of Post-Politics,” in *The Challenges of Carl Schmitt*, Chantal Mouff ed. (London: Verso, 1999), sf. 18-37, sf. 29.

179 John Rawls, *Political Liberalism* (New York: Columbia University Press, 1993), sf. 267.

180 Saul Anton, “Enemies: A Love Story,” *Lingua Franca*, Mayıs/Haziran, 2000.

181 See the treatment in Jan-Werner Müller, *A Dangerous Mind: Carl Schmitt in Post-War European Thought*, sf. 229-32.

182 Michael Hardt ve Antonio Negri, *Empire* (Cambridge, Ma.: Harvard University Press, 2001) sf. 45-46. Usame bin Ladin’in intihar bombacılarıyla İkiz Kuleler ve Pentagon’a gerçekleştirdiği saldırısının tasarlanma biçimi, kitabın saldırılardan kısa bir süre sonra yerin dibine batmasının sebeplerinden bir tanesi olabilir. Bkz. Lorraine Adams, “A Global Theory Spins on an Altered Axis: ‘Empire’ Yazar Michael Hardt in Wake of Attacks,” *Washington Post*, 29 Eylül 2001. Negri ve Hardt, kitaplarında, “Belki de, sermaye küresel üretim ve kontrol ağını genişlettikçe, her bir tekil isyan noktası daha da güçlü olacak. Basitçe kendi enerjilerini ve güçlerini gergin ve sıkıştırılmış bir yaya yoğunlaştırarak, bu kıvrak mücadeleler, doğrudan emperyal düzenin en yüksek eklemlerine saldıracak.” (sf. 58) Negri ve Hardt uluslararası ticaretin ve devletten bağımsız ulus ötesi aktörlerin yükselişinden şikâyet ediyor ve bunları “otonom siyasi alan”ın çöküşü olarak algılıyorlar. Ulus devletle tanımladıkları bu otonom siyasi alan, kendileri için Schmitt’in tezinin reddi değil, bilakis bir olumlaması anlamına geliyor. Böylece kendileri için dost-düşman çatışması cepheleşmesi, “ulus-aşırı” bir seviyeye taşınmış oluyor. (sf. 307 -9) Dahası, genelde karmaşık bir dilde ifade hürriyetinin

tamamen bastırılması çağrısı yapıyorlar: “Gerçek devrimci eylem üretimi hedef alır. Hakikat bizi özgür kılmayacak, ancak ve ancak hakikatin üretiminin konrolünü ele geçirmek bizi özgür kılacak. Hareketlilik ve karmaşıklık özgürleştirmez, sadece hareketin, durağanlığın, saflığın ve birleşimin üretimini ele geçirebilirsek özgürleşebiliriz.” İmparatorluğun hakikat komisyonları, halk yığınlarının kurucu meclisleri ve hakikat üretiminin sosyal fabrikaları olacak.” (sf.156) Tuhaf ve fevri Marksist yazar Slavoj Žižek Schmitt’in yaklaşımını kabul ederek liberal demokrasilerin bile Schmitt’çi bir yaklaşımı benimsemesi gerektiğini ileri sürer. Ona göre, bugünkü çoğulcu ve hoşgörülü liberal demokrasilerimiz bile içten içe Schmitt’in yaklaşımına sahiptir. Görünmez düşmanlarını kendilerine görünür kılmak için siyasi *Einbildungskraft*’a [hayalgücünün aşkın kuvveti] bel bağlarlar. Dost/düşman ikiliğinden uzaklaşmak bir yana, ‘çoğulcu hoşgörü fikrinin düşmanı olan köktendinci’ portresi bu yaklaşıma refleksif bir meyil vermekten öteye gidemez.” Slavoj Žižek, “Are we in a war? Do we have an enemy?” *London Review of Books*, Cilt 24, Sayı 10, 23 Mayıs 2002.

183 Michael Hardt ve Antonio Negri, *Empire*, sf. 65-66.

184 George Orwell, “Politics and the English Language,” in George Orwell, *A Collection of Essays* (New York: Harcourt, 1981), (sf. 167)

185 Carl Schmitt, “The *Großraum* Order of International Law with a Ban on Intervention for Spatially Foreign Powers: A Contribution to the Concept of Reich in International Law (1939-41),” in Carl Schmitt, *Writings on War*, çeviren Timothy Nunan, (London: Polity Press, 2011), sf. 75-124, sf. 109.

186 Schmitt ve Strauss arasındaki ilişki, Strauss’un faşizme olan hayranlığını konu edinen birçok kitapta tartışıldı. Bkz. Leo Strauss, “Notes on Carl Schmitt, The Concept of the Political,” *Dipnot’ta Carl Schmitt, The Concept of the Political*, sf. 97-122; Heinrich Meier, *Carl Schmitt ve Leo Strauss: The Hidden Dialogue* (Chicago: University of Chicago Press, 2006); ve C. Bradley Thompson, Yaron Brook ile, *Neoconservatism: An Obituary for an Idea* (Boulder: Paradigm Publishers, 2010), özellikle Bölüm 9, “Flirting with Fascism.” Bir de Nasyonel Sosyalistlerin Almanya’da iktidarı ele geçirmesinden sonra Strauss’un 19 Mayıs 1933’te Karl Löwith’e Paris’ten yazdığı mektup meselesi var.

Strauss mektubunda bütün Alman-Yahudi entelektüel düşünce sınıfının Paris'te olmasının korkunç olduğunu, Almanya'ya dönmeyi çok istediğini ancak Yahudilerin artık Almanya'da istenmediğini kaydeder. Bununla birlikte, Almanya'nın aşırı sağa dönerek onları hoş görmez bir hâle gelmesinden sağcı ilkelerin tersine bir uygulama olmadığını da ekler (Löwith kendisi de yahudiydi): "daraus, dass das rechts-gewordene Deutschland uns nicht toleriert, folgt schlechterdings nichts gegen die rechten Prinzipien." "Bilakis" demişti "ancak sağcı ilkeler sayesinde -faşist, otoriter, emperyal ilkeler -insan, absürt ve acınası şekilde "insanın vazgeçilmez hakları" saçmalığına başvurmada, toplumun içine düştüğü sefil karmaşıklıkla mücadele edebilir. Liberalizmin cesedine vurulan en son ve şiddetli bıçak darbesi olarak şöyle demiştir: Gerçek Aryan ideallerinin ısıltısı dünyanın bir yerlerinde parlamaya devam ettiği müddetçe, pişmanlıkla ve dizleri üstünde sürünerek haça gitmenin (Çevirisi çok kolay olmayan Almanca bir ifade, Strauss muhtemelen yahudi olması dolayısıyla özellikle "haç"ı vurgu yapıyor) özellikle de liberalizmin haçına gitmenin bir manası yoktur. Leo Strauss'ın Karl Löwith'e yazdığı 19 Mayıs 1933 tarihli mektup, in Leo Strauss, *Gesammelte Schriften*, Band 3, *Hobbes's politiscfte Wissenschaft und zugehörige Schriften*—Briefe, Genişletilmiş ikinci baskı, editör Heinrich ve Wiebke Meier (Stuttgart: Verlag J. B. Metzler), sf. 624-26. Strauss savunucuları, bu mektupla karşılaştıkları zaman sıkıntı yaşar ve aslında burada ifade etmek istediği şeylerin farklı olduğunu söylerler. Ancak "faşist, otoriter, emperyal prensipler"i açıkça överken Mussolini'nin Roma'da kurduğu faşist devlete atıf yapıyordu. Mussolini o sıralar Yeni Roma İmparatorluğu'nu kurmaya çalışmaktaydı. O sıralarda Hitler'in ve Nasyonel Sosyalist'lerin müttefiki değil, rakibiydi ve (yine o sıralarda) anti-semitizmi devlet ideolojisine katmamıştı.

187 Robert Kagan ve William Kristol, "What to Do About Iraq," *The Weekly Standard*, 21 Ocak 2002, Erişim <http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/000/768pylwj.asp>

188 David Brooks, "A Return to National Greatness: A Manifesto for a Lost Creed," *The Weekly Standard*, 3 Mart 1997.

189 William Kristol ve Robert Kagan, "Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy."

190 Leo Strauss, "Notes on The Concept of the Political," reprinted in Carl Schmitt, *The Concept of the Political*, sf. 97-122, sf. 122. Strauss'un Schmitt üzerindeki etkisi şu kitapta anlatılmıştır: Heinrich Meier, *Carl Schmitt and Leo Strauss: The Hidden Dialogue*. Schmitt'in Üçüncü Reich'a olan hizmetlerini basit bir kariyer kaygısı ve fırsatçılık olarak resmedenler, onun çok fazla piyasaya çıkmayan şunun gibi yazılarını okumalıdır: "Der Führer Schützt das Recht" ("The Leader Guards/Protects the Law"), *Deutsche Juristen-Zeitung* (1 Ağustos 1934; Erişim http://www.flehsig.biz/DJZ34_CS.pdf) Hitler'in yüzlerce muhalifini katletmesinden sonra Schmitt'in yazdıklarını görmek için insanı hayrete düşüren (ve midelerini kaldıran) şu eserlere bakınız: Yvonne Sheratt, *Hitler's Philosophers* (New Haven: Yale University

Press, 2013) ve Emmanuel Faye, *Heidegger: The Introduction of Nazism into Philosophy*, (New Haven: Yale University Press, 2009), Yine Raphael Gross'un esinlenmesi ve analiziyle *Carl Schmitt and the Jews: The "Jewish Question," the Holocaust, and German Legal Theory* (Madison: University of Wisconsin Press, 2007).

191 Tartışma için bkz. Emmanuel Faye, *Heidegger: The Introduction of Nazism into Philosophy*, op. cit., sf. 158-62.

192 Ludwig von Mises, *Omnipotent Government: The Rise of the Total State and Total War* (1944; Indianapolis: Liberty Fund, 2011),

p. 106, Erişim http://files.libertyfund.org/files/2399/Mises_OmnipotentGovt1579_LFeBk.pdf.

193 Carl Schmitt, *The Concept of the Political*, sf. 54.

194 A.g.e, sf. 55.

195 A.g.e, sf. 71.

196 A.g.e, sf. 29

197 Ernst Jünger, *The Storm of Steel*, from the *Diary of a German Storm-Troop Officer on the Western Front*, p. 319.

198 Bu ifade Marksist yazar Johann Plenge tarafından 1916 tarihli 1789 und 1914: *Die symbolischen Jafte in der Geschichte des politischen Geistes* kitabında popüler hâle getirilmiştir. Kitapta, savaşın

gereklilikleri içinde sosyalist fikirlerin Alman iktisadi hayatına nüfuz ettiğini, örgütlenmesinin yeni bir ruha kavuştuğunu öne sürmüştür. “Ulusumuzun insanlığa dair tasavvuru, 1914 düşüncesini, devlet sosyalizminin ulusal birimi olan Alman örgütlenmesi fikrini doğurdu” Alıntı F. A. Hayek, *The Road to Serfdom* (1944; London: Routledge & Kegan Paul, 1979), sf. 127.

199 Briefwechsel, Briefe 1930-1983 Ernst Jünger / Carl Schmitt, Helmut Kiesel, ed. (Stuttgart: Klett-Kotta, 2012)

200 Savaşta kimin kazanacağı belli olunca Vişi faşist rejiminde sosyalizme dönüş yapan Fransa’nın sosyalist başkanı François Mitterand, Jünger’i yüzüncü yaş gününde bir mektupla kutlamıştır. Mektubun tam metni için bkz. <http://www.ernst-juenger.org/2012/05/francois-mitterand-to-ernst-juenger-on.html>.

201 Ernst Jünger, a.g.e., sf. 317.

202 “Kardeşini yakalayamadığımız için seni ölüme mahkûm ediyoruz. Kardeşinin cezasını sen çekmelisin.” şeklinde anlatılır In Hilton Tims, Erich Maria Remarque: *The Last Romantic* (New York: Carroll & Graf, 2003), sf. 143.

203 “Die echte Revolution hat noch gar nicht stattgefunden, sie marsch- ert unaufhaltsam heran. Sie ist keine Reaktion, sondern eine wirkliche Revolution mit all ihren Kennzeichen und Äußerungen, ihre Idee ist die völkische, zu bisher nicht gekannter Schärfe geschliffen, ihr Banner das Hakenkreuz, ihre Ausdrucksform die Konzentration des Willens in einem einzigen Punkt—die Diktatur! Sie wird ersetzen das Wort durch die Tat, die Tinte durch das Blut, die Phrase durch das Opfer, die Feder durch das Schwert.” Ernst Jünger, “Revolution und Idee,” *Völkischer Beobachter* (advertised as the “Fighting Paper of the National Socialist Movement of Greater Germany”), 23/24 Eylül, 1923, in Helmuth Kiesel, Ernst Jünger: *Die Biographie* (München: Siedler Verlag, 2007), sf. 268.

204 Ernst Jünger, “Total Mobilization,” çeviren Joel Golb & Richard Wolin in Richard Wolin (ed.), *The Heidegger Controversy: A Critical Reader* (Cambridge, MA: MIT Press, 1998), pp. 119-39, p. 127, p. 134. Benito Mussolini bir keresinde sistematik yönetimin liberalizmin

alternatifi olduğu fikrini dile getirmişti: “ Bundan böyle insanoğlunun özgürlük fikrinden bıktığı gerçeğı gözleri dogmtizmle kör olmamış herkes için ortadadır. Bunun çlgınca sefahatini sürdüler. Bugün özgürlük, geçtiğimiz yüzyılın ilk yarısı boyunca savaşıpı uğrunda nesillerin can verdiği iffetli ve ulaşılması güç bir bakire olmaktan çıkmıştır. Bugünün gayretli, cesur ve yeni bir çağın şafağını görebilen yılmaz gençleri için daha fazla çekiciliğı olan başka kelimeler vardır. Bu kelimeler: Düzen, Hiyerarşı ve Disiplin’dir. Bundan böyle bilinsin ki Faşizm idol tanımaz ve hiç bir fetişe tapmaz. Özgürlük tanrıçasının kirlenmiş bedenini ayaklarının altına almıştır ve gerekirse sessisce dönüp bir daha alacaktır.” *The Life of Benito Mussolini*, by Margherita G. Sarfatti, Signor Mussolini’nin ön sözüyle, çeviren Frederic Whyte, (New York: Frederick A. Stokes Company, 1925), sf. 328-29 (Mussolini’nin Mayıs 1923’te Gerarcftia’da yayınlanan bir makalesinden alıntı).

205 In Julien Hervier, *The Details of Time: Conversation with Jünger* (New York: Marsilio Publishers, 1995), sf. 69.

206 Vasily Grossman, *Life and Fate: A Novel*, çeviren Robert Chandler (New York: Harper & Row, 1987), sf. 230.

207 Ernst Jünger, *On Pain*, çeviren David C. Durst (1934; New York: Telos Press Publishing, 2008), sf. 17.

208 William Kristol ve Robert Kagan, op. cit.

209 Charles T. Sprading, *Liberty and the Great Libertarians* (1913; New York: Fox & Wilkes, 1995), sf. 29.

210 A.g.e, p. 28.

211 E. L. Godkin, “The Eclipse of Liberalism,” *The Nation*, 9 Ağustos, 1900.